

Nr 151

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om sparbanker, m. m.; given Stockholms slott den 11 mars 1955.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om sparbanker;
- 2) lag angående införande av nya lagen om sparbanker;
- 3) lag angående ändring i lagen den 18 september 1903 (nr 101 s. 61) angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs;
- 4) lag angående ändring i lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa;
- 5) lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura;
- 6) lag angående ändrad lydelse av 200 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;
- 7) lag angående ändrad lydelse av 312 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse; samt
- 8) lag angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar.

GUSTAF ADOLF

Per Edvin Sköld

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionsförslaget, som är avsett att ersätta 1923 års sparbankslag, grundar sig ytterst på det betänkande, som förra året framlades av 1948 års sparbankssakkunniga. I flera viktiga avseenden föreslås emellertid andra regler än i betänkandet. Där förslaget frångått detta, har syftet mestadels varit att åstadkomma uppmjukningar. Till själva konstruktionen är förslaget avsevärt enklare och mera överskådligt än den reglering, som de sakkunniga förordade.

En förgrundsfråga under reformarbetet har varit på vilket sätt sparbanks huvudmän bör utses. Förslaget går ut på att halva antalet skall tillsättas av kommunerna i sparbankens verksamhetsområde och att de återstående skall utväljas bland insättarna av huvudmännen själva.

Beträffande rörelsens bedrivande får sparbankerna betydligt större frihet än enligt gällande sparbankslag. Främst kan nämnas den rätt till checkräkningsinlåning, som de föreslagna reglerna medger. Så skall sparbank få ta emot sådan inlåning eller inlåning på annan valfri räkning inom en s. k. fri sektor. Denna skall motsvara 15 procent av insättningarna på den vanliga motboksräkningen, i förslaget benämnd sparbanksräkning. Vidare kan sparbank bevilja checkräkningskrediter upp till 25 000 kronor för varje låntagare. På sparbanksräkningen skall den enskilde insättarens tillgodohavande få uppgå till högst 100 000 kronor. Här har en höjning skett från 50 000 kronor, som är insättningsmaximum enligt den nuvarande lagen. Insättningar som överskrider maximibeloppet för sparbanksräkning skall kunna beredas plats inom den fria sektorn.

Också förslagets regler om filialbildning är friare än gällande lags. Sålunda skall de större filialerna, avdelningskontoren, utan tillståndsprövning få inrättas i kommun, där sparbanken redan driver verksamhet vid huvudkontor eller avdelningskontor. För de mindre filialerna, kallade sparställen, skall inte i något fall behövas tillstånd.

Vidare må nämnas att befogenheten att lämna lån utan särskild säkerhet — s. k. blancokrediter — har utvidgats och att förslaget i princip medger sparbankerna oinskränkt rätt till förlagsupplåning.

Vad angår den sammanlagda inlåningsvolymens storlek har sedan år 1947 funnits provisoriska föreskrifter, som innefattat lättnader i jämförelse med reglerna i själva sparbankslagen. Dessa provisoriska föreskrifter föreslås nu bli inarbetade i den egentliga sparbankslagstiftningen. Men även därutöver har förslaget mjukat upp bestämmelserna i detta ämne. Så har kretsen av de placeringar som brukar kallas täckningsfria blivit något vidare än för närvarande.

Reglerna om skyldigheten att hålla kassareserv är något mildrade i vad avser de ordinära, mera långfristiga förbindelserna. Kassareservkravet är nämligen här sänkt från tio till åtta procent. Den föreslagna rätten till checkräkningsinlåning eller inlåning på annan kortfristig räkning har emellertid

medfört behov av en särskild procentsats för dylik inlåning. Kassareservskyldigheten har i detta fall bestämts till 25 procent.

Tillsynen över sparbankerna skall liksom hittills utövas av länsstyrelserna och sparbanksinspektionen. De s. k. allmänna ombuden skall däremot ersättas av särskilda revisorer, som utses av länsstyrelserna.

Bland övriga nyheter märkes att sparbanksstyrelse skall få uppdra åt särskild delegation att besluta i ärenden angående kreditgivningen och att förslaget möjliggör sammanslagning mellan sparbanker i betydligt enklare och smidigare former än enligt gällande lag.

Den föreslagna lagstiftningen är avsedd att i princip träda i kraft den 1 januari 1956. Övergångsbestämmelserna medger emellertid att sparbankerna i lugn takt skall kunna anpassa sig efter de nya reglerna.

Redan i propositionen angående ny lagstiftning för affärsbankerna (nr 3/1955) har uttalats att departementschefen avser att uppta frågan om gränsdragningen mellan olika penninginstitut till särskild utredning. Detta uttalande upprepas i motiveringen till sparbankslagsförslaget. I denna utredning avses att prövas om den traditionella gränsdragningen mellan sparbanker och affärsbanker är motiverad för framtiden.

Förslag
till
lag om sparbanker

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Med sparbank förstås i denna lag penninginrättning, som utan rätt för dess stiftare eller andra att njuta del i den vinst, som kan uppkomma å rörelsen, har till ändamål att befordra sparsamhet genom att i enlighet med de bestämmelser, som i denna lag meddelas, bedriva in- och utlåning av penningar och i samband därmed stående verksamhet.

2 §.

Ej må annan penninginrättning än sådan, som sägs i 1 §, samt postsparbanken i sin firma eller eljest vid beteckning av verksamheten använda ordet sparbank, ej heller som beteckning å inlåningsräkning begagna ordet sparbanksräkning.

3 §.

Sparbankerna skola, på sätt i denna lag sägs, stå under offentlig tillsyn. För inskrivning av de uppgifter, vilka enligt denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser skola anmälans för registrering eller vilkas intagande i registret eljest är föreskrivet, skall föras sparbanksregister hos registreringsmyndighet, varom förmäles i 90 §.

Om sparbanks bildande

4 §.

Stiftare av sparbank skola vara myndiga här i riket bosatta svenska medborgare och till antalet minst tjugu. Den som är i konkurstillstånd kan ej vara stiftare.

Stiftarna skola upprätta reglemente för sparbanken.

För teckning av bidrag till grundfonden skall teckningslista framläggas av stiftarna. Bidragsteckning, som ej sker å teckningslista, är icke bindande. Å teckningslistan skall angivas, huruvida fonden eller del därav skall jämligt förbehåll i reglementet med eller utan ränta återbäras, samt, där ränta skall utgå, den räntefot, högst sex procent om året, efter vilken räntan skall beräknas.

5 §.

Sparbanks firma skall innehålla ordet sparbank. För utmärkande av rörelsens beskaffenhet må ej annan beteckning än sparbank användas.

Ny firma skall tydligt skilja sig från annan, förut i laga ordning registrerad, ännu bestående sparbanks firma.

6 §.

Stiftarna skola söka stadfästelse å reglementet hos länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse skall hava sitt säte.

Vid ansökningen, som skall vara underskriven av samtliga stiftare, skall fogas försäkran av stiftarna att det belopp, vartill grundfonden skall uppgå enligt reglementet, blivit tecknat.

7 §.

Stadfästelse må ej meddelas, där ej sparbanken prövas vara nyttig för det allmänna samt reglementet finnes överensstämma med denna lag ävensom med lag och författning i övrigt. Stadfästelse skall likaså vägras, där reglementsbestämmelse utan att strida mot lag eller annan författning framstår som uppenbart olämplig.

8 §.

Grundfonden skall vid stiftandet sättas till minst tjugufemtusen kronor; dock att, där det i reglementet bestämda verksamhetsområdet är ringa eller andra särskilda omständigheter föranleda därtill, länsstyrelsen må medgiva, att grundfonden bestämmes till lägre belopp, ej understigande tiotusen kronor.

Grundfonden må ej inbetalas annorledes än i penningar.

9 §.

Sedan huvudmän, styrelse och revisorer utsetts samt det belopp, vartill grundfonden enligt reglementet skall uppgå, inbetalts, må sparbank registreras enligt vad därom föreskrives i denna lag och med stöd av densamma meddelade bestämmelser.

Innan sparbank registrerats, kan den ej förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter, ej heller söka, kära eller svara inför domstol eller annan myndighet.

Handla stiftare eller styrelsen eller annan, som enligt 41 § är ställföreträdare för sparbanken, eller huvudmän å sparbanks vägnar, innan den blivit registrerad, svara de som deltagit i åtgärden eller beslutet därom för uppkommande förbindelser såsom för annan sin gäld, en för alla och alla för en; de äro tillika, där avtal träffats med någon som saknade kännedom om att sparbanken var oregistrerad, en för alla och alla för en skyldiga att ställa betryggande säkerhet för förpliktelser, som ej skola omedelbart fullgöras.

10 §.

Har styrelsen eller annan ställföreträdare, som avses i 41 §, ingått avtal för oregistrerad sparbank, är avtalet, där registrering sker, gällande från registreringen, såvida icke den med vilken avtalet slöts utövar den rätt att frånträda avtalet, som på grund av vad i andra stycket stadgas må tillkomma honom.

Den med vilken avtalet slöts äger frånträda avtalet, innan det kommit eller enligt vad i 89 § sägs skall anses hava kommit till hans kännedom, att sparbanken registrerats. Visste han, att sparbanken var oregistrerad, må han dock ej, med mindre förbehåll träffats, frånträda avtalet i annat fall än då ansökan om registrering icke gjorts inom föreskriven tid eller då ansökan, som gjorts inom denna tid, avslagits av registreringsmyndigheten.

Frånträde skall anses hava ägt rum, när meddelande därom inlämnats för befordran med post eller telegraf eller eljest på ändamålsenligt sätt avsånts till ställföreträdare, som ingått avtalet, eller till annan, som utsetts att vara styrelseledamot eller firmatecknare. Den med vilken avtalet slöts är pliktig att, på förfrågan huruvida han vill vidbliva avtalet, inom skälig tid giva besked därom. Förklarar han sig vilja vidbliva avtalet eller underlåter

han att inom skälig tid giva besked, skall han vara bunden av avtalet som om han vetat, att sparbanken var oregistrerad.

Blir enligt första stycket avtal bindande för sparbanken, må ansvarighet, varom stadgas i 9 § tredje stycket, ej göras gällande, utom såvitt angår förpliktelse som skolat fullgöras före sparbankens registrering. Ej heller må på grund av sådan förpliktelse talan om ansvarighet som nyss sagts väckas, sedan ett år förflutit från registreringen.

Om huvudmän

11 §.

I sparbank skola såsom representanter för insättarna finnas huvudmän för övervakning av sparbankens förvaltning och med de uppgifter i övrigt, som angivas i denna lag.

Huvudmännen skola vara minst tjugu och högst femtio, dock att länsstyrelsen må, om särskilda förhållanden föranleda därtill, medgiva att antalet sättes högre än femtio.

12 §.

Huvudman skall vara myndig samt, såvida ej länsstyrelsen på grund av särskilda förhållanden finner skäl medgiva annat, vara bosatt inom sparbankens verksamhetsområde.

Huvudman må ej den vara som är

1. tjänsteman i sparbanken, där ej sådant är uttryckligen medgivet i reglementet, eller

2. huvudman, styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank.

Huvudman, som enligt stadgandet i 13 § tillsättes av stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller landsting, må ej heller vara tjänsteman eller styrelseledamot i annat bankaktiebolag än Sparbankernas bankaktiebolag eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit.

13 §.

Av antalet huvudmän skall hälften väljas, i enlighet med närmare stadganden i reglementet, av fullmäktige i de städer, köpingar och landskommuner, som ingå i sparbankens verksamhetsområde, eller av landsting. Återstoden utses av huvudmännen själva, vid senare huvudmannaval än det, som förrättas i samband med sparbankens bildande, bland insättare i sparbanken, som vid utgången av kalenderåret närmast före huvudmannavalet haft ett tillgodohavande i sparbanken av minst etthundra kronor; huvudman, som står i tur att avgå, äger ej deltaga i valet för besättande av hans egen plats.

Stadsfullmäktiges, kommunalfullmäktiges och landstings val av huvudmän skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Om förfarandet vid sådant val är särskilt stadgat.

14 §.

Huvudman skall utses för fyra år, dock att vid det första huvudmannavalet inom sparbanken mandattiderna skola i den mån så erfordras för att åstadkomma successiva nyval sättas kortare än som nyss sagts. Därest huvudman avgår eller avlider innan den tid, för vilken han blivit utsedd, gått till ända eller hinder för honom att vara huvudman uppkommer enligt 12 §, skall fyllnadsval för den återstående delen av mandattiden anställas så snart kan ske.

15 §.

De ärenden, vilka jämlikt denna lag eller annan författning eller reglementet tillhöra huvudmännens prövning, handläggas å sammanträde enligt vad därom är närmare stadgat här nedan.

Om fonder och om användning av vinsten

16 §.

Då det finnes påkallat för att upprätthålla sparbanks verksamhet, må huvudmännen besluta om bildande av garantifond genom bidrag av huvudmän eller andra.

För att vara bindande skall teckning av bidrag till garantifond ske å teckningslista. Å denna skall angivas huruvida ränta skall utgå å fonden och i så fall den räntefot, högst sex procent om året, efter vilken räntan skall beräknas. Vidare skola å teckningslistan sparbankens senaste balansräkning och revisorernas yttrande däröver vara avskrivna.

Garantifond må återbetalas, i den mån sparbankens återstående fonder, inbegripet förlagskapital enligt vad därom stadgas i 27 §, äro tillräckliga för iakttagandet av det förhållande, som jämlikt nyssnämnda paragraf skall förefinnas mellan sparbankens inlåning och dess fonder. I övrigt skall beträffande återbetalningen gälla vad i sådant hänseende blivit utfäst vid garantifondens bildande.

17 §.

Sparbanks vinst skall, i den mån grundfonden eller, om garantifond bildats, denna gått förlorad, i första hand användas för att uppbringa sådan fond till det belopp, vartill den skall uppgå.

Vad som av vinsten icke tages i anspråk för det i första stycket nämnda ändamålet skall avsättas till reservfond. Dock äga huvudmännen, efter det styrelsen avgivit yttrande i ärendet, besluta, att högst fem procent av de vinstmedel, som eljest skolat avsättas till reservfonden, skola användas till sådant allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag. Huvudmännen må överlåta åt styrelsen att närmare bestämma om användningen av vinstmedel, som anslagits för ändamål av nyssnämnda slag.

18 §.

Är i reglementet förbehåll gjort om återbäring av grundfond eller del därav, må sådan återbäring ej äga rum annat än i den mån reservfonden uppgår till belopp, som motsvarar tio gånger grundfonden; ej heller må återbäring ske, så länge garantifond, där sådan bildats, ej återbetalts eller om genom återbäringen det förhållande, som jämlikt 27 § skall förefinnas emellan sparbankens inlåning och fonder, skulle rubbas.

19 §.

Utfäst ränta å garantifond eller grundfond skall icke utbetalas, om till följd därav vinsten å rörelsen icke skulle förslå till att uppbringa grundfond eller garantifond till i 17 § första stycket angivet belopp. Ränta å garantifond skall ej heller utbetalas, om genom utbetalningen sådan förlust skulle uppkomma å rörelsen att det förhållande, som jämlikt 27 § skall förefinnas mellan sparbankens inlåning och dess fonder, inbegripet förlagskapital enligt vad därom stadgas i nyssnämnda lagrum, icke skulle kunna upprätthållas. Grundfondränta skall ej i något fall utbetalas om till följd därav förlust skulle uppkomma.

20 §.

Har sparbank försatts i konkurs efter ansökan, som gjorts inom ett år från det beslut fattades om återbetalning av garantifond eller om återbäring av grundfond, är beslutet, såvitt det inverkar på borgenärernas rätt, utan verkan; och skall å belopp, som på grund av vad sålunda stadgas skall erläggas till konkursboet, gäldas ränta efter sex procent om året från den dag, då beloppet utbetaltes av sparbanken.

21 §.

I den mån ej annat följer av innehållet i 16 och 18 §§, må fonderna ej minskas, därest så ej erfordras till täckande av förlust, som uppstått å rörelsen.

Om rörelsen

22 §.

Med de undantag, som framgå av 25 §, må sparbank ej driva annan inlåningsrörelse än å sparbanksräkning.

En och samma insättares tillgodohavande å sparbanksräkning må icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst i reglementet bestämt belopp, högst etthundratusen kronor.

Ej må sparbank ikläda sig skyldighet att annorledes än viss tid, minst en månad, efter uppsägning återbetala å sparbanksräkning insatta medel; styrelsen dock obetaget att, då sådant provas kunna ske utan olägenhet, medgiva utbetalning utan avvaktan på uppsägningstidens utgång.

23 §.

Insättning å sparbanksräkning skall, där reglementet ej medger annat, antecknas i sparbanksbok. Sparbanksboken må ej vara ställd till innehavaren eller eljest löpande; ej heller må sparbanken träffa förbehåll, som skulle medföra, att betalning till annan än rätt innehavare kunde åberopas av sparbanken.

I fråga om efterlysning och dödande av förkommen sparbanksbok gäller vad därom är särskilt stadgat.

24 §.

Omyndig må utan särskild tillåtelse av förmyndaren förfoga över medel, som den omyndige, efter det han fyllt sexton år, själv insatt i sparbank. Sådana medel må ej från sparbanken utbetalas till förmyndaren utan den omyndiges samtycke. Har förmyndaren erhållit överförmyndarens tillstånd att omhändertaga medlen och därom företett bevis hos sparbanken, äger den omyndige ej längre förfoga över medlen. I fall, varom nu är sagt, skall anteckning, att den omyndige ej äger förfoga över innestående medel, verkställas i sparbankens avräkningsbok samt i sparbanksbok eller annan motbok eller å insättningsbevis i övrigt, när boken eller beviset företes hos sparbanken.

I fråga om medel, som stå under förvaltning av förmyndare eller god man efter vad i föräldrabalken är stadgat, må, utom såvitt angår ränta som innestått kortare tid än ett år, uttag utan överförmyndarens tillstånd göras allenast såframt förbehåll därom skett enligt 15 kap. 9 § andra stycket nämnda balk. Överförmyndaren äger när som helst förordna, att förbehållet ej skall gälla. Har sådant förordnande meddelats, skall anteckning där- om verkställas i avräkningsboken samt i motboken eller å insättningsbevi-

set. Överförmyndare, förmyndare och god man äga på begäran erhålla bevis angående beloppet av de medel, som insättas eller innestå, så ock, om meddelat tillstånd icke blivit använt, intyg därom.

25 §.

Intill ett sammanlagt belopp, motsvarande femton procent av de enligt senaste bokslut å sparbanksräkning innestående medlen, äger sparbank mottaga inlåning å annan, valfri räkning.

Härutöver må sparbank upptaga lån mot sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar, som medföra rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (*förlagsbevis*). För att tillgodose tillfälligt penningbehov må sparbank jämväl begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller inländskt bankaktiebolag eller annorledes upptaga lån.

26 §.

Sparbank må ej utfärda tryckta eller graverade, till innehavaren eller till viss man eller order ställda förbindelser eller ikläda sig ansvarighet för sådana förbindelser.

Vad sålunda stadgats skall dock ej gälla av sparbanken utställda räntebärande förlagsbevis lydande å minst etthundra kronor.

Sparmärken för användning vid inlåning inom skolsparrörelsen må av sparbank utfärdas allenast där anordningar vidtagits för kontroll över utlöpande märken.

27 §.

Sparbank äger mottaga inlåning med dels ett belopp motsvarande summan av

- a) sparbankens ineliggande kassa;
- b) vad för sparbankens räkning innestår hos Sveriges riksbank, riksgäldskontoret eller postsparbanken eller å postgiro eller hos inländskt bankaktiebolag, svenska jordbrukskreditkassan eller centralkassa för jordbrukskredit;
- c) sparbanken tillhöriga, å inländsk penninginrättning dragna checkar;
- d) marknadsvärdet, dock högst nominella värdet, å sparbanken tillhöriga av svenska staten utfärdade skattkammarväxlar, å sådana sparbanken tillhöriga obligationer, vilka utfärdats av staten, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa samt å andra sparbanken tillhöriga inhemska obligationer, vilka äro av fullgod beskaffenhet;
- e) fordringar på grund av lån, för vilkas fulla gäldande staten, kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig; samt
- f) fordringar, för vilka säkerheten utgöres av fullgoda inhemska obligationer, beräknade till marknadsvärdet, dock högst nominella värdet,

inteckning i jordbruks-, bostads- eller affärsfastighet inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet, eller

inteckning i tomträtt till bebyggd fastighet, såvida den eller de byggnader, som finnas uppförda därå, äro avsedda väsentligen för bostadsändamål, inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet å byggnaderna;

dels ock därutöver ett belopp av högst tolv och en halv gånger sparbankens fonder.

I intet fall må dock inlåningen med avdrag av ett belopp, motsvarande de medel som upptagits under a) — c) i första stycket ävensom, i den mån återstående löptid utgör högst ett år, skattkammarväxlar samt statens,

Sveriges allmänna hypoteksbanks och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer, överstiga femtio gånger sparbankens fonder.

På ansökan av sparbank äger Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt sparbanksinspektionen, medgiva att av sparbanken utställda förlagsbevis icke skola anses såsom inlåning samt att med sparbankens fonder må likställas, intill ett belopp motsvarande högst hälften av sparbankens reservfond, nominella värdet å förlagsbevis, utställda av sparbanken.

Sparbank, som på grund av avtal enligt 79 § skall uppbära blivande överskott vid annan sparbanks likvidation, må vid bestämmande av inlåningens omfattning under tiden för likvidationen intill belopp och på villkor som sparbanksinspektionen fastställer taga överskottet i beräkning.

28 §.

Sparbanks utlåningsrörelse skall företrädesvis avse sparbankens verksamhetsområde.

Lån må ej utlämnas mot annat fordringsbevis än skuldebrev. Utan hinder av vad sålunda stadgas må dock beviljas kredit i checkräkning till belopp i varje särskilt fall av högst tjugufemtusen kronor.

Lån utan särskild säkerhet må beviljas till belopp i varje särskilt fall av högst femtusen kronor och sammanlagt motsvarande högst en femtedel av sparbankens fonder ävensom, utan sagda begränsningar, till kommun eller därmed jämförlig samfällighet eller till annan sparbank.

I övrigt äger sparbank utlämna lån allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen. Mot inteckning i fartyg eller förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier må lån ej utlämnas, sparbank dock obetaget att mottaga sådan säkerhet tillika med annan i och för sig fullgod säkerhet, som nyss nämnts. Lån mot pant av aktier eller förlagsbevis må utlämnas högst till sammanlagt belopp motsvarande hälften av sparbankens fonder, dock att sparbank icke må som pant mottaga aktie i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, eller förlagsbevis, som sådant bolag eller sparbanken själv utställt. Ej heller må sparbank som pant godtaga bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i sparbanken.

Lån, för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller därmed jämförlig samfällighet, må utlämnas endast på viss tid och ej utestå längre än femton år. Är lånet ställt på längre återbetalningstid än ett år, skall i skuldebrevet utfästas årlig avbetalning i förhållande till den tid, för vilken lånet beviljats; dock må frihet från avbetalning kunna medgivas, där fråga är om studielån, under högst fem år från lånets utlämnande samt i övrigt, där så finnes påkallat med hänsyn till lånets ändamål, under högst tre år från samma tidpunkt. Oavsett vad som avtalats om återbetalning, skall sparbank förbehålla sig sådan uppsägningsrätt som i 29 § första stycket sägs.

Vad i fjärde och femte styckena är stadgat skall ej gälla lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig.

29 §.

Är lån, för vars fulla gäldande staten icke är ansvarig eller för vilket kommun eller därmed jämförlig samfällighet ej svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, icke ställt att betalas inom tre månader eller, där fråga är om lån, för vilket säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom eller tomträtt, inom sex månader, skall sparbanken förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss för varje fall

sagts. Sådan uppsägningsrätt må icke i något avseende inskränkas av sparbanken.

Utan hinder av vad i första stycket sägs må sparbank, där summan av insättarnas behållning å sparbanksräkning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut uppgår till minst fem miljoner kronor, på sätt och i den omfattning nedan stadgas mot säkerhet av inteckning i fast egendom inom verksamhetsområdet eller tomträtt till fastighet inom området utlämna lån, ställt på längre återbetalningstid än sex månader, utan att därvid förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning inom sagda tid.

Lån som nyss sagts må utlämnas högst till ett sammanlagt belopp motsvarande trettio procent av summan av insättarnas behållning å sparbanksräkning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut. Högst en femtedel av nämnda belopp må ställas att förfalla under ett och samma år. Lånen må icke ställas på längre återbetalningstid än tio år.

Innan lån, varom nu är fråga, beviljas, skall sparbanken företaga uppskattning av värdet å den fasta egendomen eller å byggnad eller byggnader, som uppförts å den med tomträtt upplåtna fastigheten.

Såsom säkerhet må godtagas allenast inteckning i jordbruksfastighet eller i sådan bostads- eller affärsfastighet, som är belägen inom område för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts, eller inteckning i tomträtt till bebyggd fastighet inom dylikt område, såvida den eller de byggnader, som finnas uppförda å tomträttsmarken, äro avsedda väsentligen för bostadsändamål samt 4 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom i dess lydelse av den 5 juni 1953 äger tillämpning å tomträtten. Inteckningen skall ligga inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet å den fasta egendomen, byggnaden eller byggnaderna och likaledes inom sextio procent av det i nästföregående stycke omförmälda uppskattningsvärdet.

Sparbank skall förbehålla sig rätt att till betalning senast inom tre månader uppsäga lån, varom nu är fråga, därest den intecknade fasta egendomen eller tomträtten till följd av vanvård av byggnad, skogsavverkning eller av annan anledning undergår sådan värdeminskning, att säkerheten i märklighet mån försvagas, eller därest tomträtten uppsäges. Nedsättning av taxeringsvärdet å den fasta egendomen eller å byggnaden eller byggnaderna å den med tomträtt upplåtna fastigheten skall icke i och för sig utgöra grund för uppsägning.

30 §.

Lån må ej utlämnas mot skuldförbindelse, för vars uppfyllande ledamot av sparbankens styrelse, revisor eller revisorssuppleant i sparbanken eller där anställd tjänsteman svarar i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman, utan så är att till säkerhet för lånets fulla belopp ställes pant av fullgoda inhemska obligationer eller sådana inteckningar, som omförmälas i 27 § första stycket.

Utan hinder av vad i första stycket stadgas må dock utlämnas lån, för vars fulla gäldande staten eller kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig.

31 §.

Sparbank är skyldig att i kassareserv redovisa ett belopp, som tillsammans med sparbankens kassa motsvarar minst summan av *dels* tjugufem procent av de förbindelser, som det åligger sparbanken att fullgöra vid anfordran eller efter uppsägning inom kortare tid än en månad, *dels* åtta procent av sparbankens övriga inlåning.

Kassareserv skall utgöras av:

a) vad för sparbankens räkning innestår å postgiro eller sådana tillgodohavanden hos riksbanken, riksgäldskontoret, postsparbanken eller inländskt bankaktiebolag, vilkas återstående löptid ej överstiger ett år eller vilka kunna uppsägas till betalning inom högst ett år;

b) sparbanken tillhöriga, å inländsk penninginrättning dragna checkar;

c) statens skattkamarväxlar;

d) fullgoda inhemska obligationer, vilka kunna med lätthet förvandlas i penningar; eller

e) till belopp av högst etthundratusen kronor, inteckningar inom sextio procent av senast fastställda taxeringsvärdet uti jordbruksfastighet eller uti sådan bostads- eller affärsfastighet, som är belägen inom område, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts, såframt inteckningarna av sparbanken innehavas såsom säkerhet för lån, vilka förfalla eller kunna av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader.

Obligationer, som ingå i kassareserven, må beräknas högst till marknadsvärdet. Har tillgång av uppräknat slag pantsatts av sparbanken, må den icke tagas i beräkning; dock att, där tillgången utgör säkerhet för avtalad kredit, som ej till fullo begagnats av sparbanken, den må beräknas till det belopp, som sparbanken enligt avtalet är berättigad att ytterligare utbekomma.

Efter prövning i varje särskilt fall må sparbanksinspektionen medgiva, att jämväl andra tillgångar än de som uppräknats här ovan må betraktas såsom kassareservmedel.

Nedgår kassareserv under vad i första stycket sägs, skall den så snart kan ske åter uppbringas till föreskrivet belopp.

32 §.

Sparbank må ej förvärva fast egendom eller tomträtt, såframt ej med fånget äsyftas att bereda sparbanken lokaler för dess inrymmande. För samma ändamål må jämväl förvärvas bostadsrätt till lägenhet, aktie i bolag, som uteslutande har till syfte att förvalta för omförmälda användning förvärvad fast egendom eller tomträtt, eller förlagsbevis, utfärdat av sådant bolag. Vill sparbank förvärva fast egendom, tomträtt eller aktie som nyss sagts eller förbättra byggnad, vari sparbankens lokaler äro eller avses bliva inrymda, för belopp, vilket sammanlagt med det belopp, vartill sparbanken förut tillhörig fast egendom, tomträtt eller aktie av ifrågavarande art bör uppskattas, överstiger hälften av fonderna, skall frågan härom hänskjutas till huvudmännens prövning. Åtgärden må ej vidtagas, där ej minst två tredjedelar av de i frågans avgörande deltagande huvudmännen uttalat sig för densamma samt beslutet tillika vunnit länsstyrelsens stadfästelse.

Vid tillämpning av första stycket tredje punkten skall uppskattningen av egendom, som där sägs, ske enligt stadgandena i 48 §, dock att värdet av aktie skall beräknas till belopp motsvarande den andel av bokförda värdet å bolagets egendom, vilken belöper å aktien.

Av lös egendom må sparbank i övrigt ej förvärva annat än penningar, obligationer, av rörelsen betingade fordringar samt sådana inventarier, som anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som sparbanken äger, eller till lokaler, som sparbanken i övrigt innehar. Dock må sparbank använda ett belopp, motsvarande högst en tiondel av sparbankens fonder,

till förvärfv av andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant aktiebolag, som med Konungens godkännande skall vara verksamt såsom en sammanslutning av svenska sparbanker för tillgodoseende av gemen-

samma intressen, eller av förlagsbevis, som utgives av föreningen eller aktiebolaget,

eller såsom tillskott i övrigt till föreningen eller aktiebolaget.

33 §.

Utan hinder av vad i 32 § stadgas må sparbank till skyddande av fordran å offentlig auktion eller fondbörs inköpa egendom, som är för fordringen utmätt eller pantsatt, så ock såsom betalning för fordran övertaga för fordringen pantsatt eller annan egendom, där uppenbart är att sparbanken eljest skulle lida avsevärd förlust, dock icke i någotdera fallet bevis om tillskott till garantifond eller grundfond i sparbanken, därest ej de i 16 och 18 §§ angivna förutsättningarna för återbetalning av fond föreligga.

Egendom, som sparbank förvärvat med stöd av bestämmelserna i denna paragraf, skall åter avyttras, så snart lämpligen kan ske och senast då avyttring kan äga rum utan förlust för sparbanken.

34 §.

Sparbanks filial skall vara belägen inom sparbankens verksamhetsområde.

Filial, som må bevilja eller utbetala lån eller ombesörja avräkningsbokföring eller hålles öppen mer än nio timmar i veckan, är avdelningskontor. Annan filial är sparställe. För inrättande av avdelningskontor i kommun, där sparbanken icke förut driver verksamhet vid huvudkontor eller avdelningskontor, fordras tillstånd av länsstyrelsen i det län, till vilket kommunen hör. Sådant tillstånd må lämnas endast om sparbanksverksamheten i kommunen finnes kunna vara till nytta för det allmänna.

35 §.

Inom kommun, där sparbank icke är berättigad att utöva verksamhet vid huvudkontor eller avdelningskontor, må sparbanken icke idka in- eller utlåning genom ombud.

Vad sålunda stadgats skall dock icke utgöra hinder för sparbank att såsom ombud anlita annan sparbank eller bankaktiebolag. Ej heller skall stadgandet utgöra hinder för inlåning, som bedrives inom skolsparrörelsen och sparklubbsrörelsen.

Om styrelse och firmateckning

36 §.

För sparbank skall finnas en av huvudmännen utsedd styrelse bestående av minst fem ledamöter.

Styrelsen skall handhava den omedelbara ledningen av sparbankens verksamhet.

Vad i denna lag finnes stadgat om styrelseledamot skall i tillämpliga delar gälla beträffande styrelsesuppleant.

37 §.

Styrelseledamot skall vara myndig svensk medborgare samt, såvida ej länsstyrelsen på grund av särskilda förhållanden finner skäl medgiva annat, vara bosatt inom sparbankens verksamhetsområde.

Styrelseledamot må ej den vara, som är

1. tjänsteman i sparbanken, där ej reglementet innehåller uttryckligt medgivande härtill, vilket medgivande dock icke må gälla styrelsens ordförande,

2. styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank, eller

3. tjänsteman i annat bankaktiebolag än Sparbankernas bankaktiebolag eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit.

Av styrelseledamöterna må sammanlagt högst en tredjedel tillika vara styrelseledamöter i annat bankaktiebolag än Sparbankernas bankaktiebolag eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit.

38 §.

Styrelseledamot skall utses för tid intill dess årssammanträde med huvudmännen hållits och må icke utses för längre tid än till och med det årssammanträde, vilket skall äga rum under fjärde räkenskapsåret efter det år, då valet sker.

Styrelseledamot må, ändå att den tid, för vilken han blivit vald, ej gått till ända, kunna genom beslut av huvudmännen skiljas från uppdraget.

39 §.

Styrelsen må, där reglementet så medgiver, uppdraga åt delegation att, med de inskränkningar som i tredje stycket sägs, avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens egen prövning.

Delegation skall bestå av minst tre ledamöter och utses bland styrelseledamöterna, dem som utgöra ledningen för avdelningskontor eller tjänstemännen i sparbanken.

Delegations uppdrag må ej avse andra ärenden än sådana som angå beviljande av kredit. Grunderna för kreditgivningen skola angivas i en av styrelsen för ett år i sänder fastställd instruktion för delegationens verksamhet.

40 §.

Styrelseledamot eller ledamot av delegation enligt 39 § må ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och sparbanken eller sådan fråga om avtal mellan sparbanken och tredje man, i vilken han äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot sparbankens. Ej heller må han deltaga i beslut angående avtal mellan sparbanken och tredje man, som han ensam eller jämte annan äger företräda. Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande gåva från sparbanken, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten, delegationsledamoten eller tredje man.

41 §.

Styrelsen äger, i den mån annat icke följer av vad i denna lag är stadgat, att handla å sparbankens vägnar i förhållande till tredje man samt att företräda sparbanken inför domstolar och andra myndigheter. Samma behörighet tillkommer ock dem som efter vad i 42 § sägs äga teckna sparbankens firma.

42 §.

Sparbanks firma skall tecknas av minst två personer i förening.

Bemyndigande för styrelseledamot eller styrelsesuppleant att teckna sparbanks firma må meddelas av styrelsen. Styrelsen äger ock bemyndiga annan än nu sagts att teckna sparbankens firma, om tillåtelse därtill givits i reglementet eller av huvudmännen; dock må i dylikt fall bemyndigande ej lämnas den som är omyndig eller den som icke är här i riket bosatt svensk medborgare.

Bemyndigande att teckna sparbankens firma må när som helst återkallas av styrelsen.

43 §.

I förhållande till sparbanken åligger det styrelsen att ställa sig till efterrättelse de särskilda föreskrifter som meddelas i reglementet eller, beträffande frågor som falla inom huvudmännens befogenhet, av dessa. Detsamma skall gälla annan ställföreträdare för sparbanken samt delegation enligt 39 §; och äro dessa jämväl skyldiga att hörsamma föreskrift som meddelas av styrelsen.

Föreskrift, vilken såsom stridande mot denna lag eller reglementet finnes ej vara gällande, må dock ej efterkommas, ej heller föreskrift av huvudmännen om sådan åtgärd avseende förvaltningen av sparbankens angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av sparbankens intressen.

Den som enligt 40 § icke må för sparbanken handlägga fråga om avtal äger ej heller befogenhet att utan särskilt uppdrag av styrelsen företräda sparbanken i avseende å avtalet.

44 §.

Har styrelsen eller annan ställföreträdare företagit rättshandling å sparbankens vägnar men därvid handlat i strid med föreskrift, som avses i 43 §, eller eljest överskridit sin befogenhet, är rättshandlingen ej gällande mot sparbanken, såframt tredje man insåg eller bort inse att sådant överskridande förelåg.

Har styrelsesuppleant utövat styrelseledamots befogenhet, är det förhållandet, att förutsättning för hans inträde i styrelseledamots ställe saknades, utan verkan gentemot tredje man, där denne ej insåg eller bort inse nämnda förhållande.

45 §.

Har styrelsen eller annan ställföreträdare för sparbanken utfärdat handling utan firmateckning och framgår icke av dess innehåll, att den utfärdats å sparbankens vägnar, svara de, som undertecknat handlingen, för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Sådan ansvarighet skall dock ej åvila undertecknarna, där av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för sparbanken, samt den, till vilken handlingen ställts, av sparbanken erhåller behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

46 §.

Angående behörighet för styrelseledamot så ock för den, som eljest be- myndigats teckna sparbankens firma, att mottaga delgivning i rättegång mot sparbanken är stadgat i rättegångsbalken; och skall vad i sådant avseende gäller äga tillämpning jämväl då annat meddelande skall delgivas sparbanken.

Vill styrelsen kära till sparbanken, skall stämningen delgivas sparbanken genom att föredragas å sammanträde med huvudmännen.

Om styrelsens årsredovisning

47 §.

Det åligger styrelsen att för varje räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av sparbankens angelägenheter genom avlämnande av förvaltningsberättelse, upptagande vinst- och förlusträkning samt balansräk-

ning. Förvaltningsberättelsen skall vara underskriven av samtliga styrelseledamöter.

Före mars månads utgång skall styrelsen till revisorerna i huvudskrift eller avskrift avlämna förvaltningsberättelsen för det förflutna året.

48 §.

Jämte vad i bokföringslagen är stadgat skall i fråga om sparbanks balansräkning gälla:

1. Obligation må upptagas högst till gällande marknadsvärde; dock må räntebärande obligation, som avses i 27 §, i stället upptagas till nedan angivet värde, nämligen,

 beträffande obligation, utfärdad av staten, Sveriges allmänna hypoteksbank eller konungariket Sveriges stadshypotekskassa: sådant värde, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, som motsvarar den av sparbanksinspektionen på sätt under 3 sägs beräknade medelräntan under de senaste tio åren å där nämnda obligationer;

 beträffande annan obligation, vilken förmyndare äger utan överförmyndarens samtycke inköpa för omyndigs medel: sådant värde, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, som med en fjärdedels procent överstiger nämnda medelränta; samt

 beträffande övriga obligationer: sådant värde, att obligationens avkastning utgår efter en räntefot, som med en halv procent överstiger nämnda medelränta.

2. Fordran på grund av lån, för vilket kommun eller därmed jämförlig samfällighet är ansvarig i egenskap av huvudgäldenär eller löftesman eller för vilket säkerheten utgöres av inteckning och vilket förfaller eller kan av sparbanken uppsägas till betalning först efter längre tid än sex månader, må upptagas högst till sådant värde, att lånets avkastning utgår efter en räntefot, som med en fjärdedels procent överstiger antingen den under 1 avsedda medelräntan eller ock den av sparbanksinspektionen på sätt under 3 sägs beräknade medelräntan för det sistförflutna året å där nämnda obligationer. Vad nu sagts skall, under enahanda förutsättning i fråga om återbetalningstiden, gälla jämväl lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig, dock att i detta fall någon förhöjning av räntefoten utöver medelränta icke skall äga rum.

3. Beräkandet av de under 1 och 2 avsedda tioåriga och årliga medelräntorna skall grundas å noteringarna på Stockholms fondbörs vid minst ett tillfälle under varje kalenderkvartal för sådana av staten, Sveriges allmänna hypoteksbank och konungariket Sveriges stadshypotekskassa utgivna obligationer, som vid noteringstillfället haft en återstående löptid av minst tio år och då noterats till högst det belopp, varå obligationerna lyda. Därest dylika noteringar under något kvartal icke förekommit eller ägt så ringa omfattning, att sparbanksinspektionen finner noteringarna icke utgöra tillfredsställande grund för medelräntans beräkande, ankommer å Konungen att efter framställning av inspektionen fastställa det procenttal, som med avseende å detta kvartal skall utgöra grund för beräkningen. Sparbanksinspektionen skall för sparbankerna tillkännagiva de beräknade medelräntorna.

4. Tillgångar, avsedda till stadigvarande bruk för sparbanken, må ej i vidare mån än som betingas av förbättringar, som nedlagts å desamma, i balansräkningen för det år, varunder de förvärvats, upptagas till högre värde än som motsvarar kostnaderna för deras förvärvande och därefter till högre värde än det, vartill de varit uppförda i närmast föregående balansräkning. Är det verkliga värdet lägre än det belopp, vartill dylik tillgång sålunda

upptagits, skall å tillgången årligen avskrivas vad som motsvarar dess av ålder och nyttjande eller annan därmed jämförlig orsak uppkomna värdeminskning.

Utan hinder av vad nu sagts må fast egendom, avsedd till stadigvarande bruk för sparbanken, eller tomträtt till fastighet, avsedd för sådant ändamål, för täckande av förlust å sparbankens rörelse uppskrivas högst till det bestående värde, tillgången i fråga måste anses äga, såframt sparbanksinspektionen medgivit uppskrivningen. I intet fall må dock uppskrivning ske över senast fastställda taxeringsvärdet å den fasta egendomen eller, vad gäller tomträtt, å byggnad eller byggnader, som utgöra tillbehör till tomt-rätten. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning å aktie, som omförmäles i 32 § första stycket.

5. Obligation eller fordran, som avses under 2, må i balansräkningen för det år, varunder tillgången förvärvats, ej upptagas till högre värde än som motsvarar kostnaden för obligationens förvärvande eller fordringens belopp och därefter ej till högre värde än det, vartill tillgången varit uppförd i närmast föregående balansräkning.

Utan hinder av vad nu sagts må i båda fallen uppskrivning av sådan tillgångs bokförda värde ske i nedan nämnd omfattning i syfte att täcka förlust å sparbankens rörelse eller motsvarande nedskrivning av annan tillgångs bokförda värde:

obligation må uppskrivas högst till gällande marknadsvärde, i sistnämnda syfte dock ej till högre belopp än det, varå obligationen lyder;

fordran må uppskrivas högst till fordringens värde, beräknat enligt den under 2 sist angivna grunden, dock högst till fordringens belopp.

6. Beträffande andra tillgångar än ovan nämnts gäller att de ej må upptagas över verkliga värdet. Osäkra fordringar skola upptagas högst till det belopp, varmed de beräknas komma att inflyta. Värdelösa fordringar må icke upptagas såsom tillgång.

7. I stället för avskrivning å tillgångs värde må motsvarande belopp kunna uppföras å särskilt värdeminskningsskonto. Minskning av värdeminskningsskonto är medgiven, där avskrivning med samma belopp sker å motsvarande tillgång, så ock i den mån, enligt vad förut i denna paragraf är sagt, hinder ej möter för uppskrivning av tillgång samt minskning av värdeminskningsskonto sker i stället för sådan uppskrivning.

8. Avskrivning skall avse viss tillgång eller grupp av tillgångar av likartad beskaffenhet.

9. De belopp, till vilka sparbankens särskilda fonder uppgå, skola vart för sig i balansräkningen uppföras bland skulderna. Benämningen fond må endast användas för grundfond, reservfond och garantifond.

10. Organisations- eller förvaltningskostnader må ej uppföras såsom tillgång.

11. Inom linjen skall anmärkas sammanlagda beloppet av sparbankens ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna. Tillika skall inom linjen upptagas av sparbanken ställda panters sammanlagda bokförda värde. Inom linjen skall ock angivas sammanlagda beloppet för år av pensioner utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen. Pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits såsom skuld, må ej redovisas inom linjen. Ytterligare skall inom linjen uppföras ränta å garantifond eller grundfond, som till följd av reglerna i 19 § icke kunnat utbetalas.

Vad i bokföringslagen stadgas om balansräknings införande i inventariebok skall såvitt angår sparbanks balansräkning i stället avse dess införande

i sparbankens huvudbok. Balansräkningen skall vara uppställd i lämpliga huvudposter, till vilka specifikationer skola finnas i handelsbok eller bilaga.

49 §.

Beträffande uppställandet av vinst- och förlusträkning gäller, att den samma skall upptaga sparbankens intäkter av och kostnader för rörelsen under året samt angiva verkställda avskrivningar.

50 §.

I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för sparbanken, lämnas upplysning om sådana för bedömningen av sparbankens ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, så ock om händelser av väsentlig betydelse för sparbanken, jämväl där de inträffat efter årets slut.

Styrelsen skall i förvaltningsberättelsen framställa förslag i anledning av sparbankens vinst enligt balansräkningen.

Om revision

51 §.

Styrelsens förvaltning samt sparbankens räkenskaper skola granskas av revisorer som väljas av huvudmännen samt, enligt vad i 81 § är stadgat, en revisor utsedd av länsstyrelsen.

Då revisorer väljas av huvudmännen, skola lika många suppleanter utses.

52 §.

Revisorer och revisorssuppleanter skola utses för tid intill dess årssammanträde med huvudmännen hållits och må icke utses för längre tid än till och med det årssammanträde, vilket skall äga rum under tredje räkenskapsåret efter det år, då valet sker. Av huvudmännen utsedd revisor må, ändå att den tid för vilken han blivit utsedd ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av huvudmännen.

53 §.

Revisor skall vara myndig, här i riket bosatt svensk medborgare. Revisor skall hava den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till sparbankens verksamhet erfordras för uppdraget.

Till revisor må ej utses den, som är tjänsteman i sparbanken eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller till annan i ledande ställning i sparbanken, ej heller make till den, som har sådan ledande ställning, eller den, som med honom är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svågerlag eller är hans syskon eller med honom är i det svågerlag, att den ene är gift med den andres syskon.

Vad i denna paragraf stadgas om revisor skall äga motsvarande tillämpning å revisorssuppleant.

54 §.

Revisorerna skola för varje räkenskapsår avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse, som skall överlämnas till styrelsen inom en månad efter det förvaltningsberättelsen kommit revisorerna till handa.

55 §.

Revisionsberättelsen skall innehålla redogörelse för resultatet av revisorernas granskning samt uttalande, huruvida anmärkning i avseende å förvaltningsberättelsen, de i densamma upptagna vinst- och förlust- samt balansräkningarna, sparbankens bokföring eller inventeringen av dess tillgångar eller eljest beträffande förvaltningen av sparbankens angelägenheter föreligger eller icke. Föreligger anledning till anmärkning, skall denna angivas i revisionsberättelsen. Revisorerna äga ock i berättelsen meddela erinringar, som de anse böra komma till huvudmannens kännedom.

Revisionsberättelsen skall innehålla särskilt uttalande angående omfattningen av den av revisorerna verkställda granskningen; sparbankens förvaltningsutgifter; den inre kontrollen inom sparbanken; fastställelse av balansräkningen; ansvarsfrihet för styrelseledamöterna; samt styrelsens förslag i anledning av sparbankens vinst enligt balansräkningen.

Har tillgång upptagits till högre värde än i senaste fastställda balansräkning eller har tillgång, som anskaffats under räkenskapsåret, upptagits till högre värde än anskaffningskostnaden, skall särskilt uttalande därom göras i revisionsberättelsen.

Om sammanträde med huvudmännen

56 §.

Huvudman må ej handlägga fråga rörande avtal mellan honom och sparbanken eller sådan fråga om avtal mellan sparbanken och tredje man, i vilken han äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot sparbankens. Ej heller må han deltaga i beslut angående avtal mellan sparbanken och tredje man, som han ensam eller jämte annan äger företräda. Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande gåva från sparbanken, så ock beträffande rättegång eller annan talan mot huvudmannen eller tredje man.

Huvudman, som tillika är styrelseledamot i sparbanken, må ej deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant eller i beslut angående ansvarsfrihet för styrelsen.

57 §.

Årssammanträde med huvudmännen skall hållas varje år före maj månads utgång.

Årssammanträdet skola till avgörande företagas frågorna om fastställelse av balansräkningen med de ändringar eller tillägg, som må finnas erforderliga, samt om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelseledamöterna för den tid redovisningen omfattar. Huvudmännen skola ock bestämma i vilken utsträckning sparbankens vinst skall avsättas till dess fonder samt, där tid för vilken styrelseledamot eller revisor eller styrelse- eller revisorssuppleant utsetts gått till ända, förrätta erforderliga nyval.

Andra ärenden, vilka enligt lag eller annan författning eller reglementet tillhöra huvudmännens handläggning eller av styrelsen överlämnas till deras avgörande, må behandlas jämväl på annat sammanträde än årssammanträde.

Om talan mot styrelseledamot m. fl.

58 §.

Ansvarsfrihet må ej anses vara beviljad styrelseledamot, såframt en tredjedel av samtliga huvudmän röstat däremot.

Anställes ej talan å förvaltningen under den tid, förvaltningsberättelsen avser, inom ett år från det förvaltnings- och revisionsberättelserna framlades å sammanträde med huvudmännen, skall så anses som om ansvarsfrihet blivit beviljad.

Om ansvarsfrihet blivit beviljad, må likväl talan kunna anställas mot styrelseledamot på grund av åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för sparbanken styrelsen eller styrelseledamot uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar i förvaltningsberättelsen eller eljest till huvudmännen eller ock genom bokföringen eller eljest till revisorerna. Talan, som grundas därpå att styrelseledamot begått brottslig handling, må ock eljest kunna anställas mot honom, såframt ej beviljad ansvarsfrihet uppenbarligen avsett även nämnda handling.

Talan om skadestånd på grund av förvaltningsåtgärd, som med stöd av uppdrag varom förmåles i 39 § första stycket vidtagits av ledamot av delegation som där sägs, må ej väckas av sparbanken, sedan ett år förflutit från det förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen för det räkenskapsår, under vilket åtgärden vidtagits, framlagts å sammanträde med huvudmännen, såframt icke förhållande föreligger varom stadgas i tredje stycket.

59 §.

Talan mot revisor må ej anställas av sparbanken, sedan två år förflutit från det revisionsberättelsen framlades å sammanträde med huvudmännen.

Utan hinder av vad i första stycket sägs må talan anställas som grundas därpå, att revisor begått brottslig handling.

60 §.

Försättes sparbank i konkurs på ansökan, som gjorts inom två år från det sammanträde med huvudmännen, där förvaltnings- och revisionsberättelserna framlades, äger konkursboet, ändå att ansvarsfrihet blivit beviljad styrelseledamot, anställa talan mot honom å förvaltningen under det räkenskapsår redovisningen avser.

Mot ledamot av delegation enligt 39 § samt revisor äger konkursboet ock, där sparbanken försättes i konkurs på ansökan, vilken gjorts innan två år förflutit från det förvaltningsberättelsen och revisionsberättelsen framlades å sammanträde med huvudmännen, föra sådan talan.

Talan, varom stadgas i denna paragraf, skall väckas inom sex månader från första borgenärssammanträdet eller, där tiden för anställande av talan för sparbanken då ännu ej gått till ända, före utgången av den tid. Försummas det, är rätt till talan förlorad.

Om ändring av reglementet

61 §.

Beslut om ändring av sparbanks reglemente är ej giltigt, med mindre samtliga huvudmän förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande sammanträden och å det sammanträde, som sist hållits, biträts av minst två tredjedelar av de vid sammanträdet närvarande huvud-

männen. Är för beslutets giltighet ytterligare villkor bestämt i reglementet, skall ock det lända till efterrättelse.

Beslutet är ej heller giltigt, förrän det stadfästs av länsstyrelsen. För prövningen skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgas i 7 §.

Om talan å huvudmännens beslut

62 §.

1 mom. Menar styrelsen, att beslut, som fattats å sammanträde med huvudmännen, icke tillkommit i behörig ordning eller att beslutet eljest strider mot denna lag eller reglementet, äger styrelsen därå väcka talan mot sparbanken. Samma talerätt tillkommer ock styrelseledamot samt huvudman.

Grundas talan på att beslutet icke tillkommit i behörig ordning, skall talan väckas inom tre månader från beslutets dag. Försummas det, är beslutet gällande.

Hava vid sådant beslut, som skall anmälas för registrering, i denna lag eller reglementet upplagna föreskrifter om särskild röstpluralitet icke rätteligen iakttagits, är beslutet, ehuru klandertalan ej väckts, icke gällande, utan så är att i strid med 86 § 2 mom. registrering av beslutet ägt rum.

2 mom. Har talan väckts beträffande beslut å sammanträde med huvudmännen, äger domstolen, när skäl därtill förekommer, att innan målet avgöres förordna, att beslutet ej må verkställas.

Om likvidation och upplösning

63 §.

Sparbank skall träda i likvidation, där beslut härom träffats av huvudmännen på sätt i andra stycket sägs eller länsstyrelsen enligt vad i 81 § stadgas förordnat, att likvidation skall äga rum.

Av huvudmännen fattat beslut om likvidation är ej giltigt, med mindre samtliga huvudmän förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande sammanträden med huvudmännen samt å det sammanträde, som sist hållits, biträts av minst fyra femtedelar av de röstande och dessa tillika utgjort minst tre fjärdedelar av samtliga huvudmän. Är för beslutets giltighet ytterligare villkor bestämt i reglementet, skall ock det lända till efterrättelse.

64 §.

Besluta huvudmännen, att sparbanken skall träda i likvidation, åligger det huvudmännen att välja minst två likvidatorer att verkställa likvidationen. Huvudmännen må ock utse en eller flera suppleanter.

Har länsstyrelsen förordnat, att sparbanken skall träda i likvidation, skall sparbankens styrelse genast kalla huvudmännen till sammanträde för val av likvidatorer, ändå att ändring sökes i länsstyrelsens beslut.

Underlåta huvudmännen i fall, som avses i andra stycket, att utse likvidatorer, ankommer på länsstyrelsen att utse likvidatorer; och svara under tiden, intill dess så skett, de som med vetskap om att länsstyrelsen meddelat förordnande om sparbankens trädande i likvidation deltaga i beslut om fortsättande av sparbankens verksamhet eller handla å dess vägnar för uppkommande förbindelser, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld.

Då likvidatorer utsetts av huvudmännen eller förordnats av länsstyrelsen, skall sparbanken anses hava trätt i likvidation.

Upphör mandattid för huvudman, sedan beslut om likvidation fattats, skall mandattiden anses vara förlängd till dess likvidationen avslutats.

65 §.

Likvidator skall vara myndig, här i riket bosatt svensk medborgare.

Uppdraget att vara likvidator gäller intill dess likvidationen blivit avslutad, men den, som meddelat uppdraget, må när som helst entlediga likvidatorn och utse annan i hans ställe.

Visar likvidator uppenbarligen motvilja eller försummelse vid fullgörande av sitt uppdrag, äger länsstyrelsen, ändå att likvidatorn utsetts av huvudmännen, efter likvidatorns hörande entlediga honom och förordna annan i hans ställe.

Vad i denna paragraf är stadgat om likvidator skall i tillämpliga delar gälla beträffande suppleant för likvidator.

66 §.

Å det sammanträde med huvudmännen, vid vilket likvidatorer utses, skall jämväl väljas en eller flera likvidationsrevisorer att granska likvidatorernas förvaltning och sparbankens räkenskaper under likvidationen. Hava likvidatorer förordnats av länsstyrelsen, skola de ofördröjligen sammankalla huvudmännen till sammanträde för sådant val. Huvudmännen må ock utse en eller flera suppleanter. Likvidationsrevisor och suppleant må när som helst entledigas och annan utses i hans ställe.

Angående likvidationsrevisor som förordnas av länsstyrelsen stadgas i 82 §.

Vad i 53 § är stadgat om revisor och revisorssuppleant skall i tillämpliga delar gälla beträffande likvidationsrevisor och suppleant.

67 §.

Då sparbanken trätt i likvidation, åligger det styrelsen att ofördröjligen avgiva redovisning för sin förvaltning av sparbankens angelägenheter under den tid, för vilken ej förut förvaltningsberättelse framlagts å sammanträde med huvudmännen.

Redovisningen skall av likvidatorerna ofördröjligen överlämnas till revisorerna, som hava att inom en månad avgiva revisionsberättelse. Redovisningen och revisionsberättelsen skola av likvidatorerna så snart kan ske framläggas å sammanträde med huvudmännen; och skall å detta sammanträde till behandling företagas frågan om beviljande av ansvarsfrihet åt styrelsens ledamöter för den tid redovisningen omfattar.

I fråga om styrelsens redovisning, om revisorernas granskning och revisionsberättelsen, om handlingars framläggande å sammanträde med huvudmännen, om behandlingen av frågan om ansvarsfrihet samt om anställande av talan mot styrelseledamot eller ledamot av delegation enligt 39 § skall i tillämpliga delar gälla vad i denna lag förut rörande dessa ämnen föreskrivits.

68 §.

Det åligger likvidatorerna att ofördröjligen söka kallelse å sparbankens okända borgenärer samt upprätta och i huvudboken införa balansräkning.

I balansräkningen skola tillgångarna upptagas till verkliga värdet.

69 §.

Likvidatorerna skola förvalta sparbankens angelägenheter under likvidationen. Det åligger dem att så snart kan ske förvandla sparbankens egen-

dom i penningar, i den mån det erfordras för likvidationen, samt att verkställa betalning av sparbankens skulder, däri inbegripet skulder på grund av förlagsupplåning. Sparbankens rörelse må fortsättas allenast i den mån det är nödvändigt för en ändamålsenlig avveckling.

Har ombud förordnats av länsstyrelsen enligt 82 § 1 mom., må sparbankens egendom ej avyttras under hand utan ombudets samtycke. Finnes han hava utan skäl vägrat sitt samtycke, äger länsstyrelsen på ansökan av likvidatorerna tillåta försäljningen. Samtycke, som nu är sagt, är ej av nöden, där likvidatorerna vilja till gällande börspris överlåta å fondbörs noterat värdepapper.

Finnes garantifond eller har i reglementet gjorts förbehåll om återbäring av grundfond, åligger det likvidatorerna att, i den mån sparbankens tillgångar förslå, ombesörja återbetalning av garanti- eller grundfond jämte utfäst ränta; dock må återbäring av grundfond ej äga rum, förrän garantifond jämte ränta återbetalts.

Med de jämkningar, som följa av vad i detta lagrum eller eljest är stadgat om likvidation, skall i fråga om likvidators befogenhet att företräda sparbanken så ock om deras rättigheter och skyldigheter i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i denna lag är stadgat angående styrelse eller styrelseledamot.

70 §.

Har av likvidatorerna eller annan ställföreträdare för sparbanken handling utfärdats utan firmateckning, som utvisar att sparbanken är i likvidation, och framgår icke av handlingens innehåll såväl att den utfärdats å sparbankens vägnar som ock att sparbanken är i likvidation, svara de, som undertecknat handlingen, för vad genom handlingen må hava slutits, en för alla och alla för en, såsom för egen skuld. Sådan ansvarighet skall dock ej åvila undertecknarna, där av omständigheterna vid handlingens tillkomst framgick, att den utfärdades för sparbanken och att denna var i likvidation, samt den till vilken handlingen ställts av sparbanken erhåller behörigen undertecknat godkännande av handlingen utan oskäligt dröjsmål efter det begäran därom framställts eller personlig ansvarighet gjorts gällande mot undertecknarna.

71 §.

Likvidatorerna hava att för varje räkenskapsår, sedan bokslut upprättats, avgiva förvaltningsberättelse, upptagande balansräkning enligt 68 §, avseende sparbankens ställning vid årets utgång, samt likvidationsräkning. Förvaltningsberättelsen skall vara underskriven av samtliga likvidatorer.

Likvidatorerna skola i likvidationsräkningen upptaga redovisning för inkomster och utgifter under året, därvid inkomsterna å försäljning av sparbankens tillgångar skola fördelas efter de i balansräkningen upptagna tillgångsposterna samt bland utgifterna skola för sig upptagas dels belopp, som erlagts i betalning för sparbankens skulder, och dels övriga utgifter i lämpliga poster.

Före mars månads utgång skola likvidatorerna till likvidationsrevisorerna avlämna förvaltningsberättelsen för det förflutna året.

72 §.

Inom en månad efter det förvaltningsberättelsen överlämnats till likvidationsrevisorerna skola dessa till likvidatorerna avlämna berättelse över granskningen av deras förvaltning och sparbankens räkenskaper för räk-

skapsåret. Revisionsberättelsen, som skall vara underskriven av likvidationsrevisorerna, skall innehålla uttalande, huruvida enligt deras mening likvidationen onödigt fördröjes eller icke. Om revisionsberättelsens innehåll i öfrigt skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 55 §.

Då likvidationsrevisorerna till likvidatorerna avlämnat sin revisionsberättelse, skola likvidatorerna ofördröjligen kalla huvudmännen till sammanträde för granskning av redovisningen.

73 §.

Sedan den i kallelsen å okända borgenärer utsatta inställelsedagen är förbi samt likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag, skola de så snart kan ske avgiva slutredovisning för sin förvaltning genom avlämnande av förvaltningsberättelse rörande likvidationens gång från likvidationens början till dess avslutande. Vid berättelsen skola fogas redovisningshandlingar för hela likvidationstiden. Förvaltningsberättelsen och redovisningshandlingarna skola i huvudskrift eller avskrift avlämnas till likvidationsrevisorerna, vilka hava att inom en månad därefter avgiva en av dem underskriven revisionsberättelse över förvaltningen under likvidationen. Om revisionsberättelsens innehåll skall i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat i 55 §.

Efter det revisionsberättelsen avlämnats till likvidatorerna, skola dessa ofördröjligen kalla huvudmännen till sammanträde för granskning av slutredovisningen.

Då likvidatorerna fullgjort sitt uppdrag och inför huvudmännen framlagt slutredovisning för sin förvaltning, anses sparbanken upplöst.

74 §.

Yppas, efter det sparbanken skall anses upplöst enligt 73 § tredje stycket, tillgång för sparbanken eller väckes talan mot sparbanken eller uppkommer eljest behov av likvidationsåtgärd, skall likvidationen fortsättas.

75 §.

Finnes enligt likvidatorernas slutredovisning överskott, skall hälften av detta tillfalla sparbankernas säkerhetskassa samt återstoden, på sätt huvudmännen äga bestämma, användas för allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag. Huvudmännens beslut härom skall underställas länsstyrelsen, som har att tillse, såväl att angiven del av överskottet utbetalas till säkerhetskassan som att återstoden användes i enlighet med det därom träffade beslutet.

Har sparbanken med annan sparbank slutit avtal enligt 79 §, skall överskottet utan hinder av vad i första stycket stadgas gå till den sparbank, som övertagit rörelsen.

76 §.

Under konkurs företrädes sparbanken såsom konkursgäldenär av styrelsen eller, där vid konkursens början likvidatorer voro utsedda, av dessa; dock må under konkursen i behörig ordning kunna utses nya styrelseledamöter eller nya likvidatorer.

Bevis om tillskott till garantifond eller till grundfond, som skall återbäras, medför rätt till utdelning först efter övriga fordringar i konkursen, däri inbegripet fordringar på grund av sparbankens förlagsupplåning. Be-

träffande den inbördes förmånsställningen mellan dessa fondmedel skall gälla vad som stadgas i 69 § tredje stycket.

Där efter avslutande av sparbanks konkurs ej finnes överskott, anses sparbanken upplöst, då konkursen avslutades.

Finnes överskott skall likvidation verkställas, och gälla i avseende därå bestämmelserna i 64—66, 68—73 och 75 §§; om sparbanken trätt i likvidation, innan dess egendom avträdades till konkurs, gäller även vad som är stadgat i 74 §.

77 §.

Huvudmännen äga besluta, att talan skall anställas mot likvidator eller mot likvidationsrevisor.

Talan mot likvidator må ej väckas senare än ett år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å sammanträde med huvudmännen. Har likvidator entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande, skall dock tiden för anställande av talan räknas från det sammanträde, varå framlagts förvaltnings- och revisionsberättelser avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfället inträffade. Vad i 58 § tredje stycket och 60 § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i avseende å talan mot likvidator.

Talan mot likvidationsrevisor må ej väckas senare än två år från det slutredovisningshandlingarna och revisionsberättelsen framlades å sammanträde med huvudmännen eller, där fråga är om talan på grund av bristande kontroll över likvidator, som entledigats eller eljest avgått eller avlidit före likvidationens avslutande, eller om talan mot likvidationsrevisor, som sålunda avgått eller avlidit, från det sammanträde, varå framlagts förvaltnings- och revisionsberättelser avseende det räkenskapsår, då avgången eller frånfället inträffade. Vad i 59 § andra stycket och 60 § är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om talan mot likvidationsrevisor.

Om fusion m. m.

78 §.

Fusion av sparbank med annan sparbank må äga rum i den ordning här nedan i 1—3 mom. sägs.

1 mom. Avtal om att en sparbanks alla tillgångar och skulder skola genom fusion övertagas av en annan sparbank må träffas mellan sparbankerna, såframt av styrelsen i den överlåtande sparbanken framlagt förslag till sådant fusionsavtal godkänts av huvudmännen i denna sparbank efter vad i 2 mom. sägs. Fusionsavtalet må ej verkställas utan tillstånd av länsstyrelse enligt vad därom stadgas i 3 mom.

2 mom. Sådant beslut om godkännande av förslag till fusionsavtal, som avses i 1 mom., är ej giltigt, med mindre samtliga huvudmän förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande sammanträden och å det sammanträde, som sist hållits, biträts av minst två tredjedelar av de vid sammanträdet närvarande huvudmännen.

Är för beslutets giltighet något ytterligare villkor bestämt i reglementet, skall ock det lända till efterrättelse.

Har beslutet ej anmälts för registrering inom tid, som finnes föreskriven, är frågan om fusion förfallen.

3 mom. Senast fyra månader efter det registrering skett av sådant beslut om godkännande av förslag till fusionsavtal, som avses i 1 och 2 mom., skall

såväl den övertagande som den överlåtande sparbankens styrelse göra ansökan om tillstånd av länsstyrelsen i det län, inom vilket den överlåtande sparbankens styrelse har sitt säte, att bringa fusionsavtalet till verkställighet. Vid ansökningsen skall fogas bevis, att beslutet blivit registrerat.

Länsstyrelsens tillståndsprövning skall grundas å ett bedömande av huruvida fusionen dels kan anses vara förenlig med deras intressen, som äro insättare i eller eljest hava fordringar å de av fusionen berörda sparbankerna, dels framstår som ändamålsenlig ur allmän synpunkt. Beslut må ej meddelas utan att yttrande i ärendet avgivits av sparbanksinspektionen samt, där den övertagande sparbankens styrelse har sitt säte i annat län, av länsstyrelsen i det länet.

När lagakraftvunnet beslut om tillstånd till fusion registrerats, skall den överlåtande sparbanken anses upplöst samt dess tillgångar och skulder hava övergått till den övertagande sparbanken.

79 §.

Avtal, som icke avser fusion men varigenom sparbank förbinder sig att, i samband med likvidation, å annan sparbank eller å penninginrättning, som ej är sparbank, överlåta sin rörelse, må ej träffas, med mindre samtliga huvudmän i den överlåtande sparbanken förenat sig om beslut, att sparbanken skall biträda avtalet, eller beslutet fattats å två på varandra följande sammanträden med huvudmännen samt å det sammanträde, som sist hållits, biträts av minst fyra femtedelar av de röstande och dessa tillika utgjort minst tre fjärdedelar av samtliga huvudmän. Är för giltighet av huvudmännens beslut ytterligare villkor bestämt i reglementet, skall ock det lända till efterrättelse.

Avtalet må, där det icke avser sparbanks överlåtande å bankaktiebolag, ej verkställas utan tillstånd av länsstyrelsen i det län, inom vilket den överlåtande sparbankens styrelse har sitt säte. Beslut i tillståndsärendet må ej meddelas utan att yttrande avgivits av sparbanksinspektionen samt, där överlåtelsen sker till sparbank, vars styrelse har sitt säte i annat län, av länsstyrelsen i det länet.

Om tillsyn

80 §.

Tillsynen å sparbank skall på sätt nedan stadgas utövas av länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse har sitt säte, samt av en för hela riket gemensam sparbanksinspektion.

81 §.

Länsstyrelsen tillkommer:

att, om sparbanks huvudmän eller styrelse fattat beslut, som står i strid med lag eller författning eller med reglementet eller eljest finnes medföra våda för sparbankens säkerhet, förbjuda verkställighet av beslutet;

att, om beslut som nyss sagts gått i verkställighet, förelägga huvudmän eller styrelse att, där så kan ske, göra rättelse;

att förelägga huvudmän, styrelse eller revisorer att fullgöra vad som åligger dem enligt lag eller författning eller enligt reglementet;

att, där sparbanken i fall, som avses i 92 § första stycket, tillskyndats skada, föranstalta om talans anställande mot den ersättningsskyldige, såframt ej vad i 58, 59 och 77 §§ stadgas utgör hinder för sådan talan;

att, om det med hänsyn till utomordentliga omständigheter icke är lämpligt att sparbanks värdehandlingar förvaras på sätt reglementet angiver, på framställning av sparbanken och, där det kan ske, efter hörande av sparbanksinspektionen, meddela sparbanken tillstånd tills vidare att förvara handlingarna på annat betryggande sätt som länsstyrelsen föreskriver; samt

att för varje sparbank inom länet förordna en revisor att med övriga revisorer deltaga i granskningen av styrelsens förvaltning och sparbankens räkenskaper, därvid länsstyrelsen har att, till ledning för sitt val, från den handelskammare inom vars område sparbankens huvudkontor är beläget begära förslag å tre för revisorsuppdraget skickade personer.

Länsstyrelsen äger när som helst återkalla förordnande för revisor, som här avses, och i stället utse ny revisor.

Länsstyrelsen äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud enligt denna lag.

Föreläggande, som ovan sagts, må utom vad angår innehållet av vinst- och förlusträkning eller balansräkning icke av länsstyrelsen meddelas i fråga om i lag givna föreskrifter, vilkas överträdande är belagt med straff. I frågor, som angå sparbanks bokföring, må förbud eller föreläggande icke av länsstyrelsen meddelas, med mindre sparbanksinspektionen gjort framställning därom.

Då länsstyrelsen i anledning av att rubbning uppstått i det förhållande, som enligt 27 § skall förefinnas mellan sparbanks fonder och dess inlåning, förelägger sparbankens styrelse att vidtaga rättelse, må, där ej särskilda omständigheter föranleda annat, den tid, inom vilken föreläggandet skall vara fullgjort, icke sättas längre än två månader, och må i intet fall sagda tid bestämmas till mer än ett år.

Har sparbanks styrelse underlåtit att ställa sig föreläggande, som sist sagts, till efterrättelse eller har eljest svårare avvikelse skett från denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser eller reglementet och rättas ej avvikelsen inom förelagd tid, äger länsstyrelsen förordna, att sparbanken genast skall träda i likvidation.

82 §.

1 mom. Träder sparbank i likvidation, äger länsstyrelsen förordna ombud, som har att närvara vid likvidatorernas sammanträden, med rätt att yttra sig till protokollet, samt att i övrigt övervaka likvidationen.

Likvidatorerna skola bereda ombudet tillfälle att när som helst inventera sparbankens kassa och övriga tillgångar samt granska sparbankens böcker, räkenskaper och andra handlingar; och må av ombudet begärd upplysning angående förvaltningen ej förvägras av likvidatorerna.

Länsstyrelsen äger under sparbanks likvidation i avseende å likvidatorer och huvudmän enahanda befogenhet som, innan sparbanken trätt i likvidation, tillkommer länsstyrelsen enligt denna lag beträffande styrelse och huvudmän.

Länsstyrelsen må, där så prövas erforderligt, förordna likvidationsrevisor att med övriga likvidationsrevisor deltaga i granskningen av likvidatorernas förvaltning och sparbankens räkenskaper. Länsstyrelsen äger när som helst återkalla förordnande, som här avses, och i stället utse ny likvidationsrevisor.

2 mom. Har sparbanks egendom avträtts till konkurs, förordnar länsstyrelsen ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare deltaga i konkursboets förvaltning med den eller de förvaltare, som utses på sätt stadgas i konkurslagen.

Utan hinder av beslut, som kan vara fattat om delning av förvaltningen

av boet, äger allmänna ombudet deltaga i förvaltningen i alla dess delar. Ombudet äger beträffande medförvaltare göra sådan anmälan som sägs i 80 § konkurslagen.

Om arvode till ombud gäller vad i konkurslagen är i allmänhet stadgat beträffande arvode till konkursförvaltare.

83 §.

Sparbanksinspektionen åligger:

att i fråga om lämpliga inrättandet och bedrivandet av sparbanks verksamhet tillhandagå med råd och upplysningar;

att med uppmärksamhet följa sparbankernas verksamhet i den mån så erfordras för kännedom om de förhållanden, som kunna inverka på sparbanks säkerhet eller eljest äro av betydelse för en sund utveckling av sparbanksverksamheten;

att därest inspektionen finner, att sparbanks verksamhet icke står i överensstämmelse med lag eller författning eller med reglementet eller de föreskrifter, som med stöd av stadgande i lag eller författning eller i reglementet meddelats av huvudmännen eller styrelsen, eller eljest bedrivs på sätt, som medför våda för sparbankens säkerhet, göra de erinringar hos sparbankens styrelse eller de framställningar hos länsstyrelsen, till vilka inspektionen kan finna sig föranlåten;

att utfärda instruktion för revisor och likvidationsrevisor, som förordnats av länsstyrelse; samt

att, där inspektionen så finner erforderligt, meddela närmare föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper, om förvaring av värdehandlingar samt om inventering av dessa.

84 §.

Sparbanks styrelse åligger:

att för sparbanksinspektionen när som helst hålla sparbankens kassa och övriga tillgångar samt alla böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning;

att å tider, som bestämmas av inspektionen, och enligt av inspektionen fastställda formulär upprätta och till inspektionen insända översikter över sparbankens tillgångar och skulder; och skall i sådan översikt angivas huruvida anledning finnes till antagande, att bokförda värdet av någon i översikten upptagen tillgång överstiger dess verkliga värde;

att, så snart det kan ske, till inspektionen insända i avskrift styrelsens förvaltningsberättelse, revisionsberättelsen med tillhörande handlingar ävensom protokoll över förhandlingarna vid årssammanträdet med huvudmännen;

att dels årligen till länsstyrelsen avgiva statistisk redogörelse angående sparbanken, dels härutöver, efter Konungens bestämmande, avgiva ytterligare statistiska uppgifter rörande sparbankens verksamhet och ställning;

att jämväl i övrigt meddela länsstyrelsen och inspektionen alla de upplysningar rörande sparbanken, som äskas av dem; samt

att, då anledning yppas till antagande, att sparbank gjort sådana förluster att det i 27 § stadgade förhållandet mellan sparbanks fonder och dess inlåning rubbats, ofördröjligen upprätta särskild balansräkning enligt 48 § för utvisande av sparbankens ställning samt att, därest balansräkningen bekräftar antagandet i fråga, ofördröjligen avsända meddelande härom till inspektionen.

85 §.

Till bestridande av kostnaden för sparbanksinspektionens organisation och verksamhet ävensom av kostnaden för ersättning åt revisor, ombud eller

likvidationsrevisor, som förordnas enligt 81 § eller 82 § 1 mom., skall varje sparbank årligen erlägga bidrag efter visst, för sparbankerna lika förhållande till sammanlagda beloppet av de utav sparbanken vid utgången av nästföregående kalenderår förvaltrade medlen; dock må bidraget till bestridande av kostnaden för sparbanksinspektionens organisation och verksamhet icke överstiga fem tusendels procent och bidraget till bestridande av kostnaden för ersättning åt revisor, ombud eller likvidationsrevisor icke överstiga fyra tusendels procent av nämnda belopp.

Om registrering

86 §.

1 mom. Hava vid ansökan om registrering av sparbank eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan ansökan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas stadgade för varje särskilt fall, eller möter eljest hinder mot registrering av sparbanken på grund av föreskrifterna i denna lag eller annan lag eller författning, skall registrering vägras.

2 mom. Hava vid anmälan för registrering eller i fråga om upprättande av handling, som skall fogas vid sådan anmälan, icke iakttagits de föreskrifter, som finnas stadgade för varje särskilt fall, eller prövas beslut, som anmäles för registrering, icke hava tillkommit i föreskriven ordning eller ej stå i överensstämmelse med föreskrifterna i denna lag eller eljest strida mot lag eller författning eller mot reglementet eller vara till sin avfattning i något viktigare hänseende otydligt eller vilseledande, skall registrering vägras. Är annan grund till sådan klandertalan mot beslut av huvudmännen, vilken avses i 62 § 1 mom. andra stycket, än att vid beslutet ej rätteligen iakttagits i denna lag eller reglementet upptagna föreskrifter om särskild röstpluralitet, skall det dock icke utgöra hinder mot registrering, sedan tid för väckande av klandertalan utgått utan att talan väckts.

3 mom. Har ansökan enligt 78 § om länsstyrelsens tillstånd att bringa fusionsavtal till verkställighet ej inkommit inom föreskriven tid eller har ansökan genom lagakraftgående beslut avslagits eller har beslut om tillstånd icke anmälts för registrering inom den därför stadgade tiden, skall registreringsmyndigheten förklara frågan om fusion förfallen.

87 §.

Företer sparbanks registrerade firma likhet med en i sparbanksregister eller i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, försäkringsregistret eller bankregistret tidigare införd firma och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äger han hos domstol föra talan om förbud för sparbanken att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon eljest, att en i sparbanksregister verkställd inskrivning länder honom till förfång, må talan om registreringens upphävande samt om skadestånd föras vid domstol.

88 §.

Har genom lagakraftgående dom förklarats, att en i sparbanksregister gjord inskrivning ej bort ske eller att beslut, som registrerats, är ogiltigt eller att eljest visst förhållande, varom inskrivning skett, ej föreligger, skall på anmälan av part antecknas i registret, att på nämnda grund den tidigare anteckningen avföres ur registret.

Har, sedan i sparbanksregister gjorts anteckning rörande beslut om av-

trädande av sparbanks egendom till konkurs, öfverrätt förklarar, att beslutet ej bort meddelas, skall på anmälan därom i registret göras anteckning enligt vad som stadgas i första stycket.

89 §.

Vad i sparbanksregister införes, med undantag av meddelande om konkurs, skall genom registreringsmyndighetens försorg ofördröjligen kungöras såväl i allmänna tidningarna som ock i tidning, som är allmänt spridd inom den berörda sparbankens verksamhetsområde. Där i annat fall än som avses i 88 § andra stycket antecknas i registret, att tidigare anteckning avföres ur detsamma, skall kungörelse därom ske efter vad nyss sagts.

Det som i enlighet med denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser blivit infört eller antecknat i sparbanksregister och kungjort i ortstidning skall anses hava kommit till tredje mans kännedom, där ej av omständigheterna framgår, att han varken ägde eller bort äga vetskap därom.

Innan sådant kungörande skett, kan det förhållande, som blivit eller bort bliva infört eller antecknat i registret, icke med laga verkan återopas mot annan än den, som visas hava ägt vetskap därom.

Finnes enligt Konungens förordnande tryckt samling av anmälningar till sparbanksregistren, skall i fråga om behörighet att inför domstol, länsstyrelse eller överexekutor företräda sparbanken vad samlingen, i den mån den kommit myndigheten till handa, innehåller, äga vitsord för myndigheten, där ej annat förhållande visas vara för handen.

90 §.

Registreringsmyndighet, som avses i denna lag, är länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse har sitt säte.

Om klagan över tillsynsmyndighets och registreringsmyndighets beslut

91 §.

Över andra beslut av länsstyrelse än de i andra och tredje styckena avsedda samt över sparbanksinspektionens beslut må klagan föras hos Konungen inom den tid, som är stadgad för överklagande av förvaltande myndighets beslut; dock går beslut, som meddelas av länsstyrelse, i verkställighet utan hinder av klagan, där icke Konungen förordnar annorlunda.

Den som icke åtnöjes med registreringsmyndighets beslut, varigenom registrering vägrats, må sist inom två månader från beslutets dag anföra besvär däröver hos Konungen.

Över beslut om sådan förklaring, som avses i 86 § 3 mom., må jämväl besvär anföras i den ordning, varom stadgas i andra stycket.

Om skadestånd

92 §.

Har huvudman, styrelseledamot, ledamot av delegation enligt 39 §, revisor, likvidator, likvidationsrevisor eller ombud, som avses i 82 § 1 mom., vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat sparbanken skada, är han pliktig att till sparbanken utgiva ersättning för skadan.

Har huvudman eller annan, som avses i första stycket, genom överträdelse av denna lag eller med stöd av densamma meddelade bestämmelser eller reglementet uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat tredje man skada, är han pliktig att till denne utgiva ersättning för skadan.

93 §.

Har ersättningsskyldighet uppkommit enligt 92 § men föreligger allenast ringa vårdslöshet, må ersättningen nedsättas, där det provas skäligt med hänsyn jämväl till skadans storlek och omständigheterna i övrigt.

Nedsättning efter vad nu är sagt må icke äga rum, om den ersättnings-skyldiges förfarande innefattade brottslig handling.

94 §.

Äro flera ersättningsskyldiga för skada efter vad som stadgas i 92 och 93 §§, skola de svara för ersättningen en för alla och alla för en, den vars ersättningsskyldighet nedsatts enligt 93 § dock allenast med det nedsatta beloppet. Sinsemellan skola de taga del i ersättningens gäldande efter ty med hänsyn till den större eller mindre skuld, som finnes ligga envar av dem till last, samt till omständigheterna i övrigt provas skäligt.

Straffbestämmelser

95 §.

Med dagsböter eller fängelse straffes:

1. stiftare, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i teckningslista eller i ansökan om stadfästelse av reglementet eller i handling, som enligt 6 § andra stycket skall fogas vid ansökningsen;

2. styrelseledamot eller annan, som i anmälan för eller ansökan om registrering eller i försäkran eller annan handling, som fogas därvid, uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift;

3. styrelseledamot eller likvidator, där han uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i handling, som framlägges å sammanträde med huvudmännen, eller i påskrift å sådan handling eller i handling eller meddelande, som kungöres eller sändes till huvudman;

4. styrelseledamot, där han vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avses i 47 eller 67 § eller 84 § sjätte punkten, uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i 48, 49 eller 50 §;

5. styrelseledamot eller annan som uppsåtligen eller av vårdslöshet till länsstyrelsen eller sparbanksinspektionen meddelar oriktig eller vilseledande uppgift angående omständighet, varom det ålegat honom att lämna upplysning;

6. likvidator, som vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 68, 71 eller 73 §, uppsåtligen förfar i strid med bestämmelserna i nämnda lagrum;

7. revisor eller likvidationsrevisor, där han i revisionsberättelse eller annan handling, som framlägges å sammanträde med huvudmännen, eller i påskrift å sådan handling uppsåtligen eller av grov vårdslöshet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift rörande sparbankens angelägenheter eller uppsåtligen eller av grov vårdslöshet underlåter att göra anmärkning beträffande förvaltningen, ändå att anledning därtill föreligger;

8. revisor, likvidationsrevisor eller revisors eller likvidationsrevisors medhjälpare som, oaktat han insett eller bort inse, att skada kunnat följa därav, yppar något av vad som kommer till hans kännedom vid verkställd granskning, utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag.

96 §.

Med dagsböter straffes:

1. styrelseledamot, där han vid upprättande av förvaltningsberättelse, balansräkning eller vinst- och förlusträkning, som avses i 47 eller 67 § eller 84 § sjätte punkten, av vårdslöshet förfar i strid med bestämmelserna i 48, 49 eller 50 §;

2. likvidator, där han vid upprättande av balansräkning, likvidationsräkning eller förvaltningsberättelse, som avses i 68, 71 eller 73 §, av vårdslöshet förfar i strid med bestämmelserna i nämnda lagrum;

3. revisor eller likvidationsrevisor, där han annorledes än i 95 § 7 sägs vid upprättande av revisionsberättelse, som avses i 55, 67, 72 eller 73 §, väsentligen eftersätter bestämmelserna i nämnda lagrum;

4. den, som bryter mot vad som är stadgat i 2, 34 eller 35 §.

Särskilda bestämmelser

97 §.

Sparbank må icke överföra medel till annan pensionsstiftelse än sådan, som bildats uteslutande för pensionering av personal, som är eller varit anställd i sparbankens tjänst, eller efterlevande till sådan personal. Överföring må icke ske med mindre dels överföringen erfordras för att uppbringa stiftelsens förmögenhet till belopp, som motsvarar kapitalvärdet vid överföringsfallet av intjänade pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka enligt gjorda utfästelser eller inom sparbanken tillämplig sedvänja högst skola utgå, dels ock överskott vid upplösning av stiftelsen skall i enlighet med stiftelsens stadgar användas främst till betalning av pensionspremier för anställda hos sparbanken och i övrigt för allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag.

Beträffande stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrör från medel, som tillskjutits av sparbank, skall sparbanksinspektionen tillse, att stiftelsens tillgångar äro placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål och med hänsyn jämväl till vad i denna lag är föreskrivet beträffande placering av sparbanks medel bereder skälig säkerhet. Har så ej skett, må den länsstyrelse, vilken utövar tillsynen över den sparbank, som lämnat tillskott till stiftelsen, efter anmälan från sparbanksinspektionen förelägga stiftelsen att vidtaga rättelse. Det åligger dem som företräda stiftelsen att, närhelst inspektionen begär det, hålla stiftelsens kassa och övriga tillgångar samt böcker, räkenskaper och andra handlingar tillgängliga för granskning ävensom lämna inspektionen alla de upplysningar rörande stiftelsen, som äskas av inspektionen. Vad som stadgas i detta stycke skall ej gälla stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrör från medel, som sparbank tillskjutit med stöd av 17 § andra stycket.

98 §.

Enskildas förhållanden till sparbank må ej yppas i oträngt mål.

99 §.

Närmare bestämmelser rörande sparbanksregister, om avgifterna för registrering och kungörande samt om sparbanksinspektionens organisation och verksamhet, så ock de föreskrifter, som i övrigt utöver vad denna lag innehåller finnas erforderliga för lagens tillämpning, meddelas av Konungen.

Förslag
till
lag angående införande av nya lagen om sparbanker

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Den nu antagna lagen om sparbanker skall jämte vad här nedan stadgas träda i kraft den 1 januari 1956.

2 §.

Genom nya lagen upphävas, med de begränsningar nedan stadgas, lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker tillika med de stadganden, vilka innefatta ändring i eller tillägg till nämnda lag, så ock lagen den 30 april 1942 (nr 226) angående rätt för länsstyrelse att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om förvaring av sparbanks värdehandlingar.

3 §.

Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i nya lagen, skall denna i stället tillämpas.

4 §.

Utan hinder av vad i 29 § femte stycket nya lagen stadgas beträffande säkerhet för lån, vilket är ställt på längre återbetalningstid än sex månader och beträffande vilket sparbanken icke förbehållit sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning inom sagda tid, må sparbank jämväl i fortsättningen såsom säkerhet för dylikt lån godtaga inteckning i sådan tomträtt till inom sparbankens verksamhetsområde belägen fastighet med byggnad avsedd huvudsakligen för bostadsändamål eller till affärslokaler, beträffande vilken 4 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom i dess lydelse före den 1 januari 1954 äger tillämpning; dock att avtal, varigenom tomträtten upplåtits, skall hava upprättats i enlighet med av sparbanksinspektionen godkänt formulär eller eljest hava blivit godtaget av inspektionen samt att återbetalningstiden för lånet icke skall utgå senare än fem år före tomträttsavtalets upphörande.

5 §.

Beträffande medel, som för gift kvinnas räkning inestå i sparbank, skall bestämmelsen i 26 § lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker i sagda lagrums ursprungliga lydelse fortfarande äga tillämpning, om äldre giftermålsbalken är tillämplig å makarnas förmögenhetsförhållanden.

6 §.

I fråga om sparbank, vars reglemente blivit stadfäst före den 1 januari 1956, skola följande bestämmelser lända till efterrättelse:

1. Sparbank, som vill fortsätta verksamheten, är pliktig att före den 1 januari 1958 söka registrering; och skall sparbanken dessförinnan hava vidtagit sådana ändringar i sitt reglemente, att det bringats i överensstämmelse med föreskrifterna i nya lagen och de bestämmelser, som utfärdats med stöd av denna, samt hava förskaffat sig vederbörlig stadfästelse å reglementsändringarna.

Har ej sparbank före dag, som ovan angivits, sökt registrering och har ej Konungen medgivit anstånd med ansökningen, har den länsstyrelse, som utövar tillsynen över sparbanken, att förordna om att sparbanken genast skall träda i likvidation.

2. Till dess registrering skett, skall äldre lag äga tillämpning å sparbanken utom såvitt angår inlåningsrättens omfattning, i vilket hänseende nya lagens regler skola gälla. Likaså skola nya lagens regler tillämpas beträffande registreringen samt i fråga om förfarandet vid den reglementsändring, som skall föregå registreringen.

3. Utan hinder av vad i 5 § andra stycket nya lagen sägs må såsom sparbanks firma registreras den benämning, varunder sparbanken utövar sin verksamhet, och må, där sparbank fått såsom firma inregistrerad benämning, som nu sagts, mot sparbanken ej föras talan jämlikt 87 § första stycket nya lagen.

4. Sparbank må fortsätta sin verksamhet utan hinder av att sparbanken saknar grundfond eller att dess grundfond uppgår till lägre belopp än i 8 § nya lagen sägs.

Nya lagens regler om garantifond skola gälla beträffande säkerhetsfond.

5. Då nya lagen vunnit tillämpning å sparbank genom att registrering skett, skola så många huvudmän avgå, att antalet kvarstående motsvarar hälften av antalet huvudmän enligt det nya reglementet. Återstoden av antalet huvudmän enligt det nya reglementet utses så snart kan ske genom val, som jämlikt 13 § nya lagen förrättas av stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller landsting. De avgående huvudmännen, vilka skola kvarstå till dess nyss angivet val ägt rum, uttagas genom lottnings, dock att i första hand skola uttagas de som tillsatts av kommunalstämma, kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, landsting, häradsrätt eller hushållningssällskap. Kvarstående enligt äldre lag utsedda huvudmän skola allt efter som mandatiderna utlöpa ersättas genom val, som jämlikt förenämnda lagrum i nya lagen förrättas av sparbankens huvudmän.

Vid första huvudmannaval, sedan nya lagen vunnit tillämpning å sparbanken, skola i den mån så erfordras för att åstadkomma successiva nyval mandatiderna sättas kortare än fyra år.

De huvudmän, som äro valda, då nya lagen vinner tillämpning å sparbanken, må, ändå att de icke uppfylla nya lagens fordringar för valbarhet, utöva sitt uppdrag intill dess att de ersättas genom nyval.

6. Genom vad i nya lagen stadgas sker ej inskränkning i den rätt att återbekomma tillskjuten fond eller att njuta ränta därå, som enligt sparbankens reglemente eller eljest gjort förbehåll före lagens ikraftträdande tillagts stiftare eller annan bidragstecknare.

7. I fråga om medel, som förvaltas av förmyndare eller god man och som sedan den 1 januari 1941 innestå å räkning hos sparbank utan villkor att de må lyftas allenast med överförmyndarens tillstånd, skall, såframt ej överförmyndaren annorlunda förordnar, vid tillämpning av vad i 24 § nya lagen stadgas så anses som om förbehåll enligt 15 kap. 9 § andra stycket föräldrabalken gjorts, att de må uttagas utan sådant tillstånd. Vad nu sagts skall ock gälla medel, som sedermera insatts eller framdeles insättas å räkningen, samt ränta som lagts eller lägges till kapitalet.

8. Har sparbank med stöd av särskilt tillstånd enligt äldre lag mottagit medel å motboksräkning utöver det i nya reglementet för en och samma insättares tillgodohavande å sparbanksräkning bestämda högsta beloppet och uppgå dessa medel, då nya lagen vinner tillämpning å sparbanken genom att registrering skett, sammanlagt till så stort belopp, att de icke rymmas inom den enligt 25 § första stycket nya lagen tillåtna inlåningen, må

medlen utan hinder av sistnämnda lagstadgande innestå hos sparbanken intill utgången av år 1965.

9. Utan hinder av vad i 28 § fjärde stycket eller 29 § femte stycket nya lagen stadgas beträffande säkerhet för lån, må egendom, som innan nya lagen vunnit tillämpning å sparbanken genom att registrering skett ställts som säkerhet för lån, alltjämt godtagas som sådan under lånets fortsatta löptid.

10. De styrelseledamöter och revisorer samt styrelsesuppleanter och revisorssuppleanter, som äro valda, då nya lagen vinner tillämpning å sparbanken genom att registrering skett, må utöva sitt uppdrag under den tid, för vilken de äro valda, ändå att de icke uppfylla nya lagens fordringar för valbarhet.

11. Har beslut å sammanträde med huvudmännen fattats innan nya lagen vunnit tillämpning å sparbanken genom att registrering skett skola, såvida annat ej följer av punkt 2 här ovan, i fråga om beslutet, om talan därå samt om beslutets verkställande bestämmelserna i äldre lag äga tillämpning.

12. Hava likvidatorer för sparbank utsetts, innan nya lagen vunnit tillämpning å sparbanken genom att registrering skett, skall äldre lag gälla i avseende å likvidationen.

**Förslag
till
lag
angående ändring i lagen den 18 september 1903 (nr 101 s. 61) angående
solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs**

Härigenom förordnas, att nuvarande 2 och 3 §§ lagen den 18 september 1903 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs¹ skola upphöra att gälla, att nuvarande 4 och 5 §§ samma lag skola erhålla beteckningarna 2 och 3 §§ samt att 1 § i lagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse:)

1 §.

Har solidariskt bankbolag eller bankaktiebolag råkat i konkurstillstånd, varde det av konkursdomaren ofördröjligen anmält hos bankinspektionen; och förordne bankinspektionen ett allmänt ombud att såsom konkursförvaltare deltaga i konkursboets förvaltning med den eller de förvaltare, som utses på sätt i konkurslagen stadgas.

Avträdes sparbanks egendom till konkurs, varde anmälan därom av konkursdomaren ofördröjligen gjord hos Konungens befallningshavande, som förordnar ett allmänt ombud att deltaga i förvaltningen av konkursboet, på sätt här ovan sägs.

På den, vilken förordnat sådant allmänt ombud, ankomme att, när det prövas skäligt, entlediga ombudet och i dess ställe annan förordna. Däröver må klagan ej föras.

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Angående allmänt ombud, som förordnas i bankaktiebolags och i sparbanks konkurs, stadgas i lagen om bankrörelse och lagen om sparbanker.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

¹ Senaste lydelse av lagen se 1921:231.

Förslag

till

lag**angående ändring i lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa**

Härigenom förordnas, att 2, 5, 6 och 7 §§ lagen den 15 juni 1934 om sparbankernas säkerhetskassa¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

2 §.

Såsom bidrag — — — kalenderår förvaltade.

Vad nu sagts *gälle* ej sparbank, vars fonder, sedan i förekommande fall därifrån avdragits *säkerhetsfond* och under de tio första åren efter sparbankens bildande jämväl grundfond, antingen icke uppgå till det i förhållande till sparbankens inlåning enligt gällande lag erforderliga beloppet eller genom bidragets betalning skulle komma att nedgå under detta belopp.

5 §.

Kassans medel skola insättas hos riksgäldskontoret eller i riksbanken eller placeras i sådana obligationer, som omförmälas i 25 § lagen om sparbanker; dock må ett belopp ej överstigande en tiondel av kassans medel innestå hos inländskt bankbolag eller sparbank.

6 §.

Kassans styrelse må, efter prövning i varje särskilt fall och på villkor som styrelsen äger bestämma, med anlitande av kassans medel lämna dels bistånd åt sparbank, vars *fonder* i följd

(Föreslagen lydelse:)

2 §.

Såsom bidrag — — — kalenderår förvaltade.

Vad nu sagts *skall* ej gälla sparbank, vars *fondmedel*, sedan i förekommande fall därifrån avdragits *garantifond* och i *fondmedlen* ingående *förlagskapital* samt under de tio första åren efter sparbankens bildande jämväl grundfond, antingen äro eller genom bidragets erläggande skulle bliva otillräckliga för iakttagandet av det förhållande, som jämlikt 27 § lagen om sparbanker skall förefinnas mellan sparbankens inlåning och dess fonder.

5 §.

Kassans medel skola, där ej *sparbanksinspektionen* efter *framställning från kassans styrelse* annat medgiver, insättas hos riksgäldskontoret eller i riksbanken eller placeras i *fullgoda inhemska obligationer*; dock må ett belopp ej överstigande en tiondel av kassans medel innestå hos inländskt *bankaktiebolag* eller sparbank.

6 §.

Kassans styrelse må, efter prövning i varje särskilt fall och på villkor, som styrelsen äger bestämma, med anlitande av kassans medel lämna dels bistånd åt sparbank, vars *fondmedel* till

¹ Senaste lydelse av 6 § se 1940:129.

(Nuvarande lydelse:)

av inträffade förluster nedgått under det i förhållande till sparbankens inlåning enligt *gällande lag* erforderliga beloppet, ävensom åt sparbank, som eljest på grund av inträffade eller väntade förluster råkat i eller kan befaras råka i svårigheter, dels ock, i den utsträckning så finnes skäligt, gottgörelse åt insättare i sparbank, som trätt i likvidation eller försatts i konkurs.

7 §.

För granskning — — — av Konungen.

Revisorerna hava — — — beslutar Konungen.

Hava revisorerna *i sin berättelse mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift eller uppsåtligen underlåtit att göra anmärkning mot sådan uppgift i handling, som av dem granskats, eller vid fullgörande av sitt uppdrag visat vårdslöshet, svare de en för båda och båda för en för därav uppkommen skada.*

(Föreslagen lydelse:)

följd av inträffade förluster nedgått under det i förhållande till sparbankens inlåning enligt 27 § *lagen om sparbanker* erforderliga beloppet, ävensom åt sparbank, som eljest på grund av inträffade eller väntade förluster råkat i eller kan befaras råka i svårigheter, dels ock, i den utsträckning så finnes skäligt, gottgörelse åt insättare i sparbank, som trätt i likvidation eller försatts i konkurs.

7 §.

För granskning — — — av Konungen.

Revisorerna hava — — — beslutar Konungen.

Hava revisorerna vid fullgörandet av sitt uppdrag *uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat kassan skada, äro de pliktiga att en för båda och båda för en utgiva ersättning för skadan.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

Vad i denna lag stadgas angående garantifond skall jämväl gälla säkerhetsfond.

Förslag

till

lag**om ändrad lydelse av 6 § lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura**

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

6 §.

Företer i handelsregistret införd firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister *eller* aktiebolagsregistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge domstol på talan av denne förbjuda innehavaren av förstnämnda firma att efter viss tid använda firman ävensom ålägga honom det skadestånd, som prövas skäligt.

Menar någon — — — vid domstol.

(Föreslagen lydelse:)

6 §.

Företer i handelsregistret införd firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, *försäkringsregistret, bankregistret eller sparbanksregister* tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge domstol på talan av denne förbjuda innehavaren av förstnämnda firma att efter viss tid använda firman ävensom ålägga honom det skadestånd, som prövas skäligt.

Menar någon — — — vid domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

¹ Senaste lydelse av 6 § se 1911:43 s. 3.

**Förslag
till
lag
angående ändrad lydelse av 200 § lagen den 14 september 1944 (nr 705)
om aktiebolag**

Härigenom förordnas, att 200 § lagen den 14 september 1944 om aktiebolag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

200 §.

Företer aktiebolags registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister *eller* aktiebolagsregistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för aktiebolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd. Rätt till sådan talan mot aktiebolag äge ock annat aktiebolag vars firma senare registrerats, där tidigare godkännande av firman då var gällande enligt 6 §.

Menar någon — — — vid domstol.

(Föreslagen lydelse:)

200 §.

Företer aktiebolags registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, *filialregistret, försäkringsregistret, bankregistret eller sparbanksregister* tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för aktiebolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd. Rätt till sådan talan mot aktiebolag äge ock annat aktiebolag vars firma senare registrerats, där tidigare godkännande av firman då var gällande enligt 6 §.

Menar någon — — — vid domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

¹ Senaste lydelse av 200 § se 1955:00.

Förslag

till

lag**angående ändrad lydelse av 312 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433)
om försäkringsrörelse**

Härigenom förordnas, att 312 § lagen den 17 juni 1948 om försäkringsrörelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse:)***312 §.**

Företer försäkringsbolags registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret eller försäkringsregistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för bolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon — — — vid domstol.

*(Föreslagen lydelse:)***312 §.**

Företer försäkringsbolags registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, *bankregistret*, *sparbanksregister* eller försäkringsregistret tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för bolaget att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon — — — vid domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

**Förslag
till
lag
angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308)
om ekonomiska föreningar**

Härigenom förordnas, att 102 § lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse:)

102 §.

Företer förenings registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, försäkringsregistret, sjukkasseregister, understödsföreningsregister eller sambruksföreningsregistret tidigare införd firma och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för föreningen att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon — — — vid domstol.

(Föreslagen lydelse:)

102 §.

Företer förenings registrerade firma likhet med en i handelsregister, föreningsregister, aktiebolagsregistret, *filialregistret*, försäkringsregistret, sjukkasseregister, understödsföreningsregister, sambruksföreningsregistret, *bankregistret* eller *sparbanksregister* tidigare införd firma, och lider därigenom innehavaren av sistnämnda firma förfång, äge han hos domstol föra talan om förbud för föreningen att efter viss tid använda förstnämnda firma samt om skadestånd.

Menar någon — — — vid domstol.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1956.

¹ Senaste lydelse av 102 § se 1955:00.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1955.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM, LANGE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga rörande *ny lagstiftning om sparbanker* samt anför därvid följande.

I. Inledning

Sparbankernas verksamhet regleras för närvarande av lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker — i det följande betecknad SpL. Beträffande omfattningen av sparbankernas rätt till inlåning kompletteras SpL:s bestämmelser sedan år 1947 av provisoriska föreskrifter i ämnet. Till SpL ansluter sig viss annan lagstiftning, främst lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa.

Frågan om en generell översyn av sparbankslagstiftningen vann aktualitet i mitten av 1940-talet. Med anledning av två vid 1945 års riksdag väckta motioner hemställde sålunda bankoutskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allmän revision av SpL, därvid bl. a. frågan om ändrade grunder för utseende av huvudmän i sparbank borde upptas (utl. nr 17/1945.) Utskottets hemställan bifölls av riksdagen (rskr. 123/1945). I anförande till statsrådsprotokollet den 30 juni 1948 uttalade därefter dåvarande chefen för finansdepartementet, att med hänsyn såväl till riksdagens önskemål som till framställningar, vilka från andra håll gjorts om olika ändringar i SpL, en allsidig och förutsättningslös utredning borde verkställas rörande sparbankernas organisation och verksamhet. Bland de spörsmål, som därvid borde beaktas, nämnde departementschefen särskilt frågorna om huvudmännens tillsättande, filialverksamheten inom sparbanksväsendet och sparbankernas rätt till checkräkning. Sedan Kungl. Maj:t i anledning härav bemyndigat departementschefen att tillkalla högst sju sakkunniga med uppdrag att verkställa ifrågavarande utredning, utsågs sådana den 14 september 1948. Den sålunda tillsatta kom-

mittén, som antog benämningen 1948 års sparbankssakkunniga, bestod i sin slutliga sammansättning av borgmästaren G. H. F. Strandell, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens första kammare redaktören A. G. B. Andersson, förutvarande ledamöterna av riksdagens andra kammare redaktören O. M. I. Forsberg och lantbrukaren J. H. Johnsson, sparbanksinspektören E. E. Lagerkvist, direktören i svenska sparbanksföreningen O. Sahlin samt direktören i Kronobergs läns sparbank E. Westborg.

De sakkunniga har till fullgörande av sitt uppdrag den 15 maj 1954 avgivit betänkande (SOU 1954: 10) med förslag till

1. lag om sparbanker;
2. lag angående införande av nya lagen om sparbanker;
3. lag angående ändring i lagen den 18 september 1903 (nr 101 s. 61) angående bankaktiebolags och sparbanks konkurs;
4. lag angående ändring i lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa;
5. lag angående ändrad lydelse av 2 § 14:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;
6. lag om ändrad lydelse av 6 § lagen den 13 juli 1887 (nr 42 s. 1) angående handelsregister, firma och prokura;
7. lag angående ändrad lydelse av 200 § lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;
8. lag angående ändrad lydelse av 312 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse; samt
9. lag angående ändrad lydelse av 102 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar.

De sakkunnigas lagförslag torde få som bihang fogas vid detta protokoll (Bihang A).

Yttranden över sakkunnigbetänkandet har efter remiss avgivits av *fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, försäkringsinspektionen, statskontoret, kommerskollegium*, som bifogat yttranden från *flertalet handelskamrar, generalpoststyrelsen, patent- och registreringsverket, statens organisationsnämnd, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, svenska sparbanksföreningen*, som bifogat yttranden från *de lokala sparbanksföreningarna, svenska bankföreningen, svenska jordbrukskreditkassan, Sparbankernas bankaktiebolag, sparbankernas säkerhetskassa, konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, landsorganisationen, tjänstemännens centralorganisation, riksförbundet landsbygdens folk, svenska bankmannaförbundet, Kooperativa förbundet, svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet samt föreningen auktoriserade revisorer*. Dessutom må nämnas att yttranden från *några sparbanker* funnits fogade såsom bilagor till vissa länsstyrelsers remissvar.

Huvudgrunderna i de sakkunnigas förslag. De sakkunniga har ägnat speciell uppmärksamhet dels åt de i direktiven för utredningsarbetet särskilt angivna spörsmålen om huvudmännens tillsättande, filialverksamheten och sparbanks rätt till checkräkning, dels åt vissa ämnen, som de sakkunniga ansett sig böra tillmäta likvärdigt avseende, nämligen frågorna om inlåningsrättens omfattning, skyldigheten att hålla kassareserv samt det allmännas tillsyn över sparbankerna.

Den gällande ordningen för huvudmännens tillsättande innebär, att minst en tredjedel av dessa skall väljas av kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige eller vissa andra i SpL nämnda offentligrättsliga organ. Övriga två tredjedelar av huvudmannakårerna får utses på sätt sparbankens reglemente bestämmer. I stor utsträckning tillåter reglementsbestämmelserna i hithörande avseende, att majoriteten av huvudmännen tillsättes genom självkomplettering. Den reform, de sakkunniga föreslagit, innebär att två tredjedelar av antalet huvudmän skall väljas av insättarna och en tredjedel av borgerlig primärkommun (-er) eller landsting. Vid insättarvalen skall insättarna företrädas av en valkorporation, som utses bland insättarna genom ett lottningsförfarande. Behörig att ingå i valkorporationen är fysisk person, som är myndig och som vid slutet av kalenderåret närmast före huvudmannavalet haft ett tillgodohavande i sparbanken av minst 100 kronor. Såväl insättarvalen som kommun- och landstingsval av huvudmän skall förrättas enligt proportionell metod.

För närvarande finnes två typer av sparbanksfilialer, nämligen avdelningskontor och s. k. sparbankskommitté. Inrättandet av avdelningskontor på annan ort än där sparbankens styrelse har sitt säte kräver myndighets tillstånd. I övrigt råder praktiskt taget full frihet att öppna filial. Också enligt sakkunnigförslaget skall två slag av filialer finnas, benämnda avdelningskontor respektive sparställe. Medan en klargörande definition på åtskillnaden mellan de nuvarande avdelningskontoren och sparbankskommittéerna saknas, har de sakkunniga velat åstadkomma en markerad gränsdragning mellan de båda nya filialtyperna. Avdelningskontoren skall enligt förslaget äga bedriva fullständig sparbanksrörelse. För sparställena är däremot utmärkande bl. a. att de icke får bevilja eller utbetala lån. Avdelningskontor skall få inrättas endast efter myndighets tillstånd. Bildandet av sparställe återigen skall i princip få ske fritt. In- och utlåningsrörelse genom ombud föreslås bli förbjuden. Vissa undantag uppställas dock. Främst må nämnas att förbudet icke skall beröra sparverksamheten i skolor och sparklubbar.

Önskemålet, att sparbankerna skall få motta insättningar på checkräkning, har de sakkunniga velat tillgodose genom en regel, enligt vilken vid sidan av rätten till inlåning å motboksräkning — i sakkunnigförslaget betecknad sparbanksräkning — skall finnas en s. k. fri sektor. Inom denna skall sparbankerna själva få bestämma inlåningsformerna och de närmare inlåningsvillkoren. Den fria sektorn skall alltså kunna utnyttjas för mottagande av insättningar å checkräkning men också för annan inlåning, som

icke uppfyller villkoren för att kunna placeras å sparbanksräkning. Exempelvis skall sektorn inrymma insättningar å sparbanksräkning, vilka överskridit det i sparbankens reglemente fastställda högsta beloppet för en och samma insättares tillgodohavande å sådan räkning. Storleken av den fria sektorn har ställts i relation till inlåningen å sparbanksräkningen. Närmare bestämt innebär sakkunnigförslaget i detta hänseende, att sektorn får inrymma en inlåning, som motsvarar 15 procent av inlåningen å sparbanksräkningen. — Att checkräkning skulle få användas även som en utlåningsform har de sakkunniga icke funnit sig kunna tillstyrka.

De sakkunniga har ansett, att SpL:s principer för regleringen av inlåningsrättens omfattning även i fortsättningen bör prägla stadgandena i detta ämne. SpL:s system med dubbla spärrar för inlåningen i relation till sparbanks fonder har sålunda bibehållits. Själva relationstalen är emellertid i sakkunnigförslaget desamma som i den provisoriska lagstiftning, vilken för närvarande kompletterar SpL:s regler i ämnet. Redan till följd härav bereder sakkunnigförslagets bestämmelser ett större inlåningsutrymme än SpL:s. En viss utvidgning av inlåningsrätten föranledes härjämte av de sakkunnigas förslag, att kretsen av de placeringar, vilka helt eller delvis får utgöra underlag för inlåning, skall bli mera vidsträckt än enligt SpL.

I fråga om sparbanks skyldighet att hålla kassareserv innebär både SpL:s och sakkunnigförslagets regler, att viss betalningsberedskap skall finnas beträffande samtliga sparbankens förbindelser. Den föreslagna möjligheten för sparbank att inom en fri sektor motta inlåning å checkräkning eller å kortfristig uppsägningsräkning har av de sakkunniga ansetts motivera, att betalningsberedskapen bör påverkas av om inlåningen är av avistanatur eller därmed jämförlig beskaffenhet. Sakkunnigförslagets kassareservregler har med hänsyn härtill differentierats. För avistaförbindelserna skall gälla ett kassareservkrav på 20 procent, medan övriga förbindelser skall motsvaras av en åttaprocentig kassareserv.

Beträffande den offentliga tillsynen över sparbankerna förordar de sakkunniga avsevärda förändringar i organisatoriskt avseende. Tillsynen är enligt SpL uppdelad mellan ett centralt tillsynsorgan, sparbanksinspektionen, samt lokala organ, dvs. länsstyrelserna och av dem utsedda allmänna ombud. De sakkunniga har intagit den ståndpunkten, att länsstyrelsernas befattning med tillsynen bör upphöra och att den centrala tillsynsverksamheten bör utövas av en myndighet, vari sparbanksinspektionen samt bank- och fondinspektionen skall uppgå. Allmänna ombudsinstitutionen föreslås bli avskaffad. I dess ställe skall träda av tillsynsmyndigheten utsedda revisorer att fungera vid sidan av övriga revisorer.

Även utanför de områden, som nu berörts, innefattar sakkunnigförslaget åtskilliga nyheter. De viktigaste av dessa skall här omnämnas.

De sakkunniga föreslår att sparbanks firma skall registreras. Registreringen skall ske länsvis och verkställas av länsstyrelserna.

Gällande rätt medger sparbank att bilda s. k. säkerhetsfond, där det finnes påkallat för upprätthållande av sparbanks verksamhet. Enligt sakkun-

nigförslaget må sparbank i samma syfte jämväl uppta förlagslån. Säkerhetsfonden har fått den nya beteckningen garantifond.

Insättningsmaximum för sparbanksräkningen har satts till 75 000 kronor.

Sparbanks befogenhet att bevilja lån utan särskild säkerhet, s. k. blanco-krediter, har utvidgats. Enligt SpL må blancokrediter lämnas endast till staten, kommun eller dylik samfällighet eller till annan sparbank. Sakkunnigförslaget stadgar, att sparbank därutöver får bevilja blancokrediter till belopp i varje särskilt fall av högst 3 000 kronor och sammanlagt motsvarande högst en femtedel av sparbankens fonder.

Där sparbanks reglemente så medger, skall sparbankens styrelse enligt sakkunnigförslaget kunna uppdra åt en delegation, utsedd bland styrelseledamöterna, ledamöterna av styrelse för avdelningskontor eller tjänstemännen i sparbanken, att avgöra sådana ärenden, som eljest ankommer på styrelsens egen prövning. Delegationens uppdrag får emellertid bara avse kreditgivningen.

Sakkunnigförslagets bestämmelser om likvidation är betydligt mera ingående än SpL:s. Här som i flera andra avseenden har lagen den 14 september 1944 om aktiebolag (nr 705) delvis tjänat som förebild.

De sakkunniga har vidare i sitt lagförslag upptagit bestämmelser om sammanslagning mellan sparbanker utan anlitande av likvidationsinstitutet, s. k. fusion. Fusionsreglerna, som ansetts vara ett smidigare instrument för sammanslagningar än vad som står till buds enligt gällande rätt, har föreslagits mot bakgrunden av att sammanslagningar i rationaliseringssyfte för närvarande vore direkt önskvärda såvitt gällde vissa distrikt med större antal sparbanker.

Slutligen må nämnas att sakkunnigförslaget lämnar särskilda regler angående sparbanks rätt att överföra medel till pensionsstiftelse.

Uttalanden av allmän innebörd i remissyttrandena. I remissyttrandena är det framför allt de omnämnda förgrundsfrågorna rörande huvudmannaval, filialbildning, checkräkning, inlåningsrätt, kassareservskyldighet och tillsyn som blivit närmare behandlade. Vad remissinstanserna anfört i dessa ämnen och beträffande andra särskilda spörsmål kommer att återges i respektive sammanhang.

Ett flertal yttranden innehåller emellertid också uttalanden, som ej har direkt anknytning till de speciella frågeställningarna. Sålunda må till en början nämnas att vissa remissinstanser verkställt en *allmän summering av synpunkterna på sakkunnigförslaget*. I intet fall förekommer därvid något generellt avstyrkande av att detta lägges till grund för lagstiftning. Att förslaget är väl ägnat härför uttalas uttryckligen av *sparbanksinspektionen* samt *länsstyrelserna i Stockholms och Jämtlands län*. Andra remissorgan säger sig tillstyrka förslaget eller lämna detta utan erinran med undantag för avsnitt, i vilka de anmält särskild kritik. Till denna kategori hör *kommerskollegium*, *kooperativa förbundet* samt *länsstyrelserna i Örebro och Kopparbergs län*.

En delvis uppskattande, delvis kritisk hållning har intagits också av *svenska sparbanksföreningen*, som medger, att förslaget på åtskilliga punkter gjorde uppmjukningar, som vore att hälsa med tillfredsställelse. I andra hänseenden hade dock förslaget enligt föreningens mening utformats så, att det skapade besvikelse. Föreningen anför härom bl. a.:

I betänkandet göras i olika sammanhang, om ock mera i förbigående, uttalanden om sparbankernas »samhällsnyttiga funktioner» och om det angelägna i att befordra sparandet. Läsaren kan dock icke undgå att fästa sig vid att på väsentliga punkter, där, med ett helhjärtat beaktande av sparbanksväsendets betydelse i samhällslivet, ej minst på kreditgivningens område, frågeställningen rätteligen synes hava bort vara: »Vilken ordning befordrar bäst sparbankernas samhällsnyttiga verksamhet?» uppmärksamheten i stället inriktats främst på att undersöka, huruvida icke i något avseende någon risk kunde anses förknippad med en eftergift i riktning mot större frihet för sparbankerna. Och på mera än en sådan punkt synes en hypotetisk fara för missbruk ha tillerkänts avgörande betydelse för slutligt ståndpunkttagande i tecknet av en försiktighet, som i vart fall knappast kan anses motiverad av erfarenhetspräglade sakska. Därtill kommer så, att i specialmotiveringen på många punkter gjorts reservationer och förbehåll med avseende å den framtida tillämpningen av föreslagna lagstadganden, vilka äro ägnade att, om de skulle lända till efterrättelse, ytterligare inskränka värdet av vad som föreslagits.

Sparbankernas bankaktiebolag ansluter sig till sparbanksföreningens uttalanden.

I ett par remissvar diskuteras intresset av en samordning mellan de pågående lagrevisionerna på kreditväsendets område. Så erinrar *fullmäktige i riksgäldskontoret* om att 1949 års banklagssakkunniga redan avgivit förslag till ny banklag och att 1950 års jordbrukskassoutredning snart torde komma att redovisa förslag till ny lagstiftning beträffande jordbrukets kreditkassor samt att sålunda inom kort skulle föreligga tre skilda, av olika sakkunniga utarbetade författningsförslag, vilka bl. a. innehölle frågor av gemensam betydelse för nu ifrågavarande kreditinrättningar. Enligt fullmäktiges mening hade det varit önskvärt, om alla tre författningsförslagen förelegat till samtidigt bedömande för de instanser, som hade att yttra sig över desamma.

Bank- och fondinspektionen framhåller däremot att, även om hela komplexet av lagförslag angående affärsbanker, sparbanker och jordbrukets kreditkassor på en gång föreläge till bedömande, det kunde vara tveksamt, om en fullständig komparativ prövning av förslagen skulle vara givande, eftersom utredningsorganen i dessa lagstiftningsarbeten utfört sitt arbete på delvis olika tider och uppenbarligen angripit de centrala problemen mera från respektive kreditorganisationers utgångspunkt än med beaktande av de mera vida, samhälleliga frågeställningarna, bland vilka främst märktes problemet, hur arbetsuppgifterna vid kapitalsamlandet och kreditgivningen borde fördelas emellan affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor. Bank- och fondinspektionen fortsätter:

Avsaknaden för dagen av en fast programmatisk utgångspunkt behöver emellertid ej nödvändigtvis utgöra en svaghet. Vill man sålunda acceptera en förhållandevis fri utveckling av kreditmarknadsorganisationen — och för detta kunna icke blott ideologiska utan även rent praktiska skäl åberopas — bör man avstå från att linjera upp alltför skarpa gränser mellan de olika typerna av kreditinrättningar. På den fria konkurrensen får det sedan ankomma att skapa underlag för nya bedömningar. Vilkendera vägen man än beträder är det emellertid uppenbart att sunda konkurrensförutsättningar måste föreligga på det sätt att bl. a. de bankmässiga kraven — solvens och likviditet — äro väl uppfyllda för alla kreditinrättningar.

En särskild ledamot av inspektionen anser emellertid, närmast med tanke på inlåningsrätten, att lagförslagen beträffande affärsbanker, sparbanker och jordbrukskreditkassor bort upptas till samtidig behandling.

Flera remissinstanser har mera direkt berört frågan hur sakkunnigförslaget förhåller sig till inriktningen av sparbankernas rörelse. *Fullmäktige i riksbanken* konstaterar därvid, att sakkunnigförslaget icke givit sparbanksverksamheten någon ny inriktning, och *sparbanksinspektionen* finner, att de sakkunniga i sitt förslag strikt fasthållit vid sparbankernas huvuduppgift att befordra sparsamhet. Enligt inspektionen erhöles sparbanksväsendet genom denna uppgift en särskild karaktär, som icke finge förglömmas vid jämförelser som gjordes med förhållanden inom andra kreditmarknadsinstitut. Det funnes särskild anledning att framhäva denna särskilda uppgift för sparbankerna, eftersom den allmänna debatten i hithörande frågor gärna visade en benägenhet att bortse från densamma. Det vore inspektionens erfarenhet, att paralleller ofta droges med verksamhetens reglering inom andra kreditinstitut och att i avslutning härtil önskemål och yrkanden framställdes om sådana ändrade bestämmelser för sparbanksverksamheten, som skulle innebära en artfrämmande förskjutning av dennas inriktning. Mot bakgrunden av dylika tendenser framstode det såsom en styrka i sparbankssakkunnigas betänkande, att de sakkunniga slagit vakt om sparbankernas speciella natur och icke fallit för frestelsen att vid översynen av lagstiftningen föreslå sådana uppmykningar av reglerna för verksamheten som skulle innebära en avvikelse från det ursprungliga och grundläggande syftet med sparbanksväsendet.

Svenska bankföreningen förklarar sig utgå från, att sakkunnigförslaget icke avsåge att ge sparbankernas verksamhet en förändrad inriktning och att syftet sålunda icke kunde antas vara att rubba den gränsdragning mellan de olika kreditinstitutens verksamhetsfält, som hittillsvarande lagstiftning och därpå grundad långvarig praxis uppdragit. Enligt bankföreningens uppfattning hade de sakkunniga emellertid vid detaljutformningen icke begränsat sig till den ram, som den angivna målsättningen innebure. Särskilt skulle de regler, som gällde den fria sektorn, om de genomfördes, avsevärt ändra sparbanksväsendets struktur och ställa nya, betydelsefulla krav på sparbankernas organisation och öka dess kostnader.

Andra remissinstanser åter hävdar, att sakkunnigförslaget innehåller alltför restriktiva och utvecklingshämmande föreskrifter. Denna uppfattning

kommer till uttryck i remissvaren från *svenska sparbanksföreningen*, *Sparbankernas bankaktiebolag*, *landsorganisationen*, *riksförbundet landsbygdens folk*, *kooperativa förbundet* och *länsstyrelsen i Jönköpings län*.

Svenska sparbanksföreningen anför härom:

De sakkunniga fastslå, att sparbankernas huvuduppgift liksom enligt gällande rätt även i fortsättningen bör vara sparsamhetens befrämjande och att vägande skäl för en ny inriktning knappast kunna förebringas. Sparbankerna acceptera denna målsättning och önska självfallet icke bedriva en verksamhet av samma natur som exempelvis affärsbankerna. Men de förmena, att sparsamhetens befrämjande kan ske och genom deras försorg måste ske på mångahanda sätt och särskilt att den uppgift härvidlag, som de sakkunniga synas vilja huvudsakligen tilldela sparbankerna, nämligen att uppsamla »egentliga», »genuina» eller »reella» sparmedel — med vilka benämningar de sakkunniga torde avse att beteckna medel, som med iakttagande av viss, ej alltför hög övre gräns för insättningsmöjligheterna få innestå på sparbanksräkning under längre tid — ingalunda kan anses vara tillfyllest, speciellt i betraktande av vår tids snabba samhällsutveckling, som oavslåeligt för och bör föra helt nya slag av sparare och sparande in i sparbankernas verkningskrets. Sparbankerna vilja med skärpa hävda, att de, ej minst med hänsyn till allmännyttan, böra äga frihet att — givetvis under iakttagande av betryggande kontrollföreskrifter — vidare utveckla sin egenart.

Att en av frihet under ansvar präglad ordning fungerar tillfredsställande ur alla synpunkter, visa också erfarenheter från våra grannländer liksom från andra länder, där lagstiftningen på området ingalunda innehåller så ingående regler som i vårt land.

Enligt *landsorganisationens* uppfattning hade det svenska sparbanksväsendet genomgått en sådan utveckling och nått sådan mognad, att lagstiftningen borde med beaktande av insättarnas krav på säkerhet samt av samhällets intressen av en sund bankverksamhet kunna avstå från utvecklingshämmande detaljbestämmelser och restriktiva föreskrifter. Sakkunnigförslaget borde i större utsträckning än som skett ha skapat förutsättningar för sparbankerna att utvecklas i fri konkurrens med andra kreditinstitut. Det vore ett föga bärande argument för bibehållande av gällande restriktioner, att deras slopande skulle innebära, att gränserna mellan olika grupper av kreditinstitut tenderade att bli oklara. Om utvecklingen gått dithän, att tidigare, historiskt betingade gränser hölle på att suddas ut, vore det inte samhällets uppgift att genom lagstiftning konservera en gränsdragning, som försvårade konkurrensen.

Riksförbundet landsbygdens folk har gjort sig till tolk för liknande synpunkter och framhållit angelägenheten av att sparbankerna finge möjlighet att under insättarnas kontroll utvecklas som effektiva och tidsenliga spar- och kreditinstitut.

Även *kooperativa förbundet* har uttalat önskemålet, att sparbankerna icke borde i alltför stor utsträckning bindas av rigorösa lagföreskrifter och har därvid understrukit angelägenheten av att sparbanksverksamheten skulle med hänsyn till sin allmännyttiga och sociala inriktning kunna utvecklas fritt.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser, att med hänsyn till sparbankernas betydelse det vore ett samhällsintresse, att deras verksamhet underlättades på alla de sätt som hänsynen till insättarnas säkerhet medgäve. Icke minst viktigt vore enligt länsstyrelsens uppfattning att de kunde utöva sin verksamhet under i stort sett samma betingelser som affärsbankerna samt andra spar- och kreditinstitut. Där hinder med hänsyn till rimliga säkerhetskrav ej mötte, borde de därför få tillfälle att erbjuda samma tjänster som affärsbanker och andra kreditinstitut tillhandahölle sina kunder. Det ville synas, som om åtminstone på vissa punkter sparbankernas legitima behov av större rörelsefrihet till allmänhetens gagn skulle ha kunnat tillgodoses i sakkunnigförslaget i betydligt större utsträckning än som skett.

Delvis har den mera allmänt hållna kritiken mot sakkunnigförslaget tagit sikte på dess i många remissinstansers tycke alltför detaljpräglade konstruktion. *Svenska sparbanksföreningen* kommer in på dessa förhållanden, när föreningen anför:

Orsaken till att sparbankernas förhoppning om starkt gensvar till deras önskemål om en av den allmänna utvecklingen motiverad förnyelse av sparbankslagstiftningen sålunda endast i begränsad omfattning gått i uppfyllelse är kanske i viss mån att tillskriva det kompromissförfarande, som tydligtvis även vid detta betänkandes utarbetande måst tillämpas för uppnående av utvärtes enighet i stora drag, men torde också i hög grad vara att hänföra till den starka bundenhet vid 1923 års lag och i anslutning till denna utformad och tillämpad inspektionspraxis, som uppenbarligen gjort sig gällande. Det synes klart, att det numera borde varit möjligt att utan denna tyngande förebild med friare grepp skapa en lag för sparbankerna, vilken reglerade de stora dragen och hänvisade de därutöver nödvändiga detaljföreskrifterna till normalreglemente. Tydligt är ju att en alltför detaljerad lag kommer att i hög grad utesluta möjligheter till önskvärd anpassning efter växlande ekonomiska förhållanden och efter förefintliga mycket stora skilligheter inom sparbanksvärlden.

Också *fullmäktige i riksbanken* framhåller, att en alltför detaljerad lag gärna ledde till en i vissa lägen icke lämplig stelhet och hindrade en önskvärd anpassning till såväl lokala förhållanden som till en av den allmänna ekonomiska utvecklingen motiverad ändrad inriktning av sparbanksrörelsen. När nu spørsmålet om en revision av sparbankslagstiftningen aktualiserats, borde en stor del av de detaljerade lagbestämmelserna utan olägenhet antingen kunna ha ersatts med mer allmänna bestämmelser eller helt ha utgått ur lagen och i stället ha intagits i t. ex. ett normalreglemente för sparbanker. Fullmäktige ville kraftigt understryka önskvärdheten av en översyn av den föreslagna lagtexten i förenklande syfte.

Meningen att detaljföreskrifter borde utmönstras ur lagförslaget och överflyttas till ett normalreglemente — eller en sparbanksstadga — framföres jämväl av *fullmäktige i riksgäldskontoret, kommerskollegium, överståthållarämbetet, svenska jordbrukskreditkassan, svenska bankföreningen, länsstyrelserna i Stockholms, Kronobergs och Skaraborgs län*. Härvid har — utöver de av fullmäktige i riksbanken anförda skälen — jämväl påtalats att en alltför detaljerad lagstiftning gärna bruste i överskådlighet.

Av annan mening i fråga om detaljutformningen av lagtexten är *sparbanksinspektionen*. Inspektionen framhåller, att den huvudsakliga anledningen till att lagförslaget fått en, jämfört med SpL, starkt ökad omfattning, är att bestämmelserna i sparbankslagen i viktiga delar anpassats till den nya associationsrättsliga lagstiftningen. Inspektionen fortsätter:

I övrigt har lagförslaget givits den utformning som ansetts behövlig i 1923 års sparbankslagstiftning, vilken bland annat kännetecknas av att många bestämmelser, som ansågos vara av grundläggande betydelse för utmärkande av rörelsens särart, men som tidigare haft sin plats i sparbankernas reglementen, överfördes till lagtexten. Därmed vanns, att sparbankerna till karaktär och verksamhetssätt blevo mera enhetligt bestämda än förut. Denna utveckling av sparbankslagstiftningen skall ses mot bakgrunden därav, att stadfästelseprövningen av sparbankernas reglementen var av väsentligen formell art, om man bortser från frågan huruvida sparbanken över huvud taget kunde anses var av nytta för det allmänna. Då de sakkunniga föreslagit, att stadfästelseprövningen, med samma undantag som tidigare, i princip skall vara av formell art, ehuru visserligen uppenbart olämpliga bestämmelser skola kunna avvisas, kan sparbanksinspektionen ej finna annat än att lagen, på sätt de sakkunniga tänkt sig, fortfarande bör vara relativt utförlig, för att sparbanksrörelsen i stora drag skall få just den karaktär som kan anses mest tjänlig för samhället. Det må även beaktas, att sparbankslagstiftningen, lika litet som annan lagstiftning som skall anpassas efter det nutida samhällets invecklade struktur, kan undgå att på den grund bli relativt komplicerad. Den synpunkten bör ej heller förbigås vid diskussion av behovet av lagens utförlighet, att en sparbank på grund av sin ställning som självägande institut ej kan lämnas att fritt styra sig själv, då de styrande ej kunna identifieras med sparbanken. Redan häri bottnar kravet på samhällets kontroll över sparbankerna. I den mån denna kontroll skall utövas genom löpande tillsyn, måste det vara till fördel för både övervakande och övervakade, att tillsynen i största utsträckning kan bedrivas efter i lag fastställda grunder för sparbanks verksamhet.

Slutligen vill inspektionen framhålla, att den rikedom på detaljföreskrifter, som utmärker sparbankssakkunnigas lagförslag, måste betraktas såsom en förtjänst i det avseendet, att lagen blir en fullständig samling av de regler som gälla för sparbankernas verksamhet. Genom att lagen på detta sätt får karaktären av ett uttömmande uppslagsverk, underlättas överblicken över verksamhetens lagliga reglering för den stora mängd lekmän som uppbära sparbanksrörelsen.

Departementschefen. I jämförelse med övriga institut inom kreditväsendet är sparbankerna av tämligen särpräglad art. Utmärkande för deras rörelse är bl. a. att den icke uppbäres av något enskilt vinstintresse utan helt tjänar syftet att befordra sparsamheten. Visserligen grundas också sparbankernas verksamhet på visst utifrån tillskjutet kapital, normalt enbart grundfond, men detta tillskott spelar en betydligt mindre roll för sparbankerna än exempelvis aktiekapitalet för affärsbankerna. Att märka är för övrigt att icke ens grundfonden generellt kan betecknas som främmande kapital. Sparbanks skyldighet att återbära grundfondstillskotten förutsätter, att särskilt förbehåll härom intagits i sparbankens reglemente, och i många fall har så icke skett.

Det svenska sparbanksväsendet, som räknar sin uppkomst från den tidigare delen av 1800-talet, har numera nått en mycket betydande omfattning. Antalet sparbanker var vid 1954 års utgång 449 och deras sammanlagda insättarbehållning uppgick den 30 september 1954 till ej mindre än 9 685 080 000 kronor. På olika storleksgrupper fördelar sig sparbankerna enligt följande ur sakkunnigbetänkandet hämtade tablå:¹

Storleksgrupp (insättarbehållning kr.)	Antal	Insättarnas behållning (kr.)	Medelbehållning inom gruppen (kr.)
t. o. m. 500 000	17	6 135 000	361 000
500 000— 1 000 000	22	16 637 000	756 000
1 000 000— 5 000 000	157	436 955 000	2 783 000
5 000 000— 10 000 000	96	682 796 000	7 112 000
10 000 000— 20 000 000	56	807 010 000	14 411 000
20 000 000—100 000 000	88	3 751 828 000	42 634 000
över 100 000 000	15	3 001 284 000	200 086 000
	451	8 702 645 000	19 296 000

¹ Uppgifterna avser läget den 31/12 1952.

Den lokala fördelningen av sparbankerna framgår av följande sammanställning:

Län	Antal sparbanker		Antal sparbanker
Stockholms stad.....	1	Göteborgs och Bohus län	12
Stockholms län	3	Älvsborgs län	12
Uppsala län	3	Skaraborgs län	9
Södermanlands län	12	Värmlands län	11
Östergötlands län	36	Örebro län	15
Jönköpings län	27	Västmanlands län	6
Kronobergs län	28	Kopparbergs län	13
Kalmar län	39	Gävleborgs län	10
Gotlands län	23	Västernorrlands län	5
Blekinge län	24	Jämtlands län	2
Kristianstads län	78	Västerbottens län	2
Malmöhus län	52	Norrbottnens län	13
Hallands län	13		449

Sparbanksväsendets expansion har varit avsevärd även under den tid, som följt på SpL:s ikraftträdande den 1 januari 1924. Det är förståeligt, att SpL på vissa punkter kommit att framstå som mindre väl anpassad för de behov, som denna utveckling fört med sig. Som ett av exemplen härpå har från sparbankshåll åberopats det förhållandet, att SpL ej tillåter sparbankerna att använda sig av checkräkning, oaktat numera stora grupper av sparbankskunderna skulle vara betjänta av att denna räkningsform komme till begagnande. Det har vidare hävdats, att gällande sparbankslagstiftning också i andra hänseenden numera erbjöde en alltför snäv ram för sparbanksverksamheten.

Sparbankssakkunniga har i viss utsträckning velat tillgodose önskemålet om checkräkning och har även i övrigt föreslagit uppmjukningar av nuvarande sparbanksregler. Därvid har emellertid de sakkunniga i skilda sammanhang betonat, att uppmjukningarna icke finge bli så vittgående, att spar-

bankernas rörelse glede över på områden, som vore främmande för den egentligt sparbanksmässiga verksamheten. De sakkunniga har alltså varit angelägna om att sparbankerna strikt skulle fasthålla vid sina traditionella uppgifter. Som framgått har denna ståndpunkt föranlett gensagor under remissbehandlingen av sakkunnigbetänkandet. I vissa yttranden har gjorts gällande att sparbankerna fritt borde få konkurrera med andra kreditinstitut. Exempelvis förklaras i ett remissvar att, om utvecklingen lett till att historiskt betingade gränser hölle på att suddas ut, det icke vore samhällets uppgift att genom lagstiftning konservera dessa gränser.

Naturligt är att den fortskridande utvecklingen inom kreditväsendet berättigar till nya aspekter på den hittillsvarande gränsdragningen mellan de olika penningsinstituten. Att sparbankerna bör fullfölja sin huvuduppgift att befordra sparsamhet står väl utom all diskussion, men det är möjligt att man i fortsättningen kan ha lagregler, som tillåter en friare konkurrens mellan instituten. Härom kan jag emellertid icke för närvarande uttala någon bestämd mening, eftersom utredningsmaterial för en prövning av denna svårbedömbara fråga ännu ej står till förfogande. Sålunda har varken sparbankssakkunniga eller de kommittéer, som avgivit förslag till ny lagstiftning beträffande affärsbankerna och jordbrukets kreditkassor — 1949 års banklagssakkunniga (SOU 1952: 2) och 1950 års jordbrukskassautredning (SOU 1955: 1) — närmare behandlat hithörande spörsmål. Emellertid vill jag erinra om att jag i den på banklagssakkunnigas förslag grundade propositionen angående ny lag om bankrörelse givit uttryck för uppfattningen, att frågan om enhetliga regler angående kreditinstitutens inlåningsrätt lämpligen borde upptas till övervägande i särskild ordning och att därvid jämväl spörsmålen rörande gränsdragningen mellan instituten borde uppmärksammas (prop. nr 3/1955 s. 114). En allmän omprövning av de regler, som utstakar gränserna för sparbankernas funktionsområden, torde med hänsyn till det nu anförda böra få anstå åtminstone till dess nämnda överväganden kommit till stånd.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att ett remissorgan ifrågasatt, om det icke hade varit mest tillfredsställande, att sparbankssakkunnigas, banklagssakkunnigas och jordbrukskassautredningens lagförslag förelegat till samtidigt bedömande. Också enligt min mening skulle det i och för sig ha varit önskvärt med en dylik fullständig samordning av nu berörda lagrevisioner. Redan i banklagspropositionen, under vars förberedande sparbankssakkunnigas betänkande förelåg men däremot ej jordbrukskassautredningens, har denna min åsikt kommit till synes. Som jag emellertid därvid konstaterat torde de frågor, i vilka intresset av en jämförelse mellan de tre kommittéernas ståndpunkter gör sig särskilt starkt gällande, få anses vara spörsmålen om inlåningsrättens omfattning och om skyldigheten att hålla kassareserv. Härvidlag hade vid tiden för nämnda propositionsarbete jordbrukskassautredningens preliminära ställningstagande redovisats i en den 10 februari 1954 dagtecknad promemoria, över vilken remissyttranden avgivits av närmast berörda institutioner (se prop. nr 3/1955, s. 63—64). Med hänsyn till nämnda förhandsbesked har jag även beträffande

sparbankslagstiftningen ansett möjligt att undvika det dröjsmål med propositions framläggande, som skulle följa av att departementsbearbetningen av sakkunnigförslaget finge vila, till dess jordbrukskassautredningens numera avlämnade definitiva förslag remissbehandlats.

Det har redan angivits, att den fråga, som kanske framför andra föranledde översynen av gällande sparbanksregler, var spørsmålet om ordningen för huvudmännens tillsättande. Invändningarna mot de nuvarande stadgandena i ämnet har främst avsett, att dessa i alltför hög grad tillåtit, att valen verkställes genom självkomplettering. En följd härav har ansetts vara, att huvudmännen icke kommit att bli tillräckligt representativa för de intressentgrupper, de skall ha att företräda, nämligen insättarna. Den reform, som förordas av sparbankssakkunniga, innebär som nämnts att majoriteten av huvudmännen skall tillsättas av en elektorsförsamling, som i sin tur utsetts bland insättarna. Under remissbehandlingen har med rätta framhävts att denna valmetod skulle komma att visa sig mycket vidlyftig och besvärlig samtidigt som den icke skulle innefatta någon garanti för att huvudmannakårerna bleve mera allsidigt sammansatta än enligt de valsystem, som de nuvarande stadgarna medgåve. Jag har därför icke ansett mig kunna godta sakkunnigförslagets valregler. I stället för dessa förordar jag en reglering, som dels ökar det kommunala inflytandet över huvudmannakårernas tillsättande och dels utan den invecklade procedur, som sakkunnigförslaget skulle medföra, bereder insättarna en direkt representation. Departementsförslaget stadgar närmare bestämt, att hälften av huvudmännen skall utses av primärkommun (-er, landsting) och att återstoden skall utses bland insättarna av huvudmännen själva.

Mot de sakkunnigas åsikt, att det i fråga om friheten att inrätta sparbanksfilialer bör bibehållas en åtskillnad mellan större och mindre sådana, har jag intet att erinra. Dock anser jag, att de mindre filialerna, benämnda sparställen, bör få öppnas utan annan legal inskränkning än som betingas av den allmänna regeln, att filial skall ligga inom verksamhetsområdet, samt att de större filialerna, avdelningskontoren, i analogi med vad som enligt banklagspropositionen skall gälla för affärsbankernas avdelningskontor, bör få fritt inrättas i kommun, där huvudkontoret är beläget eller sparbanken redan driver rörelse vid avdelningskontor. Departementsförslaget har utformats i enlighet härmed.

Den av de sakkunniga föreslagna konstruktionen med en s. k. fri sektor, som bl. a. skulle möjliggöra för sparbank att ta emot inlåning på checkräkning, har så gott som allmänt accepterats av remissinstanserna och kan även enligt min egen uppfattning betecknas som ändamålsenlig. Mot den av de sakkunniga föreslagna storleken av sektorn — 15 procent av övrig inlåning — har jag ingen erinran. I motsats till de sakkunniga har jag ej funnit anledning avstyrka, att sparbankerna jämväl skulle få bevilja checkräkningskrediter. Emellertid har ansetts att, åtminstone intill dess gränsdragningsfrågorna närmare prövats, en viss begränsning bör iakttas. Departementsför-

slaget stadgar i detta hänseende, att dylika krediter skall få utlämnas till belopp av högst 25 000 kronor för varje låntagare.

Vad beträffar inlåningsrätten har jag redan i banklagspropositionen uttalat, att jordbrukskassautredningens promemoria, vars innehåll återgivits i sagda proposition, anvisar en enklare metodik än den som användes i hittillsvarande regler på detta område. Eftersom promemoriaförslaget dessutom erbjöde en utväg att åstadkomma en enhetlig inlåningsrättslig reglering för affärsbanker, sparbanker och jordbrukskreditkassor, syntes det med utgångspunkt från promemorian böra i särskild ordning verkställas en undersökning av möjligheten att nå en dylik reglering (se nämnda prop. s. 69—70). Med hänsyn härtill bör tills vidare, i enlighet med sparbankssakkunnigas förslag, det hittills använda regelsystemet för sparbankernas inlåningsrätt — liksom hittillsvarande normer för affärsbankerna i samma ämne — äga fortsatt tillämpning. Vissa av sparbankssakkunniga föreslagna jämkningar i de nuvarande reglerna har jag emellertid i övervägande utsträckning ansett mig kunna biträda.

I sakkunnigförslagets föreskrifter om sparbanks skyldighet att hålla kassareserv har jag gjort allenast den ändringen, att kassareservkravet för avis-
taförbindelserna och de med dem jämförbara kortfristiga skulderna bestämts på samma sätt som enligt banklagspropositionen, d. v. s. till 25 procent.

Beträffande tillsynen över sparbankerna har jag icke varit beredd att gentemot den kraftiga reaktionen i de flesta remissvaren godkänna de ingripande organisatoriska förändringar i centraliserande riktning, vilka förordats av de sakkunnigas majoritet. Departementsförslaget har därför i hudsak upptagit samma tillsynsregler som SpL. Endast såtillvida har en ändring i gällande regler vidtagits som departementsförslaget i överensstämmelse med vad de sakkunniga enhälligt förordat ersatt bestämmelserna angående de allmänna ombuden med föreskrift om att tillsynsmyndigheten skall för varje sparbank utse en särskild revisor att som det allmännas representant verkställa den ordinära årsrevisionen tillsammans med de av sparbankens huvudmän valda revisorerna. — Under remissbehandlingen har väckts tanken, att sparbankstillsynen möjligen skulle kunna anförtros åt något sparbankernas eget organ. Detta uppslag bör enligt min mening bli närmare prövat genom en särskild utredning.

Jag vill slutligen här omnämna, att jag biträder de sakkunnigas uppfattning om lämpligheten av regler angående registrering av sparbanks firma och om firmateckning.

Även vad avser de delar, vilka jag nu icke särskilt berört, kan jag tillstyrka, att den i betänkandet förordade sakliga regleringen lägges till grund för lagstiftning. De jämkningar, jag i skilda avseenden funnit befogade, kommenteras i detaljmotiveringen.

I fråga om själva utformningen av sakkunnigförslaget till ny sparbankslag har — som remissöversikten utvisat — från flera håll hävdats att förslaget tynges av ett stort antal detaljföreskrifter, vilka med fördel skulle kunna inrymmas i ett normalreglemente eller en sparbanksstadga. Att sak-

kunnigförslaget kommit att uppta åtskilliga bestämmelser av mera underordnad natur torde närmast ha betingats av att förslaget i de associationsrättsliga avsnitten medvetet anslutits till motsvarande regler i banklagssakkunnigas förslag till ny lag om bankrörelse liksom till parallellstadgandena i den nya aktiebolagslagen och i annan modern associationslagstiftning. Ett visst berättigande torde ligga i sparbanksinspektionens uttalande, att detaljrikedomen finge betraktas som en förtjänst i det avseendet, att den skulle göra sparbankslagen till en fullständig samling av de regler, som gällde för sparbankernas verksamhet. Även enligt min mening måste dock önskemålet, att lagtexterna blir så överskådliga som möjligt, tillmätas större beaktande. Med hänsyn härtill har jag ansett mig böra tillmötesgå remisskraven på en förenkling. Ett ganska betydande antal regler, vilka övervägande har karaktär av ordningsbestämmelser, har därför icke överförs från sakkunnigförslaget till departementsförslaget utan avses i stället bli upptagna i en kungörelse, som skulle utgöra ett supplement till sparbankslagen. En särskild fördel med hithörande reglers upptagande i administrativ författning är att av skiftande utvecklingskrav betingade ändringar i reglerna kan komma till stånd utan större omgång. Ett preliminärt utkast till kungörelse av här avsett slag har upprättats inom departementet och torde få fogas vid detta protokoll som bihang (Bihang B).

I fråga om övergångsbestämmelserna till den nya sparbankslagen har vissa jämkningar orsakats bl. a. av den omarbetning av sakkunnigförslaget, vilken befunnits påkallad enligt vad jag förut nämnt. Härom hänvisar jag till detaljmotiveringen.

De sakkunnigas övriga lagförslag har jag till största delen funnit mig kunna godta. Dock anser jag icke, att sparbankernas säkerhetskassa lämpligen bör anlitas för åstadkommande av ett skydd mot förskingringsförluster. De ändringar i lagstiftningen om denna kassa, vilka förordats av de sakkunniga, har därför endast delvis upptagits i departementsförslaget. — Vissa av här ifrågavarande smärre lagförslag innefattar följdändringar ej bara till den föreslagna nya sparbankslagstiftningen utan jämväl till propositionsförslaget till ny lagstiftning för affärsbankerna (jfr prop. nr 3/1955 s. 70). De sakkunnigas förslag till lag om viss ändring i regeringsrättslagen har ej upptagits till behandling i förevarande lagstiftningsärende utan kommer att anmälas i annat sammanhang.

Jag övergår härefter till de särskilda delarna av förslagen.

II. Huvudmännens tillsättande

Historik, gällande rätt m. m. En sparbanks angelägenheter omhänderhas av två korporationer — huvudmännen och styrelsen — med sinsemellan olika uppgifter. Huvudmännen skall enligt 9 § SpL såsom representanter för insättarna övervaka sparbankens förvaltning. Styrelsens funktion är enligt samma lagrum att handha den omedelbara ledningen av sparbankens verk-

samhet. De båda korporationerna står alltså till varandra i samma förhållande som en bolagsstämma till en bolagsstyrelse.

Även de närmare arbetsuppgifterna för huvudmännen är angivna i SpL (10 § tredje stycket). Bland annat föreskrives att årssammanträde med huvudmännen skall hållas en gång varje år före maj månads utgång. Å detta sammanträde skall huvudmännen fastställa balansräkning och bestämma i vilken utsträckning sparbankens vinst skall avsättas till dess fonder ävensom besluta angående ansvarsfrihet för styrelsen. Huvudmännen förrättar även erforderliga val av ledamöter i styrelsen samt av revisorer.

Bestämmelser om hur huvudmannaorganisationen skulle vara uppbyggd saknades i den förordning den 1 oktober 1875 (nr 73) angående sparbanker, varigenom sparbanksväsendet i vårt land erhöll sin första rättsliga reglering. — I lagen den 29 juli 1892 (nr 59) angående sparbanker, vilken ersatte 1875 års förordning, föreskrevs uttryckligen att vårderna om sparbanks angelägenheter skulle tillkomma dels huvudmän, som skulle representera insättarna och såsom överstyrelse skulle övervaka sparbankens förvaltning, och dels en förvaltande styrelse. Rörande huvudmännens tillsättande stadgades endast att de skulle utses »genom val på sätt reglementet föreskriver; dock att stiftare av sparbank må kunna i reglementet förklaras för huvudmän». Hur valen skulle tillgå reglerades alltså icke i lagen. I det betänkande, som låg till grund för densamma, anmärktes att enligt åtskilliga sparbankers reglementen envar, som vid sparbanks stiftande eller sedermera bidragit med visst belopp, skulle vara självskriven såsom huvudman. Ett självskrivet huvudmannaskap torde — uttalades det i betänkandet — vara föga ägnat att väcka och underhålla något livligare intresse för sparbankssakens främjande eller att framkalla en verklig känsla av ansvarighet. Detta förhållande skulle bli helt annorlunda, om huvudmännen utsåges genom val. Sättet för valet finge de särskilda sparbankerna bestämma i sina reglementen, då på bestämmandet måste inverka de växlande sätt, på vilka sparbank tillkommit, och de lokala förhållanden, under vilka den verkade. I allmänhet vore önskvärt, hette det vidare i betänkandet, att huvudmännen eller visst antal av dem utsåges av kommunal representation eller annan korporation eller myndighet, som hyste intresse för sparbanken. — Under den tid 1892 års lag var tillämplig, följdes de i betänkandet uttalade rekommendationerna angående sättet för utseende av huvudmän endast i begränsad omfattning. Alltjämt kom systemet med självkomplettering till utbredd användning. Utvecklingen påtalades under åren 1909—1920 i ett flertal riksdagsmotioner.

Beträffande innehållet i dessa motioner och förarbetena till SpL hänvisas till sparbankssakkunnigas betänkande s. 72 ff.

SpL:s bestämmelser om hur huvudmännen skall tillsättas är alltjämt desamma som vid lagens tillkomst. Bestämmelserna är upptagna i 10 § första och andra styckena. De lyder:

Huvudmännen skola vara minst tjugu och högst femtio. De skola utses på sätt reglementet föreskriver, och skall i reglementet stadgas, att minst en

tredjedel av huvudmännen skall tillsättas av kommunalstämma, kommunalfullmäktige, allmän rådstuga, stadsfullmäktige, municipalstämma, municipalfullmäktige, landsting, häradsrätt eller hushållningssällskap. Stiftare av sparbank må ock i reglementet kunna förklaras för huvudman, dock ej för längre tid än i andra stycket sägs.

Huvudman skall utses för viss tid, högst fem år. Avgår huvudman innan den tid, för vilken han blivit utsedd, gått till ända, skall ny huvudman för återstoden av nämnda tid utses i den avgångnes ställe så snart ske kan, och åligge det styrelsen att, där den avgångne varit tillsatt av korporation eller myndighet, som i första stycket sägs, hos korporationen eller myndigheten göra anmälan om avgången.

Liksom i tidigare sparbanksförfattningar saknas i SpL regler om förfarandet vid eventuella val.

Efter tillkomsten av SpL har vid skilda tillfällen framförts krav på ändringar i SpL beträffande huvudmannainstitutionen. Spörsmålet om sättet för utseende av huvudmän har sålunda berörts i riksdagsmotioner åren 1937, 1943 och 1945. Dessutom har i motioner vid 1937 års riksdag framställts förslag om att det kommunala valförfarandet skulle försiggå efter proportionella grunder.

Beträffande det närmare innehållet i dessa motioner och deras behandling hänvisas till de sakkunnigas betänkande s. 77 ff.

Här skall endast nämnas, att — såsom framgår av vad förut anförts om direktiven för sakkunnigarbetet — i anledning av motioner vid 1945 års riksdag bankoutsnittet anförde bl. a., att utskottet vore av den uppfattningen att frågan om sättet för utseende av huvudmän borde göras till föremål för utredning, varvid utskottet förutsatte att utredningen skulle verkställas i samband med en väntad allmän revision av sparbankslagen. Utskottet föreslog med hänsyn härtill, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allmän revision av sparbankslagen, därvid spörsmålet om vilka åtgärder som lämpligen borde vidtas i syfte att ge huvudmannainstitutionen en mera allsidig och ändamålsenlig sammansättning måtte upptas till prövning. Som redan omtalats biföll riksdagen utskottets hemställan.

De sakkunniga. Inledningsvis behandlar de sakkunniga spörsmålet om vilka intressen huvudmännen skall representera. För penninginrättningar i allmänhet vore det — yttrar de sakkunniga — äganderätten till inrättningen som på ett naturligt sätt utgjorde den väsentliga grundvalen för huvudmannaskapet. Beträffande sparbankerna däremot, där något äganderättsintresse icke gjorde sig gällande, måste en motsvarande grundval sökas i andra intressen. Närmast vore det insättarnas intressen som härvid komme i fråga. Också hade SpL fastslagit, att huvudmännen vore representanter för insättarna. Att SpL icke i konsekvens härmed föreskrev insättarval av huvudmännen berodde på att insättarna av rent praktiska orsaker ej ansetts kunna i allmänhet fungera som valkorporation. SpL uteslöte likväl icke möjligheten av insättarval, och denna valform tillämpades också i ett mindre antal sparbanker.

Fråga vore emellertid — uttalar de sakkunniga — om icke även låntagarna i sparbank hade så stora intressen i rörelsen, att jämväl de borde vinna representation inom huvudmannaorganisationen. Såsom framginge av SpL vore sparbanks ändamål att befordra sparsamhet genom in- och utlåning av penningar, d. v. s. båda leden i verksamheten likställdes. Det betraktelsesättet hade alltmer trängt igenom, att utlåningen icke blott vore till för att ge sparandet på inlåningssidan goda villkor utan att sparandet även i stor utsträckning komme till stånd genom amorteringar och återbetalningar av lån. Under intryck härav hade sparbankernas strävanden vidgats att tillgodose icke blott insättarnas utan även låntagarnas intressen, vilket visat sig bl. a. i att sparbankerna hållit lägsta möjliga marginal mellan in- och utlåningsräntor. Härav följde emellertid icke att låntagarnas intressen skulle vara att likställa med insättarnas. En sparbanks viktigaste förvaltningsuppgift vore obestriddligen en betryggande placering av insättarnas medel. Här kunde insättarintresset av betryggande säkerhet lätt komma i motsatsförhållande till låntagarnas kreditbehov. Eftersom det ju endast vore insättarna som stode förlustriskerna, vore det naturligt, att en dylik intressekollision icke borde lösas på insättarnas bekostnad. Det syntes därför icke lämpligt att bereda jämväl låntagarna representantskap i huvudmannaorganisationen. Frågan vore emellertid av mindre praktisk betydelse, eftersom insättarna icke sällan också vore låntagare.

I anslutning till det anförda har de sakkunniga behandlat frågan i vad mån gällande regler om tillsättande av huvudmän kunde anses tillvarata insättarintresset i sparbankerna. Vilka olika system som — inom ramen för de i 10 § SpL givna reglerna att minst en tredjedel skall tillsättas av vissa offentligrättsliga subjekt och återstoden på sätt sparbankerna själva bestämt — tillämpats för utseende av huvudmän i sparbankerna och vilket antal huvudmän som valts enligt varje system framginge av en av de sakkunniga upprättad tabell, avseende förhållandena den 1 juli 1950. Tabellen återges här på nästa sida. Av totalantalet huvudmän vid sagda tidpunkt, 13 776, hade som tabellen utvisar 8 008 utsetts genom självkomplettering, 4 129 av kommun och 1 639 av annan valkorporation. Bland de sistnämnda inginge 74 huvudmän — icke fullt 0,5 procent av hela huvudmannakåren — vilka blivit valda direkt av insättarna.

Enligt de sakkunnigas mening framstode det som klart, att självkompletteringsmetoden för tillsättande av huvudmän icke så väl rimmade med den i SpL uttryckta principen, att huvudmännen representerade insättarna. Att ej heller huvudmän valda av annan valkorporation än insättarna eller kommunala organ — här avsedda valkorporationer utgjordes företrädesvis av häradsrätt och hushållningssällskap — representerade insättarna, syntes jämväl klart. Beträffande borgerliga primärkommuners och landstings val av huvudmän vore läget i viss mån ett annat. De inom kommunen respektive landstingsområdet bosatta insättarna i vederbörande sparbank kun-

	Antal spar- banker	Antal huvud- män
I. <i>Samtliga huvudmän valda av primärkommun</i>	43	1 102
II. <i>Samtliga huvudmän valda av landsting</i>	2	54
III. <i>Samtliga huvudmän valda av annan valkorporation eller av kommun jämte annan valkorporation</i>	7	
a) kommun		62
b) annan valkorporation		131
IV. $\frac{1}{3}$ och däröver, men ej samtliga huvudmän kommunvalda	14	76
a) kommun		31
b) självkomplettering		
V. $\frac{1}{3}$ av huvudmännen valda av häradsrätt och stadsfullmäktige	1	16
a) kommun		5
b) häradsrätt		9
c) självkomplettering		
VI. <i>Huvudmän delvis valda av insättarna</i>	4	39
a) kommun		74
b) insättarna (i ett fall insättarna jämte huvudmännen).....		
VII. $\frac{1}{3}$ men ej $\frac{1}{3}$ av huvudmännen kommunvalda	*236	2 416
a) kommun		4 600
b) självkomplettering		
VIII. $\frac{1}{3}$ men ej $\frac{1}{3}$ av huvudmännen valda av landsting	*3	26
a) kommun (landsting).....		50
b) självkomplettering		
IX. $\frac{1}{3}$ men ej $\frac{1}{3}$ av huvudmännen valda av annan valkorporation eller av kommun jämte annan valkorporation.....	*151	338
a) kommun		1 429
b) annan valkorporation		3 318
c) självkomplettering		

Utsedda av	Antal huvudmän
Kommun	4 129
Annan valkorporation.....	1 639
Självkomplettering	8 008
Summa	13 776

¹ Enligt reglementsbestämmelse i 1 sparbank äga endast de av primärkommun utsedda huvudmännen deltaga vid val av huvudmän, som utses genom självkomplettering.

² Enligt reglementsbestämmelse i 33 sparbanker äga de av primärkommun utsedda huvudmännen icke deltaga vid val av huvudmän, som utses genom självkomplettering.

³ Enligt reglementsbestämmelse i 1 sparbank äga de av landsting utsedda huvudmännen icke deltaga vid val av huvudmän, som utses genom självkomplettering.

⁴ Enligt reglementsbestämmelse i 28 sparbanker äga de av annan valkorporation utsedda huvudmännen icke deltaga vid val av de huvudmän, som utses genom självkomplettering.

de, om de hade kommunal rösträtt, indirekt påverka utgången av valet. Dock vore det tydligt, att denna metod för tillsättande av huvudmän icke gäve ett helt tillfredsställande uttryck för hur insättarna ville ha kretsen av huvudmän bestämd. Vid huvudmannaval, företagna av den kommunala fullmäktigeinstitutionen, bereddes jämväl icke-insättare inflytande på valresultatet. Härtill komme att vid valen till fullmäktige de rent kommunala angelägenheterna självfallet stode i förgrunden. Kommunmedlemmar, som vore insättare i sparbanken, kunde därför vid dessa val icke förväntas i första hand tillvarata sina särintressen såsom insättare.

Sammanfattningsvis har de sakkunniga uttalat, att icke någon av berörda metoder för utseende av huvudmän enligt deras mening stode i verkligt god samklang med grundsatsen, att huvudmännen skulle vara företrädare

för insättarintresset. Det ville följaktligen synas — menade de sakkunniga — som om ett fullt adekvat uttryck för nämnda intresse icke skulle kunna ernås på annan väg än genom regelrätta insättarval. De sakkunniga ville emellertid härmed icke ha sagt, att den hittillsvarande avsaknaden av en obligatorisk regel om insättarval skulle ha föranlett att huvudmannakårerna icke alls kunde anses representativa för insättarna. Tvärtom kunde vitsordas att de flesta sparbanker särskilt under de senare åren vinnlagt sig om att förskaffa huvudmannakårer en mera representativ sammansättning. Likväl vore vissa medborgargrupper icke tillräckligt företrädade bland huvudmännen.

I syfte att ge en uppfattning om den sociala sammansättningen hos nuvarande huvudmannakårer har de sakkunniga presenterat följande sammanställning rörande huvudmännens yrken, avseende läget den 1 juli 1950.

Yrke	Antal	Procent i förhållande till hela antalet
1. Lantbrukare	6 920	50
2. Tjänstemän	2 905	21
3. Handlande	1 330	10
4. Företagsledare	829	6
5. Arbetare och förmän	797	6
6. Hantverkare	503	4
7. Fria yrken	205	1
8. Kommunal och politiska förtroendemän, ej redovisade under annan rubrik	62	0,5
9. Fastighetsägare (andra än lantbrukare)	61	0,5
10. Sjökapten, skeppare och fiskare	57	0,5
11. Husmödrar	14	—
12. Näringsidkare av ovan icke angivet slag	73	0,5
13. Övriga	20	—
Summa	13 776	100

Genom ytterligare en sammanställning har de sakkunniga velat lämna underlag för ett bedömande, i vad mån huvudmannakårens sociala sammansättning rönt inverkan av metoden för huvudmännens tillsättande. Jämväl denna sammanställning skall här återges. Sparbankerna har i densamma hänförs till tre skilda grupper allt efter det sätt, varpå huvudmännen utsetts. Grupp I omfattar de 52 sparbanker, där samtliga huvudmän väljes antingen av primärkommun eller landsting eller annan valkorporation eller kommun jämte annan valkorporation. Med »annan valkorporation» avses icke sådan som utgöres av insättarna eller huvudmännen. Grupp II omfattar de 395 sparbanker, där huvudmännen tillsättes dels genom val av primärkommun eller landsting eller annan valkorporation, dels ock genom självkomplettering. Grupp III omfattar de fyra sparbanker, där majoriteten av huvudmännen väljes av insättarna.

	Grupp I	Grupp II	Grupp III
	%	%	%
1. Lantbrukare	58	49	51
2. Tjänstemän	17	22	16
3. Handlande	7	10	6
4. Företagsledare	3	6	7
5. Arbetare och förmän	9	5	8
6. Övriga kategorier	6	8	12
	100	100	100

De sakkunniga ansåge sig av tabellen kunna konstatera, att huvudmannakårernas sociala struktur i jämförelsevis ringa grad förändrades av den mer eller mindre demokratiska metoden för huvudmännens tillsättande. Uppställningen kunde emellertid enligt de sakkunnigas uppfattning knappast förmedla någon säker föreställning om den inverkan å huvudmannakårernas sociala sammansättning, som skulle följa av en obligatorisk regel om insättarval, eftersom grupp III — sparbanker med majoriteten av huvudmännen valda av insättarna — vore så obetydlig.

Frågan huruvida insättarval vore praktiskt möjligt att genomföra har härefter upptagits till prövning av de sakkunniga.

Att låta samtliga insättare konstituera den församling som skulle ha att utse huvudmännen vore givetvis mest konsekvent, menar de sakkunniga. Ett sådant tillvägagångssätt vore möjligen tänkbart i ett fåtal sparbanker med ett ringa antal insättare och mycket begränsade verksamhetsområden. I fråga om sparbanker med större antal insättare och mera vidsträckta verksamhetsområden vore det uppenbart, att direkta val från insättarna skulle möta svårigheter. De flesta sparbanker vore för närvarande av den storleksordning, att det finge anses uteslutet att låta samtliga insättare direkt delta i en valhandling. Tillgänglig sparbanksstatistik från 1951 visade sålunda, att i de 13 största sparbankerna, var och en med en insättarbehållning av över 100 miljoner kronor, antalet insättare genomsnittligt betydligt överstege 100 000. I endast 51 sparbanker understeg antalet insättare 1 000. Som ett allmänt omdöme uttalar de sakkunniga, att huvudmannaval av denna typ på grund av det stora antalet valberättigade icke vore genomförbara.

En indirekt valform, varigenom valet å insättarnas vägnar förrättades av särskilda bland dem utsedda elektoror, borde i stället komma till användning. En framkomlig väg för utseende av dylika elektoror syntes vara att tillämpa ett lottningsförfarande. Ett dylikt förfarande hade kommit till användning vid åtskilliga ömsesidiga försäkringsbolag. Genom lottning — exempelvis på försäkringsbrevens nummer — utsåges en valkorporation, som därefter valde s. k. delegerade. Dessa delegerade hade funktioner, som kunde jämföras med huvudmännens. I några fall förekomme att nämnda metod praktiskt förenklades genom en uppdelning på geografiskt begränsade områden. Enligt vad de sakkunniga inhämtat, hade metoden omfattats med större intresse från försäkringstagarhåll än vad bolagsledningarna i allmänhet vågat räkna med vid bolagsordningarnas antagande. Ett liknande förfarande för tillsättande av huvudmän i sparbankerna skulle enligt de sakkunnigas uppfattning otvivelaktigt bli föremål för motsvarande intresse hos sparbanksinsättarna. Särskilt med hänsyn till att verksamhetsområdena för sparbankerna vore av jämförelsevis ringa utsträckning torde en sparbanks angelägenheter i högre grad än ett försäkringsbolags kunna påräkna allmän uppmärksamhet inom respektive verksamhetsområde.

För tillämpning av lottningsmetoden för sparbanksväsendets vidkommande borde enligt de sakkunniga i huvudsak följande regler gälla.

I princip borde alla insättare vara behöriga för ledamotskap i den valkorporation — elektorsförsamling — som skulle utse huvudmännen. Vissa begränsningar vore dock påkallade i praktiken. Sålunda borde föreskrivas, att visst minimibelopp, lämpligen 100 kronor, skulle ha varit innestående å insättarens konto vid utgången av det kalenderår, som närmast föreginge huvudmannavalet. Härigenom skulle endast sådana insättare komma i fråga som ådagalagt ett icke alltför ringa intresse för sparande. Vidare borde det behörighetsvillkoret gälla, att vederbörande insättare skulle vara myndig, varigenom sådana fysiska personer, som kunde utöva rösträtt endast genom legala ställföreträdare, bleve uteslutna. Likaså torde det icke vara berättigat att låta juridiska personer inträda i valkorporationen. Antalet ledamöter i valkorporationen borde fastställas från fall till fall, men maximumtalet syntes böra vara 150 och minimumtalet 50. Vad anginge själva lottningsförfarandet borde detta närmast få den formen, att motboksnummer, som slutade på viss eller vissa siffror, borde uttas. Nämda siffror skulle ha framkommit med lottens hjälp.

Till belysande av den närmare proceduren vid utseende av valkorporation ger de sakkunniga följande exempel, avseende en stor sparbank, vars valkorporation skall bestå av 100 ledamöter:

Insättarnas antal är 400 000. Genom lottning erhålles en grupp slutsiffror, till exempel 333. De konton, som ha dessa slutsiffror, antagligen 400 stycken, uttagas. Ny lottning verkställes i avsikt att få tre olika enkla slutsiffror. Som resultat av denna lottning erhåller man exempelvis siffrorna 4, 5 och 6. Om av de 400 förut uttagna motboksnumren nu uttagas de, som ha någon av sistnämnda siffror såsom fjärde siffra från slutet, utfalla $\frac{3}{10}$ av 400 eller med andra ord 120 konton. Dessa granskas med hänsyn till de stadgade begränsningarna i insättares behörighet att ingå i valkorporation. Om till följd av behörighetsvillkoren antalet uttagna konton skulle komma att sjunka under det fastställda talet 100, uttages bland de ursprungligen uttagna 400 kontona ytterligare ett antal med viss ny slutsiffra, låt oss säga 7, vilken givetvis även den framkommit genom lottning. Medelst detta förfaringssätt blir det möjligt att efter hand erhålla 100 konton, vilkas innehavare äro behöriga att vara ledamöter i valkorporationen.

Enligt de sakkunnigas mening borde valkorporationen utses för viss tid, högst fem år. Därest vakanser uppstode inom korporationen under angivna tid och dessa utgjorde mer än tio procent av korporationen, skulle luckorna fyllas genom en kompletterande lottning. Mindre luckor borde ej tillmätas avseende. Valförrättningen skulle förberedas och ledas av en valnämnd, som tillsattes av huvudmännen. Valnämnden borde lämpligen bestå av tre ledamöter. Själva lottningsförfarandet skulle äga rum inför notarius publicus, eller, där sådan ej finnes, inför landsfiskal.

I övrigt borde enligt de sakkunniga den fortsatta valförrättningen förlöpa efter följande riktlinjer:

Till ledamöterna av valkorporationen utsänder valnämnden personliga kallelser till möte för nominering av huvudmannakandidater. Vid mötet

äger varje närvarande ledamot av valkorporationen avgiva förslag på huvudmän till det antal, som skall väljas. Till nomineringsmöte kallad ledamot äger rätt att insända huvudmannaförslag per post. Försändelse med sådant förslag skall ha kommit valnämnden till handa senast dagen före nomineringsmötet. Vid mötet eller postledes framförda namnförslag har valnämnden att upptaga på en vallista, sedan nämnden gjort sig underrättad om att de föreslagna personerna äro villiga att åtaga sig uppdraget. Först på vallistan upptagas de fungerande huvudmän, som eventuellt föreslagits till omval, i den ordning de valts. Härefter upptagas övriga föreslagna personer, lämpligen enligt den ordningsföljd, som betingas av antalet förslagsställare, därvid lottning sker, om flera ha samma antal förslagsställare. Vallistan utsändes sedan till ledamöterna av valkorporationen med tillkännagivande, att listan, därest ledamot önskar begagna sig av sin rösträtt, före viss angiven tidpunkt åter skall vara valnämnden till handa. Antingen kan listan återställas i oförändrat skick eller också kan valmannen genom strykningar av befintliga kandidatnamn å listan eller genom tillskrifningar av namn å valbara kandidater giva individuellt uttryck för sin vilja. Listan får dock icke upptaga färre namn än antalet platser som skall besättas. Valnämnden förrättar sedan sammanräkning. Även denna äger rum i närvaro av notarius publicus (landsfiskal). Äro å vallista upptagna färre namn än det antal huvudmän som skall väljas, är listan att anse som ogiltig. Äro å vallista upptagna namn flera än det antal huvudmän, som skall väljas, anses övertaliga namn som obefintliga. Såsom obefintligt betraktas även namn å den som ej är valbar, eller namn, vilket ej är otvetydigt, liksom namn som är överstruket. Ordningen mellan de namn, som valmännen angivit å de insända röstsedlarna, fastställes med tillämpning av en rangordningsregel av denna innebörd: Första namn erhåller första platsen, om han står främst på mer än halva antalet av de avlämnade vallistorna. Andra plats besättes med andra namn, om detta därefter står främst på mer än två tredjedelar av vallistorna, tredje plats med tredje namn, om detta sedan står främst på mer än tre fjärdedelar av listorna osv. Om denna metod till följd av meningssplittring ej längre kan tillämpas, i det icke något namn har föreskriven majoritet, övergår man till reduktionsregeln. Enligt denna reduceras sedelnas röstvärde till en halv röst, om ett namn fått placering, till en tredjedels, om två av sedelnas namn blivit valda, till en fjärdedels, om tre namn erhållit placering osv. Denna röstkraft tillgodoräknas vid varje sammanräkning ettvarit namn å sedeln, oberoende av dess plats. Med tillämpning härav uträknas de olika namnens jämförelsetal. Det namn, som därvid erhållit högsta sådant tal, får den plats, om vars besättande fråga är. Vid lika rösttal eller jämförelsetal för två eller flera namn, avgöres utgången genom lottning.

Slutligen borde beträffande nu ifrågasatta valsystém stadgas ovillkorligt förbud för ledamot av valkorporation att utöva sin rösträtt genom ombud.

Sammanfattningsvis uttalar de sakkunniga, att ett valförfarande av den art som nu skisserats skulle utgöra en praktikabel teknik för insättarval. De sakkunniga förordade på grund härav och med hänsyn till önskvärdenheten av insättarval, att sådana val skulle vara obligatoriska för alla sparbanker.

De sakkunniga har sedan behandlat spörsmålet om jämväl kommun bör vara berättigad att tillsätta huvudmän i sparbankerna.

De sakkunniga menar, att det icke kunde förnekas, att det allmänna med fog kunde göra anspråk på visst inflytande på sparbankernas skötsel. Samhället hade nämligen av skilda anledningar ett betydande intresse för sparbanksväsendet. Icke minst anknöte sig detta intresse till utlåningsrörelsen. Sålunda vore det givetvis av samhällelig vikt, att utlåningen bedreves med aktgivande på att sparbanksmedlen i första hand användes för att tillgodose det legitima lånebehovet inom den bygd, där sparbanken verkade. I stor utsträckning sammanföle sparbanks verksamhetsområde med en eller flera borgerliga primärkommuner. Ansåge man, att bland huvudmännen borde finnas företrädare för det allmänna, vore det därför naturligt, att dessa representanter utvaldes av de borgerliga primärkommunerna eller — vad gällde sparbanker med så stora verksamhetsområden att det framstode som berättigat — av landstingen. En dylik kommunal valrätt motiverades också — anser de sakkunniga — av att sparbankerna själva betraktade kontakten med kommunerna som värdefull.

Ett argument som brukade anföras till förmån för kommunalval av huvudmän vore att sådana val skulle åstadkomma en föryngring av huvudmannakåren. Att kommunalval skulle i detta hänseende äga företräde framför den form av direkta insättarval, som de sakkunniga föreslagit, torde emellertid knappast kunna antas, säger de sakkunniga. Statistiskt material, avseende läget den 1 juli 1950, visade, att medelåldern för de kommunalvalda huvudmännen (4 129 st.) utgjorde 56,8 år, för de genom självkomplettering tillsatta (8 008 st.) 56,2 år samt för de på annat sätt utsedda (1 639 st.) 56,5 år. Vidare framginge av de statistiska uppgifterna att »överåriga» huvudmän, varmed de sakkunniga betecknade dem som uppnått 70 års ålder, vore jämnt fördelade på de olika kategorierna huvudmän. Av de kommunalvalda huvudmännen vore sålunda elva procent (447 st.) överåriga, medan av de genom självkomplettering tillsatta cirka tio procent (777 st.) samt av de på annat sätt utsedda åtta procent (135 st.) tillhörde gruppen överåriga. De sakkunniga ansåge sig mot bakgrunden av dessa siffror kunna konstatera, att ålderssiffrorna inom huvudmannakårerna icke rönne inverkan av vilken valkorporation som utsett huvudmännen och att i varje fall kommunalvalen icke visat sig ägnade att skapa den föryngring, man på sina håll räknat med.

Såsom direkta olägenheter av kommunala val av huvudmän kunde enligt de sakkunniga åberopas åtskilliga förhållanden. De sakkunniga yttrar härom:

En av de invändningar, som bruka framföras, är att en kommun i vissa situationer kan ha ett påtagbart motiv för att utnyttja sparbanken till egen fördel med den verkan att spararnas intressen bli lidande. Att en kommunal bestämmanderätt över sparbanksverksamheten kan leda till betänkligheter av nu angivna art torde icke böra bestridas. Så kan till exempel en finansiering av byggnadsföretag, som är nyttigt ur kommunal synvinkel, medföra risker av sådan storleksordning, att de icke skulle vara förenliga med omsorgen om insättarnas trygghet. Vidare vilja de sakkunniga erinra om att en kommun såsom låntagare kan ha speciella intressen, vilka kunna

svära mot insättarnas. Här avses exempelvis låntagarönskemål angående lånens storlek och löptid. Dessutom må framhållas att en kommun kan vilja se, att redovisningen av sparbanksvinsten blir så hög som möjligt. Denna inställning dikteras ibland av önskemålet att utvinna största möjliga skatteintäkter men kan också betingas av att höga vinster tillåta sparbanksanslag till allmännyttiga och välgörande ändamål, dvs. syften som kunna stå den kommunala verksamheten nära. Kommunintresset av att sparbank redovisar högsta möjliga vinst kan självfallet medföra risker för att sparbanken icke vidtager säkerhetsdispositioner i erforderlig omfattning. Det bör framhållas, att erfarenheten i många fall bestyrkt, att ett allt för starkt kommunalt inflytande över sparbankerna lätt kan medföra de vådor, som nu berörts.

Mot att kommunen skulle få tillsätta huvudmännen har också anförts att härav skulle kunna följa en politisering av sparbankernas ledning. Det är möjligt, att tendenser till en sådan utveckling icke kunna påvisas i fråga om de sparbanker, som för närvarande få sina huvudmän utvalda av kommunerna. Särskilt vid en bedömning på längre sikt torde man likväl icke böra bortse från att nu nämnda farhåga i vissa lägen skulle kunna visa sig berättigad.

Det förtjänar påpekas, att spørsmålet om kommunalval av huvudmännen i viss mån skulle bli ett annat, om kommunen iklädde sig ekonomiskt ansvar för den sparbank, vars huvudmän den tillsatte. Dylika kommungarantier förekomma emellertid icke inom vårt sparbanksväsen, som i stället utmärkes av att insättarna ensamma stå förlustriskerna. En ordning, enligt vilken kommunen skulle ha ett bestämmande inflytande över sparbankens administration utan att behöva vidkännas eventuella förluster i dess rörelse, låter sig icke försvaras logiskt.

De sakkunniga medger dock, att nu andragna betänkligheter mot kommunval av huvudmän givetvis skulle bli mindre vägande ju flera kommuner som inginge i sparbankens verksamhetsområde. Invändningarna mot kommunval skulle dessutom kraftigt försvagas, om den kommunala valrätten inskränktes till att avse blott en minoritet av huvudmännen. En så begränsad valrätt kunde icke sägas äventyra sparbankernas hittillsvarande värdefulla ställning av självständiga institut. Med hänsyn härtill och till de skäl, som gjorde ett visst kommuninflytande påkallat, ville de sakkunniga uttala sig för ett sådant inom nyss antydda gräns. De sakkunniga föresloge därför, att en tredjedel av huvudmännen skulle utses av primärkommun(-er, landsting) inom sparbankens verksamhetsområde. För det fall att flera kommuner inginge i verksamhetsområdet, förordade de sakkunniga, att mandaten fördelades efter de olika kommunernas invånarantal. Att insättarnas antal kanske icke stode i proportion till invånarantalet syntes spela en underordnad roll — hävdar de sakkunniga — eftersom ju majoriteten av huvudmännen skulle utses genom direkta insättarval.

De sakkunniga har dragit upp vissa riktlinjer för sparbankernas bestämmande av vilken kommunal korporation som skall vara lämplig att ombesörja val av huvudmän. De sakkunniga anför:

Val genom ett enda landsting torde erbjuda sig som en praktisk metod, då sparbanks verksamhetsområde utgöres av ett landstingsområde i dess helhet eller av en stor del av ett landstingsområde. Sträcker sig verksamhetsområde över mera betydande delar av två eller flera landstingsområden, lig-

ger det på samma sätt nära till hands att låta de respektive landstingen verkställa valen. När verksamhetsområde dels består av stad, som ej ingår i landstingsområde, och dels av landstingsområde eller avsevärd del av sådant, kan åter kombinationen val genom primärkommun och val genom landsting te sig naturlig. Detsamma gäller fall, då verksamhetsområde innefattar dels landstingsområde eller avsevärd del av sådant och dels någon eller några enstaka kommuner, tillhörande annat landstingsområde. Vid kombinerat val enligt något av nyssnämnda alternativ — landsting + landsting, landsting + stad eller landsting + landskommun(-er) — blir fördelningssnormen i 15 § andra stycket tillämplig. Om verksamhetsområde icke inbegriper hela det landstingsområde, vars landsting deltagar i valet, skall vid mandatfördelningen hänsyn tagas endast till invånarantalet i de kommuner inom landstingsområdet, vilka ingå i sparbankens verksamhetsområde.

Vad angår spörsmålet om proportionella val vid kommuns tillsättande av huvudmän konstaterar de sakkunniga, att SpL saknar bestämmelser. Proportionella val inom den kommunala representationen kunde enligt de sakkunnigas mening icke påbjudas enbart genom föreskrift i sparbankens reglemente utan krävde uttryckligt stöd i lagbestämmelse. Denna uppfattning vunne stöd av ett av regeringsrätten den 10 januari 1951 meddelat utslag (se Regeringsrättens årsbok årg. 1951, ref. s. 5). Frågan vore då huruvida bestämmelse härom borde införas i sparbankslagstiftningen.

De sakkunniga har närmare utvecklat frågan om proportionella val samt därvid anfört i huvudsak följande.

Enligt 1930 års lag om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. skulle proportionella val icke förekomma vid tillsättande av kommunala organ i andra fall än då de aktuella författningarna så föreskreve. I övriga fall — vilka vore de flesta — företogs valen såsom enkla majoritetsval. Vid tillkomsten av nämnda lag hade meningarna varit synnerligen delade om önskvärdheten av en mera vidsträckt användning av det proportionella valsystemet vid val inom de kommunala korporationerna. En ökad användning av denna valmetod hade å ena sidan ansetts påkallad för att bereda olika meningsriktningar inom de väljande församlingarna skälig representation bland de valda. Fall hade påståtts förekomma, då en majoritet i viss mån missbrukat sin ställning till att från kommunala verkställighetsorgan utesluta lämpliga personer av annan uppfattning än majoriteten. Dylika fall hade emellertid medgivits höra till undantagen, och oftast erhöles de skilda partierna till följd av frivillig överenskommelse skälig representation inom de valda organen. Å andra sidan hade hävdats att en ökad användning av den proportionella valmetoden kunde medföra vissa olägenheter. Visserligen hade det ej större betydelse att valen i vidgad omfattning komme att ske efter partisynpunkter, men det kunde ej förbises, att systemet i en del fall kunde försvåra en god rekrytering. Valsättets fördelar kunde ej heller komma till sin fulla rätt, då ett organ förnyades genom successiva val. I frågan om proportionella val vid kommuns tillsättande av huvudmän i sparbank ägde nu an-

förda skäl giltighet i det väsentliga, ansåge de sakkunniga. Det vore nästan regel, att mellan de olika meningsriktningarna i kommunalrepresentationen träffades frivillig överenskommelse, enligt vilken samtliga dessa meningsriktningar bleve företrädade inom huvudmannakåren. Det hade dock vid något enstaka tillfälle förekommit att en åsiktsgrupp, som innehaft majoritetsställning, utnyttjat denna till att för egen del besätta samtliga huvudmannaplatser inom kommunalsektorn. En uttrycklig lagregel om att kommun- och landstingsval av huvudmän skulle ske enligt proportionell metod vore därför enligt de sakkunnigas bedömande icke opåkallad. En sådan regel skulle för övrigt komma att sanktionera en ordning, vilken redan tillämpades i det övervägande antalet fall.

Bestämmelserna om huvudmannaval har i sakkunnigförslaget upptagits i 13—15 §§.

Närmare föreskrifter om proceduren vid utseendet av valkorporation samt rörande övriga faser av valförfarandet borde enligt de sakkunnigas mening upptas i sparbanks reglemente.

De sakkunnigas här återgivna uppfattning om huvudmannaval omfattas av samtliga ledamöter i kommittén utom f. riksdagsmannen M. Forsberg. Denne har i sin *reservation* hävdad, att det av majoriteten föreslagna elektorsvalet vore tillkrånglat och att en dylik valmetod, »där slumpen får avgöra valet av elektorer», icke kunde innefatta någon garanti för att huvudmannainstitutionen finge en mera allsidig och ändamålsenlig sammansättning än för närvarande. Valmetoden i fråga måste också i många fall medföra kostnader i arvoden, dagtraktamenten, trycksaker och porton, anför reservanten. En allsidig sammansättning av sparbankernas huvudmannakårer kunde enligt reservantens mening lämpligast ernås genom att kommunerna, i stället för att utse en tredjedel av huvudmännen, med begagnande av den proportionella valmetoden valde samtliga huvudmän. Det vore självklart, att de under kommunala organs ansvar valda huvudmännen komme att tillvarata sparbankens intressen. Ett gott samarbete mellan ortens sparbank och kommunen borde gagna båda parterna. Sakkunnigmajoritetens uttalande, att åtskilliga förhållanden kunde åberopas såsom direkta olägenheter av kommunala val av huvudmän, saknade enligt reservantens mening stöd i verkligheten. Reservanten har därför föreslagit, att samtliga huvudmän i sparbankerna skulle utses enligt den proportionella valmetoden av de kommunala korporationerna. För den händelse detta förslag icke vunne bifall, föresloge reservanten, att tre fjärdedelar av antalet huvudmän utsåges av de kommunala korporationerna och att dessa huvudmän i sin tur utsåge den återstående fjärdedelen.

Yttrandena. De sakkunnigas mening att huvudmännen skall representera insättarna och att därför huvudmännen bör utses på sådant sätt att insättarintresset tillvaratas har biträttts av så gott som samtliga remissinstanser som yttrat sig i ämnet. *Bank- och fondinspektionen* an-

märker emellertid, att frågan mindre gällde att få en representation för den ena eller andra gruppen intressenter i sparbankerna — insättarna, låntagarna, kommunerna etc. — än att skapa garantier för att ledningen av sparbankernas omfattande och för samhället ytterst viktiga rörelse lades i insiktsfulla händer.

Länsstyrelsen i Västerbottens län framhåller, att en sparbank även skulle tillvarata låntagarnas intressen genom att tillhandahålla lån på förmånliga villkor. Huvudmännen borde därför icke utses ensidigt av insättarna.

I fråga om sättet för utseende av huvudmännen har under remissförfarandet skilda åsikter yppats.

Sakkunnigmajoritetens förslag härvidlag har tillstyrkts eller i huvudsak lämnats utan erinran av *kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Gotlands, Örebro och Kristianstads län, svenska sparbanksföreningen jämte samtliga lokala sparbanksföreningar, kooperativa förbundet, riksförbundet landsbygdens folk, tjänstemännens centralorganisation, svenska bankmannaförbundet samt Smålands och Blekinge handelskammare.*

För ett bibehållande av nu gällande bestämmelser om huvudmannaval har uttalat sig *länsstyrelserna i Södermanlands, Älvsborgs, Skaraborgs, Kopparbergs, Gävleborgs och Västerbottens län.*

Övriga remissinstanser anser, att andra metoder än de av sakkunnigmajoriteten föreslagna borde komma till användning vid tillsättande av huvudmän. Motförslag ges sålunda av *fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, statens organisationsnämnd, försäkringsinspektionen, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Västmanlands samt Västernorrlands län, landsorganisationen, landskommunernas förbund* ävensom *svenska stadsförbundet.*

De yttranden som i huvudsak ansluter sig till sakkunnigmajoritetens förslag om valmetod för tillsättande av huvudmän innehåller — fränsett sparbanksföreningens remissvar — åtskilliga erinringar mot formen för insättarval men godtar den föreslagna uppdelningen på kommunala val och insättarval.

Kommerskollegium anmärker, att självkompletteringen i allmänhet icke medfört några mera beaktansvärda olägenheter men att det icke kunde bestridas att den lett till en viss ensidighet i urvalet. Då systemet emellertid dessutom ur principiella synpunkter tedde sig mindre tilltalande syntes en ändring befogad. De farhågor, som anförts mot tanken att kommunerna skulle få tillsätta huvudmännen, ansåge kollegiet överdrivna. Någon större risk för en sådan politisering av huvudmannainstitutionen att sparbankernas verksamhet därav skulle skadas föreläge knappast. Kommunernas ofta stora låntagarintressen i sparbankerna vore däremot ägnade att skapa tveksamhet. Om de kommunala organen även i fortsättningen finge utse en

tredjedel av huvudmännen torde kommunerna erhålla ett lämpligt avvägt inflytande. Mot det föreslagna systemet med insättarval kunde anföras — menar kollegiet — att det vore rätt krångligt och att det kunde leda till en viss slumpmässighet i urvalet. Kollegiet ansåge sig emellertid kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag i denna del, då det ur principiella synpunkter hade ett avgjort företräde framför självkompletteringen och dessutom hade den fördelen, att det kunde antas stimulera insättarnas intresse för sparbankernas verksamhet.

Svenska sparbanksföreningen finner förslaget riktigt och välgrundat. Föreningen kunde i allo instämma i vad de sakkunnigas majoritet anfört mot tanken att samtliga huvudmän eller ett flertal av dem skulle tillsättas genom kommunala val och funne det uteslutet att mot föreningens bestämda önskan en sådan lösning skulle kunna ytterligare övervägas. Sparbanksföreningen fortsätter:

Vad insättarvalen beträffar är det naturligt, att sparbankerna med sina många miljoner insättare endast undantagsvis skulle kunna bemästra ett valförfarande, i vilket samtliga insättare ägde delta och till större del också i verkligheten deltog. I moderna statistiska metoder ingår emellertid såsom en fullt godtagen och även i statsförvaltningen använd teknik, att en mindre, slumpvis utsedd samling av människor får representera helheten; man ernår härigenom en representativitet, som onödiggör mycket vittomfattande undersökningar.

Föreningen är övertygad om att det föreslagna valsystemet kan utnyttjas för att öka den viktiga kontakten mellan en sparbank och dess insättare och ge insättarna i allmänhet en starkare känsla av att de äro intressenter i sparbanken. Det kooperativa draget i sparbankernas verksamhet kommer här till uttryck.

De från vissa håll gjorda invändningarna att valsystemet skulle vara alltför krångligt och föranleda stora kostnader lära icke vara hållbara. Några praktiska svårigheter föreligga icke och kostnaderna måste bli obetydliga.

Sparbanksföreningen förklarar sig emellertid ej stå främmande för tanken att i huvudsak bibehålla nu gällande system för huvudmannaval samt pekar på ytterligare den lösningen att i lagen stadgas allenast, att huvudmännen skall utses på sätt reglementet föreskriver med iakttagande av att en tredjedel utses av kommunalvalt organ och en tredjedel av eller efter förslag från i reglementet angivna organisationer, i första hand fackliga och ideella organisationer av folkrörelsekaraktär.

Kooperativa förbundet framhåller, att eftersom insättarna borde tillförsäkras rätt att själva avgöra valet av de personer som skulle leda sparbankernas förvaltning, det icke kunde vara önskvärt, att kommunerna i större utsträckning än vad för närvarande vore fallet finge inflytande över förvaltningen.

Jämväl riksförbundet landsbygdens folk anser att, även om det kunde diskuteras att låta kommunvalen omfatta ett något större antal huvudmän än en tredjedel av dessa, huvudmannakårens majoritet dock borde utses genom insättarval.

Tjänstemännens centralorganisation vänder sig emot tanken på en utökning av kommunernas valrätt och menar, att en helt kommunalvald huvudmannakår lätt kunde föranleda en onödig politisering av sparbankernas verksamhet.

Svenska bankmannaförbundet vill icke avstyrka förslaget men ifrågasätter den praktiska betydelse för huvudmannakårens sammansättning som ett insättarval i den föreslagna utformningen kunde komma att få. Det ifrågasättes också, om denna för sparbankernas vidkommande helt oprövade valmetod omedelbart borde göras obligatorisk.

Smålands och Blekinge handelskammare uppger sig ha erfarit att vid vissa sparbanker företagits provval i enlighet med den av de sakkunniga föreslagna ordningen och att dessa kunnat utföras utan några tekniska svårigheter.

En något mera tveksam hållning till förslaget intar *länsstyrelserna i Malmöhus och Kristianstads län*. Sistnämnda länsstyrelse framhåller, att självkompletteringen av huvudmännen vid länets sparbanker ägt rum på ett sätt som icke kunnat ge anledning till mera vägande erinringar från tillsynsmyndigheternas sida. Huvudmännens genomsnittsålder hade emellertid ofta visat sig anmärkningsvärt hög och ej föraktliga insättarintressen torde i viss utsträckning ha blivit underrepresenterade bland huvudmännen. Ett valsystem, enligt vilket majoriteten av huvudmännen valdes av kommun, ägde enligt länsstyrelsens mening otvivelaktigt vissa förtjänster, förutsatt att de kommunala valen förrättades enligt den proportionella valmetoden. En kommunal dominans vid valet av huvudmän skulle emellertid i vissa situationer kunna leda till ett icke önskvärt inflytande på sparbankernas dispositioner, vilket illa rimmade med principen om sparbankernas självständiga ställning. Till förmån för de sakkunnigas förslag talade — åtminstone teoretiskt sett — bestämda fördelar. Huru det föreslagna förfaringssättet komme att verka i praktiken vore däremot ovisst.

Ett antal *remissinstanser* uttalar sig — såsom förut nämnts — för ett bibehållande av nu gällande bestämmelser om huvudmannaval. I såväl dessa som i flera andra yttranden framhålles, att nuvarande system för huvudmannaval fungerat väl och bidragit till sparbanksväsendets framgångsrika utveckling, varför någon ändring icke kunde anses påkallad. Redan med det nuvarande systemet måste insättarintresset anses bli tillräckligt representerat i huvudmannakårerna, då flertalet huvudmän också torde vara insättare i sparbanken. Härjämte har i några av de remissyttranden som förordat bibehållande av nuvarande system för huvudmannaval erinrats om att sparbankerna särskilt under senare åren vinnlagt sig om att förskaffa huvudmannakårerna en mera representativ sammansättning, varjämte uttalats tvivel om lämpligheten av de av de sakkunniga föreslagna reglerna om insättarval.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län kan icke finna, att något avgörande skäl mot de nuvarande bestämmelsernas lämplighet förebragts. Sakkunnigför-

slaget innebure en försvagning av det allmännas inflytande i fråga om huvudmannavalet, som icke vore motiverad eller ens eftersträfvansvärd. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* framhåller att, därest man önskade att rent formellt säkerställa insättarintresset, detta enklast och bäst kunde ske genom att utöka antalet av de huvudmän, som skulle utses av landsting eller kommuner, till exempelvis hälften av hela antalet. Åt de organ, som i så många andra frågor anförtratts att representera allmänheten, bl. a. att utta skatt och bestämma över dess användning, borde enligt länsstyrelsens uppfattning också kunna uppdras att representera insättarna i sparbankerna.

I de *remissyttranden som föreslår annan reform av bestämmelserna om huvudmannaval* än den av de sakkunniga förordade göres i allmänhet sådana uttalanden som att den föreslagna metoden med insättarval syntes alltför krånglig och kostsam. De slumpvis utsedda ledamöterna i valkorporationen skulle sakna intresse för valet och förmåga att bilda sig en uppfattning om de föreslagna kandidaternas lämplighet. Genom det av de sakkunniga föreslagna förfarandet skulle man knappast vinna åsyftad garanti för att huvudmannakårerna skulle komma att erhålla en mera allsidig och ändamålsenlig sammansättning än med nu tillämpade självkompletteringsval.

Fullmäktige i riksbanken uttalar, att det visserligen icke torde vara möjligt att genomföra en sådan radikal förenkling som att slopa huvudmannainstitutionen och överlåta dess icke alltför betungande befogenheter direkt på t. ex. kommunalrepresentationer, men mellan denna ytterlighet och de sakkunnigas förslag borde finnas en acceptabel lösning. Det vore fullmäktiges uppfattning, att huvudsakligen kommunalvalda huvudmannakårer bättre kunde företräda insättarna än sådana huvudmannakårer, som valts av en genom lottnings utsedd valkorporation. Frukten för politisering — som bl. a. kommit de sakkunniga att avvisa metoden med kommunalval av flertalet huvudmän — vore enligt fullmäktiges mening överdriven. Fullmäktige föresloge på grund av det anförda, att huvudmännen till två tredjedelar skulle väljas av en eller flera kommunala representationer samt att de sålunda valda finge välja återstående tredjedel. I reglementet borde intas bestämmelser om vilka kommunala representationer, som ägde utse huvudmän.

Länsstyrelserna i Västmanlands och Kronobergs län samt landskommunernas förbund ansluter sig till den av riksbanksfullmäktige förordade meningen.

Jämväl *sparbanksinspektionen* har stannat för att förorda en avsevärt utökad valrätt för kommunala korporationer. Inspektionen anser, att den av de sakkunniga anvisade metoden för insättarval icke vore praktiskt användbar. Eftersom inspektionen ej heller kunde ange någon sådan metod, låge det enligt inspektionens mening nära till hands att i stället tänka sig en utsträckning av den rätt att utse huvudmän, som enligt de sakkunnigas

förslag skulle tillkomma kommunerna inom verksamhetsområdet. Sparbanksinspektionen fortsätter:

Att kommun eller kommuner i den bygd, där sparbank driver sin verksamhet, skola ha viss rätt utse huvudmän, synes, med hänsyn till sparbankernas samhälleliga uppgifter som sparinstitut och kreditgivare, framstå som i och för sig naturligt. Allmänt kan sägas, att kommunerna sedan gammalt hyst ett stort intresse för sparbank som verkat inom deras områden. Som regel har mellan bank och kommun rått intim kontakt till ömsesidig fördel. Ett antal sparbanker ha tillkommit på initiativ av kommuner eller kommunala förtroendemän, och i flera fall ha kommuner tillskjutit medel till grundfond, i något fall även till säkerhetsfond. Det var under äldre tid icke heller ovanligt, att kommun förklarade sig ansvara för i viss sparbank insatta medel. Kommunerna ha vidare, företrädesvis under sparbanksrörelsens tidigare skeden, tillhandahållit mången sparbank lokal mot ringa eller ingen ersättning, vilket varit till stor hjälp för dessa sparbanker, i synnerhet innan de hunnit växa sig ekonomiskt starka.

I detta sammanhang må även framhållas, att samhörigheten mellan kommun och sparbank, såsom ock uppgives i de sakkunnigas betänkande, tagit sig uttryck däri, att samtliga huvudmän i 43 sparbanker väljas av primärkommun och i 2 sparbanker av landsting. Vidare ha de sakkunniga själva omnämmt, att det även med tanke på huvudprincipen att huvudmännen skola vara representanter för insättarna, kan föreligga motiv för att låta kommunala organ utse huvudmännen. Med den förankring som sparbanksrörelsen har inom de breda folklagren kunna nämligen insättarna vid sådant förfarande genom utövande av sin kommunala rösträtt sägas indirekt bliva företrädare i huvudmannakåren.

Sparbanksinspektionen ansåge, att de av de sakkunniga åberopade olägenheterna av kommunala val, vilka gäve sig tillkänna vid intressekollisioner mellan sparbanken och den kommun som tillsatt huvudmännen, torde vara av större betydelse endast när övervägande delen av huvudmannakåren representerade en och samma kommun. I anledning av reservantens uppfattning att talet om olägenheter i detta sammanhang saknade stöd i verkligheten, ville inspektionen framhålla i och för ärendets allsidiga belysning, att det från inspektionens erfarenhet icke saknades direkta exempel på att huvudman handlat mera i sin kommuns än i sparbankens intresse, ibland tydligen utan klar uppfattning om den intressekonflikt, som föreläge. Inspektionen yttrar härom:

I ett fall måste inspektionen ingripa mot sparbank vars huvudmän beslutat inköpa en tomt för uppförande därå av byggnad, som uppenbarligen på intet sätt var erforderlig för sparbankens inrymmande, enär sparbanken redan disponerade över rymliga och moderna lokaler, men som däremot, på grund av de lokaler för annat ändamål, som skulle däri inrymmas, förväntades bli »till stort gagn för det samhälle sparbanken ytterst är till för att tjäna.» I ett annat fall motiverade en styrelseledamot å huvudmannasammanträde försäljning av en sparbankens fastighet till kommunen för visst pris med »att, då sparbanken som regel har mycket starkt begränsade möjligheter att anslå medel eller idka välgörenhet, huvudmännen här borde taga tillfället i akt och gynna kommunen med dessa förmånliga villkor.» Huvudmännen beslutade även i överensstämmelse härmed. När saken påtalades bestreds från sparbankens sida att det skulle vara fråga om underpris, men

de citerade orden torde tala för sig själva. I ett tredje fall kunde sparbank först efter föreläggande av vederbörande länsstyrelse förmås att uttaga skälig hyra av kommunen för tjänstelokaler och bostad till sjuksköterska.

I skattefrågor blir motsatsställningen mellan respektive intressen lätt särskilt markant. En sparbank hade av lämplighetsskäl beslutat flytta sitt huvudkontor från en kommun till en annan. Flyttningen föregicks av försök från den kommun, som skulle förlora sparbanken som skatteobjekt, att från den andra kommunen erhålla en icke obetydlig ersättning härför. När detta icke gick i lås lät sparbanken den kommun, som skulle bli lidande genom flyttningen, inköpa en i den andra kommunen belägen fastighet, som erbjudits sparbanken och vari dennas lokaler skulle inrymmas, och tecknade därvid med köparen hyreskontrakt på 25 år mot en årlig hyra av mer än 19 procent av köpeskillingen med skyldighet för sparbanken tillika att själv ombesörja nödiga reparationer. Som det senare visade sig, bekostade sparbanken även själv uppvärmningen. Sparbanken var mycket ovillig att söka lägga förhållandet till rätta och när fastigheten slutligen övergick i dess ägo, var det icke på de förmånliga villkor som ursprungligen kunde ha utvunnits. Huru kommuns faktiska bestämmanderätt över sparbank skulle kunna komma att verka torde även belysas därav, att det förekommit, att kommun besvärat sig över sparbanks taxering för att få densamma höjd.

I anslutning till det anförda anmärker sparbanksinspektionen, att nu omnämnda tendenser i förvaltningen förmärkts icke blott hos sparbanker med helt kommunalvalda huvudmän utan även hos andra, där ett speciellt bygdeintresse varit förhärskande inom huvudmannakåren. Bästa garantin mot missbruk i nämnda hänseende låge enligt inspektionens uppfattning däri, att huvudmannarepresentationen utsträcktes över en enda kommuns gränser. Där detta icke vore möjligt på grund av verksamhetsområdets begränsning, torde man få sätta sin tillit till den övervakning som utövades av den statliga tillsynen. Även en på statlig auktoritet stödd tillsyn kunde emellertid komma till korta inför reellt tvivelaktiga men formellt oangripliga beslut av sparbanks ledning. Det vore därför icke möjligt att helt eliminera de olägenheter, som vidlådde ett system med kommunvalda huvudmän. — Inspektionen hade emellertid stannat vid att förorda utökning av kommuns valrätt såsom trots allt den bästa lösningen under föreliggande omständigheter. För att därvid bereda ökad möjlighet till inval av personer, som på grund av sin erfarenhet, yrkesverksamhet eller goda omdöme vore särskilt lämpliga för sparbanksuppdrag men som saknade kommunalpolitisk förankring, torde det böra lämnas öppet för sparbank att låta en mindre del av huvudmännen utses av huvudmännen själva. Inspektionen föreslog alltså att i lagen intoges stadgande om att minst två tredjedelar av antalet huvudmän skulle väljas av fullmäktige i de städer, köpingar och landskommuner, som inginge i sparbankens verksamhetsområde, eller, såvitt anginge kommuner inom landstingsområde, av landstinget, samt att resterande antal huvudmän skulle väljas av huvudmännen själva, där icke annat föreskrevs i reglementet för vederbörande sparbank. I sparbanksreglemente skulle jämväl kunna föreskrivas, att visst större antal av huvudmännen än vad ovan sagts skulle väljas av angivna kommunala korporationer. Möjlighet borde även lämnas öppen att i reglementet införa bestämmelser, att vissa organisatio-

ner och sammanslutningar på näringslivets och samhällsekonomiens område skulle utse den resterande tredjedelen av huvudmännen. — Som övergångsbestämmelse borde gälla att, då val första gången skulle företas jämligt den nya lagen, förutvarande huvudmän skulle äga utse de huvudmän, som i förekommande fall icke skulle väljas av kommunala korporationer. Beträffande nybildad sparbank borde motsvarande rätt tillkomma stiftarna. Genom den föreslagna övergångsbestämmelsen, att nuvarande huvudmän skulle utse en tredjedel av huvudmannakåren vid övergången till den nya ordningen, ansåge inspektionen att en viss kontinuitet åstadkommes. Goda traditioner och den erfarenhet och sakkunskap, som nu funnes samlade inom sparbanksvärlden, skulle sålunda icke riskera att plötsligt försvinna. Övergången skulle enligt inspektionens mening under nämnda förutsättning över huvud taget komma att ske smidigare och på ett mera varsamt sätt än eljest bleve fallet. Detta finge särskild betydelse i det överbägende antal sparbanker, som för närvarande tillämpade självkompletteringssystem vid tillsättande av flertalet huvudmän, där införandet av den nya ordningen innebure den största omvälvningen av rådande förhållanden. För de sparbanker — 45 till antalet — i vilka huvudmannakåren redan i sin helhet utsåges av kommunala organ, nödvändiggjorde inspektionens förslag icke någon ändring av rådande ordning. Inspektionen menade, att dess förslag i sin helhet representerade en lämplig medellinje för lösning av frågan om huvudmännens tillsättande.

En ledamot av sparbanksinspektionen anser att — för att skapa en motvikt mot de befarade kommunalekonomiska biinflytandena vid sparbanks förvaltning — en ledamot i sparbankens styrelse skulle utses av Kungl. Maj:t. Denne styrelseledamot, vilken alltfört skulle betraktas såsom representant för insättarna, borde vara en person som icke vore direkt engagerad i kommunalpolitiken och som lämpligen icke borde vara kommunalanställd. Förslag till sådan styrelseledamot borde kunna infordras från vederbörande länsstyrelse, men härjämte borde organisationer och sammanslutningar inom hantverket, småindustrin, jordbruket, handeln och arbetsmarknaden ha rätt att nominera kandidater.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län är av den meningen, att en allsidig representation av insättarna smidigast och säkrast kunde nås med en bestämmelse i lag att i reglementet skulle stadgas att minst två tredjedelar av huvudmännen skulle utses av kommunal- eller stadsfullmäktige, landsting, häradsrätt eller hushållningssällskap.

En förstärkning av kommuninflytandet vid huvudmannaval föreslås jämväl av *bank- och fondinspektionen*. Inspektionen ansåge det väl motiverat, att den eller de kommuner, där sparbanken vore verksam, berättigades att utse viss del av huvudmannakåren. En sådan valkorporation vore väl insatt i vad frågan gällde och hade den allmänna ansvars känsla som vore en förutsättning för att de valda skulle besitta erforderlig kompetens för uppdraget. Inspektionen ville bestämt motsätta sig förslaget att en slumpmässigt utkorad elektorsdelegation skulle få välja huvudmän. Det

funnes icke den ringaste garanti för att elektorsdelegationen skulle vara i besittning av den insikt i ämnet eller det intresse för frågans lösning som utgjorde två omistliga förutsättningar för att ett val överhuvud skulle få en förnuftig mening. Inspektionen fortsätter:

Nära till hands ligger onekligen att med reservanten förorda att samtliga huvudmän skola utses av kommun. I betänkandet ha emellertid sådana skäl framförts häremot, som inspektionen anser att man icke kan gå förbi; vad som härvid främst väcker farhågor är att kommunvalda huvudmän i något fall skulle kunna tänkas sätta sin uppdragsgivares kreditintressen före insättarnas. En viss förstärkning av kommuninflytandet synes man dock icke behöva hesitera för, och ämbetsverket vill i enlighet härmed föreslå att hälften av huvudmännen obligatoriskt skola utses av vederbörande kommun; härigenom kan väl det allmännas behov av medinflytande få anses tillgodosett.

Beträffande den återstående hälften kan man tänka sig olika lösningar. Vid överbägandet av denna fråga har inspektionen icke kunnat underlåta att fästa sig vid det förhållandet, att man strängt taget icke kunnat påvisa några allvarliga olägenheter av sparbankernas hittillsvarande frihet att själva avgöra, i vilken ordning de icke kommunvalda huvudmännen skola tillsättas. Och det är närmast ominöst att kunna konstatera hur litet huvudmannakårernas genomsnittsålder och sociala struktur påverkats av olikheter i valkorporationens sammansättning. Man torde därför knappast ha någon anledning att främtaga sparbankerna rätten att i viss utsträckning själva bestämma hur deras ledning skall utses. Beträffande den hälft av huvudmännen som enligt inspektionens förslag icke obligatoriskt utses av vederbörande kommun förordar således ämbetsverket, att huvudmännen själva i reglementet inskriva bestämmelser hur den skall väljas. Självkomplettering är således möjlig, kommunval kan liksom nu ifrågakomma, häradsrätt kan fungera som valkorporation osv. De rika variationsmöjligheter, som sålunda föreligga, anser inspektionen utgöra en fördel, i det att varje sparbank därigenom har möjlighet att bäst bevara och utveckla sin egenart: en på sparverksamhet bland ungdom särskilt inriktad sparbank kan t. ex. låta ortens ungdomsorganisationer få visst inflytande över huvudmannavalet och en sparbank i en ort med småföretagsamhet kan stärka sina kontakter med denna genom att låta hantverksföreningen få tillsätta några huvudmän.

Även *länsstyrelserna i Kalmar och Jönköpings län* anser det vara lämpligt att låta antalet kommunalvalda huvudmän uppgå till hälften av huvudmannakåren. Länsstyrelsen i Kalmar län tillägger, att övriga huvudmän skulle kunna utses av huvudmännen själva eller på annat i reglementet bestämt sätt. Tänkbart vore också enligt länsstyrelsens mening att en tredjedel av antalet huvudmän utsåges av kommun och en tredjedel av annan allmän institution, exempelvis hushållningssällskap eller landsting, medan återstoden valdes av huvudmännen. Enligt länsstyrelsens i Jönköpings län mening skulle den andra hälften av huvudmännen utses av insättarna. Skulle någon sparbank önska ytterligare en valkorporation, exempelvis häradsrätten, torde en tredelning böra ske.

Till den av reservanten i sakkunnigkommittén uttalade meningen att kommunala korporationer borde utse samtliga huvudmän ansluter sig *svenska stadsförbundet*. Förbundet erinrar i sitt yttrande till en början om att ett 50-tal sparbanksreglementen för närvarande föreskreve tillämpningen av

ett valsätt som överensstämde med det av reservanten förordade. Mellan kommunerna och sparbankerna förekomme livlig kontakt. I mycket stor utsträckning intoge kommunalmän en ledande ställning i sparbankernas styrelser och kommunerna anlidade i betydande omfattning sparbankerna såsom kreditgivare vid sin långfristiga upplåning. Än viktigare för kommunerna torde emellertid enligt förbundets uppfattning den roll ha varit, som sparbankerna haft såsom kreditgivare åt dem, som förvärvat mark med äganderätt eller tomträtt i städers eller andra tätorters exploateringsområden. Beträffande den av de sakkunniga föreslagna metoden för insättarval yttrar stadsförbundet:

Den från de ömsesidiga försäkringsbolagen hämtade lottningsmetod, som de förorda, lär visserligen statistiskt kunna försvaras ur synpunkten av ett s. k. representativt urval. Men den församling, som på så sätt bildades, skulle få karaktär av odifferentierad massa utan möjlighet att själv skapa sig en uppfattning om vilka personer som lämpligen borde ingå bland huvudmännen. Relativ enighet vid kandidatnominering även i den ganska otillfredsställande form, som den kommer till stånd inom politiska partier inför stundande val, är otänkbar, när det gäller en så slumpartat hopkommen församling. I realiteten måste man därför räkna med att den fungerande valnämnden, som skulle utses av tidigare huvudmän, finge ett avgörande inflytande på kandidatnomineringen, vilket i sin tur medförde, att äldre huvudmäns återval tryggades under former, som blott skenbart vore demokratiska ur insättarsynpunkt. Orimligheten i de sakkunnigas förslag framträder särskilt klart i betraktande av att de sammanlottade personerna skola välja huvudmännen proportionellt. Utan stark, d. v. s. odemokratisk, ledning från valnämndens sida skulle detta, eftersom varje garanti för intressegemenskap saknas, kunna resultera i lika många valsedelförslag som väljare. Även behörighetsvillkoret för att ingå i valkorporationen — att vid utgången av kalenderåret närmast före huvudmannavalet ha haft ett tillgodohavande om minst 100 kronor — är ur flera synpunkter olämpligt. Det bär en omisskännlig släktskap med skattestreck och kan för övrigt drabba sparbankskunder, som regelmässigt pläga ha medel innestående men tillfälligtvis just vid årsskiftet tagit ut sina tillgodohavanden. Att detta behörighetsvillkor föreslagits är egendomligt även med tanke på frånvaron av ett motsvarande valbarhetsvillkor för huvudmännen själva.

Stadsförbundet förordar i första hand att samtliga huvudmän måtte väljas av fullmäktige i de borgerliga primärkommunerna eller av landstingen, där så på grund av verksamhetsområdets utsträckning undantagsvis kunde anses befogat, samt i andra hand att tre fjärdedelar av antalet huvudmän måtte utses av de kommunala korporationerna och att dessa huvudmän i sin tur utser den återstående fjärdedelen. Såsom en tredje möjlighet kan förbundet tänka sig, att minst hälften av huvudmännen skulle utses av berörda kommuner, medan återstoden finge utses på sätt bestämt i sparbankens reglemente. Såsom villkor för godtagande av dylika reglementsbestämmelser skulle i så fall stadgas, att även det supplerande valsystemet bleve så utformat, att det säkerställde ett medinflytande från insättarnas sida eller i vart fall toge skälig hänsyn till deras intressen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, som anser det omöjligt att på ett godtagbart sätt utforma insättarval, säger, att det enklaste torde vara att någon redan existerande korporation finge företa valet av de två tredjedelar av huvudmännen, som enligt sakkunnigförslaget skulle utses genom insättarval. För att eliminera risken att eventuellt ovidkommande intressen skulle få inflytande på valet vore det lämpligt att begränsa korporationens valrätt så att blott insättare finge väljas. Detta val borde utan större risk kunna uppdras åt kommunal- respektive stadsfullmäktige. Återstående tredjedel av huvudmännen skulle utses av kommunalfullmäktige respektive stadsfullmäktige utan några restriktioner i fråga om personvalet.

Statens organisationsnämnd yttrar att, om ett enklare system för insättarval än det av de sakkunniga förordade icke kunde utfinnas, borde reservantens förslag upptas till allvarligt övervägande.

Ett annat förslag om tillsättande av huvudmän framföres av *fullmäktige i riksgäldskontoret*. Det vore enligt fullmäktiges mening helt naturligt att kommunala organ tillades vissa befogenheter i fråga om tillsättandet av huvudmän. Å andra sidan vore det uppenbart att vissa nackdelar kunde följa av ett alltför starkt kommunalpolitiskt inflytande över sparbanks utlåningsverksamhet. Fullmäktige biträdde därför förslaget om att en tredjedel av huvudmännen skulle vara kommunalvald. Insättarvalet borde begränsas till en tredjedel. För att insättarval skulle kunna praktiskt genomföras borde en överarbetning av förslaget ske i syfte att ernå en enklare och effektivare valordning, som tillförsäkrade insättarna ett påtagligt inflytande över sparbankernas ledning. — Därest sparbankerna erhöle frihet att själva bestämma sättet för val av den återstående tredjedelen av huvudmännen, skulle härigenom kunna inrymmas möjlighet för huvudmännen till viss självkomplettering. Denna anordning skulle på ett smidigt sätt öppna möjlighet för en sparbank att till sig knyta för bankens verksamhet värdefulla personer.

Ett liknande förslag framföres av *landsorganisationen*, som framhåller risken för att de enligt en lottningsmetod utsedda elektorerna i betydande omfattning skulle underlåta att använda sig av sin rösträtt eller av bekvämlighetsskäl eller till följd av bristande personkännedom rösta på de överst på vallistan upptagna fungerande huvudmännen. Syftet med det omständliga förfarandet med insättarval skulle under nu angivna förhållanden förfelas. Landsorganisationen skulle vilja föredra ett system, som bättre kunde tillgodose önskemålet om representation för de stora insättargrupperna än vad de sakkunnigas förslag kunde göra. Eftersom det vore svårt att föreslå ett för samtliga sparbanker tillämpligt system, som kunde fixeras i lag, och för att begränsa riskerna av att elektorerna utsåges genom en slump, föreslog landsorganisationen, att borgerlig primärkommun och insättarna på i förslaget angivet sätt valde vardera en tredjedel av huvudmännen samt de sålunda utvalda utsåge resten efter förslag från vissa lokala organisationer, i första hand fackliga och ideella organisationer av folkrörelsekaraktär. Det borde stå sparbankerna fritt att i sina stadgar ange de organisationer, ur vilkas medlemskrets bankens huvudmän i första hand skulle rekryteras.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser, att kommunala val av huvudmän för flertalet sparbanker torde innebära en praktisk och lämplig lösning, samt fortsätter:

Farhågorna för att en sparbank kan bli alltför beroende av låntagande kommun torde icke böra överdrivas och riskerna för en sparbank att komma i beroendeställning torde minska ju flera kommuner, som finnas inom verksamhetsområdet. I vissa fall, särskilt när sparbanks verksamhetsområde är begränsat till en enda kommun kan för att undvika intrycket av allt för nära sammanhang mellan kommunen och sparbanken vid sidan av de kommunalvalda ett antal huvudmän utses genom andra lämpliga institutioner. Länsstyrelsen tänker härvid på handelskammare, facklig centralorganisation, hushållsgille, hushållningssällskap, hantverksförening, köpmannaförening, ideella ungdomsföreningar. I enlighet med vad sålunda framhållits vill länsstyrelsen framföra följande förslag. Huvudmännen skola utses på sätt i reglementet stadgas. I reglementet bör därvid föreskrivas, att minst en tredjedel av huvudmännen skola utses av fullmäktige i de städer, köpingar och landskommuner, som ingå i verksamhetsområdet eller i de fall, där verksamhetsområdet omfattar en större del av ett län eller berör flera län av vederbörande landsting. Huvudmän må vidare, om reglementet så föreskriver, utses av annan lämplig valkorporation. Mera än en tredjedel av huvudmännen få icke utses genom självkomplettering.

Försäkringsinspektionen redovisar i sitt yttrande uppgifter om tillämpningen och verkningarna av de olika lottningsmetoder som använts för tillsättande av delegeradeförsamlingar inom sex ömsesidiga livförsäkringsbolag och för tillsättande av huvudmannaförsamling vid ett livförsäkringsaktiebolag. Inspektionen anser, att frågan om huvudmannaval visserligen vore mindre komplicerad vad gällde sparbanksväsendet än beträffande försäkringsväsendets riksföretag, eftersom en sparbanks insättarkår vore lokalt samlad, men hävdar, att det likväl måste möta stora svårigheter, i varje fall för de större sparbankerna, att åstadkomma en tillfredsställande representation genom direkta val av insättarna. Inspektionen kunde på grundval av sina hittills inhämtade erfarenheter av valförfarandet vid förenämnda försäkringsbolag icke tillstyrka, att det av de sakkunniga föreslagna lottningssystemet bleve lagfäst för allmän tillämpning inom sparbanksväsendet. För tillämpning av ett dylikt system förutsattes viss sakkunskap och krävdes sådan aktivitet och sådana anordningar, att den grundläggande svårighet som bottnade i bristande intresse hos de röstberättigade kunde övervinnas. Sådana anordningar vore kostnadskrävande och kunde verka betungande för en del sparbanker. Det vore mera rådligt att använda någon form av »indirekt» representation. En lösning som härvid låge nära till hands vore att utvidga kommunernas inflytande på tillsättandet av huvudmän. Inspektionen trodde visserligen, att det kunde ligga något i de av de sakkunniga framförda argumenten mot en sådan lösning, men ansåge sig icke kunna bedöma, om de vore av utslagsgivande betydelse. Ytterligare en utväg vore att låta insättarna vid valet av huvudmän företrädas av ett antal lämpliga lokala organisationer, t. ex. fackföreningar, jordbrukarsammanlutningar, hantverksföreningar, köpmannaföreningar, husmodersförening-

ar etc. Sådan representation syntes lämpligen böra avvägas i ungefärlig överensstämmelse med olika befolkningsgruppers relativa numeriska betydelse bland insättarna — eventuellt med viss hänsyn tagen även till sparbankens önskemål att inrikta sparpropagandan på särskilda kategorier. Om bestämmelser i ämnet intoges i sparbankernas reglementen, finge tillsynsmyndigheten tillfälle att kontrollera att valet av organisationer skedde på grundval av dylika synpunkter. Enligt försäkringsinspektionens mening skulle knappast några vägande invändningar kunna riktas mot ett sådant system.

I fråga om de närmare detaljerna i de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna angående insättarvalet har åtskillig kritik försports under remissbehandlingen.

Sålunda anser *länsstyrelsen i Örebro län*, att de av de sakkunniga tänkta bestämmelserna i detta hänseende vore så opraktiska och omständliga, att de ej kunde accepteras. Länsstyrelsen fortsätter:

Det enklaste och rättvisaste sättet för ifrågavarande huvudmäns utseende vore, att insättare som ha ett visst minimibelopp insatt genom kungörelser i pressen kallades till ett sammanträde, där val av huvudmän förrättades. Det skulle då stå varje insättare fritt att avgöra, om han vill deltaga i valet eller inte. I de fall att vederbörande sparbanks verksamhetsområde eller antal insättare är särskilt stort kunde en uppdelning av antalet huvudmän på vissa efter folkmängden beräknade valkretsar äga rum och valen ske valkretsvis. Länsstyrelsen vill föreslå att denna tanke upptages till övervägande. Alternativt föreslås att insättarna på nyss nämnt sätt beredas tillfälle att för viss tid utse elektor till ett antal av lägst 50 och högst 150, vilka elektor sedan förrätta huvudmannavalet.

Kooperativa förbundet funne det otillfredsställande, att lotten finge avgöra vilka insättare som skulle bli berättigade att rösta vid valet. I stället borde tillämpas något röstningssystem, enligt vilket varje insättare som så önskade hade möjlighet att inverka på valet, exempelvis direkta insättarval i mindre sparbanker och i större sparbanker val genom elektor, som samtliga intresserade insättare utsett.

Riksförbundet landsbygdens folk har allmänt krävt en översyn av utformningen av insättarvalet i syfte att åstadkomma ett enklare system.

Även beträffande speciella punkter har önskemål om jämkningar framkommit.

Rörande behörigheten att ingå i valkorporation föreslår *sparbanksinspektionen*, att det minimitillgodohavande, som enligt de sakkunniga skall vara en förutsättning för ledamotskap i valkorporation, skall avse sparbanksräkning. Vidare anser inspektionen, att detta tillgodohavande skall ha inestått i sparbanken under viss icke alltför kort tidrymd, förslagsvis under hela det kalenderår som närmast föreginge valet av korporationen. Ytterligare borde med hänsyn till nuvarande inkomstförhållanden tillgodohavandet icke böra understiga 500 kronor, vilket belopp icke kunde anses för högt för ett målmedvetet inriktat sparande ens i de lägsta inkomstskikten. I de fall, då insättare hade flera konton, borde han få delta i utlottningen med

endast ett nummer, exempelvis det lägsta. — Eftersom såväl nominering av kandidater som röstning skulle kunna ske postledes, borde det stadgas i lagen, att ledamot av valkorporation ej i denna sin egenskap finge åtnjuta reseersättning eller arvode. Det vore nämligen enligt inspektionens mening angeläget, att valförrättning icke skulle åsamka sparbank större kostnader. Därest ledamot av valkorporationen finge rätt att — såsom de sakkunniga föreslagit — å den vallista, som upprättats vid nomineringsmötet och där- efter utsänts till valmännen, tillskriva nya namn, kunde risk föreligga för att valutgången påverkades av överraskningsaktioner. Denna rätt för ledamöterna i korporationen borde därför enligt sparbanksinspektionens uppfattning utgå. — Med avseende på nybildad sparbank borde föreskrivas att stiftarna interimistiskt skulle utgöra den första valkorporationen. — Inspektionen ville dessutom ifrågasätta, om icke stadgande borde införas om att valnämnd skulle utses för viss tid, förslagsvis högst fem år. — Beträffande den föreslagna kontrollen över valförfarandet har inspektionen slutligen framhållit, att såsom kontrollant borde — vid sidan av notarius publicus och landsfiskal — kunna inträda den revisor, som enligt sakkunnigförslaget skulle utses av det allmänna.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser, att regeln om ett tillgodohavande av 100 kronor såsom villkor för ledamotskap i valkorporation vore föga effektiv och icke utgjorde någon garanti för vederbörandes intresse för sparbanken.

Länsstyrelsen i Malmöhus län ifrågasatte om icke för behörighet jämväl skulle krävas att ledamot i valkorporation skulle vara bosatt inom sparbankens verksamhetsområde, då insättarna i många fall vore spridda över hela landet och adresser å desamma ofta saknades.

Länsstyrelsen i Gotlands län anser, att lottningen till valkorporation även borde omfatta ett lämpligt antal ersättare.

Även *länsstyrelsen i Kristianstads län* ifrågasätter om icke insättares tillgodohavande borde uppgå till 500 kronor för att denne skulle kunna ingå i valkorporation.

Länsstyrelsen i Norrbottens län vill däremot, att minimigränsen för behörighet skall sättas i relation till insättarens inkomst- och förmögenhetsförhållanden och att hänsyn helst även bör kunna tas till den tid insättaren varit »delägare» i sparbanken genom att kontinuerligt insätta sparmedel. Länsstyrelsen förklarar sig dock vara medveten om att tillämpningen av nu nämnda principer måste komma att innebära betydande svårigheter.

Länsstyrelserna i Södermanlands och Värmlands län anser att landsfiskalerna icke borde med hänsyn bl. a. till sin arbetsbörda åläggas att närvara vid ifrågavarande valförrättning. Den föreslagna valproceduren bör enligt *svenska jordbrukskreditkassans* mening förenklas därigenom att valkorporationens ledamöter skulle kunna utöva sin funktion vid ett enda sammanträde, där både nominering av huvudmannakandidater och val av huvudmän ägde rum. Det vore vid sådant förfarande icke lämpligt att jämväl godkänna postledes framställt förslag eller avgiven röstsedel. För att stimulera valkor-

porationens ledamöter att komma till sammanträdet borde de av sparbanken erhålla en lämpligt avpassad resekostnads- och traktamentsersättning.

Även *riksförbundet landsbygdens folk* är av den meningen att såväl nominering som val borde kunna företas vid samma möte.

Länsstyrelsen i Örebro län anser, att vallistor, vilka upptoge färre namn än det antal huvudmän, som skulle väljas, ej skulle anses ogiltiga såsom föresloges av de sakkunniga. Den omständigheten att en medlem i valkorporationen endast hade intresse att välja viss eller vissa personer, syntes enligt länsstyrelsens mening ej böra medföra att hans åsikt ej tillerkändes betydelse. Det syntes för övrigt lämpligt, att bestämmelserna beträffande val av huvudmän i största möjliga utsträckning utformades i likhet med de bestämmelser, som gällde beträffande kommunalval och riksdagsmannaval.

Vad angår ordningen vid kommunala val av huvudmän har de sakkunnigas förslag att valet skulle förrättas enligt proportionell valmetod biträttats av *sparbanksinspektionen*.

Förslaget har däremot mött kritik i remissyttrandena från *landskommunernas förbund*, *svenska stadsförbundet* och *länsstyrelsen i Skaraborgs län*.

Stadsförbundet anser sålunda att av praktiska skäl det proportionella valsystemets tillämpning borde göras beroende av att visst antal fullmäktigeledamöter framställt yrkande därom.

Av samma mening är *landskommunernas förbund*.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län ifrågasätter lämpligheten av att de kommunalvalda huvudmännen utsåges genom proportionella val och menar, att detta förfarande vore ägnat att ge valet en politisk prägel.

Sparbanken i Södertälje anmärker, att enligt gällande bestämmelser om proportionellt valsätt skulle partibeteckning användas. Detta måste när det gällde sparbanks huvudmän, vilka vore representanter för det allmänna, anses vara mindre lämpligt. Genom ett proportionellt valsätt skulle huvudmännen komma att framstå som representerande ett eller annat politiskt parti. Önskvärt vore därför att undvika val med partibeteckning och likväl skapa representation efter styrkeförhållandena mellan olika meningsriktningar.

De sakkunnigas förslag om fördelning av antalet mandat mellan väljande kommunala organ har kritiserats i ett flertal remissyttranden.

Fullmäktige i riksbanken framför den uppfattningen att de sakkunnigas förslag att fördelning borde ske efter invånarantalet kunde leda till orimliga konsekvenser i sådana fall, där en sparbanks huvudsakliga verksamhetsområde utgjordes av en mindre kommun, men där verksamhet även bedreves i mindre omfattning i angränsande storkommun. Sparbanken borde därför själv få avgöra hur många huvudmän varje kommun skulle utse.

Av liknande mening är *försäkringsinspektionen*, *svenska sparbanksföreningen*, *länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Skaraborgs, Västerbottens och Norrbottens län* samt *svenska stadsförbundet*.

Sparbanksinspektionen yttrar, att fördelningen av mandaten borde ske

på sätt de sakkunniga föreslagit. I sparbanks reglemente borde dock kunna föreskrivas annan grund för fördelningen, därest särskilda skäl därtill förelåge. Hållbarheten av de skäl, som förebringades för annan fördelning än efter invånarantal, skulle det ankomma på tillsynsmyndigheten att pröva i samband med att reglementet skulle stadfästas.

Svenska stadsförbundet finner att, med hänsyn till önskvärdheten av en koordination av mandatperioderna för dessa val med de för kommunval i övrigt gällande, en obligatorisk mandattid av fyra år vore att föredra.

I övrigt har frågan om huvudmännens tillsättande föranlett ett par remissinstanser till särskilda uttalanden. Exempelvis anmärker stadsförbundet, att frågan huruvida successiv förnyelse vartannat år av hälften av huvudmännen borde äga rum eller ej lämpligen borde avgöras i sparbanks reglemente.

Departementschefen. Såsom framgått har sparbanks huvudmän att fylla funktioner jämförliga med dem, som inom aktiebolagen åvilar bolagsstämman. Huvudmännen har alltså att utse styrelse, att övervaka styrelsens förvaltning och att själva träffa de förvaltningsavgöranden, som är av det mest kvalificerade slaget. En markant olikhet mellan en sparbanks huvudmannakår och bolagsstämman i ett aktiebolag möter emellertid däri, att kretsen av dem som äger delta i bolagsstämma är på förhand given — den utgöres av delägarna i bolaget — medan däremot sparbankens huvudmannakår måste konstitueras enligt grunder, som icke är lika självklara. Detta sammanhänger med att sparbankerna är självägda företag och att några delägare i dessa institutioner sålunda icke finnes. Vissa intressenter i företagen kan man dock tala om även vad gäller sparbankerna. Närmast föres tanken härvid till insättarna. Det är såsom representanter för denna intressentkategori huvudmännen fullgör sina uppgifter. Deras ställning av företrädare för insättarna är uttryckligen fastslagen i SpL.

Med hänsyn till det sagda är det helt naturligt av vikt att reglerna om tillsättandet av huvudmännen är sådana, att dessa i verklig mening kan sägas representera insättarna. Huruvida hittillsvarande regler i ämnet tillgodoser detta krav har länge varit föremål för livlig debatt. SpL stadgar, att minst en tredjedel av huvudmännen skall tillsättas av primärkommun eller landsting eller av häradsrätt eller hushållningssällskap samt att återstoden skall utses på sätt sparbanken själv föreskrivit i sitt reglemente. Den frihet, sparbankerna sålunda haft att bestämma ordningen för tillsättandet av majoriteten inom huvudmannakårerna, har medfört högst varierande reglementsföreskrifter. Bland de olika valmetoderna dominerar emellertid självkompletteringssystemet. Så upplyser de sakkunniga, att av hela antalet huvudmän den 1 juli 1950, 13 776, ej mindre än 8 008 utsetts genom självkomplettering. Reaktionen mot denna valform har efter hand blivit allt starkare. Bl. a. har den kommit till uttryck i åtskilliga riksdagsmotioner, i vilka yrkats att möjligheten till självkomplettering borde utslutas genom införandet av tvingande regler angående mera demokratiska

val. Inledningsvis har jag redan erinrat om att det var motionsyrkanden av detta slag som var den närmaste orsaken till den översyn av SpL, vilken anförtroddes åt 1948 års sparbankssakkunniga.

Vid sina överväganden i huvudmannafrågan har de sakkunniga till en början diskuterat, huruvida jämväl låntagarna borde äga särskilda företrädare bland huvudmännen. De sakkunniga har därvid kommit till den slutsatsen, att ett sådant särskilt representantskap icke vore tillräckligt motiverat. Med utgångspunkt från att huvudmännen liksom hittills skulle företräda enbart insättarna har de sakkunniga sedan föreslagit, att två tredjedelar av antalet huvudmän skall väljas av insättarna genom formliga insättarval och den återstående tredjedelen av borgerlig primärkommun (-er, landsting). Vid insättarvalen skall insättarna representeras av en valkorporation, som utses bland insättarna genom lottning. För ledamotskap i valkorporation skall vissa behörighetsvillkor gälla. Kommun- (och landstings-) val av huvudmän skall förrättas enligt bestämmelserna i lagen om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. Jämväl insättarvalen skall för övrigt verkställas enligt proportionell metod.

Vad nu först angår spørgsmålet om låntagarnas representation inom huvudmannakåren har de sakkunniga med rätta betonat, att utlåningen numera betraktas icke blott som ett medel att bereda gynnsamma villkor för det egentliga sparandet på inlåningssidan utan även såsom en i viss mån självständig väg till sparande, i det att detta i stor utsträckning kommer till stånd genom amorteringar och återbetalningar av lån. Samtidigt har emellertid framhållits att låntagarnas intressen icke är att jämställa med insättarnas, som i vad de går ut på tillfredsställande säkerhet lätt kommer i motsatsförhållande till låntagarnas kreditbehov. Även därvidlag synes de sakkunnigas resonemang vara riktigt. Jag kan därför instämma i deras uttalande om det mindre lämpliga i att ge låntagarna ett speciellt representantskap i huvudmannaorganisationen. Till frågan om låntagarnas möjlighet att påverka huvudmannavalet återkommer jag något i det följande.

När det sedan gäller att avgöra vilken valmetod som bäst tjänar principen, att huvudmännen skall vara reella företrädare för insättarna, har de sakkunniga först konstaterat, att nuvarande dominerande användning av självkompletteringssystemet uppenbarligen icke rimmar väl med ifrågasvarande grundsats. Denna mening synes icke kunna motsägas. Det kan visserligen invändas, att skötseln av de sparbanker, där huvudmännen till övervägande del utsetts genom självkomplettering, icke givit anledning till särskilda anmärkningar. Härav bör dock knappast slutas att en reform av huvudmannavalet icke skulle vara till gagn för dessa sparbanker. Det ligger nämligen i öppen dag och har för övrigt påvisats av de sakkunniga, att icke minst systemet, att majoriteten av huvudmännen utses genom självkomplettering, medfört, att vissa medborgargrupper bland insättarna är otillräckligt företrädade i huvudmannakåren. Skulle den stora massan av insättare genom en reformerad valmetod tillförsäkras inflytande på huvudmannavalet och härigenom komma att betrakta huvudmännen som sina verkliga representanter, är det icke omöjligt, att detta skulle kunna främja in-

sättarnas intresse för sparbanken och därmed också i sin mån stimulera sparandet. De sakkunnigas kritik av självkompletteringssystemets nuvarande utformning och utbredning synes följaktligen ha åtskilligt fog för sig. Kritiken har vunnit anslutning i det stora flertalet remissyttranden. En reform, som förhindrar att huvudparten av sparbanks huvudmän tillsättes genom självkomplettering, torde därför vara motiverad.

Som framgått har de sakkunniga velat lösa frågan om huvudmannavalet genom en ordning, enligt vilken majoriteten av huvudmännen utses av särskilda elektor, i sin tur utvalda bland insättarna medelst ett lottningsförfarande. Till förmån för denna valmetod kan åberopas att den i vissa fall kommit till användning på ett näraliggande område, nämligen vid tillsättandet av s. k. delegerade i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Tekniken att låta ett slumpvis bestämt urval få representera en vidsträckt personkrets i dess helhet har för övrigt utnyttjats även på andra håll. Emellertid måste invändningar resas mot metodens begagnande vid sparbankernas huvudmannaval, framför allt på grund av dess verkningar på det praktiska planet. Redan de sakkunnigas redogörelse för det närmare förloppet av detta valförfarande, sådant de tänkt sig detsamma utformat, ger vid handen, att förfarandet nödvändigtvis måste bli besvärligt och vidlyftigt. Detta är också vad som hävdats i ett mycket stort antal remissyttranden — även i sådana som ej uttryckligen velat avstyrka sakkunnigförslaget på denna punkt. Jämväl för egen del finner jag ifrågasättande valmetod te sig synnerligen krånglig och omständlig. Att den därtill torde komma att dra vissa icke helt obetydliga kostnader anser jag likaså vara ganska uppenbart.

Det anförda skulle kunna utgöra tillräckligt skäl mot ett accepterande av det föreslagna valförfarandet med elektor. Dess allra mest betänkliga konsekvenser lär emellertid möta i ett annat hänseende. Såsom åtskilliga remissinstanser framhållit kan det befaras att de genom lottning utsedda elektorerna i betydande utsträckning icke har tillräckligt intresse för sparbanken och huvudmannavalet i denna. Blir elektorernas intresse för valet så ringa, att blott en mindre del av dem utövar sin rösträtt, kommer de av elektorsförsamlingen valda huvudmännen icke att bli representativa för den breda massan av insättare. Oavsett i vilken utsträckning elektorerna deltar i valförrättningen, föreligger dessutom risk för att de icke på egen hand skall kunna bilda sig en uppfattning om de föreslagna huvudmannakandidaternas lämplighet och att det till följd härav blir sparbankernas ledningar som kommer att påverka elektorernas ställningstagande. På grund av nu angivna omständigheter anser jag, att det starkt kan ifrågasättas, huruvida det av de sakkunniga föreslagna tillvägagångssättet för anordnandet av insättarval verkligen medför en ändamålsenlig sammansättning av huvudmannakåren. Jag finner mig därför icke kunna godta sakkunnigförslaget i förevarande del.

Möjligheten att låta val från insättarnas sida få formen av att samtliga insättare bildar den församling, som skall ha att utse huvudmännen, har de sakkunniga själva avvisat. Motiveringen — i vilken jag instämmer — är att de allra flesta sparbanker är av den storleksordning, att direkta insättarval icke är praktiskt möjliga att genomföra.

Underkännandet av de direkta och indirekta insättarvalen i de utformningar, som behandlats i sakkunnigbetänkandet, behöver emellertid icke innebära ett uppgivande av tanken på en valordning, som gör huvudmannainstitutionen mera representativ för insättarna i gemen. Skall denna tanke kunna förverkligas medelst ett förfarande, som är både någorlunda okomplicerat och allmänt praktikabelt, torde dock bara ett alternativ återstå, nämligen att huvudmannakårerna helt eller delvis utses av de borgerliga kommunerna. Redogörelsen för de sakkunnigas yttrande och de i denna redogörelse återgivna statistiska uppgifterna utvisar, att redan för närvarande ett stort antal huvudmän är kommunvalda. Detta sammanhänger med den av mig förut omnämnda tvingande föreskriften i SpL, att minst en tredjedel av huvudmännen skall utses av primärkommun eller landsting eller av häradsrätt eller hushållningssällskap. Därtill kommer att många sparbanker har en större andel av huvudmannakåren än en tredjedel tillsatt genom kommunval. I vissa av dessa sparbanker, närmare bestämt 45, är samtliga huvudmän valda av primärkommun eller landsting. Kommunval av huvudmännen skulle alltså på intet sätt vara en nyhet.

Även sakkunnigförslagets lösning av frågan om huvudmännens tillsättning går som nämnts ut på att kommunval skall tillgripas i viss omfattning. De sakkunniga har medgivit, att det allmänna med fog kan göra anspråk på visst inflytande på skötseln av sparbankerna. Bl. a. har understrukits betydelsen ur samhällelig synpunkt av att utlåningen bedrivs med aktgivande på att sparbanksmedlen i första hand användes för att tillgodose det legitima lånebehovet inom den bygd, där sparbanken har sin verksamhet. Att de sakkunniga icke velat sträcka sig längre än till att kommunerna skall utse en minoritet av huvudmännen — en tredjedel — har betingats av uppfattningen att vissa olägenheter vore förenade med denna form av huvudmannaval. Sålunda har åberopats att en kommun i vissa situationer kunde ha ett påtagbart motiv för att utnyttja sparbanken till egen fördel med den verkan, att spararnas intressen bleve lidande. Exempelvis kunde en finansiering av ett byggnadsföretag, som vore nyttigt ur kommunal synvinkel, medföra risker av sådan storleksordning, att de icke skulle vara förenliga med omsorgen om insättarnas trygghet. Vidare har de sakkunniga bl. a. gjort gällande, att en kommun såsom låntagare kunde ha speciella intressen, vilka stode i motsatsställning till insättarnas. Här avsåges som exempel låntagarönskemål angående lånens storlek och löptid. Dessutom har framhållits att en kommun med en sparbank verksam inom sina gränser skulle kunna ha intresse av att sparbanken redovisade högsta möjliga vinst. Ett sådant intresse skulle enligt de sakkunniga medföra fara för att sparbanken icke komme att vidta erforderliga säkerhetsdispositioner. Ytterligare ett skäl mot att kommunerna skulle få utse annat än en mindre del av huvudmännen har åberopats vara faran för att härav skulle följa en politisering av sparbankernas ledning. — Några av de remissinstanser, som godtagit sakkunnigförslaget i huvudmannafrågan, har anfört liknande argument mot att kommunerna skulle få inverka dominerande på huvudmannakårernas sammansättning. Svenska sparbanksföreningen har sagt sig helt

kunna biträda de sakkunnigas erinringar mot kommunval i större omfattning än vad de sakkunniga förordat.

Enligt min uppfattning synes vad som anförts om risken för politisering av sparbanksväsendet knappast böra tillmätas någon betydelse för bedömningen av det lämpliga i kommunval på detta område.

Däremot torde det icke kunna helt tillbakavisas, att kommunernas på sina håll ganska stora låntagarintressen i sparbankerna möjligen kan skapa viss tvekan rörande det lämpliga i att kommunerna skulle få ett avgörande inflytande på huvudmannakårernas sammansättning. Farhågorna på denna punkt bör likväl icke överdrivas. Sålunda torde tillsynsmyndighetens övervakning få anses vara ett tämligen verksamt skydd mot att sparbankerna vid kollisioner mellan kommunernas intressen såsom låntagare och insättarnas anspråk på trygghet skulle favorisera de kommunala intressena. Härutöver bör beaktas att i de mycket talrika fall, då huvudmännen i en sparbank skulle komma att utses av två eller flera kommuner, en kommuns möjligheter att utnyttja sparbanken till egen fördel skulle vara avsevärt beskurna.

Vad angår ett eventuellt kommunintresse av att sparbanks vinst skulle bli så hög som möjligt skulle detta enligt de sakkunnigas åsikt bl. a. kunna dikteras av att höga vinster tillåte sparbanksanslag till allmännyttiga och välgörande ändamål, d. v. s. syften, som stode den kommunala verksamheten nära. I detta avseende får jag emellertid framhålla, att de regler, jag kommer att föreslå beträffande vinstdispositionen, avsevärt kommer att inskränka det hittillsvarande utrymmet för ifrågavarande sparbanksanslag. Lockelsen att av nu antydd orsak påverka redovisningen av sparbanks vinst med de konsekvenser detta skulle medföra för sparbankens soliditet kan därför icke i framtiden bli särskilt stor.

De betänkligheter mot kommunval, som andragits av de sakkunniga, kan med hänsyn till det sagda icke anses mera väsentliga. Å andra sidan talar enligt mitt bedömande åtskilligt till förmån för denna valform. För det första får konstateras att de kommunala församlingar, som skulle ha att förrätta huvudmannavalet, måste betraktas som ganska representativa för sparbankernas stora insättargrupper. Synpunkten att de rent kommunala frågeställningarna varit avgörande vid valet av ledamöter i dessa kommunala församlingar jävar icke vad nyss sagts. I detta sammanhang må jämväl framhållas att huvudmannaval från kommunala organs sida bereder låntagarna ett visst medelbart inflytande på valet — något som enligt vad förut berörts ej kan betecknas som alldeles oberättigat. Vidare må betonas att mot de kommunala organen ej kan riktas den anmärkningen, att ledamöterna i dessa icke skulle ha tillräcklig insikt om huvudmannavalets betydelse. Lika så torde man få utgå från att ifrågavarande valkorporationer som regel skulle kunna bilda sig en god uppfattning om de uppställda huvudmannakandidaternas lämplighet. Kommunval av huvudmännen skulle vidare innebära en okomplicerad och bekväm anordning. Härtill kommer den icke betydelselösa omständigheten, att denna valmetod icke skulle föranleda några kostnader för sparbankerna.

Också ur annan synvinkel låter det försvara sig väl, att kommunerna skulle få större möjligheter att påverka sparbankernas förvaltning än som för närvarande i allmänhet är fallet. Sparbankerna i vårt land har alltid haft en intim anknytning till den bygd, vari de bedrivit rörelsen. I själva verket är det en vedertagen målsättning, att en sparbank skall tjäna intressena i den ort, där sparbanken utövar sin verksamhet. Samhörigheten mellan sparbank och bygd har manifesterats på skilda sätt. Bl. a. har den kommit till uttryck däri, att kommun i vissa fall tillskjutit medel till sparbanks grundfond och någon gång även bidragit vid bildandet av säkerhetsfond. Flera exempel finnes dessutom på att sparbank tillkommit på initiativ av kommuner och kommunala förtroendemän. Att sparbankerna allmänt betraktar kontakten med kommunerna som värdefull har för övrigt ofta omvitnats.

Nu redovisade överbäganden skulle i och för sig kunna motivera en regel, enligt vilken samtliga huvudmän utsåges av kommunala korporationer. En så genomgripande omdaning av den ordning, SpL tillåter, synes dock icke vara nödvändigt påkallad för att åstadkomma den önskvärda sammansättningen av huvudmannakårerna. Det kan till och med ifrågasättas, om en övergång till totalt kommunvalda huvudmannakårer skulle vara helt lämplig. Härvid kommer främst i betraktande att valreformen helst bör genomföras på sådant sätt, att den erfarenhet av sparbanksförvaltning, som finnes inom de nuvarande huvudmannainstitutionerna, kan nyttiggöras även framdeles. Förutsättningarna för att tillgodose detta önskemål skulle sannolikt vara större, om kommunvalen begränsades till att avse en lämpligt avvägd kvot av huvudmännen och återstoden av dessa nominerades av huvudmännen själva. Därest det villkoret stipulerades, att de genom denna självkomplettering tillsatta huvudmännen skulle utväljas bland sparbankens insättare, skulle det nu skisserade kombinerade valförfarandet tillika erbjuda den fördelen, att huvudmannakårerna komme att få ett inslag av direkta insättarrepresentanter, utan att komplicerade insättarval av förut behandlad art fördenskull behövde tillgripas. Jag vill med hänsyn härtill förorda en kombination av kommunval och självkomplettering av nu angivet slag. Det må erinras om att viss kombination av kommunala val och självkomplettering är vad också reservanten bland de sakkunniga uttalat sig för såsom ett alternativ till enbart kommunval. Denne har emellertid ansett, att proportionerna mellan de kommunvalda huvudmännen och de genom självkomplettering tillsatta böra vara tre mot en. Själv har jag ansett mig böra, i likhet med vissa remissinstanser, stanna för den avvägningen, att lika stora delar av huvudmannakåren utses genom kommunval och genom självkomplettering. Härigenom torde ett rimligt kommunalt inflytande bli säkerställt, samtidigt som faran för att huvudmannaförsamlingen skulle kunna tänkas sätta kommunens intressen före insättarnas reduceras ytterligare.

Vad gäller den del av huvudmannakåren, som skall tillsättas av kommunerna, innebär mitt förslag, att huvudmännen skall väljas av fullmäktige i de städer, köpingar och landskommuner, som ingår i sparbankens verksamhetsområde, eller, såvitt angår kommuner inom landstingsområde, av landstinget. Huruvida och i vilken utsträckning valen skall förrättas av lands-

ting bör det ankomma på sparbankerna själva att avgöra. De sakkunniga har gjort vissa i det föregående återgivna uttalanden, som i någon mån kan tjäna till ledning vid detta avgörande. I sparbanks reglemente skall finnas fixerade föreskrifter om vilken eller vilka kommunala valförsamlingar som skall anlitas för valen. Är valen uppdelade mellan två eller flera valförsamlingar, skall reglementet tillika precisera, hur många huvudmän varje valförsamling skall välja. Även i detta hänseende har bestämmanderätten alltså tillagts sparbankerna. Som normalregel bör gälla att mandatfördelningen skall ske efter den ungefärliga relationen mellan befolkningssiffrorna i de kommuner, som respektive valkorporationer företräder vid valen. Såsom några remissinstanser framhållit torde emellertid denna fördelningsnorm i vissa fall kunna leda till orimliga resultat, exempelvis där kärnan i en sparbanks verksamhetsområde utgöres av en mindre kommun men verksamheten i ringare omfattning bedrivs även i en angränsande större kommun. I situationer sådana som denna bör det stå sparbank fritt att föreskriva annan grund för mandatfördelningen än efter invånarantalet i de skilda kommunerna. Det bör dock åligga vederbörande tillsynsmyndighet att vid stadfästelseprövningen av sparbanks reglemente granska de skäl, som åberopats till förmån för annan mandatfördelning än efter invånarantalet.

Såsom de sakkunniga uttalat torde giltigheten av proportionell valmetod vid kommunval av huvudmän förutsätta särskild lagregel härom i sparbankslagstiftningen. I sakkunnigförslaget har en dylik regel införts och till och med givits tvingande karaktär. Motiveringen har varit, att proportionella val vore nödvändiga för att bereda olika meningsriktningar skälig representation inom huvudmannaorganisationen. Denna uppfattning kan jag icke biträda. Målsättningen vid val av huvudmän bör vara att till sparbankens ledning knyta dugliga och för huvudmannauppdraget lämpliga personer, oavsett vilken politisk åskådning de hyser. Partipolitisk uppdelning av de kommunala valkorporationerna vid dessa val torde därför icke i och för sig vara ett önskemål. En obligatorisk föreskrift om proportionella val synes alltså icke lämplig. Däremot kan jag medge, att det för vissa fall kan vara på sin plats med en bestämmelse, med stöd av vilken minoriteten inom den väljande församlingen kan påkalla tillämpning av den proportionella valmetoden. Med hänsyn härtill bör i lagen stadgas att kommunval av huvudmän skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvarar det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. Detta stadgande skulle helt överensstämma med motsvarande regel i 22 § kommunallagen angående val av kommunalnämnd, drätselkammare m. m.

Det med de föreslagna självkompletteringsvalen förknippade villkoret, att vid dessa val ej får till huvudmän utses andra än insättare i sparbanken, bör utformas så, att endast den, som vid utgången av kalenderåret närmast före valet haft ett tillgodohavande å sparbanksräkning av minst 100 kronor, skall kunna komma i fråga som huvudman. Kravet på att visst minimitillgodohavande skall finnas och på att detta skall avse sparbanksräkning kan grundas på argument liknande dem, med vilka de sakkunniga mo-

tiverat visst minimitillgodohavande som förutsättning för ledamotskap i val-korporation vid insättarval enligt den av dem tänkta modellen. Vilken minimibehållning som är den lämpligaste kan självfallet vara föremål för delade meningar. För egen del har jag ej velat sätta spärren högre än vid angivet belopp.

Utan att detta uttryckligen utsäges i lagen får det anses åvila sparbanks styrelse att vid självkompletteringsval lämna de huvudmän, som förrättar detta, besked om huruvida huvudmannakandidaterna fyller nyss behandlade valbarhetsvillkor. Att upplysningar av nämnda slag meddelas är givetvis ofrånkomligt, om det skall gå att upprätthålla kravet på att de genom självkomplettering utsedda huvudmännen skall vara insättare. Även ett genomförande av sakkunnigförslaget om insättarval skulle ha påfordrat, att uppgifter rörande vissa personers förhållande till sparbanken måst utlämnas. De sakkunniga har icke ens ifrågasatt, att detta skulle stå i motsatsställning till den sedan gammalt gällande regeln om sparbankssekretessen (jfr 70 § SpL och 98 § i departementsförslaget). Med ännu mindre fog torde kunna göras gällande att styrelsens omnämnda besked till huvudmännen vid självkompletteringsvalen enligt departementsförslaget skulle vara oförenliga med sekretessregeln.

I fråga om självkompletteringsvalen finner jag icke anledning att uppställa någon regel om proportionell valmetod.

SpL stadgar, att huvudman skall utses för högst fem år. Sakkunnigförslaget ändrade icke denna regel. Enligt min uppfattning bör föreskrivas en obligatorisk mandattid av fyra år. Någon nackdel med att tidslängden blir enhetlig för alla sparbanker har jag ej kunnat finna. En regel om fyra års mandattid medför, att kommunvalen av huvudmän kommer att avse samma valperiod som kommunala val i allmänhet.

Redan för närvarande torde det i praktiken vara nästan regelmässigt förekommande, att huvudmannakårerna förnyas successivt. Successiva val är helt naturligt ägnade att främja kontinuiteten i sparbanksförvaltningen. Jag har bedömt värdet av successiv förnyelse vara så stort, att jag ansett att denna valordning bör göras tvingande. Regeln om mandattidens längd bör därför försees med ett tillägg, enligt vilket vid det första huvudmannavalet inom sparbank mandattiderna skall vara kortare än fyra år i den mån så erfordras för att åstadkomma successiva nyval. I reglementet bör lämnas närmare bestämmelser angående ordningen för åstadkommandet av ifrågasvarande successiva förnyelse av huvudmannakåren (jfr 1 § i kungörelseutkastet). Det må framhållas, att det ankommer på sparbankerna själva att ta ställning till hur långtgående reglerna om ifrågasvarande successivitet vid huvudmannavalen bör vara. I och för sig är lagens fordran på successiv förnyelse av huvudmannauppsättningen tillgodosedd redan genom en ordning, enligt vilken de kommunvaldas mandattid börjar vid en tidpunkt och övriga huvudmäns vid en annan.

Departementsförslagets bestämmelser om huvudmannaval är upptagna i 13 och 14 §§.

De övergångsbestämmelser, jag ansett nödvändiga, kommenteras i motiven till den föreslagna särskilda promulgationslagen.

III. Filial- och ombudsverksamhet

Historik, gällande rätt m. m. Ett mera allmänt filialväsende inom sparbanksrörelsen i vårt land räknar sin uppkomst från tiden omkring år 1850. Vid utgången av år 1952 uppgick antalet filialer och sparbanksombud för in- och utlåning till 852, varav 778 filialer. Antalet sparbanker, som inrättat dessa filialer, var 170. Vid samma tid använde sig endast fyra sparbanker av ombud för sin in- och utlåning.

Först genom lag den 11 juni 1920 infördes i SpL regler om inskränkning av rätten till filialbildning. Enligt nämnda lag fick filial ej inrättas utom den ort, där styrelsen hade sitt säte, med mindre länsstyrelsen i det län, där avdelningskontoret var avsett att inrättas, meddelat tillstånd därtill.

Nu gällande filialbestämmelser i SpL, vilka icke förändrats efter lagens tillkomst 1923, är upptagna i 3 § 9, 21 § och 73 § 13. Enligt 3 § 9 gäller att sparbanks reglemente skall ange bl. a. »huruvida avdelningskontor eller sparbankskommitté må av styrelsen inrättas, kontorsstyrelses befogenhet och på vad sätt verksamheten vid avdelningskontor skall övervakas».

21 § lyder: »Utan särskilt tillstånd må sparbank ej utöva verksamhet vid avdelningskontor å annan ort än där styrelsen har sitt säte, ej heller genom sparbankskommitté å ort utom sparbankens verksamhetsområde. Sådant tillstånd må, när verksamheten finnes kunna vara till nytta för det allmänna, meddelas av Konungens befallningshavande i det län, inom vilket sparbanken avser att inrätta avdelningskontoret eller sparbankskommittén.»

I 73 § 13. stadgas: »Tillstånd att utöva verksamhet vid avdelningskontor eller genom sparbankskommitté vare ej av nöden, där avdelningskontoret eller sparbankskommittén inrättats före den 1 maj 1920.»

SpL talar sålunda om två skilda slag av filialer, avdelningskontor och sparbankskommittéer. Bestämmelser om gränsdragningen mellan dessa båda filialtyper saknas i SpL. Ej heller finnes några direkta bestämmelser beträffande sparbanksverksamhet genom ombud.

Efter SpL:s tillkomst har flera reformförslag framställts. Beträffande dessa hänvisas till de sakkunnigas betänkande s. 112 ff.

En redogörelse för lagstiftningen angående filial- och ombudsverksamhet vid affärsbanker, postsparbanken och jordbrukskassorna har lämnats i de sakkunnigas betänkande s. 120 ff.

De sakkunniga. För syftet att samla sparmedel vore det uppenbart — anför de sakkunniga — att sparbankerna hade behov av att använda sig av vissa sparbanksorgan utom huvudkontoret. Det spørsmål, som övervägts av de sakkunniga, vore om de nuvarande möjligheterna att skapa dylika organ vore ändamålsenligt avpassade. Spörsmålet inbegrepe ett flertal olika fråge-

ställningar, bl. a. huruvida ombuden över huvud taget utgjorde ett godtagbart organ för bankverksamhet, huruvida inrättandet av filial borde ske efter myndighets prövning i det enskilda fallet samt huruvida kravet på tillståndsprövning borde gälla för all filialbildning eller åtskillnad borde göras mellan större och mindre filialer.

De sakkunniga behandlar först frågan, om det numera vore påkallat med kontroll över sparbankernas filialbildning, dvs. om regler angående tillståndsprövning alltså vore sakligt grundade. 1920 års inskränkningar i den fria filialbildningen hade främst betingats av den synpunkten att en omfattande expansion genom filialer på stora avstånd från huvudkontorsorten befarats medföra att de uppsamlade sparmedlen användes för ändamål, vilka vore främmande för egentlig sparverksamhet. Enligt de sakkunniga hade denna synpunkt numera förlorat i betydelse. En viss kontroll över filialbildningen syntes emellertid vara tillräckligt motiverad redan av andra skäl. Tillkomsten av nya filialer kunde överskrida det behövliga och nyttiga. Detta kunde framkalla en konkurrens, som kunde få ett mindre lyckligt inflytande på bankernas verksamhet och metoder. Övertaliga bankkontor ledde nämligen lätt till en osund inbördes tävlan om kunder samt till en osund in- och utlåningspolitik över huvud. Uppkomsten av bankkontor till alltför stort antal kunde jämväl medföra skada på så sätt, att omkostnaderna för kapitalets uppsamling därigenom stegrades utöver vad som vore förenligt med god nationell ekonomi. Enligt de sakkunnigas uppfattning kunde därför kravet på tillståndsprövning icke uppges helt och hållet.

Enligt de sakkunnigas åsikt vore det dock icke närmast det nu angivna spørsmålet som stode i förgrunden. Vad man främst syntes ha anledning diskutera vore i stället, huruvida kontrollen över filialbildningen borde begränsas till att liksom enligt gällande rätt avse endast inrättandet av vissa slags filialer. Sparbankernas filialer varierade starkt inbördes. Det funnes filialer med i stort sett lika fullständig bankrörelse som huvudkontoren med dagligt öppethållande och med fast anställda tjänstemän. Å andra sidan funnes enklast tänkbara landsbygdsfilialer, vilka uteslutande vore avsedda som uppsamlingsställen för bygdens sparmedel och där vederbörande funktionärer ombesörjde expeditionsarbetet som en bisyssla. Det stode klart, att de förhållanden, som motiverade kontroll över filialbildningen, icke gjorde sig gällande med samma styrka i fråga om den senare filialtypen som beträffande den förra. Farhågorna för en oproportionerlig ökning av omkostnaderna för sparmedlens uppsamlande som en följd av en fri filialbildning vore givetvis betydligt mindre framträdande beträffande de filialer, som till sin struktur påminde om den här skisserade landsbygds-expeditionen. Över huvud taget hade en tillståndsprövning knappast något större berättigande för dessa filialer. Det vore därför enligt de sakkunnigas mening icke nödvändigt att inbegripa de mindre filialerna under kravet på tillståndsprövning. Denna mening finge dock förbehåll för vissa situationer, där en fri filialbildning skulle medföra intressekollisioner.

De sakkunniga har i detta sammanhang framhållit, att vissa svårigheter mötte, när det gällde att göra en åtskillnad mellan större och mindre filialer. Därvid har erinrats om att nuvarande lagregler icke tillhandahåller någon klar gränslinje mellan filialer av olika storleksgrupper. Härav finge dock icke slutas att det vore omöjligt att åstadkomma en dylik gränslinje, anför de sakkunniga. Att en strukturell skillnad funnes mellan de största och de minsta filialerna hade redan antytts. Svårigheterna hänförde sig till att inom mellanskiktet av filialer göra en uppdelning mellan sådana, som skulle få inrättas först efter tillstånd, och de övriga. De sakkunniga hade emellertid funnit, att vissa särmärken beträffande filialrörelsens omfattning erbjöde en användbar vägledning vid denna uppdelning.

I detta hänseende har de sakkunniga till en början pekat på den avsevärda storleksskillnad filialer emellan, vilken enligt deras uppfattning i regel betingades av att vissa filialer utöver inlåningsverksamhet jämväl befattade sig med utlåningen. Filial med rätt att självständigt bevilja lån och filialer, som ägde utbetala lån, borde enligt de sakkunnigas uppfattning anses tillhöra en sådan kvalificerad filialtyp, som finge inrättas först efter myndighets sorgfälliga prövning. De sakkunniga föresloge därför, att som en första förutsättning för fritt inrättande av filial borde gälla, att filialen i fråga ej ägde bevilja eller utbetala lån. Denna formulering — framhåller de sakkunniga — skulle icke lägga hinder i vägen för att filialen lämnade upplysningar till lånesökande om lånevillkor, utlämnade blanketter till lånehandlingar eller till och med mottoge låneräntor och amorteringar.

Ett annat förhållande som enligt de sakkunniga hänförde filial till den mera kvalificerade kategorien vore befogenheten att ombesörja s. k. avräkningsbokföring. Filial, som finge inrättas utan tillståndsprövning från myndighets sida, borde icke få befatta sig med sådan bokföring, ansåge de sakkunniga. Härav följde, att de mindre filialerna icke skulle äga rätt att lägga upp checkräkningskonton för sina kunder.

En redan existerande skillnad mellan större och mindre filialer föreläge även i variationerna beträffande expeditionslokalernas öppethållande. Jämväl denna skillnad borde man — menar de sakkunniga — begagna sig av vid en legal gränsdragning. En begränsning av den fria filialbildningen till att avse filialkontor, vilka vore öppna högst ett par dagar i veckan, skulle utgöra en borgen för att mera betydande filialer icke tillskapades utan myndighets kontroll.

Friheten att bilda mindre filialer — vilka enligt de sakkunnigas förslag skall betecknas sparställen — skulle emellertid, som redan antytts, icke vara förbehållslös. Bl. a. finge beaktas att en sparbanks expansion i form av nya sparställen skulle kunna leda till konflikter i första hand mellan sparbankerna inbördes men även mellan sparbankerna och övriga sparinrättningar. Skulle regeln om fritt inrättande av sparställena verkligen framstå som en huvudregel, vore det emellertid nödvändigt att bortse från den konkurrens, sparställena kunde bjuda sparinrättningar utanför sparbanksväsendet. Genom att sparställenas uppgift praktiskt taget bleve inskränkt till

mottagandet av sparmedel komme f. ö. affärsbankernas verksamhetsgrenar att i stor utsträckning ligga utanför sparställets funktionsområde. Detsamma gällde förhållandet mellan sparställen och jordbrukskasserörelsens organ. Det hade vidare syntts de sakkunniga lämpligt, att kravet på hänsyn sparbankerna emellan icke i första hand finge föranleda en föreskrift om myndighets tillstånd för bildandet av sparställe, som kunde tänkas komma att konkurrera med annan sparbank. Enligt de sakkunnigas bedömande torde en intressekollision av sådan art kunna lösas allra smidigast genom överläggningar mellan de berörda sparbankerna. I sakkunnigförslaget har i anledning av det anförda stadgats, att, där sparställe skall inrättas å ort, som ligger jämväl inom annan sparbanks verksamhetsområde, medgivande därtill erfordras från sistnämnda sparbank. Som en möjlighet i andra hand skall dock vägen över myndighets prövning stå öppen. Vill vederbörande sparbank icke lämna sitt medgivande till sparställets inrättande, får sparstället icke komma till stånd utan prövningsmyndighetens tillstånd.

De föreslagna reglerna om tillståndsfritt inrättande av sparställe för huvudfallen har kompletterats med föreskrift att anmälan om inrättandet ofördröjligen skall göras hos tillsynsmyndigheten.

Enligt de sakkunnigas uppfattning talade de skäl, som betingade kravet på tillståndsprövning för inrättande av avdelningskontor utom huvudkontorsorten, i sin mån för tillståndsprövning även vid filialbildning å nämnda ort. De sakkunniga förordade följaktligen föreskrift om tillståndsprövning jämväl för filialbildning på den ort, där sparbankens styrelse har sitt säte.

Vad anginge frågan om öppnande av filial utanför sparbanks verksamhetsområde ansåge de sakkunniga, att den nuvarande befogenheten för sparbank att bilda dylik filial borde avskaffas. Om uppenbart behov av filial funnes å viss ort, föreläge möjlighet att intressera sparbank, till vars verksamhetsområde orten hörde, att där öppna filial. Vore det påkallat att öppna filial »utanför verksamhetsområdet», borde detta formellt ske genom ett förstorande av sparbanks verksamhetsområde.

Beträffande villkoren för att ett sparbanksorgan skall kunna godtas som filial anser de sakkunniga, att filial skall ha fast expeditionsställe och att särskilda tider skall vara bestämda för expeditionslokalens öppethållande. Kravet på fast expeditionslokal borde ej lägga hinder i vägen för sparbank att bedriva filialrörelse med s. k. sparbanksbuss under förutsättning att bestämda hållplatser funnes. Fasta expeditionsställen och expeditionstider vore enligt de sakkunnigas mening självklara förutsättningar för att filialerna på ett tillfredsställande sätt skulle kunna stå allmänheten till tjänst. Ifrågavarande villkor vore jämväl ägnade att skapa stadga åt filialverksamheten och att underlätta kontrollen över densamma.

Den i gällande sparbankslag, 31 §, stadgade föreskriften, att sparbanks kassabok skulle uppta alla in- och utbetalningar samt föras i två exemplar

av särskilda personer, vilka hade att för varje expeditionsdag fastställa den kontanta behållningen, innebure, att även vid filial minst två personer skulle vara verksamma, påpekar de sakkunniga. Enligt deras uppfattning torde föreskriften om dubbla kassaböcker i viss mån ha haft en restriktiv inverkan på filialbildningen. I glest befolkade trakter av landet skulle det ha förekommit, att filialer, som ansetts behövliga, icke kommit till stånd, enär de kostnader, kravet på dubbel bemanning av filialkontoren medförde, beräknats göra verksamheten förlustbringande. Enär de sakkunniga ämnade föreslå förbud för in- och utlåning genom ombud, borde villkoren för filialbildning icke göras så stränga, att filial, som på goda grunder funnes behövlig, ej kunde inrättas. De sakkunniga ansåge därför, att möjligheten att bilda s. k. enmansfilialer icke borde helt uteslutas. Enligt de sakkunnigas förslag skall i stället för gällande bestämmelser om dubbel kassabokföring träda föreskrifter, vilka meddelas i form av anvisningar från respektive sparbanksstyrelses sida. Bestämmelse härom har intagits i 52 § sakkunnigförslaget.

Slutligen har de sakkunniga behandlat det nyss omnämnda spörsmålet, huruvida sparbankerna skall få bibehålla sin rätt att driva in- och utlåningsverksamhet genom sparbanksombud. En vägande invändning mot ombudsverksamhet vore enligt de sakkunnigas uppfattning, att en tillsyn, jämförlik med den som utövades i fråga om filialerna, icke kunde skapas beträffande ombudsverksamheten. Sistnämnda arbetsform låte sig nämligen icke övervakas på samma sätt som rörelsen vid fasta filialer. Det vore uppenbart, att sparbank i förhållandet till insättaren svarade för medel, som insättaren överlämnat till ombud och som ännu befunne sig i ombudets besittning. Ett villkor vore givetvis, att ombudet verkligen vore att betrakta som sparbankens ombud och icke som insättarens. Sparbankens juridiska ansvar för ombudsverksamheten inträdde alltså på ett mycket tidigt stadium. Sammanställde man denna omständighet med de mindre goda förutsättningarna för effektiv kontroll över ombuden, måste dessas befattning med in- och utlåningsrörelsen inge starka betänkligheter.

En annan vägande invändning mot ombudsverksamhet vore — anför de sakkunniga — formen för ersättning till ombuden. I allmänhet avlönades ombuden genom provision. Provisionsersättning vore emellertid i hög grad ägnad att framkalla just en sådan osund konkurrens om inlåningen som det borde vara lagstiftningens uppgift att motverka. Även om ersättningen lämnades i form av fast arvode, låge det likväl nära till hands att ersättningen också i sistnämnda fall åtminstone indirekt sammankopplades med insättningsarnas storlek.

I sakkunnigförslaget har på grund av det anförda stadgats förbud för sparbank att driva in- och utlåning genom ombud.

Från nämnda huvudregel har de sakkunniga dock ansett sig böra föreslå vissa undantag. Sålunda borde förbudet efterges i fråga om ort, där sparban-

ken hade huvudkontor eller avdelningskontor. I fråga om motiveringen för undantaget har de sakkunniga hänvisat till motsvarande undantagsregel i gällande banklag. Sistnämnda regel hade närmast föranletts av att rörelsen å en banks kontor krävde, att de personer, som vore anställda å kontoret, allt emellanåt å bankens vägnar finge handla under omständigheter, som komme dem att framstå som ombud för banken. Vidare borde enligt de sakkunniga undantag ges för det fall att ombudet vore annan sparbank eller affärsbank, och slutligen borde förbudet ej utgöra hinder för den inlåning, som bedreves inom skolsparrörelsen och sparklubbströrelsen.

Med hänsyn till att sparklubbströrelsen stode öppen för praktiskt taget envar, kunde sparklubbsskassörs undantagande från nu ifrågavarande förbud mot ombudsverksamhet befaras möjliggöra, att förbudet kunde kringgå. De sakkunniga har därför övervägt, om icke sparbankslagstiftningen mera markerat än nu borde avgränsa inlåning inom sparklubbströrelsen från annan inlåning. Såsom typiskt för denna sparform sådan den ursprungligen varit tänkt finge betecknas bl. a. att de insättningar, vilka sparklubsmedlemmarna förbunde sig att verkställa vid vissa regelbundet återkommande tillfällen, avsåges representera medel, som kunnat läggas av från medlemmens löpande arbetsinkomst för tiden från föregående arbetstillfälle. Denna underförstådda mening hade ej kommit till något uttryck i SpL. De sakkunniga ansåge det möta betydande svårigheter att, med nyssnämnda tankegång som bakgrund, i lag avgränsa sparklubb sinlåning från annan inlåning. Naturligtvis skulle det vara tänkbart i och för sig att låta avgränsningen komma till uttryck i en bestämmelse, enligt vilken belopp, som bleve insatta å sparklubbsträkning, skulle vara maximerade på visst sätt. En sådan bestämmelse skulle dock bli osmidig och ineffektiv. De sakkunniga ansåge sig därför böra avstå från att föreslå en föreskrift av dylik innebörd. Ej heller syntes det de sakkunniga möjligt att på annan väg åstadkomma en särskiljande definition av användbart slag. De sakkunniga förutsatte emellertid, att sparklubbströrelsen trots avsaknad av närmare legal definition lojalt skulle hållas inom den verksamhetssfär, som vore förenlig med rörelsens målsättning. Skulle det likväl visa sig att sparklubb missbrukades som medel för eventuella strävanden att kringgå principförbudet mot ombudsinlåning, finge det ankomma på vederbörande tillsynsmyndighet att åvägbringa erforderlig rättelse.

I sakkunnigförslaget återfinnes bestämmelserna om filial- och ombudsverksamhet i 37—41 §§.

Yttrandena. De sakkunnigas förslag angående kontrollen över sparbankernas filialbildning har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet remissyttranden. Till förmån för förslaget uttalar sig sålunda uttryckligen *sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Jönköpings, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Kopparbergs och Norrbottens län samt landsorganisationen och tjänstemännens*

centralorganisation. I allmänhet har remissinstanserna i fråga icke närmare kommenterat sitt ställningstagande.

Bank- och fondinspektionen ifrågasätter om det icke, av praktiska skäl och med hänsyn till att affärsbankerna vore underkastade oktrojprövning beträffande alla nya kontor utom dem som inrättades å huvudkontorsorterna, borde krävas tillståndsprövning beträffande all filialbildning hos penninginrättningarna, antingen det gällde sparbanker, jordbrukskreditkassor eller affärsbanker. Inspektionen ville emellertid icke inta en sådan ståndpunkt, enär en central tillståndsprövning för alla filialer, som kunde tänkas ifrågakomma för landets 450 sparbanker och ca 600 jordbrukskassor, skulle innefatta en betydande arbetsuppgift och sannolikt medföra omgång. Metoden vore icke heller väl förenlig med den frihet och det behov av rörlighet, som eftersträvades inom olika grenar av landets näringsliv. Inspektionen förordade de sakkunnigas förslag såsom en avgjord förbättring i förhållande till vad nu gällde. Dess svaghet låge enligt inspektionens uppfattning däri, att gränsen mellan sparställe och avdelningskontor bleve flytande i vissa fall. Antalet gränsfall bleve emellertid med all säkerhet ringa i förhållande till hela antalet »reella» sparställen och dessutom komme kostnadsfaktorn att utgöra ett kraftigt återhållande moment vid filialbildningen.

Sparbanksinspektionen anför liknande synpunkter.

Några remissinstanser har påkallat jämkningar i den föreslagna rätten att fritt bilda filial, nämligen *länsstyrelsen i Skaraborgs län, svenska bankföreningen* och *svenska bankmannaförbundet*.

Sålunda förklarar *svenska bankföreningen*, att föreningen — utan att ingå på frågan, huru bestämmelserna rörande kreditinstitutens filialverksamhet lämpligen borde utformas — ville understryka att enhetliga regler i detta ämne borde gälla för affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor.

Svenska bankmannaförbundet framhåller, att en mycket betydande del av sparbankernas nuvarande filialverksamhet bedreves från filialer av den typ, som enligt förslaget i fortsättningen skulle få öppnas utan tillstånd. Möjligheten att betjäna filial med endast en anställd vore helt naturligt ägnad att stimulera till vidgat inrättande av sparställen. De sakkunnigas uttalande, att det icke funnes hinder för sparställe att lämna upplysningar till lånesökande om lånevillkor, att utlämna låneblanketter eller att motta räntor och amorteringar, komme i praktiken att medföra, att den föreslagna skillnaden mellan de båda filialtypernas verksamhet i stor utsträckning komme att utsuddas. I varje fall kunde det antas, att skillnaden icke skulle bli märkbar för allmänheten och därför icke heller utgöra något hinder för sparställe att utåt framträda också som kreditgivare. Redan av hänsyn härtill vore det icke rådligt att när det gällde öppnande av sparställe avstå från den kontroll från det allmännas sida, som ansetts erforderlig i fråga om inrättande av bankkontor i allmänhet. Ett annat skäl, som talade emot att sådan filial skulle få öppnas utan tillstånd, vore risken för att sparbank, som erhållit avslag på framställning om öppnande av avdelningskon-

tor på en viss ort, i stället öppnade sparställe där. Det av de sakkunniga förordade tillståndstvånget för inrättande av avdelningskontor skulle sålunda kunna bli i betydande grad illusoriskt, om sparställe finge öppnas fritt. Vidare framstode det ur mera intresse-mässiga synpunkter såsom angeläget för förbundet, att inte det enligt mångas mening redan allt för stora antalet bankkontor utökades i större utsträckning än vad som kunde anses vara betingat av hänsynen till nyttan för det allmänna under beaktande av kostnadssynpunkten. Förbundet avstyrkte, på grund av det anförda, förslaget att vissa sparbanksfilialer skulle få inrättas utan myndighets tillstånd.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anser, att förslaget syntes ge sparbank väl stor frihet att inrätta sparställe och sålunda icke överensstämde med den tendens till avveckling av sparbankskommittéer, som under senare år förekommit.

Stockholms sparbank framhåller vikten av att sparbank bibehölles vid rätten att utan tillståndsprövning få öppna avdelningskontor å ort, där sparbankens styrelse hade sitt säte, samt anför vidare:

Tätbebyggelsens fortgående utbredning, uppdelningen av samhället i arbetsstadsdelar och sov- eller familjestadsdelar, de stigande kommunikationssvårigheterna och utvecklingen av sekundära affärscentra ha orsakat, att inlåningsrörelsen i sparbanken i allt högre grad vilar på avdelningskontoren och att det blir nödvändigt att öppna nya kontor, om sparbanken inte skall försämra betjänandet av innevånarna i det växande samhället. Med hänsyn till sparbanksrörelsens villkor och lokala karaktär samt arten av dess kundkrets — till stor del husmödrar, bundna till hemmets närmaste omgivning — är filialfrågan väsentligen icke en fråga om konkurrens med andra banker utan en fråga om att bereda allmänheten i den ort, som sparbanken har till särskild uppgift att betjäna, en nödvändig och något så när bekväm tillgång till sparbankens tjänster. Sparandet är icke för de flesta människor en så angelägen funktion, att man underkastar sig särskilda färder och andra besvär för att fullgöra den.

Beträffande sparbankernas territoriella verksamhetsområden anmärker *länsstyrelsen i Norrbottens län*, att det i sparbankernas reglementen fastställda verksamhetsområdet icke alltid överensstämde med det, inom vilket bankerna verkligen bedreve verksamhet. Tillsynsmyndigheten borde därför före första huvudmannavalet enligt nya ordningen bestämma det verksamhetsområde, som för framtiden borde tilldelas sparbanken.

De av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna om avgränsningen mellan avdelningskontor och sparställe har kritiserats i åtskilliga remissyttranden, särskilt i vad de avser föreskriften om sparställes öppethållande.

Svenska sparbanksföreningen håller sålunda före att föreskriften om sparställes öppethållande icke kunde anses vara erforderlig. Begränsningen kunde förringa värdet av en för allmänheten och sparverksamheten viktig service. Skulle en begränsande bestämmelse nödvändigtvis upptas, kunde där-

med förbundna olägenheter dock minskas om begränsningen gjordes i den form, att öppethållande medgäves förslagsvis högst 9 timmar i veckan.

Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelserna i Södermanlands, Malmöhus och Västerbottens län* samt av *landsorganisationen*.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län finner att regleringen av sparställes öppethållande borde efter omständigheterna i det särskilda fallet kunna ske genom föreskrifter i sparbankens reglemente. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* anser, att sparbankslagen icke borde tyngas av sådana detaljbestämmelser som föreskrifter angående öppethållande. Ej heller kunde länsstyrelsen finna, att skäl föreläge att förhindra att beviljade lån utbetalades vid sparställe.

Sistnämnda mening omfattas jämväl av *länsstyrelsen i Jönköpings län*, som anser, att förbudet mot utlämnande av lån vore alldeles onödigt restriktivt, då sparstället skulle kunna motta ränte- och amorteringsbetalningar å lånet.

De sakkunnigas förslag om villkor för att ett sparbanksorgan skall kunna godtas som filial har behandlats i några yttranden.

Möjligheten att bilda s. k. enmanskassor har sålunda mötts med gillande av *sparbanksinspektionen*. Inspektionen anmärker emellertid, att det vore uppenbart, att den kontroll som kunde vinnas över rörelsen hos en filial, vilken sköttes av endast en person, måste bli otillräcklig. Även en av sparbanksstyrelsen väl planlagd kontroll kunde i praktiken visa sig bristfällig. En viktig förutsättning för upphävande av nuvarande bestämmelser om kontroll genom dubbla kassaböcker vore att sparbankerna hade ett försäkringskydd mot eventuella förskingringsförluster.

Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* understryker angelägenheten av att de speciella kontrollproblemen beträffande enmansfilialer icke lämnades obeaktade.

Länsstyrelsen i Stockholms län framhåller, att man i detta sammanhang icke finge förbise den väsentliga frågan om beredande — genom samarbete med annan kontorsmässig rörelse eller på annat sätt — av erforderligt skydd åt personal och anförtrödda medel mot angrepp från bankrånare.

Beträffande bestämmelsen, att filial skall ha fast expeditionslokal, uttalar *fullmäktige i riksbanken*, att densamma vore en onödig detaljföreskrift som borde utgå.

Svenska sparbanksföreningen anför att, eftersom av förarbetena framginge att filialrörelse med sparbanksbuss icke skulle förhindras, detta borde fullt tydligt framgå i lagtexten. Denna kunde i stället för uttrycket expeditionslokal lämpligen innehålla uttrycket expeditionsplats.

Vad slutligen angår frågan om sparbanksverksamhet genom ombud har förslaget härutinnan om förbud mot användande av in- och utlåningsombud uttryckligen tillstyrkts av *bank- och fondinspektionen*.

Stockholms sparbank anför i anledning av de sakkunnigas uttalande om sparklubbsinlånings avgränsande från annan inlåning, att dylika avgränsningar vore både opraktiska och olyckliga. Småsparandet och »samsparandet» skedde i en mängd former. Viktigt vore att hålla möjligheterna öppna för sparbankerna och spararna att finna de vägar, som vid varje tid och under olika omständigheter funnes psykologiskt lämpliga och i tekniskt avseende praktikabla.

Departementschefen. Nu gällande bestämmelser om sparbankernas filialbildning skiljer såsom framgår av det förut anförda mellan en större filialtyp, avdelningskontor, och en mindre, sparbankskommitté. För att öppna avdelningskontor å annan ort än där sparbankens styrelse har sitt säte måste sparbanken ha särskilt tillstånd. Sådant kräves också om sparbank vill öppna sparbankskommitté utanför sparbankens verksamhetsområde. I övrigt är filialbildningen fri. Svagheten i de nuvarande reglerna är, att SpL icke definierar skillnaden mellan avdelningskontoren och sparbankskommittéerna. Ej heller praxis har kunnat uppdra en markerad gränslinje mellan de båda filialkategorierna, vilket belyses av ett i sakkunnigbetänkandet refererat rättsfall. Denna oklarhet har vållat olägenheter.

Även i sakkunnigförslaget har gjorts en åtskillnad mellan större och mindre filialer, men denna uppdelning är i olikhet med SpL:s grundad på direkta, i lagtexten angivna särmärken å de båda filialtyperna. De sakkunniga har ansett, att de mindre filialerna — i sakkunnigförslaget betecknade sparställen — bör kunna inrättas utan särskilt tillstånd. Härvid har dock den begränsningen föreskrivits, att å ort, som ligger inom verksamhetsområdet för annan sparbank, sparställe icke må inrättas utan medgivande av sagda sparbank eller, om sådant medgivande icke lämnas, tillstånd av tillsynsmyndigheten. Jag är ense med de sakkunniga om att tillståndsprövning icke kan anses nödvändig för de filialer, som bedriver en så inskränkt verksamhet, att de är att hänföra till sparställen. Enligt min mening är det ej heller av behovet påkallat, att i lagstiftningsväg fastslå sparbanks skyldighet att vid planerandet av sparställe inom annan sparbanks verksamhetsområde ta rimlig hänsyn till den andra sparbanken. Intressefrågor av denna natur bör utan särskilt stadgande kunna regleras av de berörda sparbankerna själva, eventuellt under medverkan av sparbankernas egna samsarbetsorgan.

Vad angår avdelningskontoren menar de sakkunniga, att de skäl, som betingat kravet på tillståndsprövning för inrättande av avdelningskontor utanför styrelseorten, i sin mån talar för tillståndsprövning även vid inrättande av avdelningskontor *inom* denna ort. Med anledning härav har i sakkunnigförslaget upptagits regeln, att öppnandet av avdelningskontor alltid förutsätter myndighets tillstånd. I denna fråga vill jag åberopa den ståndpunkt, jag i propositionen till lag om bankrörelse (se s. 182 ff. i prop. nr 3/1955) tagit till affärsbankernas filialbildning. I sistnämnda sammanhang har en differentiering skett mellan filialbildning i kommun, vari affärsban-

ken redan driver verksamhet, och övrig filialbildning. Vad angår kommun, där affärsbanken har sitt huvudkontor eller redan utövar verksamhet vid avdelningskontor, har jag sålunda — främst av hänsyn till att inrättandet av ytterligare kontor å dessa orter får anses som en bankens interna organisationsfråga och därför bör falla under bankens eget ansvar — förordat, att bank skall äga att utan myndighets prövning inrätta nytt kontor. Tillstånd skall däremot inhämtas, om affärsbank avser att inrätta avdelningskontor inom kommun, där banken tidigare icke har kontor. I överensstämmelse med nämnda förslag får jag nu uttala mig för att sparbank, som vill inrätta avdelningskontor i kommun, där sparbanken icke förut driver rörelse vid huvudkontor eller avdelningskontor, skall inhämta tillsynsmyndighetens medgivande till filialbildningen. I departementsförslaget har upptagits ett stadgande av detta innehåll. Liksom i sakkunnigförslaget tillägges att sådant tillstånd må lämnas, om avdelningskontoret finnes kunna bli till nytta för det allmänna.

Uti banklagsförslagens paragraf om rätten till filialbildning återfinnes en särskild bestämmelse, enligt vilken vid tillstånd till filialbildning må fogas det förbehållet, att tillståndet icke skall ge affärsbanken rätt att i den nya kommunen driva verksamhet vid flera kontor än ett. Möjligheten att inrycka nämnda förbehåll får viss betydelse för det fall, att banken skulle ha behov av att få öppna ett representationskontor på viss ort, där det skulle saknas skäl för banken att få driva egentlig lokal verksamhet. Nu avsedda bestämmelse i banklagsförslaget får anses vara speciellt föranledd av affärsbanksförhållandena och har därför ej införts i sparbanksförslaget.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att det ej finnes anledning att låta sparbank bibehålla sin nuvarande rätt att efter särskilt tillstånd öppna filial utanför verksamhetsområdet. Jag biträder sålunda de sakkunnigas förslag, att filial skall vara belägen inom sparbankens verksamhetsområde. Såsom de sakkunniga påpekat bör, då det föreligger behov av att inrätta filial »utanför verksamhetsområdet», filialbildningen i fråga möjliggöras genom att sparbanken begär att få verksamhetsområdet utvidgat.

Beträffande gränsdragningen mellan avdelningskontor och sparställe har flera remissinstanser anmärkt, att stadgandet i sakkunnigförslaget om att sparställes expeditiionslokal finge hållas öppen högst två dagar i veckan kunde försämra sparbankernas service och att stadgandet därför borde utgå. I ett remissvar framhålles att förbudet för sparställe att utlämna lån vore onödigt restriktivt med tanke på att sparställe skulle kunna ta emot ränte- och amorteringsbetalningar. Också enligt min uppfattning bör det undvikas, att sparbankslagstiftningen ges en sådan utformning, att sparbankerna onödigtvis hämmas i sin verksamhet. Nu ifrågavarande bestämmelser angående vad som utgör kännetecknen på ett sparställe har tydligen uppfattats som omotiverade inskränkningar i sparställes befogenheter. Genom bestämmelserna har de sakkunniga emellertid blott åsyftat att få till stånd den önskvärda tydliga gränslinjen mellan de två filialkategorierna.

Därvid har normen varit, att till sparställen borde hänföras allenast sådana filialer, villkas inrättande icke kunde tänkas medföra avsevärd kostnad för sparbanken eller framkalla mera betydande konkurrens sparbankerna emellan. Följden har blivit, att gruppen sparställen icke kommit att inbegripa andra filialer än sådana, som har ganska begränsade funktioner. Jag är ense med de sakkunniga om att, så snart rörelsen vid en filial får en sådan omfattning, att filialkontoret bör hållas öppet i större utsträckning eller be-
fatta sig med utlämnande av lån, som beviljats av huvudkontoret eller annan filial, de skäl, som betingar kravet på tillståndsprövning vid filialbildning — i det förhållandevis begränsade antal fall som jag nyss angivit — blir aktuella. Vad särskilt angår utbetalning av lån må betonas, att dessa göromål kan behöva inbegripa en kvalificerad granskning av de lånehandlingar och den säkerhet, som låntagaren i enlighet med lånebeslutet skall tillhandahålla vid lånets lyftande. För att innebörden av ifrågavarande stadganden skall stå fullt klar, har stadgandena fått en något annorlunda formulering än i sakkunnigförslaget. I departementsförslaget föreskrives sålunda att filial, som driver sparbanksverksamhet i sådan omfattning, att den äger bevilja eller utbetala lån eller ombesörja avräkningsbokföring eller hålles öppen mer än nio timmar i veckan, är att anse som avdelningskontor och sålunda i vissa fall är underkastad tillståndsprövning.

De sakkunnigas förslag, att sparbank med vissa särskilt angivna avsteg icke skall få idka in- och utlåningsverksamhet genom ombud, innefattar en nyhet i förhållande till vad som hittills gällt i sparbankslagstiftningen. Olägenheterna av den nuvarande möjligheten att låta ombud svara för centrala sparbanksfunktioner får anses ha blivit tydligt belysta i sakkunnigbetänkandet. Någon kritik har icke riktats mot det föreslagna förbudet. Mot-
svarighet till denna reglering möter såväl i gällande banklag som i propositionen till ny lag om bankrörelse. På grund av det anförda och då sparbankerna, om mitt förslag i filialfrågan genomföres, erhåller möjlighet till fri etablering av mindre filialer, biträder jag sakkunnigförslaget i denna del. Själva formuleringen av förbudsregeln jämte undantagen från densamma har delvis anpassats efter ordalydelsen i banklagsförslaget.

Jag ansluter mig till de sakkunnigas mening, att filial bör ha fast expeditionsplats och fasta expeditionstider. Det synes mig emellertid icke vara nödigt att tynga själva sparbankslagen med en föreskrift av detta innehåll. Sakkunnigförslagets stadgande i ämnet torde i stället böra inrymmas i den omtalade kungörelsen (jfr 8 § i utkastet till kungörelse).

I detta sammanhang har de sakkunniga behandlat spørsmålet, huruvida organisationen vid filialerna skall kunna förenklas därhän, att sparbankerna får möjlighet att bilda s. k. enmansfilialer. De sakkunniga anser, att denna möjlighet icke bör helt uteslutas. Ett särskilt skäl för en uppmjukning på denna punkt vore enligt de sakkunniga det förordade principförbudet mot in- och utlåning genom ombud. Med hänsyn till detta kunde det anses rimligt, att villkoren för filialbildning icke gjordes så stränga, att filial, som på goda grunder funnes behöfelig, icke kunde inrättas. Jag kan

ansluta mig till denna mening och biträder sålunda de sakkunnigas förslag om ett slopande av den nu gällande föreskriften, att sparbanks kassabok skall föras i två exemplar av särskilda personer. Den kontroll över kassarörelsen, som åsyftas med ifrågavarande föreskrift, bör emellertid icke efterges utan bör upprätthållas med tillfredsställande anordningar av annan art. Huruvida den dubbla kassabokföringen kan i det enskilda fallet ersättas av andra kontrollanordningar bör enligt såväl de sakkunnigas som min egen uppfattning få avgöras av sparbankens styrelse. Sakkunnigförslaget (52 §) ålägger styrelsen att utfärda erforderliga bestämmelser just angående kassaverksamheten, därvid styrelsen skulle ha att tillse, att kontrollen över denna verksamhet finge den särskilda prägel, som vore lämpligast för den egna sparbanken. Vad särskilt angår frågan om behovet av dubbel kassabokföring har de sakkunniga uttalat, att en sådan kunde tänkas vara onödig såväl beträffande huvudkontoret som beträffande filialerna. Härmed vore givetvis icke sagt att huvudkontor skulle kunna betjänas av en enda person, fortsätter de sakkunniga. Enmansbetjäning av huvudkontoren finge anses utesluten. De sakkunnigas inställning till hithörande frågor överensstämmer med min egen. Dock har jag funnit, att stadgandet om styrelsens skyldighet att meddela föreskrifter angående kassaverksamheten lämpligen kan erhålla sin plats i den omnämnda kungörelsen (se 15 § i utkastet till kungörelse).

Såsom sparbanksinspektionen påpekat torde en viktig förutsättning för upphävande av kontrollen genom dubbla kassaböcker vara att erforderligt skydd finnes mot eventuella förskingringsförluster. Till denna fråga återkommer jag vid behandlingen av förslaget om ändringar i lagen om sparbankernas säkerhetskassa.

Att det även i fortsättningen är de lokala tillsynsmyndigheterna, alltså länsstyrelserna, som skall omhänderta tillståndsprövningen i filialärendena framgår av vad jag berört i inledningen och närmare behandlar i det särskilda kapitlet om tillsynen.

I departementsförslaget är bestämmelserna angående filial- och ombudsverksamheten upptagna i 34 och 35 §§.

IV. Checkräkning och fri sektor samt insättningsmaximum

Historik, gällande rätt m. m. Sparbanksinlåningen sker, förutom å sparklubbsräkning, endast på en räkning, nämligen motboksräkning. Enligt 22 § SpL må en och samma insättares tillgodohavande icke annorledes än genom upplupen räntas läggande till kapitalet ökas utöver visst belopp, som bestämts i reglementet. Beträffande motboksräkning föreskrives i samma paragraf att maximibeloppet icke får överstiga 50 000 kronor. Paragrafen innehåller emellertid också en dispensbestämmelse. Enligt denna kan länsstyrelsen, då särskilda skäl föranleder därtill, tillåta sparbank att motta

större belopp än nu angivits. Sådant tillstånd skall i fråga om motboksräkning avse viss insättares tillgodohavande.

SpL:s maximigräns för insättning drogs ursprungligen vid 30 000 kronor. År 1948 höjdes emellertid insättningsmaximum till 50 000 kronor. Vid 1954 års riksdag väcktes två likalydande motioner, vilka gick ut på att SpL:s bestämmelse om insättningsmaximum helt måtte upphävas. Motionerna avslogs av riksdagen (se bankoutskottets utl. nr 7/1954).

Redan av det anförda följer att någon inlåning å checkräkning ej förekommer i sparbankssamheten. Med checkräkning förstås enligt här i landet allmänt vedertagen bankpraxis sådan räkning, varå kunden gör uttag medelst check. Det sistnämnda innebär, att å räkningen disponibla medel är betalbara vid anfordran (avista). Checkräkningen är dels en ren inlåningsräkning, i vilket fall kunden endast äger disponera över därå inestående tillgodohavande, och dels en kombinerad in- och utlåningsräkning, som ibland kan utvisa tillgodohavande och ibland skuld, i sistnämnda fall intill ett genom särskilt avtal mellan banken och kunden fixerat högsta belopp, för vilket den senare ställt säkerhet. Checkräkningen ersätter en del äldre räkningar såväl av ren inlåningskaraktär, nämligen »upp- och avskrivningsräkning», sedermera benämnd »giorräkning», som av ren utlåningskaraktär, nämligen »kassakreditiv» eller »kreditivräkning», liksom också en kombinerad in- och utlåningsräkning, »löpande räkning». Frågan om checkräkning är således en fråga om en avistaräkning dels utan och dels med beviljad kredit.

1875 års sparbanksförordning innehöll ej något stadgande, som ansågs stå hindrande i vägen för räkningar av den art, vilka numera sammanfattas under termen checkräkning.

Enligt 1892 års sparbankslag fick sparbank ej förbinda sig att redan vid anfordran återbetala insatt belopp. Härjämte innehöll lagen förbud mot att lån utlämnades mot annat fordringsbevis än skuldebrev. Genom nämnda två bestämmelser blev sparbankerna sålunda förhindrade att bedriva vare sig in- eller utlåning å vad som numera kallas checkräkning. — År 1915 gjordes en ändring i 1892 års lag, varigenom sparbank bereddes möjlighet att med jordbrukskassa träffa avtal om öppnande för kassan av löpande räkning eller kreditivräkning.

SpL kom också att innehålla förbud för sparbank att bedriva inlåning å avistaräkning och att utlämna lån mot annat fordringsbevis än skuldebrev (22 § respektive 26 §). Den genom 1915 års ändring införda modifikationen i förbudet bibehölls till en början. På förslag av 1935 års sparbankssakkunniga, som ansåg att sistnämnda bestämmelse saknade praktisk betydelse, kom bestämmelsen emellertid att utgå vid 1937 års lagstiftning om ändring i vissa delar av SpL.

I två motioner vid 1936 års riksdag väcktes förslag om att sparbank bl. a. skulle medges tillhandahålla kredit i checkräkning. Härjämte har svenska sparbanksföreningen sedermera i upprepade framställningar till Kungl. Maj:t yrkat checkräkningsrätt för sparbankerna.

Beträffande innehållet i dessa motioner och framställningar samt behandlingen av desamma hänvisas till de sakkunnigas betänkande s. 148 ff.

De sakkunniga. I frågan, om sparbankernas verksamhet borde utvidgas till att omfatta checkräkning, finge enligt de sakkunnigas uppfattning det avgörande anses vara, huruvida utvidgningen vore lämplig eller icke. Lämpligheten betingades av de särdrag och de funktioner, som utmärkte sparbanksrörelsen och skilde den från övriga penninginrättningars verksamhet. Den omständigheten, att sparbankerna ensamma bland de vanliga penning- och kreditinstituten vore uteslutna från möjligheten att tillhandahålla sina kunder checkräkning, vore icke i och för sig ett argument för att sparbankerna skulle tillerkännas sådan rätt.

Åtskilliga av de synpunkter, som åberopats till förmån för att sparbankerna skulle få hålla checkräkning, förtjänade i och för sig beaktande, anför de sakkunniga. Exempelvis kunde vitsord skänkas åt den kanske starkast betonade motiveringen för en sådan rätt, nämligen att den kundkrets, som vore knuten till sparbankerna, skulle erhålla bättre servicemöjligheter, om sparbankerna tillerkändes rätt till checkräkning. Spörsmålet inneslöte emellertid flera särskilda frågeställningar. Till att börja med vore det lämpligt att avgränsa frågan om införande av kredit i checkräkning från frågan om införande av checkräkningen som inlåningsform.

Vid kredit i checkräkning, sådan denna utlåningsform utformats av affärsbankerna, erhöle kunden rätt att dra checkar på banken intill ett visst belopp, framhåller de sakkunniga. Räntan beräknades å den vid varje tillfälle förefintliga skulden, men därutöver hade räkningsinnehavaren att erlægga en viss provision, vanligen en procent av det beviljade beloppet, per år räknat. Endast det vid varje tidpunkt verkligen utnyttjade kreditbeloppet redovisades som utlåning. Det icke utnyttjade beloppet vore med hänsyn till kassareservbestämmelserna att behandla analogt med en inlåningsräkning av avistakarakter, eftersom det motsvarade en bankens förbindelse, varå i varje ögonblick checkar kunde dras. Vad anginge fordringarna på säkerheter brukade utlåningsformen checkräkning icke representera någon avvikelse från andra utlåningsformer.

Enligt de sakkunnigas uppfattning kunde det icke helt bestridas att utlåning i form av checkräkningskrediter i vissa fall skulle kunna tänkas medföra en expansion av sparbankernas rörelse till områden, som finge betraktas som främmande för den egentligt sparbanksmässiga verksamheten. Med hänsyn härtill och till omständigheter i övrigt, som talade mot att sparbankerna skulle få använda ifrågavarande utlåningsform, ansågo de sakkunniga sig icke kunna tillstyrka densamma.

Det dominerande intresset i fråga om en rätt för sparbankerna att hålla checkräkning anknöte sig emellertid enligt de sakkunnigas mening till checkräkningen såsom inlåningsform. Meningen, att en speciell räkningsform för mottagande av sparbankskunders rörliga medel

skulle kunna fylla en funktion, finge anses ha visst berättigande. Checkräkningen skulle kunna komplettera motboksräkningen, därigenom att checkräkningen bekvämt skulle kunna begagnas såväl om annan person ville göra inbetalning till räkningshavaren som då denne skulle göra utbetalningar till annan person. Avgörande betydelse måste emellertid tillmätas vissa vidare aspekter på ämnet. Närmast inställde sig den principiella frågan, om det kunde befaras, att checkräkningsrätten skulle kunna inverka ogynnsamt på sparbankernas möjligheter att fylla sina primära uppgifter inom samhällsekonomin.

Sparbanksväsendets huvuduppgift vore enligt gällande rätt att befordra sparsamhet. Enighet finge anses råda om att huvuduppgiften även i fortsättningen borde vara densamma. Med hänsyn till sparbankernas funktion som sparinstitut vore det naturligt, att deras inlåningsverksamhet i första rummet hade till syfte att insamla de enskilda sparmedlen. I all synnerhet vore det resultatet av det s. k. småsparandet som verksamheten ville dra till sig. Denna inriktning hade satt sin prägel på inlåningsformerna. I detta sammanhang erinrar de sakkunniga om att beträffande såväl motboksräkningen som sparklubbsräkningen föreskreves i SpL att sparbank ej finge ikläda sig skyldighet att annorledes än viss tid, minst en månad, efter uppsägning återbetala insatta medel. Vidare påminner de sakkunniga om föreskrifterna angående insättningsmaxima.

De sakkunniga fortsätter:

Det är otvivelaktigt dessa karakteristika hos sparbanksinlåningen — den jämförelsevis långa uppsägningstiden och begränsningen av insättningsmöjligheterna — som bidragit till att tillgodohavandena verkligen kommit att i mycket hög grad bestå av egentliga sparmedel. Sagda struktur hos insättningarna kommer till ganska klart uttryck i deras s. k. omloppshastighet, en term som har avseende på hur stor andel de under ett år uttagna beloppen utgöra av insättarnas totala behållning. Sparbanksinlåningens omloppshastighet är låg. Den långfristiga beskaffenhet, som kännetecknar genuina sparmedel, är en betydelsefull faktor för åstadkommandet och bevarandet av gynnsamma sparvillkor inom sparbanksrörelsen. Det är framför allt detta särdrag som möjliggjort att sparbankerna kunnat tillämpa en mindre räntemarginal än andra penninginrättningar. Härtill har den låga omloppshastigheten bidragit även medelbart, i det att den haft en modifierande inverkan på sparbankernas förvaltningskostnader.

Utmärkande för checkräkningen är att innestående tillgångar kunna disponeras när som helst utan föregående uppsägning. Den övervägande delen av tillgodohavandena på affärsbanks checkräkning tillhöra affärsmän och företag. Det är också betecknande, att checkräkningsmedlen ha karaktär snarare av mer eller mindre tillfälliga kassaöverskott än av egentliga sparmedel. Med tanke härpå torde det stå klart, att en obegränsad rätt för sparbankerna att mottaga insättningar å checkräkning kunde medföra viss risk för att sparbanksinlåningens dominerande karaktär av reella sparmedel ginge förlorad, dvs. att insättningarna till mera avsevärd del komme att utgöras av lätttrörligt kapital. Sparbanksrörelsen bleve på så sätt mera affärsbetonad. Den ändrade inlåningskaraktären skulle även inverka på utlåningsstrukturen. Sparbankerna skulle därigenom komma in på nya verksamhetsfält. En mindre lycklig verkan av checkräkningsrätten skulle vidare

kunna tänkas uppkomma på så sätt, att sparbanker, som nalkades gränsen för sin totala inlåningsrätt, skulle nödgas avvisa insättningar av verkliga sparmedel, emedan inlåningsrätten i större eller mindre utsträckning tagits i anspråk för lättörligt affärskapital.

Såsom sammanfattning av det anförda uttalar de sakkunniga, att en obegränsad frihet att motta inlåning å checkräkning icke syntes vara förenlig med omsorgen om sparbankernas huvuduppgift att befrämja sparandet. En olägenhet av införande av checkräkningsrätt för sparbankerna vore enligt de sakkunnigas uppfattning jämväl möjligheten att utnyttja checkräkningen till kringgående av föreskrifter om maximiinsättning å motboksräkning. Därest nämligen vid insättning å checkräkning överenskommelse träffades om att medlen skulle återbetalas först efter viss tids uppsägning, att de skulle förräntas efter högre räntesats än den som tillämpades för checkräkning och att de skulle disponeras medelst check, vartill blankett först vid lyftningstillfället tillhandahölles räkningshavaren, vore det tydligt att en dylik checkräkning till sin reella natur vore identisk med motboksräkning. Missbruk av här antydda slag skulle väl kunna förebyggas genom en legal definition, enligt vilken termen checkräkning gäves en så snäv innebörd, att räkningen icke kunde utnyttjas som en motboksräkning. Det vore dock mindre lämpligt att i sparbankslagstiftningen införa en sådan definition, vilken för övrigt icke skulle kunna utformas utan praktiska svårigheter. Farhågorna för nu berörda missbruk av checkräkningsrätt gjorde sig särskilt starkt gällande, om checkräkningsrätten bleve oinskränkt. Eftersom insättningarna å motboksräkning också i fortsättningen borde maximeras av vissa regler, talade alltså även intresset av att dessa regler kunde upprätthållas mot en obegränsad checkräkningsrätt.

Även om sålunda skilda omständigheter kunde anföras mot en oinskränkt rätt att motta insättningar å checkräkning, vore därmed dock icke givet — yttrar de sakkunniga — att ett kategoriskt förbud mot checkräkning borde vara rådande jämväl för framtiden. Den vinning, som checkräkning skulle innebära vad gällde sparbankernas förmåga att bjuda sina kunder en god service, berättigade till strävanden att finna en anordning för inlåning å checkräkning i så modifierad omfattning, att de ovan berörda invändningarna gjorde sig mindre starkt gällande.

En ändamålsenlig anordning för att möjliggöra begränsade insättningar å checkräkning i sparbankerna vore enligt de sakkunnigas mening att sparbankerna tillerkändes icke en ovillkorlig rätt till viss inlåning å checkräkning utan en rätt till en *fri sektor*, inom vilken sparbankerna själva skulle äga bestämma inlåningsformerna och de närmare inlåningsvillkoren. Den fria sektorn skulle alltså kunna utnyttjas för mottagande av insättningar å checkräkning men jämväl för annan inlåning, som icke uppfyllde förutsättningarna för att kunna placeras å motboksräkning. Sålunda skulle det exempelvis vara sparbankerna obetaget att inom ramen för den fria sektorn använda sig av en inlåningsform, som ägde karaktären av uppsägningsräkning men kännetecknades av kortare uppsägningsfrister än motboksräk-

ningen. Sektorn skulle vidare inrymma sådana insättningar å motboks-räkning, vilka överskridit det i respektive sparbanks reglemente stadgade högsta beloppet för en och samma insättares tillgodohavande. Den för när-varande föreskrivna länsstyrelseprövningen av huruvida överskridande av individuellt insättningsmaximum finge ske skulle alltså bortfalla. Storleken av sektorn skulle bestämmas till ett visst procenttal av sparbankens övriga inlåning, dvs. till den inlåning å motboks-räkning som låge inom individuella insättningsmaxima.

Konstruktionen med en fri sektor är sålunda i de sakkunnigas förslag knuten till förutsättningen att bestämmelser om *i n s ä t t n i n g s m a x i m u m* beträffande motboks-räkningen bibehålles. Att sådana bestämmelser enligt de sakkunnigas åsikt bör finnas även framdeles har redan nämnts. Som motivering för denna åsikt har de sakkunniga ansett det räcka med att erinra om de funktioner, som den nuvarande maximeringsregeln fyllde.

Beträffande maximibeloppets storlek anmärker de sakkunniga, att förenämnda konstruktion med en fri sektor vore ägnad att mildra den spärr, en maximiregel utgjorde, och att det därför möjligen kunde sägas att frågan om beloppets storlek icke längre hade samma vikt ur synpunkten av spar-bankernas anspråk på rörelsefrihet. Å andra sidan borde reella sparmedel i princip beredas utrymme å motboks-räkningen — eller, som de sakkunniga vill benämna denna, sparbanks-räkningen. Förslagets regler om insättnings-maximum och fri sektor borde därför normalt icke resultera i att sparande, som hittills haft sin hemortsrätt å motboks-räkningen, i fortsättningen del-vis skulle behöva placeras inom den fria sektorn. De sakkunniga ansåge, att såväl på grund av förändringarna i penningvärdet som av andra skäl en mycket betydande höjning av maximibeloppet framstode som motiverad i och för sig. Att i detta sammanhang helt bortse från effekten av den fria sektorn kunde dock icke vara riktigt. De insättningsmöjligheter, denna er-bjöde, borde rimligen få modifiera höjningen. Under vederbörligt hänsyns-tagande härtill hade de sakkunniga funnit sig böra förorda ett insättnings-maximum för sparbanks-räkningen av 75 000 kronor.

I anslutning härtill har de sakkunniga uttalat, att maximibeloppet endast borde avse sparbank, hos vilken summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut överstege tre miljoner kronor, medan för sparbanker med mindre omslutning i analogi med hittillsvarande praxis ett lägre maximibelopp borde fastställas i reglementet.

De sakkunniga har hävdad, att den fria sektorn representerar speciella fördelar med avseende på reglerna om *i n s ä t t n i n g s m a x i m u m*. Härom har anförts:

Det har redan framhållits att checkräkningsrätten möjligen skulle kunna begagnas för att kringgå bestämmelser om individuellt insättningsmaximum för motboks-räkning. Som därvid antytts knyta sig dessa farhågor främst till en obegränsad checkräkningsrätt. Men om å andra sidan den enskilde räkningsinnehavarens insättningsrätt maximerades — antingen detta skedde

på så sätt att ett gemensamt maximum fastställdes för motboks- och checkräkning eller skilda maxima lagfästes — skulle med hänsyn till eventuellt utelöpande checkar praktiska svårigheter uppstå både för sparbankerna att iakttaga maximeringsföreskrifterna och för tillsynsmyndigheterna att utöva effektiv kontroll å föreskrifternas iakttagande. En individuellt maximerad checkräkningsrätt skulle därför i viss mån erbjuda samma problem i detta avseende som en obegränsad checkräkningsrätt. Det är jämväl med hänsyn till detta förhållande som den ovan skisserade anordningen med en fri sektor ansetts utgöra den bästa lösningen. Genom att den fria sektorn dels får inrymma såväl checkräkningsinlåning som insättningar å motboksräkning, vilka överskridit individuellt insättningsmaximum, dels har sin storlek bestämd icke i relation till individuella kontoställningar utan i förhållande till sparbankens totala motboksinslåning utanför den fria sektorn, ernås att bestämmelser om insättningsmaximum å motboksräkning, trots att ett visst utrymme för checkräkningsinlåning skapas, jämväl i fortsättningen kunna tänkas fylla sin funktion som ett medel att bevara hittillsvarande struktur hos sparbanksinlåningen.

De sakkunniga har vidare velat påvisa, att en annan betydande fördel med den fria sektorn vore att tillsynsmyndigheten skulle befrias från att pröva ansökningar om tillstånd att överskrida insättningsmaximum. De sakkunniga uttalar i detta avseende:

Enligt den praxis, som utbildats från länsstyrelsernas sida under inverkan från sparbanksinspektionen, bruka ifrågavarande tillstånd företrädesvis avse fonder — dock ej affärsfonder eller industriföretags fonder — samt donations- och förmyndarmedel, men tillstånd meddelas vanligen jämväl eljest, då fråga är om stadigvarande insättning av verkligt sparkapital, allt intill ett högsta belopp av 300 000 kronor för varje insättare. De sakkunniga ha sig bekant, att det för tillsynsmyndigheterna är ytterst vanskligt att handhåva tillståndsprövningen på ett rättvist och riktigt sätt. Ur principiell synpunkt synes det för övrigt vara mindre lyckligt, att tillsynsmyndigheterna, såsom otvivelaktigt sker genom tillståndsprövningen, från sparbankerna skola avlyfta en del av ansvaret för de likviditetspåfrestningar, vilka på grund av lämnade dispenser kunna uppkomma för sparbankerna i fråga. Ansvaret för överskridandet av maximibeloppen synes i likhet med vad som gäller beträffande ansvaret för placeringen av de banken anförtrodda medlen böra helt åvila vederbörande sparbanks styrelse. Så skulle bli fallet med införandet av en fri sektor.

Vid bestämmandet av den fria sektorns storlek borde enligt de sakkunnigas uppfattning å ena sidan beaktas att sektorn icke finge göras för vid. Detta vore en naturlig konsekvens av de argument, som skapade själva berättigandet för en konstruktion av detta slag. För att kunna fylla sina avsedda funktioner borde sektorn å andra sidan icke heller vara för trång. Procenttalet 15 i förhållande till inlåningen utanför sektorn syntes dock bör vara en maximigräns.

Bestämmelser om inlåning inom en fri sektor har i sakkunnigförslaget upptagits i 27 §, medan bestämmelsen om insättningsmaximum återfinnes i 25 §.

Yttrandena. De sakkunnigas förslag om rätt för sparbankerna att motta inlåning å checkräkning har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Göteborgs och Bohus, Gotlands, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Jönköpings, Kopparbergs, Skaraborgs och Västerbottens län, generalpoststyrelsen, svenska sparbanksföreningen, Sparbankernas bankaktiebolag, kooperativa förbundet, landsorganisationen, riksförbundet landsbygdens folk, svenska stadsförbundet samt svenska jordbrukskreditkassan.

Däremot har förslaget avstyrkts av svenska bankföreningen och svenska bankmannaförbundet samt två ledamöter i bank- och fondinspektionen. En mera tveksam hållning intar länsstyrelserna i Älvsborgs och Gävleborgs län.

I de tillstyrkande yttrandena upprepas de olika punkterna i de sakkunnigas argumentering till förmån för införandet av checkräkning i sparbankerna, särskilt betydelsen av att sparbankerna härigenom skulle kunna bjuda sina kunder en förbättrad service. I flera av dessa yttranden förekommer dock icke någon närmare motivering.

Fullmäktige i riksbanken anmärker på att de sakkunniga icke berört en fråga, som ur riksbankens synpunkt kunde ha ett visst intresse, nämligen spörsmålet, huruvida sparbankernas checkrörelse kunde innebära ett tillskapande av nya betalningsmedel. Fullmäktige förklarar emellertid vidare att, om sparbankerna trots insikten om de höga kostnader, checkrörelsen kunde dra med sig både med tanke på de stegrade förvaltningsutgifterna och i anseende till behovet av en ökad betalningsberedskap, likväl önskade få bedriva sådan rörelse, fullmäktige icke ville motsätta sig detta. Beträffande skälen till sitt ställningstagande i denna fråga anför fullmäktige:

Sparbankernas krav på att kunna bjuda sina kunder en med övriga kreditinstitut likartad service anse fullmäktige vara berättigat, men den för fullmäktige avgörande synpunkten har dock varit att fullmäktige icke finna det lämpligt eller möjligt att reglera konkurrensförhållandet mellan olika slag av kreditinstitut beträffande inlåningen genom sådana lagbestämmelser, som skulle förbjuda vissa inlåningsformer för en del kreditinstitut, i detta fall checkräkning för sparbankerna. Enligt fullmäktiges mening kan i så fall från sparbankshåll med lika stort berättigande resas krav på att andra slag av kreditinstitut genom lagstiftning förbjudas mottaga inlåning på med sparbanksräkning jämställda räkningar. Rättigheten att mottaga inlåning på annan räkning än sparbanksräkning bör därför enligt fullmäktiges mening i princip vara fri och om i de särskilda fallen begränsningar erfordras med hänsyn till sparbanks storlek, läge etc. böra dessa givas i sparbankens reglemente.

Även kommerskollegium intar den ståndpunkten, att det icke funnes anledning att genom rätten till checkräkning reglera konkurrensen mellan kreditinstituten. Enligt kollegiets uppfattning syntes det för övrigt knappast sannolikt att ett så begränsat medgivande att driva checkräkning som det här vore fråga om skulle vidga sparbankernas egentliga uppgifter eller rubba strukturförhållandena på kreditmarknaden.

Fullmäktige i riksgäldskontoret framhåller, att införandet av en fri sektor för sparbankerna skulle medföra en ökad konkurrens om inlåningsmedlen, vilket kunde tänkas medföra nya och måhända svårbemästrade problem för sparbankerna samt konsekvenser för penningmarknaden. Fullmäktige ville icke, trots viss tveksamhet med hänsyn till att konsekvenserna för närvarande svårligen kunde överblickas, motsätta sig förslaget. Fullmäktige utginge emellertid ifrån att möjligheten att öppna checkräkningsrörelse endast komme att begagnas av sådana sparbanker, som kunde räkna med att rörelsen skulle bli bärande och sålunda icke medföra en belastning för sparbankernas övriga rörelsegrenar. Det borde åligga tillsynsmyndigheten att med noggrannhet följa utvecklingen på detta område och särskilt beakta verkningarna på utlåningsförhållanden och likviditet.

Bank- och fondinspektionen menar att, eftersom frågan om arbetsfördelningen inom kreditorganisationen icke diskuterats av de sakkunniga innan ståndpunkt tagits till checkräkningsfrågan, inspektionen måste uttala sig med viss tveksamhet. Det vore förståeligt, om sparbankerna med tanke främst på betalningsvanorna hos sin kundkrets, som till väsentlig del utgjordes av jordbrukare, hantverkare och andra småföretagare, ville förbättra sina servicemöjligheter genom införande av checkräkning. Inspektionen fortsätter:

Att det kan vara en fördel för ifrågavarande kunder, att likvider till dem eller från dem på ett smidigt sätt kan ske genom den sparbank, där de eljest ha bankaffärer, är obestridligt, även om hållandet av en särskild checkräkning i en affärsbank eller jordbrukskassa i regel icke behöver vara förenad med några påtagliga olägenheter.

En överflyttning av ifrågavarande kunders bankaffärer i deras helhet till affärsbanker eller jordbrukskassor är, såvitt inspektionen kan finna, icke något allmänt intresse, och ur arbetsfördelnings- och konkurrenssynpunkt torde checkräkningsfrågan, sådan den lagts upp av de sakkunniga, icke ha den mycket stora betydelse, som från olika håll gjorts gällande. De ifrågavarande kreditinstituten ha alla under senare år visat en så betydande växtkraft, att man utan fara borde kunna bereda visst ökat utrymme åt institutens fria tävlan på ifrågavarande område. Av intresse är i detta sammanhang att sparbankerna i de övriga nordiska länderna sedan länge haft rätt att mottaga inlåning på checkräkning utan att olägenheter härav försports.

Bank- och fondinspektionen ville, bl. a. med hänsyn till den utveckling som ägt rum under senare år, icke vidhålla sin tidigare helt avvisande hållning till sparbankernas önskan att motta inlåning på checkräkning. Ett medgivande härtill skapade vissa problem för sparbankerna själva; särskild uppmärksamhet tarvade uppenbarligen likviditetsproblemen. Av likviditetsskäl borde ytterligare ett villkor knytas till rätten att motta inlåning på checkräkning, nämligen att maximum fastställdes jämväl beträffande behållningen å den enskilda räkningen. Inspektionen yttrar härom:

Att helt slopa en sådan begränsning skulle innebära, att några få kunder teoretiskt hade möjlighet att disponera hela den fria sektorn. Även om både sparbanken själv och tillsynsmyndigheten naturligtvis skulle tillse att en så extrem situation icke uppkom, är det dock enligt inspektionens be-

stämda uppfattning — bestyrkt av erfarenheter från bankövervakningen — riskabelt att här lämna fältet fritt. De mycket stora, och i vissa situationer ytterst rörliga överskottsmedel, som finnas hos en mängd av våra större företag, skulle sålunda till viss del kunna söka sig till sparbankerna och vid uttag därifrån framkalla likviditetspåfrestningar, som sparbankerna ej ha tillräckliga resurser att möta. Ett maximum behöver självfallet icke vara lika för alla sparbanker utan kan lämpligen anpassas efter den enskilda sparbankens förhållanden; härvid kan man tänka sig att relatera beloppet till den fria sektorns storlek. Bestämmelsen härom bör inflyta i sparbankens reglemente.

Inspektionen är medveten om att sparbanken ej kan undvika, att maximum någon gång överskrides på grund av insättningar på kontot av annan än kontoinnehavaren själv. Denna olägenhet ter sig dock väsentligt mindre än de risker, som synas vara förenade med att avstå från maximeringsbestämmelsen.

Svenska sparbanksföreningen yttrar, att föreningen accepterade den av de sakkunniga fastslagna målsättningen att sparbankernas huvuduppgift även i fortsättningen borde vara sparsamhetens befrämjande och att vägande skäl för en ny inriktning knappast kunde förebringas. Sparbankerna önskade självfallet icke bedriva en verksamhet av samma natur som exempelvis affärsbankerna, men de förmenade, att sparsamhetens befrämjande kunde ske och måste ske på mångahanda sätt. Den uppgift som de sakkunniga syntes vilja huvudsakligen tilldela sparbankerna, nämligen att uppsamla »egentliga», »genuina» eller »reella» sparmedel, kunde ingalunda anses vara tillfyllest, speciellt i betraktande av nuvarande tids snabba samhällsutveckling, som oavslutligt förde och borde föra helt nya slag av sparare och sparande in i sparbankernas verkningskrets. Ej minst med hänsyn till allmännyttan borde sparbankerna äga frihet att — givetvis under iakttagande av betryggande kontrollföreskrifter — vidare utveckla sin egenart.

Landsorganisationen anför, att sparbankernas verksamhet icke längre vore begränsad till enbart en uppsamling av sparmedel. Utvecklingen hade gått mot en alltmer omfattande bankmässig verksamhet. Det vore svårt att inse, att denna utveckling till moderna kreditinstitut kunde innebära några olägenheter ur samhällets eller kundernas synpunkt, även om därigenom gränserna mellan olika grupper av kreditinstitut bleve mindre skarpa. Landsorganisationen vore väl medveten om att införande av checkräkning i sparbankerna kunde visa sig bli kostnadskrävande. Det vore angeläget, att dessa kostnader icke belastade sparbankernas dominerande verksamhetsgren utan att varje verksamhetsgren i stort sett finge bära sina kostnader. Det vore rimligt, att förräntningen av insatta sparmedel icke ogynnsamt påverkades av de förbättrade servicemöjligheterna åt ett troligen ringa antal sparbankskunder.

Kooperativa förbundet uppger, att i det samarbete som förekomme mellan den konsumentkooperativa rörelsen och sparbanksrörelsen frånvaron av checkräkning i många fall medfört olägenheter.

Även de *remissinstanser*, som *avstyrker förslaget om inlåning å checkräkning*, svenska bankföreningen och svenska bankmannaförbundet samt två ledamöter i bank- och fondinspektionen, uppehåller sig vid frågan om gränsdragningen mellan kreditinstituten och anser, att denna fråga borde ha blivit föremål för vidare utredning och överväganden, innan ett slutligt ställningstagande i checkräkningsfrågan kunde ske.

Bankföreningen tillägger, att reglerna om den fria sektorn skulle, om de genomfördes, avsevärt ändra sparbanksväsendets struktur. Den fria sektorn finge enligt förslaget en sådan storlek, att sparbankerna skulle erhålla möjlighet att driva upp checkräkningsinlåningen till ungefär samma omfattning som densamma efter årtiondens verksamhet nått inom de institut, som sedan gammalt haft till uppgift att omhänderta sådana kortfristiga insättningsmedel, som naturligt hänfördes till denna inlåningsform. Bankföreningen fortsätter:

En undersökning av medelsaldot för checkräkningen i förhållande till annan inlåning under de fem sista åren hos provinsbankerna — alltså alla affärsbanker exklusive de fem största och exklusive Sparbankernas Bank — visar siffrorna 19,9, 17,9, 18,3, 18,4 respektive 16,8 %. Att uppgifterna avse provinsbankerna betingas därav att dessa banker på grund av sin storlek och arten av sin verksamhet snarare än övriga affärsbanker böra jämföras med sparbankerna. Motsvarande siffror för jordbrukskasserörelsen (grundade på kvartalsmedeltal) utgöra respektive 14,0, 15,6, 16,0, 17,9 och 15,7 %. Att mot bakgrunden av sådana siffror göra gällande, att en fri sektor på 15 % för sparbankerna icke skulle innebära en radikal strukturförändring, är enligt bankföreningens mening ohållbart. Anmärkningsvärt är också, att de sakkunniga icke gjort någon som helst undersökning av frågan, huruvida det verkligen föreligger något behov för sparbanksväsendet av en checkräkningsinlåning. Ett förslag av denna räckvidd kan icke motiveras enbart med servicesynpunkter.

Bankföreningen hänvisar i detta sammanhang till två av föreningen i juni 1950 respektive oktober 1952 avgivna yttranden över framställningar från sparbanksföreningen om checkräkningsrätt (förstnämnda yttrande återgivet i de sakkunnigas betänkande s. 152 ff.). I sitt yttrande i oktober 1952 hade föreningen bl. a. framhållit, att det vore osannolikt att nya medel av någon storleksordning skulle tillföras marknaden genom att sparbankerna tillerkändes checkräkningsrätt, varemot en omflyttning av checkräkningsmedel från andra kreditinrättningar vore att förvänta. Denna anordning skulle följaktligen leda till en förändring av kapitalmarknadens struktur. Medel, som insattes på checkräkning, vore icke av sådan natur, att de lämpligen kunde läggas till grund för den bundna och långfristiga utlåning som sparbankerna tillämpade. — Bankföreningen anmärker slutligen, att genomförandet av en fri sektor komme att för sparbankerna själva aktualisera grundläggande problem av betydande räckvidd. Sålunda komme kraven på likviditet och solvens att öka, varjämte de organisatoriska och administrativa problemen komme att bli av en annan storleksordning än

tidigare. Checkräkningsrörelsen, som typiskt sett avsåge rörliga medel, krävde i detta hänseende särskild uppmärksamhet.

Bankmannaförbundet framhåller ytterligare, att det skulle ha varit av stort intresse om de sakkunniga undersökt de med checkräkning förenade kostnaderna liksom storleken av den inlåning som genomsnittligt erfordrades på ett checkräkningskonto för att detsamma icke skulle medföra förlust för banken. Enligt förbundets mening kunde det icke utan vidare förutsättas, att införandet av checkräkning skulle bli ekonomiskt bärande för sparbankerna överlag. Härvid borde särskilt observeras att många sparbanker av service- och konkurrenshänsyn kunde föranledas att motta medel på checkräkning, ehuru det ur rent ekonomiska synpunkter kunde framstå som mindre lämpligt. Det vore helt naturligt, att denna fråga om checkräkningens betydelse ur kostnadssynpunkt vore av stort intresse också för de anställda och deras fackliga organisation.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län ville starkt ifrågasätta lämpligheten av den föreslagna väsentliga utvidgningen av sparbankernas rörelseformer. Det kunde befaras, att en sådan utvidgning så småningom komme att medföra, att sparbankerna förlorade sin speciella karaktär av sparinrättningar. Ej heller kunde länsstyrelsen finna, att det föreläge något egentligt behov av en sådan rörelseutvidgning.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län vill icke direkt motsätta sig, att sparbankerna får checkräkningsrätt, men förordar, att frågan ägnas ytterligare uppmärksamhet. En möjlighet till avvägning vore enligt länsstyrelsens mening att förbehålla checkräkningsrätten endast åt de större sparbankerna.

En utvidgning av checkräkningsrätten till att jämväl avse rätt för sparbankerna att använda sig av checkräkning som utlåningsform har förordats i ett flertal remissyttranden. Förespråkare för denna tanke är *fullmäktige i riksbanken, kommerskollegium, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands och Jönköpings län, svenska sparbanksföreningen, Sparbankernas bankaktiebolag, landsorganisationen, kooperativa förbundet och svenska stadsförbundet*.

Fullmäktige i riksbanken och kommerskollegium kan icke dela de sakkunnigas uppfattning, att rätt till checkräkning i kredit skulle medföra en expansion av sparbankernas rörelse till områden, som vore främmande för den egentliga sparbanksmässiga verksamheten. Fullmäktige tillägger, att det icke kunde anses föreligga någon skillnad mellan en kredit i checkräkning och en sådan teknisk ordning för utlåningen, som toge formen av debitering av kundens lånekonto och kreditering av hans checkräkning. Det senare förfaringssättet vore praktikabelt.

Sparbanksföreningen — som menar att kredit i checkräkning vore en utlåningsform som på ett naturligt sätt kompletterade inlåningen på sådan räkning — ville inskränka sig till att framhålla det behov, som för sparbankernas del föreläge. Det kunde icke med fog göras gällande — yttrar föreningen — att de sparbanker, som kunde vilja uppta denna verksamhet, icke skulle äga tillräckliga resurser att på tillfredsställande sätt handha därmed

förknippade uppgifter. Vad anginge fordringarna på säkerheter brukade utlåningsformen checkräkning icke representera någon avvikelse från andra utlåningsformer.

Sparbankernas bankaktiebolag betonar, att utlåning å checkräkning ej skilde sig i sak utan endast i form från annan utlåning.

En annan ståndpunkt i fråga om rätten att hålla checkräkning i kredit intar *fullmäktige i riksgäldskontoret*, som anser sig för närvarande icke kunna tillstyrka en sådan rätt.

De sakkunnigas förslag om bibehållande i sparbankslagstiftningen av föreskrift om individuellt insättningsmaximum för sparbanksräkning har i några remissyttranden mött gensaga.

Fullmäktige i riksbanken anser sålunda, att det icke förebragts några rationella grunder för att vid sidan av de allmänna inlånings- och likviditetsbestämmelserna genom lagstadgande begränsa just inlåningen på sparbanks- eller sparkasseräkning, medan övrig inlåning icke vore underkastad begränsning i vad avsåge varje enskild insättare. Det kunde icke finnas någon logisk motivering för att exempelvis en affärsbank med en inlåning på cirka 40 miljoner kronor och fonder på cirka fem miljoner kronor skulle i motsats till en sparbank med en kanske tio gånger så stor omslutning äga rätt att motta inlåning från en och samma person till obegränsat belopp. Fastslöges i lagen ett maximibelopp, riskerade man dessutom ett kringgående av lagen, vilket i många fall kunde vara omöjligt för sparbanken att upptäcka. Bestämmelsen om individuellt insättarmaximum borde därför enligt fullmäktiges mening utgå ur lagen och i stället eventuellt meddelas i sparbanksreglemente.

Sparbanksföreningen och *överståthållarämbetet* ansluter sig till samma mening.

Även *landsorganisationen* och *svenska stadsförbundet* ifrågasätter, huruvida en i lag fastställd gräns för insättningar på sparbanksräkning erfordrades eller vore lämplig.

Av motsatt uppfattning är *sparbanksinspektionen*. Inspektionen erinrar inledningsvis om att tanken att frigöra sparbanks inlåning från alla inskränkande föreskrifter framförts i den offentliga debatten under senare tid, bl. a. i samband med motioner i ämnet till riksdagen, varvid gällande individuella begränsning betecknats som meningslös. Från sparbankshåll hade det också vid vissa tillfällen gjorts gällande att maximeringen av insättningarna vore onödig. Man hade även åberopat, att i våra nordiska grannländer någon dylik begränsning av inlåningen icke funnes.

Inspektionen ville understryka, att det självfallet icke funnes något som helst skäl till att sparbankerna med sina uteslutande allmännyttiga syften skulle vara mindre gynnade än andra penninginrättningar. Reglerna för sparbanksrörelsen hade tillkommit uteslutande i dess eget och samhällets intresse. Den avgörande synpunkten på frågan borde vara i vad mån inskränkningarna i handlingsfriheten alltjämt kunde anses vara till fördel

för den stora massan av insättare samt för den uppgift i samhällsekonomin, som sparbankerna i egenskap av kreditgivare tillika hade. Menade man, att sistnämnda uppgift borde utvidgas utöver det traditionella området och att en friare medelsanskaffning därför borde komma till stånd, finge nyttan av en sådan utvidgning i sin tur vägas mot det insättarintresse, som kunde vara förknippat med nuvarande begränsning av inlåningen. Under förutsättning, att enighet rådde därom, att sparbankerna alltjämt skulle för befordrande av sparsamhet bedriva in- och utlåning av penningar, vore det sålunda det sparfrämjande motivet med verksamheten som borde vara avgörande i diskussionen. Därav följde, att utlåningen skulle anpassas efter inlåningens karaktär och främja amorteringar. Sparbankerna hade tillkommit för att stödja och befrämja personligt sparande till skillnad från företagssparande och statligt sparande. De personer, som under nuvarande förhållanden företrädesvis återfunnes hos sparbankerna som insättare, utgjordes dels och övervägande av sådana, som vore mindre väl förfarna med affärslivet och värdepappersmarknaden och som därför föredroge att placera sitt kapital på ett enkelt och säkert sätt, till hygglig ränta och samtidigt relativt lättåtkomligt och utan risk för kursförluster, och dels av sådana, som visserligen hade större placeringsvana men ville ha bästa bankränta å de överskottsmedel som hölles som likviditetsreserv eller i avvaktan på andra placeringsmöjligheter. Det torde vara ganska sällan som dylika enskilda personer ville insätta belopp, som ej skulle rymmas inom föreslaget maximum. Däremot funnes det annan inlåning av jämförlig karaktär som nyssnämnda insättares men av sådan storlek att sagda utrymme skulle bli för litet, såsom sammanslutningars, stiftelsers och donationers fonder, vilka kunna sägas jämväl naturligt höra hemma hos sparbankerna.

Inspektionen fortsätter:

Det utmärkande för sparbankernas nuvarande insättarmedel är deras genomsnittligt visserligen ej formellt men reellt långfristiga karaktär, vilket sätter sparbankerna i stånd att i sin kreditgivning i stor utsträckning utvälja marknadens säkraste ehuru likaledes reellt långfristiga placeringar, nämligen lån mot inteckningar i jordbruk och bostäder. Härmed tillgodoses på en gång säkerhetskravet, som med hänsyn till insättarbehållningens sammansättning av till stor del enkelt och tillitsfullt folks samtliga besparingar — ej minst änkors och föräldralösas medel — samt frånvaron av egentlig riskmarginal i räntesättningen måste sättas särskilt högt, och det ständigt växande behovet av långfristiga krediter för nämnda ändamål. Skulle individuellt insättningsmaximum slopas — och därmed förslaget om den fria sektorn — kan det antagas att sparbankernas inlåning så småningom skulle undergå viss förändring. Det kan befaras, att många sparbanker i sådant läge icke skulle kunna motstå frestelsen att mottaga större kapitalbelopp från företag, som sökte en tillfällig förräntning av sina överskottsmedel. Sådan inlåning skulle ej kunna placeras på traditionellt sätt utan måste leda till en kreditgivning av mera affärsbanksbetonad typ och därmed ock av mera riskfylld art. En långivning av samma typ skulle vidare uppkomma därigenom, att de företag, som blivit insättningskunder, i ett annat läge knappast skulle kunna avvisas som lånekunder. Fortsatt utveckling i sådan riktning skulle, såsom erfarenheten från såväl affärsbankernas rörelse som sparbankernas i de nordiska

grannländerna visar, framtvinga en större räntemarginal, det vill säga höjning av utlåningsräntorna och sänkning av inlåningsräntorna. Det kan därvid sättas i fråga, om denna verkan skulle kunna begränsas till endast det mera affärsbetonade kapital som inkommit i sparbanksrörelsen. Ledningarnas intresse skulle genom den utvidgade verksamheten avledas från sparbanks sparbefordrande uppgift i samma mån som deras tid och uppmärksamhet måste ägnas åt de nya placeringsuppgifterna. De som bleve lidande på den förändrade verksamheten vore de utanför företagsvärlden stående små och stora spararna av alla kategorier. Det bör ej förbises, att det finns goda skäl att förmoda, att räntan jämväl å affärsbankernas sparräkningar under rådande förhållanden hålles vid sin nuvarande höjd av hänsyn till den av sparbankerna tillämpade insättarräntan.

Det bör emellertid betonas, att föreliggande problem icke är av den enkla beskaffenhet, att det generellt kan påstås, att sparbankerna icke äro betjänta av stora insättningsbelopp. I själva verket ligger det naturligtvis så till, vad inlåningen beträffar, att kostnaderna härför, per krona beräknade, bli mindre för stora insättningar än för små, när det är fråga om samma varaktighet i placeringen i båda fallen. Små konton med stor rörlighet — med rörlighet menas härvid även stort antal insättningsposter — såsom skolsparkonton och sparklubbskonton bli mycket dyra att förvalta. Sällan rörda konton å medelstora och större belopp eller sådana där saldot stadigt växer med ej för små belopp åt gången är den inlåningskärna som i ekonomiskt avseende bär upp rörelsen. När det emellertid blir fråga om verkligt stora insättningar av liten eller osäker varaktighet, bli även de stora kontona, oavsett om varaktigheten i själva verket blir betydande, mindre gynnsamma i kostnadshänseende. De kräva nämligen stor betalningsberedskap — ju större relativt sett, desto större de enskilda kontona äro i förhållande till den sammanlagda behållningen å dem och till inlåningen i övrigt — och sådan kostar alltid pengar.

Enligt sparbanksinspektionens uppfattning kunna sparbankerna således ur avkastningssynpunkt få nytta av att kunna mottaga större varaktiga placeringar, som ej rymmas å sparbanksräkningen, inom den fria sektorn, men samtidigt av denna sektors begränsning hindras från att utvecklas för långt i en för hela verksamheten olämplig riktning, därest även större överskottskapital från företagarevärlden skulle söka sig till dem. Inom den ram, som bildas av individuellt insättningsmaximum å sparbanksräkning och begränsningen av den fria sektorn, skulle sparbankerna, såvitt inspektionen förstår, få all nödig handlingsfrihet för utveckling av rörelsen, så länge denna skall kännetecknas av en speciellt sparbefordrande inriktning.

Sparbanksinspektionen framhåller vidare, att nu ifrågakvarande begränsning av inlåningen måste betraktas i samband med vissa andra bestämmelser i sparbankslagen. Den sparbankerna meddelade rätten att utlämna bundna lån, som vore mycket omfattande, hade sålunda sin motivering i den erfarenhetsmässigt stora stabilitet, som utmärkte inlåningen. Denna stabilitet måste återigen till ej ringa del återföras på bestämmelsen om individuellt insättningsmaximum. Rätten att utlämna bundna inteckningslån hade också av de sakkunniga knutits till, förutom fonderna såsom förut, insättarnas behållning å sparbanksräkning. Skulle individuellt insättningsmaximum ej bibehållas, finge frågan om utlämnande av bundna lån omprövas.

Beträffande hänvisningen till frånvaron av bestämmelser om insättningsmaximum i grannländernas sparbankslagstiftning anför sparbanksinspektionen:

Dylika hänvisningar bli enligt sparbanksinspektionens mening av föga värde, såvida man icke gör klart för sig, vilken typ av sparbanker man vill ha, och huruvida en annan typ än den traditionellt svenska skulle vara bättre för våra förhållanden. Skall man emellertid gå efter förebilder finns det icke anledning att välja dem ensidigt. Individuellt insättningsmaximum, varom nu främst är fråga, är ingalunda någonting egenartat för de svenska sparbankerna. Sådant finns även i t. ex. Frankrike och i viss utsträckning i England och Amerika. I Frankrike lär maximum efter senaste höjningen år 1953 vara 500 000 francs, det vill säga cirka 7 500 svenska kronor. I England, där sparbankerna mera äro att betrakta som inlåningsombud för det nationella skuldkontoret än som fria kreditinstitutioner, lär gälla ett årligt maximum, men ej i övrigt, för insättningar som helt skola vidarebefordras till sagda skuldkontor, och ett totalt — 1 000 £ — å varje konto för medel som sparbank själv äger i viss mån använda för kreditgivning. I Amerika råder insättningsmaximum i vissa av de stater, där sparbanker finnas. I staten New York, vars sparbanker förvalta över femtiofem procent av sparbanksinsättningarna i Amerika och bland vilka återfinnas sexton av de sjutton största sparbankerna i världen (alla sjutton äro amerikanska) — nummer ett av dem hade vid utgången av år 1953 en insättarbehållning å 1 123 224 000 \$ — gäller ett insättningsmaximum å 10 000 \$. Även i övrigt företer den amerikanska sparbankslagstiftningen — det är här fråga om särskilda lagar för varje delstat — en restriktiv hållning i likhet med den svenska. Det torde icke vara alldeles felaktigt att se ett sammanhang mellan denna restriktivitet och den omständigheten, att, medan massor av insättare gjorde förluster med anledning av att cirka 10 000 affärsbanker förolyckades i den stora bankkrisen åren 1929—1933, vilken till utpräglad grad var en likviditetskris, behövde ingen insättare i sparbank förlora en enda dollar.

Jämväl *generalpoststyrelsen* biträder förslaget om bibehållande av insättningsmaximum men uttalar tvivel om att härigenom skulle skapas garanti för att sparbanksräkningen komme att förbehållas reella sparmedel. Enligt styrelsens mening vore det icke alldeles klart, vilka insättarmedel som kunde anses som sparmedel i egentlig mening. Det nutida sparandet vore i stor utsträckning inriktat på närliggande sparmål. Även blygsamma insättningar kunde sålunda vara av mycket kortfristig beskaffenhet. När därför maximumbeloppet sattes så högt som vid 75 000 kronor, som föreslagits av de sakkunniga, hade ett stort utrymme beretts för kortvariga dispositioner av även betydande belopp. Styrelsen ansåge fördenskull, att beskaffenheten av tillgodohavandena på sparbanksräkningen vore en sak, man kunde bortse ifrån, när behovet av ett insättningsmaximum diskuterades. Omsorgen om sparbankernas likviditet vore däremot ett bärande skäl för bibehållande av insättningsmaximum.

Beträffande storleken av det i lag fastställda högsta beloppet för insättningsmaximum beträffande sparbanksräkning har de sakkunnigas förslag härutinnan uttryckligen tillstyrkts av *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Kopparbergs län*.

Landskommunernas förbund förordar, att högsta beloppet måtte fastställas till åtminstone 100 000 kronor med rätt för tillsynsmyndighet att liksom hittills kunna lämna tillstånd för sparbank att motta större belopp. Förbun-

det framhåller, att landskommunerna sedan gammalt i stor omfattning haft bl. a. fondmedel placerade i sparbank. Genom den starkt ökade kommunala fondbildningen till följd av att förvaltningsenheterna förstorats genom kommunindelningsreformen och därigenom att medelsförvaltningen i många av de nybildade kommunerna centraliserats hade hittillsvarande insättningsmaximum visat sig vara alltför lågt.

Svenska bankföreningen finner det däremot tveksamt, om den av de sakkunniga föreslagna höjningen vore påkallad. Någon höjning torde sålunda icke behöva ske — yttrar föreningen — med hänsyn till de sparare, som sparbankerna normalt sett skulle betjäna. I vart fall borde ökningen icke göras större än vad som motsvarade penningvärdets fall sedan år 1948, då beloppet 50 000 kronor fastställdes. Detta skulle betyda, att insättningsmaximum lämpligen borde fastställas till 60 000 kronor. De sakkunnigas förslag, att insättningsmaximum skulle kunna överskridas därigenom att den fria sektorn utnyttjades för detta ändamål, ville bankföreningen på det bestämdaste motsätta sig. Reglerna om insättningsmaximum skulle genom detta förslag bli i stort sett betydelselösa, vilket självfallet kunde i viktiga avseenden påverka andra kreditinstituts verksamhet.

Sparbanksinspektionen anmärker — i anledning av de sakkunnigas uttalande, att maximibeloppet endast borde avse sparbank, hos vilken summan av insättarbehållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut överstege tre miljoner kronor, medan för sparbanker med mindre omslutning i analogi med hittillsvarande praxis ett lägre maximibelopp borde fastställas i reglementet — att denna praxis innebure, att för sparbank i storleksordning upp till en och en halv miljon kronor medgivits ett insättningsmaximum av 15 000 kronor och i storleksordning en och en halv—tre miljoner kronor ett maximum av 30 000 kronor. Inspektionen förklarar, att den delade uppfattningen, att en dylik gradering borde göras, men anser att högsta insättningsmaximum 75 000 kronor endast borde få tillämpas av sparbank med en omslutning överstigande fem miljoner kronor och att nuvarande insättningsmaximum 50 000 kronor borde vara högsta gräns för sparbanker i storleksordning tre—fem miljoner kronor.

I fråga om fastställandet av den fria sektorns storlek har skilda meningar yppats i remissyttrandena.

Fullmäktige i riksgäldskontoret har — såsom tidigare nämnts — icke velat motsätta sig förslaget om en fri sektor men har sagt sig hysa tveksamhet med hänsyn till att konsekvenserna för närvarande svårigen kunde överblickas. Det syntes enligt fullmäktiges mening välbetänkt, att den fria sektorn erhöles en tämligen snäv begränsning; 15 procent syntes vara ett godtagbart maximum.

Sparbanksinspektionen säger sig endast med tveksamhet tillstyrka ett så högt procenttal som 15 procent. Ramen för den fria sektorn borde icke göras för vid — menar inspektionen — enär risk eljest funnes för att sparbankernas intresse skulle dras från deras verkliga uppgifter att ge allmänheten möj-

lighet till säkra, räntebärande placeringar och med så liten kostnad som möjligt använda det hopsamlade kapitalet för täckande av kreditbehov inom sparbankernas verksamhetsområde. Den föreslagna storleken av sektorn skulle enligt inspektionens mening i vissa fall lämna sparbankerna möjligheter att delvis driva en rörelse, som icke kunde sägas ha något direkt samband med deras sparfrämjande uppgifter.

Bank- och fondinspektionen framhåller, att en ändring av inlåningens struktur även inverkade på utlåningens och på så sätt kunde få till konsekvens en utvidgning av sparbankernas verksamhetsfält. Begränsningen av den fria sektorn till 15 procent syntes därför välbetänkt.

Några remissvar innehåller däremot meningen, att den fria sektorn borde fastställas till högre kvot än vad de sakkunniga föreslagit. Av denna uppfattning är *länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Gotlands och Västerbottens län* samt *svenska sparbanksföreningen*.

Sparbanksföreningen anför, att gränsdragningen enligt samstämmig uppfattning inom de lokala sparbanksföreningarna vore alltför snäv. Även enligt föreningens mening måste det anses som ett relativt blygsamt önskemål att, såsom yrkades i flertalet yttranden av lokalföreningarna, sektorn vidgades till åtminstone 20 procent av inlåningen.

I några remissyttranden framföres dessutom åsikten, att i den fria sektorn icke borde inräknas de i sparbankerna nu innestående s. k. dispensmedlen. Denna mening omfattas bl. a. av *länsstyrelsen i Gotlands län*.

Svenska jordbrukskreditkassan anser att, därest sparbank medgäves rätt att motta inlåning på annan räkning än sparbanksräkning, denna frihet icke borde innebära rätt att motta inlåning på annan räkning än som av bank vanligen begagnades.

Av samma mening är *riksförbundet landsbygdens folk*.

Bankföreningen anmärker i fråga om den tekniska utformningen av den fria sektorn, att dennas omfattning borde ställas i relation till sparbanks eget kapital och ej till inlåningen.

Departementschefen. Checkräkningskonto kan som redan omtalats avse medel, som räkningsinnehavaren insatt, eller kreditbelopp, som banken ställt till hans eventuella förfogande. I bägge fallen disponeras medlen genom att anvisning (check), utställd av räkningsinnehavaren, presenteras i banken av denne själv eller av annan person. Detta innebär dels att checkräkningsmedlen är betalbara vid anfordran (avista), dels att kreditbelopp lyftes utan att eljest vedertaget skuldfordringsbevis kommer till begagnande vid själva utbetalningen. Det är dessa särdrag hos checkräkningen som hindrar sparbankerna från att använda den i sin rörelse. SpL förbjuder nämligen såväl inlåning på avistaräkning som utlämnande av lån mot annat fordringsbevis än skuldebrev.

I det föregående har också berörts att sparbankerna under senare tid vid upprepade tillfällen framställt önskemål om att angivna hinder mot checkräkningsrörelse måtte undanröjas. Framför allt har en sådan reform mo-

tiverats med att den vore nödvändig, om sparbankerna skulle kunna tillgodose sina kunders anspråk på fullgod service. Inom kundkretsen hade sålunda rests krav på bekvämare betalningsmedel än som för närvarande funnes att tillgå. Främst härefter detta krav från jordbrukarna och deras ekonomiska organisationer samt från de kommuner, som tillhörde sparbankernas kunder. Även för andra grupper inom sparbankernas vanliga kundkrets skulle emellertid möjligheten att begagna checkräkning vara värdefull. Den omständigheten, att sparbankerna icke kunnat erbjuda checkräkning, hade ibland medfört, att kunder, som på ett naturligt sätt hörde till sparbankerna, tvingats flytta över sina affärer till andra penninginstitut för att komma i åtnjutande av checkräkningens fördelar, anfördes det från sparbankshåll. Dessutom har det erinrats om att bland de vanliga penning- och kreditinstituten endast sparbankerna vore uteslutna från möjligheten att tillhandahålla kunderna checkräkning.

I fråga om rätten att använda checkräkningen såsom inlåningsräkning har de sakkunniga icke ställt sig avvisande till sparbanksönskemålen. Den i betänkandet föreslagna anordningen med en i relation till inlåningen på motboksräkning ställd s. k. fri sektor, inom vilken sparbankerna själva finge bestämma formerna och villkoren för inlåningen, skulle sålunda kunna utnyttjas bl. a. för mottagande av begränsade insättningar å checkräkning. Däremot har de sakkunniga icke ansett sig kunna tillstyrka, att checkräkningskrediter skulle få beviljas i sparbankernas verksamhet.

Bortsett från den speciella sparklubbsräkningen står för närvarande endast motboksräkningen till förfogande för sparbankernas inlåning från allmänheten. Motboksräkningen är avsedd för insamlandet av egentliga sparmedel, och det är därför naturligt, att den icke så väl tillgodoser de särskilda behov, som gör sig gällande beträffande inlåning av mera rörlig karaktär. Det torde ej böra betvivlas, att sådana behov ibland kan uppstå även inom sparbankernas traditionella kundkrets. Exempelvis kan det därvid framstå som en brist, att motboksräkningen icke är lämpad att användas för utbetalning av medel till annan person. Ytterligare en olägenhet är att den ej kan bekvämt utnyttjas, om annan person vill göra inbetalning till räkningssinnehavaren. Skulle sparbankerna få begagna checkräkning i sin verksamhet, komme härigenom det behöfliga komplementet till motboksräkningen att stå deras kunder till buds. Att rätten till checkräkning skulle ge sparbankerna möjlighet att i viss mån förbättra sin service synes följaktligen icke kunna gendrivas.

Detsamma har vitsordats av de sakkunniga. Dock har dessa anført jämväl omständigheter, som de ansett tala mot checkräkningsrörelse inom sparbanksväsendet. Så har åberopats att en obegränsad rätt för sparbankerna att ta emot insättningar å checkräkning kunde medföra viss risk för att sparbanksinlåningens dominerande karaktär av reella sparmedel ginge förlorad, d. v. s. att insättningarna till mera avsevärd del komme att utgöras av lätttrögligt kapital. Sparbanksrörelsen bleve på detta sätt mera affärsbetonad. Den ändrade inlåningskaraktären skulle även prägla inriktningen av utlå-

ningen. Sparbankerna skulle till följd härav komma in på verksamhetsfält, som finge betraktas såsom främmande för den egentligt sparbanksmässiga verksamheten. Sistnämnda synpunkt har de sakkunniga särskilt starkt betonat i fråga om checkräkningens användande som en form för kreditgivning. Det är mot bakgrunden av nu redovisade överväganden de sakkunniga funnit sig böra inta en helt negativ ståndpunkt till kredit i checkräkning och rekommendera checkräkningsinlåning endast inom ramen för omnämnda fria sektor.

Med sina uttalanden om att en oinskränkt checkräkningsrörelse skulle kunna föranleda en förskjutning av sparbanksverksamheten till nya områden har de sakkunniga vidrört de av dem eljest icke närmare behandlade spörsmålen om gränsdragningen mellan de olika kreditinstituten. Som jag nämnt uti inledningen har jag icke för avsikt att i förevarande lagstiftningsärende verkställa någon prövning av dessa spörsmål. Såväl i nyssnämnda sammanhang som i propositionen angående ny lag om bankrörelse (s. 114) har jag emellertid antytt, att vissa av hithörande frågor torde komma att uppmärksammas vid en framtida utredning om enhetliga inlåningsrättsliga regler för kreditinstituten. I avvaktan på att gränsdragningsproblemen blir närmare belysta, får det anses vara befogat att iaktta försiktighet, när fråga uppkommer om att i det ena eller andra hänseendet rubba vad som traditionellt betraktats som skiljelinjer mellan institutens funktionsområden. Vad här angår sparbankernas rätt till checkräkning lär det ur nu nämnda synpunkter vara lämpligt, att vissa spärrar tillämpas. En ännu mera restriktiv hållning finner jag å andra sidan icke vara berättigad. Jag kan således icke ansluta mig till de sakkunnigas mening, att checkräkning på kredit sidan icke alls borde tillåtas. Denna deras mening ter sig desto mindre befogat som frågorna om checkräkning såsom inlåningsform och kredit i checkräkning står i mycket nära samband med varandra och därför bör i princip regleras på likartat sätt. Detta synes också vara uppfattningen hos ett flertal remissinstanser, som kritiserat de sakkunnigas ståndpunkt till checkräkningskrediten, bland dem fullmäktige i riksbanken. Det må för övrigt understrykas, att utlåningsformen checkräkning icke representerar någon avvikelse från annan utlåning såvitt angår kravet på fullgod säkerhet och att checkräkningskrediten följaktligen icke ur denna synpunkt skulle införa något riskmoment i sparbanksrörelsen. Jag är alltså av den åsikten, att sparbankslagstiftningen bör öppna visst utrymme både för insättning på checkräkning och för checkräkningens användande i kreditgivningen. Att begränsningen av sparbankernas checkräkningsrörelse möjligen kan anses böra komma till något olika uttryck beträffande de båda sidorna av denna rörelsegren betingas främst av tekniska förhållanden och står icke i motsatsställning till den principiellt enhetliga bedömningen av hela checkräkningsfrågan.

Jag övergår nu till att behandla vilka spärregler som kan vara de lämpligaste i syfte att i nuvarande läge ernå denna begränsning och granskar därvid till en början de stadganden om en fri sektor, vilka de sakkunniga

i detta hänseende förordat i fråga om checkräkningen som inlåningsform. Lämpligheten av anordningen med den fria sektorn är emellertid delvis beroende av huruvida nuvarande individuella maximering av insättningen å motboksräkning bör bibehållas. Det synes därför nödvändigt att i sammanhanget ta upp detta ämne.

SpL föreskriver som framgått, att sparbanks reglemente skall innehålla bestämmelse om det belopp — högst 50 000 kronor — utöver vilket en och samma insättares tillgodohavande å motboksräkning icke får ökas på annat sätt än genom upplupen räntas läggande till kapitalet. De sakkunniga har förordat, att insättningsmaxima bör tillämpas även i fortsättningen. Till förmån härför har de åberopat, att den långfristighet, som utmärker inlåningen på motboksräkning, till ej ringa del kunde återföras på föreskriften om iakttagande av insättningsmaxima. I sin tur hade denna långfristiga struktur hos sparbanksinsättningarna skänkt sparbankerna möjlighet att placera inlåningen på ett sätt, som motsvarat både kravet på säkerhet och önskemålet om en förmånlig inlåningsränta. Rörande den högsta beloppsgränsen har de sakkunniga föreslagit en höjning till 75 000 kronor, föranledd av ändringarna i penningvärdet men jämväl av uppfattningen att hittillsvarande beloppsgräns vore för låg, även om man bortsåge från nämnda omständighet. Under remissförfarandet har sparbanksinspektionen utförligt analyserat verkningarna av maximeringsföreskriften och på grundval härav instämt i sakkunniguppfattningen om betydelsen av en sådan föreskrift. Däremot har andra remissinstanser, exempelvis fullmäktige i riksbanken, ifrågasatt om ett insättningsmaximum verkligen hade en mission att fylla.

I frågan om det berättigade i regler om insättningsmaximum gör sig sålunda direkt motstående synpunkter gällande. Att avväga dessa mot varandra utan att samtidigt ta ställning till berörda gränsdragningsfrågor rörande kreditinstitutens verksamhetsfält torde vara en vanskelig uppgift. Som jag uttalat i propositionen angående ny lag om bankrörelse (s. 181) lär även frågan om maximeringsbestämmelserna komma under bedömande vid den omnämnda framtida utredningen om inlåningsreglernas utformning och de därmed sammanhängande gränsdragningsproblemen. I nuvarande läge synes det därför vara rimligt, att regler om insättningsmaximum tills vidare bibehållas.

Vad själva beloppsgränsen för maximeringen beträffar anser jag i likhet med de sakkunniga, att en höjning är befogad. Denna synes kunna få bli större än enligt sakkunnigförslaget. På grundval av mina egna överväganden i frågan har jag funnit mig böra förorda, att den högsta beloppsgräns, som skall kunna tillämpas, sättes vid 100 000 kronor. Naturligt nog är det motiverat med en differentiering av insättningsmaxima allt efter sparbankernas storlek. Gentemot vad sparbanksinspektionen anfört i detta hänseende vill jag emellertid framhålla, att differentieringen icke bör verkställas enligt ett fastlåst schema utan att insättningsmaxima bör enligt mera fria hänsynstaganden bestämmas till de belopp, som ter sig bäst avpassade efter förhållandena i varje särskilt fall.

Som alternativ till den av de sakkunniga föreslagna konstruktionen med en fri sektor skulle i och för sig kunna tänkas andra medel att åstadkomma den i nuvarande läge — i avvaktan på en utredning om gränsdragningen — erforderliga begränsningen av insättningar på checkräkning. De sakkunniga har själva övervägt dylika alternativ. Närmast anmäler sig uppslaget att maximera den enskilde checkräkningsinnehavarens insättningsrätt antingen på så sätt, att ett gemensamt maximum fastställles för motboks- och checkräkning, eller på så sätt, att skilda maxima lagfästes. Gentemot dessa lösningar har emellertid de sakkunniga framhållit, att med hänsyn till eventuellt utelöpande checkar praktiska svårigheter skulle uppstå både för sparbankerna själva att iaktta maximeringsföreskrifterna och för tillsynsmyndigheterna att utöva kontroll över deras efterlevnad. Motsvarande svårigheter vore icke förenade med den utväg, som representerades av den fria sektorn, vilken hade sin storlek bestämd icke i relation till individuella kontoställningar utan i förhållande till sparbankens totala inlåning utanför sektorn.

Kontrollen av att den fria sektorn icke överskrides torde i allmänhet icke vara svår att utöva. Ur denna synpunkt lär det därför kunna medges, att anordningen med en fri sektor har företrädde framför olika individuella begränsningar av rätten till insättning å checkräkning. En annan icke oväsentlig fördel med det föreslagna systemet har också återopats av de sakkunniga. Även denna sammanhänger med maximeringen av insättningen på motboksräkning. Som framhållits i det föregående har länsstyrelserna enligt gällande rätt befogenhet att dispensera från de fastställda insättningsmaxima. De sakkunniga har härtill med rätta anmärkt, att det ur principiell synpunkt syntes vara mindre lyckligt, att länsstyrelserna, såsom skedde genom dispensprövningen, skulle från sparbankerna avlyfta en del av ansvaret för de likviditetspåfrestningar, vilka kunde uppkomma för sparbankerna på grund av lämnade dispenser. Jag kan hålla med om att ansvaret för överskridande av maximibeloppen helt bör åvila vederbörande sparbanks styrelse i likhet med vad som gäller beträffande ansvaret för placeringen av de åt sparbanken anförtrödda medlen. Så skulle som angivits bli fallet med införandet av den fria sektorn.

De anförda argumenten till förmån för att för närvarande godta ifrågasvarande anordning synes alltså vara hållbara. Med hänsyn härtill vill jag acceptera densamma. Att komplettera sektorskonstruktionen med en individuell begränsning av den enskilde checkräkningsinnehavarens tillgodohavande, såsom förordats av bank- och fondinspektionen, finner jag varken vara erforderligt eller lämpligt, det sistnämnda med tanke på den nyss antydda svårigheten för sparbanken att iaktta en dylik begränsningsregel.

Storleken av den fria sektorn skulle enligt sakkunnigförslaget uppgå till 15 procent av de medel, som enligt senaste boksut inneslår å sparbanksräkning — en term som är sakkunnigförslagets benämning å den hittillsvarande motboksräkningen och som jag kan godkänna. I remissvaren har nämnda procenttal i allmänhet icke kritiserats. Emellertid har svenska bankförening-

en, som avstyrkt, att sparbankerna skulle få rätt till checkräkning, upplyst, att genomsnittsansättningen å checkräkning hos provinsbankerna och centralkassorna under de senaste fem åren motsvarat omkring 15 procent av övrig inlåning, och under återopande härav framhållit, att sparbankerna med den av de sakkunniga föreslagna storleken av sektorn skulle medges en jämförelsevis betydande rätt till checkräkningsinlåning. Å andra sidan har på sparbankshåll och från några länsstyrelser sida gjorts gällande att sektorn borde göras rymligare än vad de sakkunniga föreslagit.

Vid avvägningen av den fria sektorns storlek är det av intresse att konstatera, i vilken mån överskridandena av maximibeloppen för motboksräkning enligt hittills beviljade dispenser skulle ha tagit sektorn i anspråk, om den redan nu hade funnits att tillgå. Av uppgifter, som tillhandahållits av sparbanksinspektionen och avser läget den 30 september 1954, framgår att i ett fall dispens meddelats i sådan utsträckning, att dispensmedlen icke tillnärmelsevis skulle ha kunnat rymmas inom sektorn, om den haft den i sakkunnigförslaget utmätta storleken. Icke ens om insättningsmaximum för motboksräkningen förutsattes vara 75 000 kronor, skulle sektorn ha räckt till. Detta fall är emellertid av helt unik beskaffenhet. Beträffande en annan sparbank skulle dispensmedlen vid ett motboksräkningsmaximum av 75 000 kronor ha konsumerat ungefär sex av sektorns 15 procent. Sex sparbanker skulle under den tänkta förutsättningen, att deras verkliga insättningsmaxima vore något jämkade uppåt, ha utnyttjat sektorn för dispensmedel till mellan tre och fem procent. Övriga sparbanker saknar dispensmedel eller har sådana i allenast ringa utsträckning.

De sist presenterade sifferuppgifterna visar, att den fria sektorn till övervägande del kommer att kunna disponeras för checkräkningsinsättningar. Även om hänsyn tas såväl härtill som till de uppgifter angående checkräkningsinlåningens storlek vid provinsbankerna, vilka nyss redovisats, torde det kunna hävdas, att en 15-procentig fri sektor icke medger en för stor checkräkningsinlåning. Beaktas måste att det lediga sektorsutrymmet knappast kan bli helt utnyttjat för checkräkningsinsättningar, eftersom det torde bli erforderligt att normalt hålla en viss reservmarginal av sektorn oanvänd, bl. a. för att sparbanken ej skall tvingas avvisa eventuell tillströmning av sådana sparmedel, som egentligen hör hemma på sparbanksräkningen men ej rymmes där. Nu anförda omständigheter talar för att det av de sakkunniga föreslagna procenttalet för sektorn är tillfredsställande avvägt i anseende till de synpunkter, som kommit mig att under nu rådande förhållanden betrakta en begränsningsregel såsom motiverad. Jag biträder därför procenttalet i fråga.

Vad slutligen angår tekniken för att begränsa checkräkningskrediternas storlek har jag på grundval av vissa överväganden kommit till den uppfattningen, att en individuell spärr är lämpligast. Det synes vidare påkallat, att denna fixeras vid ett tämligen lågt belopp, eftersom i nuvarande läge icke åsyftas annat än att sparbankerna i rimlig omfattning skall kunna lämna kundkretsen service uti ifrågavarande hänseende. Vid högre belopp än 25 000

kronor för varje räkningshavare torde det icke vara möjligt att för närvarande, utifrån de synpunkter som tidigare anförts, sätta gränsen. — Att märka är att odisponerad checkräkningskredit ej skall inräknas bland de medel, som hänföres till den fria inlåningssektorn.

Lagtekniskt har rätten till checkräkningskrediter kommit till uttryck som ett undantag från det i 28 § i departementsförslaget — i överensstämmelse med gällande rätt och sakkunnigförslaget — intagna förbudet för sparbank att utlämna lån mot annat fordringsbevis än skuldebrev.

Reglerna om den fria sektorn har fått sin plats uti 25 § i departementsförslaget.

En övergångsbestämmelse, som beträffande ett fall föranledes av att möjligheten till dispens från föreskriften om insättningsmaximum för motboksräkning ersattes av en regel med innebörd att inlåning, som överskrider detta maximum, inrymmes i den fria sektorn, kommenteras i motiven till den föreslagna promulgationslagen.

V. Inlåningsrätt

Historik, gällande rätt m. m. Regler, som ställer sparbanks inlåning i ett tvingande förhållande till sparbankens fonder, har införts i sparbankslagstiftningen först genom SpL. I dess 25 § första stycket stadgades ursprungligen, att sparbank ägde inlåna penningar dels till ett belopp, motsvarande vissa uppräknade, någotsånär riskfria placeringar, dels ock därutöver till ett belopp av högst tolv och en halv gång fonderna. I andra stycket samma paragraf uppställdes som en yttersta fordran, att inlåningen skulle med avdrag för kontanta medel och banktillgodohavanden få uppgå till högst 50 gånger fonderna.

Genom lag den 11 juni 1937, som trädde i kraft den 1 juli samma år, infördes vissa ändringar i 25 § SpL. Ändringarna innebar dels vissa mindre jämkningar i uppräknningen av de tillgångar, för vilka fondtäckning enligt paragrafens första stycke icke behövde beräknas, och dels en jämkning av det i andra stycket angivna multipeltalet från 50 till 30 som yttersta spärr för inlåningen.

SpL:s fondrelationsregler hade därmed, bortsett från en mindre jämkning i uppräknningen av de täckningsfria tillgångarna, som verkställdes genom lag den 26 juni 1948, fått den lydelse, som alltså är gällande.

Enligt 25 § första stycket SpL i nuvarande utformning får sparbank motta inlåning till belopp, som motsvarar sparbankens kassa och de medel, som för sparbankens räkning inestår hos riksbanken, postsparbanken, inländskt bankbolag eller centralkassa för jordbrukskredit eller å postgiro, ävensom placeringar i riksgäldskontorets skuldförbindelser, i statens, Sveriges allmänna hypoteksbanks, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller andra fullgoda inhemska obligationer, i fordringar på grund av lån, för vilkas fulla gäldande staten, kommun eller dylik samfällighet ansvarar

eller för vilka säkerheten utgöres av nämnda slags obligationer, eller i fordringar på grund av lån, vilka förfaller eller kan av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader och för vilka säkerheten utgöres av inteckning inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog. Härutöver får sparbanken motta inlåning till ett belopp av högst tolv och en halv gånger sparbankens fonder. Lagrummets andra stycke inrymmer som nämnts den berörda 30-gångerregeln. Genom övergångsbestämmelse, tillkommen i samband med skärpningen år 1937 av multipeltalet från 50 till 30, skulle intill utgången av år 1949 inlåningsutrymmet bestämmas enligt relationstalet 50. Detta gällde sålunda sparbanker, vars reglementen blivit fastställda före den 1 juli 1937.

Vid sidan om SpL:s regler om inlåningsrätten har emellertid under senare år gällt en provisorisk lagstiftning angående sparbankernas inlåningsrätt.

Den 30 juni 1947 utfärdades sålunda lag med särskilda bestämmelser angående sparbanks inlåning. Genom nämnda lag, som hade giltighet allenaast intill utgången av år 1952, utvidgades sparbankernas rätt att motta inlåning, dels därigenom att till täckningsfria tillgångar enligt 25 § första stycket SpL hänfördes vissa inteckningslån, som ej förut upptagits bland de täckningsfria tillgångarna, och dels därigenom att Kungl. Maj:t bemyndigades att i särskilda fall medge att de i samband med 1937 års ändringar i 25 § SpL införda övergångsbestämmelserna — enligt vilka förhållandet mellan inlåningen och fonderna för tiden till utgången av år 1949 skulle regleras med hänsyn till relationstalet 50 i stället för 30 — finge utsträckas att gälla för tiden till utgången av år 1952. Numera är 1947 års lag ersatt utav en lag av den 23 maj 1952, vilken är bestämd att gälla till och med år 1955. De nya provisoriska bestämmelserna bemyndigar Kungl. Maj:t att efter ansökan medge sparbank att i stället för multipeltalet 30 i 25 § andra stycket SpL tillämpa multipeltalet 50 som minimirelation. Möjligheten att komma i åtnjutande av denna lättnad är alltså ej längre förbehållen de sparbanker, som fanns inrättade före den 1 juli 1937. I övrigt har 1952 års lag samma innehåll som 1947 års.

De utvidgningar av täckningsfriheten enligt 25 § första stycket SpL, vilka ägt rum genom 1947 års och 1952 års provisoriska stadganden, gör sig gällande i följande tre avseenden. För det första jämsättes med de enligt sagda lagrum täckningsfria inteckningslånen lån mot inteckning, som beviljats uti de i lagrummet angivna fastigheterna men som är sämre belägen till förmånsrätten. Sådana inteckningslån är täckningsfria, om de ligger inom 60 procent av fastighetens taxeringsvärde. Också här gäller att i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog. De provisoriska bestämmelserna tillåter vidare, att inteckningslån i jämväl bo-

stads- och affärsfastigheter, belägna annorstädes än i stad, köping eller municipalsamhälle, får betraktas som täckningsfria. I detta fall kräves dock att inteckningen ligger inom 50 procent av senast fastställda taxeringsvärdet. Slutligen innebär de provisoriska stadgandena, att även lån mot inteckning i tomträtt kan få upptas bland de täckningsfria tillgångarna. Det fordras härför, att inteckningen beviljats i tomträtt till bebyggd tomt, att den eller de byggnader, som finnes uppförda å tomten, är avsedda huvudsakligen för bostadsändamål eller till affärslokaler samt att inteckningen ligger inom 60 procent av senast fastställda taxeringsvärdet å byggnaderna. Det allmänna villkoret i 25 § första stycket SpL, att lånen icke får vara bundna, har giltighet även för de inteckningslån, som i kraft av förevarande bestämmelser undantas från täckningskravet.

Beträffande förarbetena till 1937 års ändringar i SpL och till den provisoriska lagstiftningen hänvisas till de sakkunnigas betänkande s. 164 ff.

De sakkunniga. Inledningsvis har de sakkunniga berört frågan om behovet av regler angående sparbankernas inlåningsrätt. En inrättning, som bedreve inlåning från allmänheten, måste — yttrar de sakkunniga — sörja för att verksamheten icke innebure risker för insättarna och för sparbanken själv. Det förnämsta medlet att ernå sådan trygghet vore en försiktig utlåningspolitik, dvs. en strävan att placera inlåningen i säkrast möjliga tillgångar. I nära samband med denna primära förutsättning för insättarnas säkerställande stode angelägenheten av tillräckligt vittgående nedskrivningar till förhindrande av att tillgångarnas bokförda värden komme att överstiga de verkliga. Det yttersta skyddet mot kvarstående förlustrisker måste dock enligt de sakkunniga skapas genom erforderlig fondbildning. Reglerna angående inlåningsrätten syftade till att skapa detta skydd.

De sakkunniga har därefter berört det aktuella fondrelationsläget inom sparbanksväsendet. De har därvid påvisat, att sparbankernas genomsnittliga fondrelation för närvarande vore sämre än på mycket lång tid. Alltifrån år 1940, då relationstalet var 9,42, hade fondrelationen varit sjunkande. Vid 1950 års slut hade den nått procenttalet 5,26 och vid 1952 års slut procenttalet 4,79. Skilda faktorer syntes enligt de sakkunnigas mening ha samverkat till den markerade relationsförsämringen under det sista årtiondet. De inflatoriska tendenserna på penningmarknaden med en riklig penningtillgång som följd hade medfört en siffermässigt sett kraftigt stegrad inlåning. Denna nominella ökning av inlåningen hade icke motsvarats av en jämförlik förändring av fondernas nominella storlek. Härigenom hade alltså uppkommit en förskjutning av proportionen mellan inlåning och fonder. Sparbankerna hade i allmänhet icke haft förmåga att motverka denna förskjutning genom fondavsättningar av erforderlig omfattning, vilket framför allt torde ha varit beroende av att den ringa marginalen mellan in- och utlåningsränta begränsat vinsterna. Men även beskattningen och de under senare tid ökade förvaltningskostnaderna hade bidragit till att fonderingsmöjligheterna blivit otillräckliga.

Sparbankernas fonderingssvårigheter skulle enligt de sakkunnigas uppfattning komma att öka, därest utvecklingen på ränte- och penningmarknaden bibehölle sin hittillsvarande utveckling. Härigenom skulle utrymmet för inlåningen minska. Blev sparbänkerna till följd härav nödsakade att avvisa inlåning, skulle själva deras sparfrämjande uppgift allvarligt äventyras. Dylika konsekvenser vore uppenbarligen icke önskvärda ur allmän synpunkt. Spörsålet om hur sparbänkernas existensmöjligheter borde säkerställas skulle bli föremål för de sakkunnigas behandling i annat sammanhang. Kungl. Maj:t hade nämligen i anledning av en framställning från svenska sparbanksföreningen om översyn av gällande bestämmelser rörande sparbanks rätt att i skattehänseende göra avdrag för fondavsättning uppdragit åt de sakkunniga att verkställa särskild utredning i ämnet.¹ Att de sakkunniga likväl i ett avseende redan intagit en bestämd ståndpunkt till nu berörda spörssmål framginge av deras uttalanden om fondernas betydelse för insättarnas skyddande. Frågan om sparbänkernas inlåningsmöjligheter kunde med andra ord icke gärna lösas genom ett uppgivande av det fondkrav, som ansåges nödvändigt för insättarnas trygghet.

I sakkunnigbetänkandet har därefter uppdragits vissa generella riktlinjer för bestämmandet av fondkravet. Den obligatoriska minimirelationen mellan inlåning och fonder måste enligt de sakkunniga grundas på en allmän bedömning, eftersom statistiskt material till belägg för att just en viss fondstyrka alltid skulle vara ägnad att motväga förlustriskerna ej vore lätt att framlägga. Vid denna bedömning vore åtskilliga principiella synpunkter att beakta. Övervägandena kunde för det första ej utgå från att alla sparbanker vore idealiskt skötta utan måste ta i sikte också att inrättningar med en mindre tillfredsställande administration kunde finnas. Vidare vore det närmast förhållandena under mindre gynnsamma konjunkturer som borde bestämma riskberedskapen. Angeläget vore även att fondkraven bestämdes på så sätt, att fonderna icke i allmänhetens ögon tedde sig otillräckliga för sitt ändamål. Om skilda omständigheter sålunda talade för att fondkraven icke sattes för lågt, måste det å andra sidan vara en strävan att icke göra kraven strängare än nämnda omständigheter påkallade. Frågeställningen vid den fortsatta behandlingen av förevarande lagstiftningsfråga borde därför enligt de sakkunniga snarast formuleras så: hur liberala vågar man göra relationsreglerna utan att i något avseende äventyra de syften, reglerna skall tjäna?

De sakkunniga uttalar till sist sin anslutning till den i gällande rätt genomförda principen, att inlåningsutrymmet skall vara beroende av den skiftande tryggheten hos de tillgångar, i vilka inlåningen placeras.

Vad sedan angår själva utformningen av inlåningsbestämmelserna har de sakkunniga diskuterat möjligheten att överge

¹ Resultatet av nämnda utredning har numera redovisats uti en den 23 november 1954 av de sakkunniga avgiven promemoria (stencilerad).

den i SpL använda konstruktionen med dubbla spärrar till förmån för en enda relationsregel på sätt affärsbanksreglerna stadgar. Därvid har de sakkunniga först uppehållit sig vid verkningarna av nuvarande dubbla spärrsystem. Detta system innebure, att sparbanks tillgångar indelades i tre grupper. I tillgångar, hörande till grupp ett, finge inlåning placeras till obegränsat belopp. Tillgångarna i fråga — kassa och banktillgodohavanden — vore emellertid av den art, att de lämnade ingen avkastning eller i vart fall endast avkastning, som vore otillfredsställande i förhållande till inlåningsräntan. De praktiska möjligheterna att verkställa placeringar i grupp ett vore följaktligen snäva. I tillgångar, hörande till grupperna två och tre, finge inlåning placeras till ett sammanlagt belopp av högst 30 gånger fonderna. Dock finge placeringarna i tillgångar som hörde till grupp tre — huvudsakligen högt liggande inteckningslån och borgenslån, i fortsättningen av de sakkunniga för enkelhetens skull sammanfattande benämnda sekundära tillgångar — motsvara högst 12 1/2 gånger fonderna. Den övre gränsen för placering av inlånade medel i grupp två låge alltså mellan 17 1/2 och 30 gånger fonderna, beroende på storleken av den inlåning som vore placerad i grupp tre. Systemet medförde, att minimifordringen på genomsnittlig fondtäckning för den inlåning, som ej placerades i grupp ett, kunde vara ganska föränderlig. Därest hela den täckningskrävande inlåningen placerades i tillgångar, hörande till grupp två, skulle det totala fondtäckningskravet begränsas till tre och en tredjedels procent, vilket vore den tillräckliga fondtäckningen enligt relationstalet 30. 12 1/2-gångeregeln skulle då icke alls träda i funktion. Men även om den täckningskrävande inlåningen placerades i tillgångar hörande till grupp tre, skulle fondtäckningskravet kunna stanna vid tre och en tredjedels procent. För den händelse inlåningsplaceringarna i grupp tre överskrede 41 2/3 procent av den täckningskrävande inlåningen, stegrades emellertid ofrånkomligen fondtäckningskravet genom att det komme att bestämmas av relationstalet 12 1/2. Allt eftersom placeringarna i grupp tre sedan ökade ytterligare, föranledde sistnämnda minimirelation en fortgående skärpning av fondtäckningskravet. Så bleve detta exempelvis fyra procent, då placeringarna i grupp tre uppginge till hälften, sex procent, då samma placeringar uppginge till tre fjärdedelar, och givetvis åtta procent, då den täckningskrävande inlåningen helt och hållet placerats i grupp tre.

Enligt de sakkunniga medförde sålunda konstruktionen med dubbla spärregler mera snävt begränsade inlåningsmöjligheter för de sparbanker, som i stor utsträckning placerade sin inlåning i sekundära tillgångar, än för övriga sparbanker. Detta hade också varit avsikten. En förutsättning för att verkningarna av regelkombinationen skulle bli de avsedda vore emellertid, att de båda multiplerna vore någorlunda riktigt avvägda sinsemellan.

En reform innebärande att konstruktionen med dubbla spärrar utbyttes mot en enda spärr skulle medföra att stadgandena om inlåningsrätten bleve enklare och klarare. Konstruktionen med en enda spärregel skulle emellertid icke i lika hög grad som nuvarande regelkombination låta placering-

arnas inbördes varierande trygghet inverka på fondtäckningskravet. Med en enda spärr skulle åtskillnad kunna göras blott mellan helt täckningsfria och icke täckningsfria tillgångar. Någon kategoriindelning av de sistnämnda tillgångarna bleve alltså icke möjlig. Placeringar i tillgångar, som tedde sig relativt ehuru icke fullt säkra, skulle icke alls gynnas, framför mera otrygga placeringar. De sakkunniga förordar på grund av det anförda, att systemet med dubbla spärrar bibehålles.

Vad angår frågan, huruvida multiplikttalet $12\frac{1}{2}$ i 25 § första stycket SpL bör höjas eller sänkas, har de sakkunniga i syfte att ge en föreställning om i vilken mån denna minimirelation i praktiken berett svårigheter för sparbankerna redovisat uppgifter, som avser läget hos sparbankerna den 31 december 1951. De sakkunniga anför:

Sparbankernas totala inlåning uppgick vid angivna tidpunkt till 8 078 072 000 kronor. Täckningsfria enligt 25 § första stycket SpL voro placeringar till sammanlagt belopp av 6 039 383 000 kronor. Fonderna utgjorde tillhoppa 409 153 000 kronor. Multipliceras det sistnämnda beloppet med $12\frac{1}{2}$, erhålles siffran 5 114 413 000. Sammanlagt med beloppet av de täckningsfria placeringarna utvisar denna hela inlåningsutrymmet enligt 25 § första stycket SpL: 11 153 796 000 kronor. Vid jämförelse med siffran för inlåningen framgår följaktligen, att sparbankerna kunnat inlåna ytterligare 3 075 724 000 kronor att placera i icke täckningsfria tillgångar enligt sistnämnda lagbestämmelse. Eftersom inlåningen belöpte sig till 8 078 072 000 kronor och de täckningsfria placeringarna till 6 039 383 000 kronor, kan vidare utläsas, att endast 2 038 689 000 kronor av inlåningen krävde fondtäckning enligt relationen $12\frac{1}{2}$. Ställer man häremot $12\frac{1}{2} \times$ fonderna, dvs. det nämnda beloppet 5 114 413 000 kronor, visar det sig, att denna gångregel utnyttjats till 39,9 procent.

Av kanske ännu större intresse torde emellertid vara att uppmärksamma i vilken utsträckning sparbankerna var för sig utnyttjat gångerregeln i fråga. Även i detta avseende lämna de tillgängliga uppgifterna besked. Av samtliga de 451 sparbankerna i landet hade 13 icke utnyttjat gångerregeln mer än till tio procent, 42 hade utnyttjat den över tio procent men ej över 20 procent, 72 över 20 men ej över 30 procent, 89 över 30 men ej över 40 procent, 78 över 40 men ej över 50 procent, 62 över 50 men ej över 60 procent, 37 över 60 men ej över 70 procent, 29 över 70 men ej över 80 procent, 26 över 80 men ej över 90 procent, en över 90 men ej över 95 procent samt två över 95 procent.

Det bör uppmärksammas, att de nyss lämnade sifferuppgifterna — liksom de siffror, som angåvo det genomsnittliga läget — avse en tidpunkt, då de provisoriska bestämmelserna om inlåningsrätten voro tillämpliga. Dessa bestämmelser ha ju något utvidgat kretsen av de placeringar, som äro täckningsfria enligt 25 § första stycket SpL. Å andra sidan återspegla de redovisade uppgifterna ej den förskjutning av gränsen mellan täckningsfria och icke täckningsfria placeringar, vilken blivit följden av 1952 års fastighets-taxering.

I anslutning till det anförda konstaterar de sakkunniga, att fondtäckningskravet enligt multiplern $12\frac{1}{2}$ mera sällan syntes vara besvärande för sparbankerna. I varje fall tycktes relationsregeln i fråga för de allra flesta sparbanker icke spela någon egentlig roll som spärr för inlåningen. De sakkun-

niga har likväl funnit denna relationsregel vara ganska lämpligt avpassad. En sänkning (skärpning) av multipeltalet skulle vara ägnad att förminska hittillsvarande möjlighet att placera inlåningen i tillgångar, som i trygghets-hänseende betraktades som mindre kvalificerade. Ej heller syntes multipeln böra höjas (mildras). Skulle så ske, komme förevarande relationsregel att förlora sin omedelbara betydelse även beträffande det fåtal sparbanker, vilka närmat sig inlåningsgränsen enligt regelns nuvarande multipeltal. Regeln i 25 § första stycket SpL hade i första hand som funktion att dirigera inlåningen mot tryggare placeringar. Anledningen till att några sparbanker intagit ett ogynnsamt fondrelationsläge enligt denna regel torde mestadels vara, att de i extremt stor utsträckning placerat sin inlåning i sekundära tillgångar. Det vore enligt de sakkunnigas mening alldeles i sin ordning, att nämnda sparbanker bildligt talat stötte huvudet i det tak, som multipeltalet 12 1/2 skapade. De sakkunniga föreslår på grund av det anförda, att multipeltalet 12 1/2 bibehålles.

Beträffande katalogen över täckningsfria tillgångar enligt 12 1/2-gångsregeln föreslår de sakkunniga däremot ändringar. Dessa ändringar avser i samtliga fall inteckningslånen och innebär framför allt, att de provisoriska inlåningsbestämmelserna beträffande dessa lån inordnas i den egentliga sparbankslagstiftningen. En annan reform av viss betydelse är att den hittillsvarande åtskillnaden i inlåningsrättsligt avseende mellan bundna och obundna lån skall upphöra. Detta innebär, att jämväl de bundna inteckningslånen skall under de i övrigt givna förutsättningarna inräknas bland de täckningsfria tillgångarna. Vidare föreslår de sakkunniga, att indelningen i fastigheter å »landet» och fastigheter i »stad», »köping» och »municipalsamhälle», vilken indelning enligt de sakkunniga åsyftade att anknyta till distinktionen mellan glesbebyggelse och tätbebyggelse, ersättes av en indelning i fastigheter, belägna inom område, som ingår i fastställd stadsplan eller fastställd byggnadsplan, och fastigheter, belägna inom område, som ej ingår i dylik plan. — Vad angår inteckningslånen i jordbruksfastighet vore det enligt de sakkunnigas mening onödigt att bibehålla den speciella regeln att, därest fastigheten ej vore försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, värdet av växande skog ej finge inräknas vid beräkandet av i vilken mån lånet vore täckningsfritt. Till grund för denna bestämmelse hade legat meningen, att skogsvärdena alltid kunde befaras nedgå hastigt till följd av avverkningar och att de därför icke beredde någon större trygghet för lånen. Numera lämnade emellertid lagstiftningen ett ganska ringa utrymme för spekulativ skogsdrift, som orsakade hastiga förändringar av fastighetsvärdena. Detta omdöme gällde antingen fastigheterna vore försedda med jordbruksbyggnader eller ej. Det i SpL stadgade förbehållet i förevarande hänseende har därför ej medtagits i sakkunnigförslaget. Slutligen har de sakkunniga föreslagit vissa jämkningar av de nuvarande, i den provisoriska lagstiftningen givna inlåningsreglerna beträffande inteckning i tomträtt. Dessa jämkningar föranleddes av den nya

tomträttslagstiftningen, som trätt i kraft den 1 januari 1954. De nya tomträttsreglerna hade skapat en åtskillnad i kreditvärde mellan tomträtt, som upplåtits »väsentligen för bostadsändamål», och tomträtter för andra ändamål. Exempelvis gällde för tomträtt av det förra slaget men ej för övriga tomträttsupplåtelser en obligatorisk regel om lösenskyldighet för fastighetsägaren vid tomträttens upphörande. Medan de provisoriska stadgandena om sparbanks inlåningsrätt såsom förutsättning för att tomträttsinteckning skulle få upptas bland de täckningsfria tillgångarna krävde, att den eller de byggnader, som funnes uppförda å tomträttsmarken, vore avsedda »huvudsakligen för bostadsändamål eller till affärslokaler», borde med hänsyn till anförda åtskillnad i de nya tomträttsreglerna i fortsättningen fordras att byggnaden eller byggnaderna å tomträttsmarken vore avsedda »väsentligen för bostadsändamål». En mindre jämkning i sparbanksreglerna påkallades vidare av att enligt den nya tomträttslagstiftningen icke bara tomt utan varje självständig fastighet kunde vara föremål för tomträttsupplåtelse. Enär det övervägande antalet tomträtter upplåtes av kommunerna och eftersom kommunala tomträttsupplåtelser för bostadsändamål mestadels torde komma att avse mark, som låge under fastställd stadsplan eller byggnadsplan, vore det enligt de sakkunnigas mening ej behövt att i inlåningshänseende göra skillnad mellan tomträtter till fastigheter inom och fastigheter utom plan, som nyss nämnts.

De inteckningslån, som med beaktande av de sakkunnigas förslag komme att hänföras till de täckningsfria tillgångarna enligt en regel konstruerad som den i 25 § första stycket SpL, skulle sammanfattningsvis utgöras av lån mot

1. inteckning inom 60 procent av senast fastställda taxeringsvärdet uti jordbruksfastighet eller uti sådan bostads- eller affärsfastighet, som vore belägen å område, ingående i fastställd stadsplan eller fastställd byggnadsplan;

2. inteckning inom 50 procent av senast fastställda taxeringsvärdet uti bostads- eller affärsfastighet, belägen annorstädes än å område, som inginge i fastställd stadsplan eller fastställd byggnadsplan; samt

3. inteckning i tomträtt till fastighet, såframt den eller de byggnader, som funnes därå uppförda, vore avsedda väsentligen för bostadsändamål, inom 60 procent av senast fastställda taxeringsvärdet å byggnaderna.

De sakkunniga har härefter till behandling upptagit frågan huruvida multipeltalet 30 i 25 § andra stycket SpL borde bibehållas oförändrat, därvid de sakkunniga till en början erinrat om att 1937 års övergångsbestämmelser samt den provisoriska lagstiftningen medfört, att åtskilliga sparbanker ännu icke varit underkastade 30-gångsregeln utan en 50-gångsregel. Dessa sparbanker uppginge till ett trettiotal.

Enligt de sakkunniga klargjorde det förut redovisade uppgiftsmaterialet angående sparbankernas inlåning per den 31 december 1951 även i vilken utsträckning inlåningsmöjligheterna enligt multipeln 30 utnyttjats. Sparban-

kernas totala inlåning belöpte sig vid nämnda tid såsom förut nämnts till 8 078 072 000 kronor och deras fonder till 409 153 000 kronor. $30 \times$ det sistnämnda beloppet = 12 274 590 000 kronor. Täckningsfria enligt förevarande regel var placeringar om tillhoppa 226 024 000 kronor. Hela inlåningsutrymmet enligt 25 § andra stycket var alltså 12 500 614 000 kronor. En jämförelse mellan inlåningsutrymmet och inlåningen visade, att 4 422 542 000 av sagda inlåningsutrymme icke förbrukats. Själva 30-gångsrelationen hade med de anförda siffrorna som beräkningsgrund genomsnittligt utnyttjats till 64 procent (inlåningen minus de helt täckningsfria placeringarna = 7 852 048 000, dvs. den mottagna inlåning, för vilken fondtäckning krävdes enligt multipeln 30; $\frac{7\,852\,048\,000}{30 \times \text{fonderna}} = \text{cirka } 64/100$).

Sparbankernas individuella utnyttjande av 30-gångsrelationen har även varit föremål för de sakkunnigas granskning. Med ledning av förenämnda uppgiftsmaterial har de sakkunniga upprättat den på denna sida intagna uppställningen, vilken för jämförelses skull även upptar procenttal, utvisande i vilken mån en 40-gångsrelation och en 50-gångsrelation skulle ha varit utnyttjade, om respektive relation bestämt inlåningsutrymmet vid tidpunkten i fråga.

Sammanfattningsvis framhåller de sakkunniga, att sparbankerna enligt vad uppgiftsmaterialet visade i mycket hög grad tagit inlåningsutrymmet enligt multipeln 30 i anspråk. Sparbankerna tycktes i genomsnitt nå fram till inlåningsgränsen betydligt tidigare enligt 30-gångsregeln än enligt 12 1/2-gångsregeln. Proportionen mellan de båda relationstalen kunde därför — menar de sakkunniga — icke vara den rätta. Det vore nödvändigt att skapa ett större mellanrum mellan multiplerna 12 1/2 och 30. Eftersom ett vidgat mellanrum mellan multiplerna enligt den av de sakkunniga förut återgivna meningen icke borde vinnas genom en sänkning (skärpning) av multipeln 12 1/2, vore den enda framkomliga vägen att höja (mildra) multipeln 30. Höjde man multipeltalet 30 till 50, skulle höjningen ställa relationsregeln i ett lämpligt förhållande till 12 1/2-gångsrelationen och multipelförändringen i fråga skulle tillika väsentligt begränsa faran för att de fonderingssvårigheter, som sparbankerna brottades med, skulle komma att

Antalet sparbanker, som
utnyttjat relations-
utrymmet över

	Enligt 30-ggr- regeln	Enligt en 40-ggr- regel	Enligt en 50-ggr- regel
10 % men ej över 20 %	2	8	20
20 % » » » 30 %	13	36	110
30 % » » » 40 %	29	117	148
40 % » » » 50 %	85	115	113
50 % » » » 60 %	91	94	50
60 % » » » 70 %	79	59	8
70 % » » » 80 %	71	18	2
80 % » » » 90 %	51	4	—
90 % » » » 95 %	9	—	—
95 % » » » 100 %	11	—	—
100 % » » » 110 %	7	—	—
110 % » » » 120 %	3	—	—
	451	451	451

stoppa sparbankernas möjligheter att motta ytterligare inlåning. I den väsentliga och avgörande frågan, om multipeltalet 50 i trygghetshänseende vore godtagbart, stode erfarenheter av relationens praktiska verkningar till buds. Några allvarliga konsekvenser av multipelregelns tillämpning hade de sakkunniga icke försport. De sakkunniga har på grund av det anförda föreslaget en höjning av multipeltalet 30 till 50.

Härjämte har de sakkunniga förordat, att till de helt täckningsfria tillgångarna skulle hänföras icke blott såsom nu kassamedel och vissa banktillgodohavanden utan jämväl skattkamarväxlar och guldkantade obligationer med högst ett års återstående löptid. Skattkamarväxlar innehade visserligen knappast någon sparbank för närvarande, men enligt de sakkunnigas uppfattning skulle efter införandet av checkräkningsrätt för sparbankerna skattkamarväxlarna kunna komma att spela en viss roll även i sparbanksverksamheten. Vad beträffade de guldkantade obligationerna borde enligt de sakkunniga icke någon skillnad göras mellan de olika slagen av dessa.

Såsom närmare kommer att beröras i annat sammanhang (se s. 168) har de sakkunniga förordat, att sparbank under vissa förutsättningar skall få uppta förlagslån. Ut i inlåningsrättsligt avseende har därvid sakkunnigförslaget i viss utsträckning jämställt förlagskapitalet med sparbankens fonder. Förslaget föreskriver närmare bestämt, att med fonderna får likställas, intill ett belopp motsvarande högst hälften av reservfonden, nominella värdet av sådana utav sparbanken utställda förlagsbevis, för vilka betalning kan krävas tidigast efter fem år. Sistnämnda förbehåll vore enligt de sakkunniga nödvändigt för att inskräpa vikten av att successivt avveckla förlagslånen och därigenom förebygga tvära förändringar av inlåningsunderlagets storlek.

Reglerna om inlåningsrätten har i de sakkunnigas förslag upptagits i 29 §.

I avgiven *reservation* har direktören O. Sahlin och sparbanksdirektören E. Westborg förklarat sig icke kunna biträda sakkunnigmajoritetens förslag, att vid bestämmandet av täckningsfria tillgångar enligt 12 1/2-gångsregeln åtskillnad skulle göras mellan inteckningslån i bostadsfastigheter inom stadsplane- och byggnadsplaneområden och inteckningslån i bostadsfastigheter utom sådana områden. Reservanterna har framhållit, att lagen icke borde göras mera invecklad och icke heller föranleda mera löpande utrednings- och kontrollarbete än som kunde anses påkallat med hänsyn till säkerhetskravet. Taxeringsvärdena borde vara acceptabla såsom grundval för en allmän regel om ifrågavarande täckningsfria inteckningslån. Redan vid fastställandet av en fastighets taxeringsvärde torde tillbörlig hänsyn ha tagits till en fastighets belägenhet och andra omständigheter, som kunde påverka det allmänna saluvärdet, taxeringsvärdet. Skillnaden i värde mellan olika belägna och olika beskaffade bostadsfastigheter borde sålunda komma

till uttryck i taxeringsvärdena och därmed också skillnaden i belåningsrisker. Något stöd för en uppfattning, att taxeringsvärdena för bostadsfastigheter utanför stads- och byggnadsplaner skulle generellt betraktas som mindre tillförlitliga, hade icke påvisats. Den föreslagna differentieringen av ifrågavarande regel siktade i själva verket på en till sammanlagda beloppet rätt oväsentlig del av sparbankernas utlåning, nämligen ungefär en procent av de förvaltade medlen. I regel gällde det relativt små lån i en- och möjligen tvåfamiljsfastigheter.

Reservanterna förordar sålunda, att såsom täckningsfria tillgångar enligt en 12 1/2-gångerregel bör räknas bl. a. fordringar på grund av lån, för vilka säkerheten utgöres av in-teckning inom 60 procent av senast fastställda taxeringsvärdet uti jordbruksfastighet eller bostads- eller affärsfastighet eller i tomträtt till bebyggd fastighet, såvida den eller de byggnader, som finnes uppförda därå, är avsedda väsentligen för bostadsändamål.

Yttrandena. Vad gäller konstruktionen i stort har de sakkunnigas förslag till regler om inlåningsrätten uttryckligen tillstyrkts eller förklarats icke föranleda invändning uti de yttranden, som avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret, sparbanksinspektionen* samt *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*.

Fullmäktige i riksgäldskontoret tillägger, att det vore önskvärt att inlåningsrätten utformades för samtliga kreditinstitut efter så vitt möjligt enhetliga principer.

Några remissinstanser ansluter sig närmast till den konstruktion av inlåningsreglerna, som preliminärt föreslagits av 1950 års jordbrukskasseutredning i dess uti inledningen omnämnda, den 10 februari 1954 avgivna promemoria. Denna ståndpunkt intas av *fullmäktige i riksbanken, svenska sparbanksföreningen, svenska jordbrukskreditkassan* och *överståthållarämbetet*, vilka i huvudsak hänvisar till sina yttranden över jordbrukskasseutredningens förslag.

Fullmäktige i riksbanken understryker därjämte, att ändamålet med inlåningsbestämmelser vore att till insättarnas skydd säkra bankens solvens, samt fortsätter:

Ändamålet bakom solvensregeln kan tänkas tillgodosett antingen genom att sätta de icke riskfria placeringarna i förhållande till fonderna eller också genom att sätta förpliktelserna — huvudsakligen inlåningen — i förhållande till fonderna, varvid bortses från så stort belopp av förpliktelserna, som täckes av de riskfria placeringarna.

Sparbankslagens inlåningsregel är konstruerad enligt den sistnämnda metoden och den användes alltså även av de sakkunniga. I sitt principförslag om inlåningsregler för banker, sparbanker och centralkassor utgår 1950 års jordbrukskasseutredning från den förstnämnda metoden och föreslår, att det egna kapitalet skall uppgå till belopp, som bestämmes med hänsyn till placeringen av de inlånade medlen. I yttrande den 8 april 1954 över utredningens förslag uttalade fullmäktige, att den lösning utredningen föresloge i teknisk mening vore väl ägnad att läggas till grund för lagstiftningen på förevarande område. Fullmäktige vidhålla denna sin mening. Utöver vad

fullmäktige uttalat i förenämnda yttrande, vilja fullmäktige ytterligare anförda följande.

Det är icke inlåningens storlek, som är avgörande för en sparbanks — eller annat penninginstitut — solvens, utan avgörande är det sätt, på vilket inlåningen fördelas på de olika slag av placeringar, vilka redovisas på balansens aktivsida. Det är riskerna på de möjligen icke helt goda tillgångarna, som skola täckas med fonderna. Fullmäktige anse därför, att den av jordbrukskassautredningen valda metoden är den mest logiska. Sparbanks-sakkunniga ha även i sin utredning i olika sammanhang uttalat, att reglerna för inlåningsrätten skola baseras på grundsatsen, att inlåningsutrymmet bör vara beroende av den skiftande tryggheten hos tillgångarna och att det förnämsta medlet att ernå en sådan trygghet, som måste garanteras insättarna, är en försiktig utlåningspolitik, d. v. s. strävan att placera inlåningen i säkrast möjliga tillgångar. De sakkunnigas — och sparbankslagens — regler kunna sägas verka i viss mån inlåningsbegränsande. Vikten borde ju — som anförts — snarare ligga på att göra regeln utlåningsbegränsande, då det ju är utlåningen, som är förenad med risker. Jordbrukskassautredningens regel tillgodoser på ett naturligt sätt sistnämnda syfte och gör även en särskild gångerregel överflödig.

Beträffande multipeltalens storlek har de sakkunnigas förslag tillstyrkts av *sparbanksinspektionen*, *bank- och fondinspektionen*, *fullmäktige i riksgäldskontoret* samt *länsstyrelserna i Kristianstads, Jönköpings och Kopparbergs län*. *Svenska sparbanksföreningen* och *länsstyrelsen i Södermanlands län* är däremot av den meningen, att de av de sakkunniga föreslagna fondtäckningskraven är för stränga.

Sparbanksinspektionen understryker, att man icke inför trycket av sparbankernas nuvarande fonderingssvårigheter borde göra eftergifter på det minsta fondkrav, som ansåges nödvändigt för insättarnas trygghet. Hur sparbankernas nu antydda svårigheter skulle lösas finge bli en fråga inlåningsreglerna fristående fråga. Inspektionen erinrar vidare om att värderingsreglerna i sparbankslagstiftningen beträffande av sparbankerna innehavda obligationer vore sådana, att enligt vad erfarenheten visat ej obetydliga dolda brister skulle kunna uppkomma i sparbankerna å dessa s. k. täckningsfria tillgångar, samt menar, att detta vore ett starkt argument för att icke tillåta en lägre fondtäckning än två procent, oavsett hur stor del av inlåningen som placerats i sådana tillgångar. Ett alltför optimistiskt bedömande vid fastställande av erforderlig fondrelation kunde hämma sig. En regel på förevarande område skulle gälla i såväl onda som goda tider. Det kunde därför icke vara tillrådligt att lagstifta för de förra under hänsynstagande till erfarenheterna under de senare.

Bank- och fondinspektionen uttalar, att ett bibehållande av 12 1/2-gångerregeln hade stöd i erfarenheten; man hade ingen särskild anledning anta, att detta fondtäckningskrav skulle behöva skärpas, men man hade fördenskill ej något belägg för att en lindring i kravet vore att rekommendera. — Beträffande ändringen i 30-gångerregeln till en 50-gångerregel innebure den samma en lättnad i kapitalkravet för alla de sparbanker, som hade mera än 58 1/3 procent av sina tillgångar placerade i de enligt 12 1/2-gångerregeln

täckningsfria tillgångarna, dvs. främst obligationer och bottenlån. Inspektionen fortsätter:

Av tillgänglig statistik framgår att flertalet av våra sparbanker ha en sådan sammansättning av sina tillgångar, att fondtäckningskravet för dem nedsattes, i vissa fall med upptill 40 %. Frågeställningen blir då: kan denna reduktion accepteras?

Bland ifrågavarande tillgångar dominera bottenlånen. Då det vidare med stor sannolikhet kan antagas att denna dominans under överskådlig tid kommer att bli bestående — i motsatt fall finge man förutsätta antingen en genomgripande omläggning av bostadsbyggnadsprogrammet eller en fullständig nyorientering inom sparbankernas kreditpolitik — blir frågan om det försvarliga i fondtäckningsreduktionen i allt väsentligt en fråga om hur de med bottenlånen förenade riskerna skola bedömas.

Vid denna bedömning har man ett omfattande erfarenhetsmaterial att falla tillbaka på.

I första hand har man sparbankernas egna erfarenheter på detta område. Dessa giva vid handen att under de senaste 20 åren praktiskt taget inga förluster förekommit på bottenlån i fastigheter. Vidare kan man peka på de erfarenheter som gjorts av Konungariket Sveriges Stadshypotekskassa och Sveriges allmänna hypoteksbank, vilkas kreditsäkerheter äro i allt väsentligt likartade dem som tillhandahållas sparbankerna i deras bottenlångivning: stadshypoteksorganisationen, som varit verksam sedan 1910, har hittills icke fått vidkännas några som helst förluster på sin fastighetskreditgivning, och landshypoteksorganisationens förluster under dess 100-åriga tillvaro motsvara mindre än 1/2 promille av hela summan beviljade lån.

Mot bakgrunden härav och med beaktande av att den 2-procentiga fondtäckningen faktiskt var regel för sparbankerna från 1923 till 1937 utan att några olägenheter därav förspordes, anser inspektionen att den föreslagna ändringen i fondtäckningskravet har stöd i de hittillsvarande erfarenheterna.

Även om självfallet viss osäkerhet måste vidlåda en bedömning av de framtida riskerna på förevarande område — det har otvivelaktigt tillkommit nya riskmoment, t. ex. jordbruksnäringens kommersialisering, men å andra sidan ha genom samhällsingripanden inom denna näring och på bostadsområdet stabiliserande och riskminskande faktorer tillkommit — anser sig inspektionen icke ha fog för ett påstående att de risker som äro förenade med placeringar i bottenlån och övriga med dem jämförbara täckningsfria tillgångar i framtiden skulle ändras i sådan grad att den enligt hittillsvarande, långsiktiga erfarenheter betryggande säkerhetsmarginalen kommer att visa sig otillräcklig. Med hänsyn härtill kan inspektionen tillstyrka de sakkunnigas förslag jämväl i nu avhandlade del.

Sparbanksföreningen anser, att fondkraven enligt förslaget ginge vida utöver vad säkerheten kunde anses fordra. De sakkunniga hade icke anfört någon erfarenhetsmässig siffra som stöd för sin ståndpunkt, att en fondtäckning, som på längre sikt motsvarade två procent av inlåningsökningen, måste vara ett minimum. Till följd av den sedan lång tid tillbaka fortgående marginalminskningen vore det redan med nuvarande beskattningsregler för ett stort antal sparbanker mycket svårt eller rent av omöjligt att uppfylla det föreslagna minimikravet. En inom sparbanksföreningen företagen utredning av räntabilitetsutvecklingen hade visat, att under

i övrigt oförändrade förhållanden svårigheterna komme att bestå eller förvärras.

Sparbanksföreningen anför vidare:

Vad beträffar 12 1/2-gångsregeln är visserligen, såsom de sakkunniga efter undersökning framhållit, utrymmet för sådan inlåning, som kan placeras i icke täckningsfria tillgångar, för närvarande långt ifrån fullt utnyttjat av sparbankerna, sedda såsom en enhet, men ett icke ringa antal sparbanker ha dock, som också framgår av de sakkunnigas utredning, i mycket betydande utsträckning redan tagit detta utrymme i anspråk. Detta får ingalunda tillskrivas en av exempelvis marginalhänsyn dikterad placeringspolitik utan har sin grund i rådande speciella förhållanden inom verksamhetsområdet. Det är särskilt med hänsyn till kreditgivningen till jordbruket, på vilket område sparbankerna inneha en ledande ställning, av största betydelse att icke en ur alla synpunkter nyttig och värdefull kreditgivning skall omöjliggöras till följd av en på rent teoretiska överväganden och avvägningar av två fondmultiplar grundad spärregel för inlåningen. Jordbruket och de jordbruksekonomiska föreningarna ställa i stor utsträckning täckningskrävande säkerheter för sina krediter, och det kan med fog antagas, att sparbankerna i framtiden för att kunna behörfylla sin uppgift som kreditgivare få räkna med att i ökad omfattning taga andra krediter än primärkrediter. Det bör även ihågkommas, att för de personliga småkrediter, vilka sparbankerna betrakta som en för dem naturlig verksamhetsform, täckningsfri säkerhet sällan kan erbjudas.

Även länsstyrelsen i Södermanlands län är av den meningen att 12 1/2-gångsregeln är för snäv för vissa sparbanker. Närmast har länsstyrelsen därvid avsett sparbanker, vilkas kreditgivning till jordbruket kommit att prägla sammansättningen av placeringsportföljen.

Förslaget om höjning av multipeltalet 30 avstyrkes av en *reservant i bank- och fondinspektionen*, som anser, att ett bibehållande av 30-gångsregeln jämte, liksom hittills, en dispensmöjlighet även i fortsättningen skulle svara mot behovet.

Beträffande katalogen över de täckningsfria tillgångarna enligt förslaget uttalar *svenska bankföreningen* helt allmänt, att åtskilliga skiljaktigheter funnes mellan detta förslag och banklagssakkunnigas förslag till banklag. Den sakliga innebörden av de sakkunnigas jämkning i uppräknningen av de täckningsfria tillgångarna vore enligt föreningens mening, att sparbankerna skulle äga rätt att väsentligt utöka sin inlåning utan att öka sitt eget kapital. Det kunde med fog ifrågasättas huruvida en sådan utveckling skulle vara lycklig ur allmän synpunkt. Katalogen över privilegierade placeringar borde vara lika för alla kreditinstitut, enär förlustrisken på viss placering rimligtvis borde vara densamma, oavsett om det vore en bank, en sparbank eller en centralkassa som gjorde placeringen.

Till den i reservationen av herrar Sahlin och Westborg uttalade meningen, att vid bestämmandet av täckningsfria tillgångar enligt en 12 1/2-gångsregel differentiering ej borde göras beträffande bottenlån i bostadsfastig-

heter inom stadsplane- eller byggnadsplanelagt område och utom sådant område, har anslutit sig de flesta av de remissinstanser, som yttrat sig i ämnet, nämligen *fullmäktige i riksbanken, fullmäktige i riksgäldskontoret, sparbanksinspektionen, svenska sparbanksföreningen, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Kalmar, Gotlands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Västerbottens län samt stadsförbundet och landskommunernas förbund*. Remissinstanserna har härvid i huvudsak åberopat de av reservanterna anförda skälen.

Bank- och fondinspektionen har däremot förklarat sig ej ha någon erinran mot den av de sakkunniga föreslagna differentieringen, och *länsstyrelsen i Jönköpings län* framhåller, att riskerna vid belåning av byggnader i glesbebyggelse framdeles kunde komma att visa sig större än vid nuvarande läge på bostadsmarknaden. Enligt länsstyrelsens mening kunde i sådana fall även den lägre 50-procentgränsen bli för hög.

Sparbanksföreningen har — med instämmande av *Sparbankernas bankaktiebolag* — uttalat det önskemålet, att vid beräkning av inlåningsrätten måtte bland kassamedlen inräknas även belopp, för vilket full täckning funnes hos sparbanken i form av inneliggande inlösta checkar och postväxlar, samt hänvisar i detta sammanhang till bestämmelserna angående inventering av sparbanks kassa i gällande instruktion för de allmänna ombuden. Föreningen påpekar vidare, att vid utlämnande av bottenlån i fastigheter i samband med statlig belåning — vilken kreditgivning under senare år fått en allt större omfattning — fastigheten i regel ännu ej åsatts taxeringsvärde. Bestämmelse om att för dylika fall lån inom slutligt belånings- respektive avkastningsvärde skulle till viss del få utgöra täckningsfri tillgång borde enligt föreningens mening införas.

Departementschefen. Den omsorg om insättarnas trygghet, som åvilar sparbankerna, tar sig främst uttryck i en strävan att placera inlåningen i säkrast möjliga tillgångar. Även med denna inriktning av placeringspolitiken har sparbankerna emellertid att räkna med vissa förlustrisker. Som ett yttersta skydd mot sådana håller sparbankerna ett eget kapital, fonderna. Genom SpL infördes regler, vilka ställde storleken av fonderna i ett tvingande förhållande till inlåningen.

I propositionen angående ny lag om bankrörelse har jag något behandlat frågan, huruvida regler rörande inlåningsrättens omfattning borde påverkas av penningpolitiska aspekter på kreditvolymens storlek. Jag har därvid på närmare anförda skäl funnit mig icke böra invända mot att inlåningsreglernas hittillsvarande syftemål — att trygga insättarna — finge på ett avgörande sätt ge karaktär också åt den nya banklagens inlåningsregler (se nämnda prop. s. 112 och 113). Motsvarande ståndpunkt intar jag i fråga om inlåningsreglerna i den nya sparbankslagen.

Beträffande konstruktionen av förevarande bestämmelser har de sakkunniga bibehållit det hittills begagnade systemet. Som framgått innefattar detta bl. a. användandet av dubbla relationstal för fastställande av för-

hållandet mellan fonder och inlåning. De avsedda verkningarna av dessa dubbla spärrar har utförligt belysts av de sakkunniga. Deras uttalanden i denna del har jag i det väsentliga återgivit i det föregående.

De nuvarande affärsbanksreglerna angående inlåningsrätten anlitar icke metoden med dubbla relationstal för att ernå den önskvärda nyanseringen av fondkravet alltefter den varierande tryggheten hos de olika placeringsobjekten men uppvisar i övrigt en ganska nära överensstämmelse med konstruktionen av hittillsvarande sparbanksregler i ämnet. Ut i jordbrukskassautredningens omnämnda promemoria framlades — som jag berört i inledningen — ett alternativ till den traditionella uppbyggnaden av hithörande bestämmelser i affärsbanks- och sparbankslagstiftningen. Promemorians regelutkast har av jordbrukskassautredningen avsetts skola kunna tjäna som grundval för i stort sett enhetliga inlåningsregler för affärsbanker, sparbanker och centralkassor. Jordbrukskassautredningens numera avlämnade definitiva lagförslag upptar i stort sett samma inlåningsrättsliga regler som promemorian. I propositionen angående ny lag om bankrörelse (s. 114 och 115) har jag anfört, att de med inlåningsrätten sammanhängande problemen måste bli föremål för ytterligare överväganden, innan ställning kan tas till frågan angående en omläggning av inlåningsreglerna efter de av jordbrukskassautredningen föreslagna linjerna. Vidare har jag uttalat, att man i samband med dessa överväganden särskilt borde uppmärksamma de spörsmål rörande gränsdragningen mellan olika kreditinstitut, vilka skulle aktualiseras vid införandet av enhetliga inlåningsbestämmelser. Med hänsyn härtill har jag förordat, att den nya affärsbankslagstiftningen tills vidare borde bevara det hittillsvarande regelsystemet beträffande inlåningsrätten. När de antydda övervägandena i sinom tid verkställts, skulle sedan definitivt kunna avgöras, huruvida de traditionella reglerna borde ersättas med annorlunda konstruerade bestämmelser. Samma synpunkter måste bli tillämpliga på konstruktionen av bestämmelserna om sparbankernas rätt till inlåning. Jag finner mig därför i nuvarande läge böra i enlighet med sparbankssakkunnigas förslag godta de grunder för regleringen av inlåningsrätten, som bär upp gällande stadganden.

Med detta ställningstagande är det också beträffande sparbanksreglerna naturligt att för närvarande icke ifrågasätta mera betydande förändringar eller kompletteringar av de olika detaljerna i regelsystemet. De jämkningar, som de sakkunniga förordat, går främst ut på att i själva sparbankslagen inarbeta de provisoriska lagföreskrifter, vilka sedan flera år tillbaka vid sidan av SpL bestämt inlåningsrättens omfattning. Enär nämnda provisoriska lagstiftning efter hand kommit att framstå som ett nödvändigt komplement till SpL även på längre sikt, kan de sakkunnigas förslag i detta hänseende knappast sägas innefatta någon egentlig revision av inlåningsreglerna. Jämväl flertalet av de föreslagna jämkningarna i övrigt torde kunna betecknas som mindre ingripande. I ett särskilt avseende, nämligen vad angår möjligheten att förbättra fondrelationen genom att uppta förlagslån, innefattar sakkunnigförslaget dock en nyhet av mera betydande räckvidd.

De sakkunniga har — för att tillskapa ett alternativ till bildandet av säkerhetsfond — velat undanröja gällande hinder mot att sparbank skaffar sig stödkapital genom förlagsupplåning. Denna upplåning skall enligt sakkunnigförslaget vara undantagen från inlåning, som kräver täckning enligt fondrelationsreglerna, och skall härjämte i inlåningsrättsligt hänseende till och med jämsställas med fonderna i viss utsträckning. Sålunda skall förlagskapitalet intill ett belopp, motsvarande hälften av reservfonden, betraktas som inlåningsgrundande, dock att härför som särskilt villkor uppställts att fem år återstår till förlagslånets förfallodag.

Beträffande själva befogenheten att uppta förlagslån har jag i annat sammanhang (se s. 210) funnit mig böra föreslå samma frihet för sparbankerna som för affärsbankerna, vilka sedan gammalt är oförhindrade att emittera egna förlagsbevis. Jag har därvid varit medveten om att en förlagsupplåningsrätt för sparbankerna närmast skulle komma att få betydelse för det fall, att förlagsupplåningen finge utnyttjas som ett medel att vidga inlåningsrätten. Som jag anført i propositionen angående ny lag om bankrörelse (s. 115) torde emellertid spørgsmålet om förlagsupplåningens inlåningsrättsliga behandling vara av den beskaffenheten, att slutlig ståndpunkt till detsamma borde tas först i samband med överbägandena om gemensamma inlåningsregler för de olika typerna av inlåningsinstitut. Jag har därför beträffande affärsbankerna förordat, att i avvaktan på dylika överbäganden ett stadgande bör införas, enligt vilket Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall må tillåta bank dels att avdra förlagsupplåning från inlåningen, dels att högst till belopp motsvarande halva aktiekapitalet lägga förlagskapital till grund för inlåning. Jämväl på denna punkt anser jag sparbankerna böra bli jämsställda med affärsbankerna. Jag förordar alltså ett likartat stadgande för sparbankernas del. I överensstämmelse med affärsbanksregeln bör sparbanksstadgandet meddela skyldighet för Kungl. Maj:t att i förevarande tillståndsärenden inhämta yttranden från fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret samt från tillsynsmyndighet (sparbanksinspektionen). Liksom i fråga om affärsbankerna bör det få ankomma på Kungl. Maj:t att avväga de närmare villkor, som eventuellt bör förbindas med tillståndsgivningen. En tvingande fordran på viss återstående löptid såsom förutsättning för att förlagslån skall få vara inlåningsgrundande har därför icke uppställts i den av mig föreslagna sparbanksregeln.

Av sakkunnigförslagen i övrigt bör lämpligen den förordade höjningen av relationstalet 30 till 50 först behandlas. Såsom framgår av det förut anförda har multipeltalet 50 varit gällande från och med SpL:s ikraftträdande till och med den 30 juni 1937 och har därefter med stöd av en övergångsbestämmelse kunnat tillämpas av de sparbanker, som funnits inrättade vid sistnämnda tidpunkt och som skulle ha haft svårigheter att följa 30-gångerregeln. Numera har de provisoriska inlåningsreglerna gjort det möjligt för varje sparbank att om så erfordras ansöka om tillämpning av 50-gångerregeln. För närvarande är det ett trettiootal sparbanker, vilkas inlåningsrätt bestämmes av denna regel. Enligt vad den av de sakkunniga åberopade utred-

ningen visar skulle tvånget att följa en 30-gångerregel för närvarande orsaka svårigheter för åtskilliga sparbanker. Dessa svårigheter skulle snarast kunna förmodas bli stegrade i framtiden. Ett bibehållande av multipeln 30 i sparbankslagen skulle därför nödvändiggöra, att jämväl nuvarande möjlighet att efter dispens tillämpa en högre multipel finge kvarstå. Erfarenheterna från tillämpningen av 50-gångerrelationen synes å andra sidan närmast tyda på att denna icke äventyrar insättarnas trygghet. Med hänsyn härtill och då icke någon remissinstans ansett höjningen av multipeln till talet 50 vara för långtgående, vill jag icke motsätta mig, att detta relationstal på nytt inskrives i själva sparbankslagen. Att ytterligare mildra ifrågavarande relationsregel — såsom svenska sparbanksföreningen synes vilja förorda — torde däremot, bl. a. på grund av den förestående utredningen om de olika kreditinstitutens inlåningsregler, icke böra ifrågakomma.

Beträffande 12 1/2-gångerregeln har de sakkunniga förklarat, att en uppmjukning icke kunde anses motiverad. Även enligt min mening bör denna regel tills vidare bibehållas oförändrad.

Samtliga återstående förslag från de sakkunnigas sida går ut på smärre jämkningar av de regler, enligt vilka vissa tillgångar hänföres till de helt täckningsfria placeringsobjekten eller undantas från täckningskravet enligt 12 1/2-gångerregeln. Vad först angår de helt täckningsfria tillgångarna utgöres dessa enligt gällande rätt av kassamedel samt tillgodohavanden hos riksbanken, postsparbanken, inländsk affärsbank eller centralkassa eller å postgiro. De sakkunniga vill komplettera denna krets av tillgångar med riksgäldskontorets skattkammarväxlar och de s. k. guldkantade obligationerna, allt i den mån återstående löptid utgör högst ett år. Jag tillstyrker detta förslag. — Nuvarande praxis godtar, att inlösta checkar inbegripes under termen kassa. Eftersom såväl gällande särskilda lagstiftning angående affärsbanks inlåning som propositionsförslaget till ny lag om bankrörelse uttryckligen nämner check vid uppräkningsen av de täckningsfria tillgångarna, torde det till förebyggande av felaktig tolkning vara lämpligt, att check särskilt anges också i sparbanksregeln. Så har därför skett i departementsförslaget. — Vidare har jag ansett, att förteckningen över här ifrågavarande tillgångar bör liksom uppräkningsen i nuvarande och föreslagna affärsbanksregler omfatta jämväl tillgodohavanden hos svenska jordbrukskreditkassan. Departementsförslaget har kompletterats i enlighet härmed.

SpL:s förteckning över tillgångar, som undantas från 12 1/2-gångerregelns täckningskrav, upptar för närvarande bl. a. fordringar på grund av lån, vilka förfaller eller kan av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader och för vilka säkerheten utgöres av inteckning inom 50 procent av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet på landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet å växande skog. De provisoriska inlåningsreglerna har något utvidgat täckningsfriheten vad beträffar inteckningslånen. Sålunda skall

enligt dessa regler som täckningsfria räknas även lån mot inteckning, som till förmånsrätten ligger över 50 procent men inom 60 procent av taxeringsvärdet å nyss angivna fastigheter, samt vidare inteckningslån i bostads- och affärsfastigheter, som är belägna annorstädes än i stad, köping eller municipalsamhälle, i den mån inteckningen ligger inom 50 procent av senast fastställda taxeringsvärdet. Slutligen hänför de provisoriska reglerna till dessa tillgångar inteckning i tomträtt till bebyggd tomt, därest den eller de byggnader, som finnes därå uppförda, är avsedda huvudsakligen för bostadsändamål eller för affärslokaler, dock endast i den mån inteckningen ligger inom 60 procent av senast fastställda taxeringsvärdet å byggnaderna.

De sakkunniga har föreslagit, att de provisoriska kompletteringarna av ifrågavarande förteckning göres definitiva genom att infogas i själva sparbankslagen. Jag ger min anslutning till detta förslag. Som motivering härför är det tillräckligt att erinra om att utvidgningen av täckningsfriheten enligt den provisoriska lagstiftningen betingades av utvecklingens krav samt att skälet till att utvidgningen icke skedde i form av ändringar i den egentliga sparbankslagstiftningen närmast var att man vid tiden för de provisoriska bestämmelsernas tillkomst väntade en allmän översyn av sparbankslagstiftningen och icke ville föregripa denna. En minoritet bland de sakkunniga har förordat, att den nuvarande skillnaden i inlåningsrättsligt hänseende mellan inteckningslån i bostads- och affärsfastigheter i stad, köping och municipalsamhälle samt inteckningslån i bostads- och affärsfastigheter på landet skall slopas och att täckningsfrihet skall gälla beträffande samtliga de inteckningslån i bostads- och affärsfastigheter, som ligger inom 60 procent av taxeringsvärdet. Vid remissbehandlingen har denna mening biträttats av ett stort antal remissinstanser. Det är uppenbart, att genomförandet av en dylik jämkning i reglerna skulle göra dessa mindre invecklade och underlätta det löpande kontrollarbetet. Härtill kommer som det mest avgörande att de skäl, som kan åberopas för att landsbygdsfastigheterna av ifrågavarande slag skulle representera en i inlåningsrättsligt hänseende mindre god tillgång än motsvarande fastigheter inom stadssamhällena, icke ter sig fullt övertygande. Jag ansluter mig därför till åsikten, att den nuvarande åtskillnaden i detta hänseende bör upphävas. Beträffande inteckningarna i bostads- och affärsfastigheter bör därför generellt föreskrivas att de skall vara täckningsfria enligt 12 1/2-gångerregeln i den mån de ligger inom 60 procent av taxeringsvärdet.

Beträffande täckningsfriheten för inteckningslånen har de sakkunniga icke inskränkt sig till att föreslå de provisoriska bestämmelsernas inordnande i den egentliga sparbankslagstiftningen utan även förordat vissa jämkningar därutöver. Sålunda anser de sakkunniga för det första, att tidsbundna inteckningslån skall under samma förutsättningar som obundna vara undantagna från 12 1/2-gångerregelns täckningskrav. Den hittillsvarande särställningen för de bundna inteckningslånen har närmast sammanhängt med att det icke förelegat skyldighet för sparbankerna att göra av-

skrivningar å dessa lån. Jag är ense med de sakkunniga om att de bundna inteckningslånen hör till de i säkerhetsavseende mera kvalificerade placeringarna och att de därför bör hänföras till de i förevarande mening täckningsfria tillgångarna. I konsekvens härmed bör nedskrivningsplikt införas beträffande dessa lån. Härtill återkommer jag i vederbörligt sammanhang uti detaljmotiveringen. — Vad härefter speciellt angår inteckningslånen i jordbruksfastighet har de sakkunniga föreslagit slopande av det i nuvarande regler intagna förbehållet, att i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, som ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke må inräknas värdet av växande skog. Som de sakkunniga närmare utvecklat torde förbehållet i fråga numera sakna betydelse. Jag delar därför uppfattningen, att det bör utgå. I motsvarande sammanhang i förslaget till ny banklag har det icke upptagits. — Slutligen har de sakkunniga i anledning av innehållet i den nya tomträttslagstiftningen föreslagit en jämkning i nuvarande bestämmelser om täckningsfrihet för tomträttsinteckning. Jämkningsen innebär, att täckningsfriheten skall avse blott inteckning i tomträtt, som upplåtits väsentligen för bostadsändamål. Beträffande motiveringen för denna begränsning av täckningsfriheten får jag i övrigt hänvisa till min tidigare lämnade särskilda redogörelse för sakkunnigförslagen. Jag finner begränsningen, som stadgats också i banklagsförslaget, vara välgrundad och bidrader alltså densamma. Det må nämnas, att en mindre jämkning av här ifrågavarande tomträttsregler dessutom föranledes av att icke allenast tomt utan varje självständig fastighet numera kan vara objekt för tomträttsupplåtelse.

Från sparbankshåll har framhållits att vid utlämnande av bottenlån i fastigheter i samband med statlig belåning fastigheten i regel ännu icke åsatts taxeringsvärde och att därför i dylika fall lån inom slutligt belånings- respektive avkastningsvärde borde till viss del få utgöra täckningsfri tillgång. Önskemålet kan i och för sig synas berättigat. Främst med hänsyn till osäkerheten i dylika belånings- och avkastningsvärden torde emellertid en täckningsfrihet, som anknyter till dessa, möjligen kunna framstå som något diskutabel. Jag har därför åtminstone tills vidare funnit mig böra avstå från att införa en täckningsfrihetsregel av här avsett slag.

I departementsförslaget har bestämmelserna om inlåningsrätten upptagits i 27 §.

VI. Kassareservskyldighet

Historik, gällande rätt. Bestämmelser om skyldighet för sparbank att hålla kassareserv infördes i sparbankslagstiftningen genom 1892 års sparbankslag. Dessa bestämmelser uppställde kravet, att av sparbanks tillgångar ett belopp, motsvarande minst en tiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut, skulle redovisas i värdehandlingar, vilka kunde med lätthet förvandlas i penningar. Värdehandlingar av sistnämnda slag exemplifierades i förordningen. — Nyssnämnda bestämmelser ägde giltighet i oförändrad

form intill ikraftträdandet av SpL. Denna lag innefattade på detta område främst den skiljaktigheten i förhållande till äldre rätt, att den exemplifierande uppräkningsen av kassareservmedlen ersattes med en uttömmande förteckning över de tillgångar, vilka skulle godtas som kassareserv. SpL:s stadganden om kassareserv fick sin plats i 29 §.

Gällande utformning av 29 § är av år 1937. Enligt lagrummets nuvarande lydelse skall sparbank vara skyldig att i kassareserv redovisa ett belopp, som tillsammans med sparbankens ineliggande kassa motsvarar minst en tiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut. Dylik kassareserv skall utgöras av medel, som för sparbankens räkning inestår hos riksbanken, postsparbanken eller inländsk affärsbank eller å postgiro, av skattkammarsväxlar eller andra skuldförbindelser utfärdade av riksgäldskontoret eller av s. k. guldkantade eller andra fullgoda inhemska obligationer som med lätthet kan förvandlas i penningar. Vidare får av kassareserven högst 100 000 kronor utgöras av sådana inteckningar, som av sparbanken innehas såsom säkerhet för lån, vilka förfaller eller kan av sparbanken uppsägas till betalning inom högst sex månader, såvida inteckningarna ligger inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke får inräknas värdet av växande skog. Kassareservduglig tillgång, som pantsatts av sparbanken, får icke räknas till kassareserven; dock att sådan tillgång får, där den utgör säkerhet för avtalad kredit, medräknas i kassareserven i den mån krediten icke begagnats. Slutligen föreskrives uttryckligen att kassareserv, som nedgått under det i paragrafen angivna beloppet, så snart kan ske åter skall uppböras till detta belopp.

Beträffande innehållet i kassareservreglerna för affärsbanker och centralkassor för jordbrukskredit hänvisas till de sakkunnigas betänkande s. 199 f.

De sakkunniga. I fråga om kassareservens storlek anmärker de sakkunniga, att sparbanksreglerna härvidlag vore betydligt strängare än affärsbanks- och centralkassereglerna. Såvitt anginge skiljaktigheten mellan sparbanksreglerna och affärsbanksreglerna skulle denna bestå jämväl efter ett genomförande av de kassareservregler för affärsbankerna, vilka förordats av 1949 års banklagssakkunniga. En viss gradskillnad mellan sparbankerna och övriga berörda institut med avseende på kassareservens obligatoriska storlek vore emellertid enligt sparbankssakkunniga befogad, eftersom sparbankernas placeringar i allmänhet vore väsentligt mera bundna än övriga instituts, i varje fall i jämförelse med affärsbankernas placeringar. Behovet av en särskild betalningsberedskap bleve därigenom större. Detta förhållande syntes för övrigt vara fullt erkänt av sparbankerna själva. Dessa hade sålunda, oavsett de tvingande bestämmelserna i ämnet, vanligen eftersträvat att hålla en relativt hög kassareserv. De sakkunniga ansåge emellertid, att

gällande regler om sparbanks kassareserv — även med utgångspunkt från antyddä naturliga olikhet mellan sparbankerna å ena sidan samt affärsbanker och centralkassor å den andra — vore väl stränga och att en viss sänkning av kassareservkravet därför vore påkallad.

De sakkunniga har därefter påmint om att banklagssakkunniga beträffande affärsbankerna föreslagit nya likviditetsbestämmelser av den innebörden, att affärsbankernas kassareservplikt, i motsats till vad som gällde enligt gällande banklag, skulle ställas i relation till i stort sett samtliga förbindelser men differentieras efter inlåningens art. Så skulle ett högre kassareservkrav gälla för avistaförbindelserna än för annan inlåning. Därest sparbankerna medgäves rätt att inom en fri sektor motta inlåning å checkräkning eller å kortfristig uppsägningsräkning, borde detta enligt sparbanks-sakkunniga få till följd, att också sparbanksreglerna läte kassareservkravet påverkas av huruvida det avsåge inlåning av nyssnämnda slag eller övriga förbindelser.

I de kassareservbestämmelser, som föreslås av de sakkunniga och som upptagits i 33 § i de sakkunnigas förslag, stadgas i enlighet härmed skyldighet för sparbank att för förbindelser, som det åligger sparbank att fullgöra vid anfordran eller efter uppsägning inom kortare tid än en månad, hålla en kassareserv om lägst 20 procent och för övrig inlåning en kassareserv om lägst åtta procent.

I likhet med gällande rätt har sakkunnigförslaget en lagregel, som direkt uppräknar de tillgångar som ingår i kassareserven. Uppräkningen har emellertid kombinerats med en klausul, enligt vilken jämväl andra än de i lagen uppräknade tillgångarna efter prövning i varje särskilt fall skall kunna godkännas som kassareservmedel. Prövningen skall företas av tillsynsmyndigheten. Enligt de sakkunniga skulle man genom en sådan anordning kunna vinna en önskvärd smidighet och undvika det behov av upprepade lagjämkningar, som lätt bleve konsekvensen av en fastlåst regel.

Den nuvarande förteckningen över kassareservmedel i SpL har i hudsak oförändrad överförts till sakkunnigförslaget. Vissa mindre jämkningar har dock föreslagits.

Den första jämkningen avser banktillgodohavandena, vilka enligt gällande rätt utgör kassareservmedel, även om de är långtidsbundna. Enligt de sakkunnigas uppfattning vore det klart, att de långtidsbundna räkningarna icke i samma mån som övriga banktillgodohavanden vore användbara som kassareservmedel. Även bundna räkningar representerade emellertid en viss grad av likviditet. Medel å dylika räkningar kunde uttas mot avstående från ränta eller de kunde belånas. De sakkunniga ansåge alltså å ena sidan, att sparbankernas bundna bankfordringar icke borde lämnas helt åsido vid beräkandet av kassareservens storlek, men å andra sidan, att dessa bundna tillgångar allenast i begränsad omfattning kunde upptas i kassareserven. Mot denna bakgrund har de sakkunniga föreslagit, att banktillgodohavanden,

vilkas återstående löptid överstege ett år, icke skulle få komma i fråga såsom kassareservmedel.

De sakkunniga har vidare förordat, att med tillgodohavanden i riksbanken skulle likställas tillgodohavanden i riksgäldskontoret.

I fråga om sparbankernas obligationer har de sakkunniga anført, att obligationerna, när de hänförts till kassareserven, beräknats efter sitt marknadsvärde. Beträffande affärsbankerna och centralkassorna rådde däremot enligt bank- och fondinspektionens direktiv den praxis, att obligationerna inginge i kassareserven till värden, som motsvarades av riksbankens belåningskurser. I och för sig skulle hinder ej möta för att sistnämnda beräkningsgrund bestämdes bli tillämplig också vad anginge sparbankernas obligationsinnehav. Riksbankens belåningskurser som riktpunkt för värderingen av sparbankernas obligationsposter skulle emellertid innebära, att värderingen vanligen bleve avsevärt mera oförmånlig än enligt nuvarande beräkningsmetod. Rent praktiskt sett gällde vidare att det vore lättare för sparbankerna — särskilt för de mindre — att konstatera en obligations marknadsvärde än att hålla sig underrättade om riksbankens belåningskurs beträffande obligationen. Med hänsyn härtill kunde de sakkunniga icke förorda ett frångående av hittillsvarande norm för värdeberäkningen av de i kassareserven ingående obligationerna. Det kunde nämnas, att de sakkunniga, när de föreslagit en sänkning av kassareservkravet för inlåningen på motboksräkning från tio till åtta procent, tagit hänsyn till att obligationerna också i fortsättningen skulle ingå i kassareserven till sitt marknadsvärde. — De sakkunniga har ansett att i själva lagtexten borde utsägas vilken värderingsnorm som vore tillämplig.

Slutligen har de sakkunniga diskuterat spörsmålet, huruvida intecknings-säkerhet borde godkännas såsom kassareservtillgång. Det kunde enligt de sakkunniga icke bestridas, att inteckningar knappast kännetecknades av den likvida beskaffenhet, som i princip borde vara utmärkande för sparbankernas likaväl som för andra penninginrättningars kassareserv. Mot att inteckningarna utmönstrades ur kassareserven hade emellertid från tid till annan åberopats argument, vilka gått ut på att friheten att hänföra inteckningar till kassareservmedlen betingats av nödvändig omtanke om sparbanksverksamheten. Det hade betonats att inteckningarnas uteslutande ur kassareserven skulle tvinga sparbankerna att på bekostnad av sitt inteckningsinnehav öka tillgången på obligationer samt att denna utveckling kunde befaras försvåra sparbankernas möjligheter att fullgöra sina primära uppgifter som lokala kreditgivare. Närmast skulle dessa svårigheter göra sig märkbara beträffande de mindre sparbankerna. De sakkunniga ansåge sig böra respektera dessa synpunkter. Dessa hade vunnit statsmakternas anslutning, när frågan om en revision av kassareservreglerna vid tidigare tillfällen varit aktuell. Med hänsyn till det anförda ville de sakkunniga icke föreslå någon ändring i gällande bestämmelse om inteckningars inräknande i sparbankernas kassareserver. Bestämmelsen innefattade ett uppenbart undantag från principkravet angående likviditetsgraden hos kassareservmedlen. Men

den kunde likväl icke sägas äventyra syftemålet med kassareservreglerna. Gränsen för in-teckningars upptagande i kassareserven vore så snäv, att endast de minsta sparbankernas likviditet syntes bli nämnvärt påverkad av föreskriften i fråga. Skulle dessa sparbanker behöva belåna in-teckningarna, torde med numera rådande sammanhållning mellan sparbankerna och efter tillkomsten av Sparbankernas bankaktiebolag möjligheter härtill icke saknas. Beträffande de större sparbankerna torde bestämmelsen om in-teckningarnas inräknande i kassareserven ej alls spela någon roll.

En jämkning har gjorts i sakkunnigförslaget i jämförelse med gällande rätt beträffande utformningen av bestämmelserna rörande in-teckningssäkerheten. Enligt förslaget skall sålunda till kassareservmedel räknas in-teckningar inom 60 procent av senast fastställda taxeringsvärdet uti jordbruksfastighet eller uti bostads- eller affärsfastighet under fastställd stadsplan eller fastställd byggnadsplan. Kravet att in-teckningslånen ej får vara bundna har bibehållits.

Yttrandena. Beträffande kassareservreglernas betydelse som ett penningpolitiskt instrument har *fullmäktige i riksbanken* bl. a. anført:

Frågan om på vad sätt de allmänna ekonomiska och penningpolitiska synpunkterna på kreditinstitutens verksamhet skola tillgodoses, anse sig fullmäktige icke kunna taga ställning till förrän förslag angående ny lag för riksbanken föreligger. Fullmäktige vilja dock i detta sammanhang framhålla, att de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna såväl vad gäller storleken av kassareserv som den katalog av tillgångar, vilka få ingå däri, icke motsvara de krav, som måste ställas på en kassareservregel avsedd att användas i penningpolitiskt syfte.

Beträffande förslaget om kassareservens storlek har detta tillstyrkts eller uttryckligen förklarats icke föranleda någon erinran i de yttrandena, som avgivits av *sparbanksinspektionen* samt *länsstyrelserna i Stockholm, Kristianstads, Kopparbergs, Kalmar och Göteborgs och Bohus län*.

Sparbanksinspektionen har emellertid tillagt att, därest för affärsbankernas del en skärpning av nuvarande kassareservbestämmelser rörande avistaförbindelserna skulle anses påkallad, jämväl kassareservkravet för sparbankernas avistaförpliktelser borde höjas. Det förhållandet, att kravet enligt förslaget anknutits till hela inlåningen, vari även inginge av sparbank upptagna lån för tillgodoseende av tillfälligt penningbehov, medförde att kassareserv skulle ställas också för dylika lån, även om för dessa tillhandahållits säkerhet i form av kassareservduglig tillgång. Enligt inspektionens mening låge det i sakens natur, att fordran på kassareserv icke skulle behöva upprätthållas för på detta sätt säkerställda förbindelser.

Övriga remissinstanser, som yttrat sig i denna del av förslaget, har närmast förordat en skärpning av kassareservkravet. Dessa utgöres av *fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen* samt *svenska bankför- eningen*.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anser, att det vore svårt att bedöma verk-

ningarna av förslaget om kassareserv, då man ej på förhand visste, hur den korta inlåningen kunde komma att förhålla sig till sparbankernas övriga inlåning. I vissa fall kunde förslaget emellertid komma att innebära en lindring i hittills gällande kassareservkrav. Enligt fullmättiges uppfattning vore det i hög grad tveksamt, hurvida en sådan lindring kunde vara tillräddlig i samband med införandet av en fri sektor; snarare syntes en skärpning vara påkallad. I varje fall borde för sparbankerna i princip uppställas lika stränga kassareservkrav beträffande kortfristig inlåning som för affärsbanker och jordbrukskreditkassor.

Bank- och fondinspektionen konstaterar inledningsvis, att kassareservkravet i förslaget beträffande avista och därmed likställda skulder är lägre än såväl motsvarande för affärsbanker och centralkassor nu gällande krav — 25 procent av avistaskulderna — som ock det krav, vilket enligt banklagssakkunnigas förslag framdeles ansetts böra gälla för affärsbankerna — 23 procent — samt yttrar vidare:

Redan detta förhållande gör att inspektionen ställer sig tveksam till förslaget i dess förevarande del. Den tänkbara invändningen att inspektionen härvid ej tillräckligt beaktat den kassareservskyldighet som föreslås gälla för sparbankernas övriga inlåning kan inspektionen icke finna riktigt bärande. Om man nämligen antager att en sparbanks checkräkning komme att motsvara 10 % av övrig inlåning skulle kassareservens omfattning enligt de sakkunnigas förslag bli ca 10 % lägre än om nu gällande kassareservregel tillämpades icke blott på övrig inlåning utan även på checkräkningen. — Härtill kommer nu ytterligare ett par omständigheter som öka inspektionens betänkligheter i berörda avseende.

För det första får man sålunda komma ihåg, att påfrestningarna på sparbankernas likviditet måste bli betydligt större under den period då checkräkningen introduceras och håller på att byggas upp än vid den tid då checkräkningskundernas antal blivit betydande och en »body» av checkräkningsmedel uppsamlats. Under ett antal år framåt torde därför sparbankerna tvingas hålla en relativt sett högre betalningsberedskap för sina avistaskulder än affärsbankerna och centralkassorna. — Den andra omständigheten att här beakta är att inom sistnämnda båda slag av kreditinrättningar behov visat sig föreligga av en större kassareserv än respektive författningar kräva; inspektionen bortser härvid helt från de speciella likviditetsavtalen mellan riksbanken och affärsbankerna, som ju ha en rent penningpolitisk motivering.

Inspektionen fortsätter:

I första hand vill sålunda inspektionen ifrågasätta om icke kassareservkravet kunde i fråga om sparbankernas avista- och därmed jämförliga kortfristiga förbindelser ökas åtminstone till 25 %. Även vid den sålunda förordade skärpningen skulle dock, om man antager att en sparbanks inlåning på checkräkning motsvarar 10 % av övrig inlåning, kassareservskyldigheten fortfarande bli något lägre än om gällande kassareservregel tillämpades icke blott på övrig inlåning utan även på checkräkningen. Då ett sådant resultat icke synes fullt betryggande ur likviditetssynpunkt anser inspektionen att man bör överväga ytterligare någon skärpning. Av skäl som de sakkunniga inledningsvis anfört vill dock icke inspektionen i detta syfte förorda någon ökning av den för »övrig» inlåning förordade kvoten, som enligt ämbetsverkets mening bör accepteras.

Även *svenska bankföreningen* har anmärkt på den olikhet i fråga om procenttalen för avistaförbindelser, som föreläge mellan banklagssakkunnigas förslag och sparbankssakkunnigas, samt har ifrågasatt, huruvida de föreslagna kassareservbestämmelserna beträffande sparbankerna medförde tillräcklig trygghet åt insättarna.

Den föreslagna själva förteckningen över kassareservmedel har icke föranlett någon kritik från de remissinstanser, som yttrat sig i ämnet.

Fullmäktige i riksbanken anser visserligen, att inteckningslånen vore föga ägnade att tillgodose kravet på betalningsberedskap, men då dessa endast i ringa omfattning finge inräknas i kassareserven, hade fullmäktige funnit sig kunna acceptera förslaget i denna del. Fullmäktige förutsatte vidare, att dispensbestämmelsen om att även andra tillgångar än de i lag uppräknade skulle få betraktas som kassareservmedel komme att tillämpas restriktivt.

Beträffande inteckningslånen har *bank- och fondinspektionen* samma mening som fullmäktige i riksbanken. Inspektionen framhåller därjämte, att principiella skäl rätteligen talade mot att andra bankfordringar än avista och »endags»-tillgodohavanden godtoges som kassareservmedel. Av hänsyn till att huvuddelen av sparbankernas förbindelser även efter införande av checkräkningen vore väsentligt mindre rörliga än t. ex. affärsbankernas skulder och då sparbankerna hade möjlighet att göra förtidsuttag eller belåna bundna banktillgodohavanden, ansåge inspektionen sig emellertid, ehuru med tvekan, kunna godta förslaget i denna del.

I fråga om värdeberäkningen av de i kassareserven ingående obligationerna har *bank- och fondinspektionen* anmält annan mening än de sakkunniga. Inspektionen uttalar:

Enligt inspektionens uppfattning borde ur praktisk synpunkt belåningsvärdet — som ju är mycket stabilt — vara att föredraga framför marknadsvärdet, vilket som bekant fluktuerar från dag till dag. Och det förhåller sig ju så att då en obligation skall nyttiggöras för likviditetsändamål, det blir obligationens belåningsvärde och icke dess marknadsvärde som har relevans, eftersom obligationen i regel belånas och icke försäljes. Slutligen kan det väl icke innebära någon som helst svårighet för sparbankerna att hålla reda på riksbankens belåningskurser, vilka tryckas och på begäran tillhandahållas kreditinrättningarna. Övergången till belåningsvärdet som norm, varigenom överensstämmelse skulle åvägabringas med motsvarande bestämmelse för affärsbanker och centralkassor, medför en viss skärpning av kassareservkravet. Beträffande de närmare verkningarna därav får inspektionen vidare anföras.

Det torde kunna antagas att sparbankernas obligationsinnehav i det stora flertalet fall motsvarar omkring en tiondel av deras förbindelser. Dessa obligationers belåningsvärde synes kunna uppskattas till, lågt räknat, 85 % av marknadsvärdet; det gäller ju här i allt väsentligt guldkantade obligationer. Den ifrågasatta nedvärderingen av obligationernas värde som kassareservtillgång lär alltså i genomsnitt ej motsvara mer än, högt räknat, 1,5 % av en sparbanks samtliga förbindelser. Då en sådan skärpning av

kassareservkravet enligt inspektionens uppfattning skulle, jämte den ovan föreslagna, leda till ett med hänsyn till checkräkningens införande hos sparbankerna acceptabelt resultat — man skulle sålunda i stället för den av de sakkunniga förordade 9-procentiga täckningen få en täckning av ca 11 %, i båda fallen räknat i förhållande till samtliga förbindelser — föreslår inspektionen att sparbankernas obligationer i fortsättningen ej skola få godtagas som kassareserv till högre belopp än som motsvarar obligationernas belåningsvärde i riksbanken.

Svenska sparbanksföreningen anmärker att, därest sparbank vid beräkningen av inlåningsrätten skulle bland kassamedlen få inräkna även belopp, för vilket full täckning funnes hos sparbanken i form av ineliggande inlösta checker och postväxlar, detta borde föranleda en följdändring i bestämmelserna om kassareserv.

Departementschefen. Sakkunnigförslagets kassareservregler är i likhet med SpL:s bestämmelser om kassareserv utformade enbart för uppgiften att skydda sparbankernas likviditet. I ett av remissyttrandena har betonats att kassareservregler kan tilläggas en viktig funktion också som ett medel för det allmännas kontroll över penninginstitutens kreditkapacitet. Frågan om kassareservreglers användande som ett penningpolitiskt instrument har berörts även i propositionen angående ny lag om bankrörelse. Därvid har erinrats om att för affärsbankerna alltsedan år 1937, vid sidan om själva banklagen, funnes en särskild provisorisk kassareservlagstiftning med syfte att möjliggöra en kontroll över kreditvolymen. Bl. a. under hänvisning till uttalanden av fullmäktige i riksbanken har jag i nämnda proposition uttalat mig för att den nya banklagen borde liksom den nuvarande inrymma blott de kassareservbestämmelser, som betingades av likviditetshänsyn, och att de penningpolitiskt motiverade kassareservföreskrifterna också i fortsättningen borde finnas i en fristående lagstiftning. Samtidigt har jag anført, att en omprövning av gällande principer för den penningpolitiska kassareservregleringen torde kunna anses påkallad samt att en utredningsfråga, som därvid bleve aktuell, vore huruvida icke kassareservregler till kontroll över kreditvolymen borde finnas även för sparbankerna och jordbrukets kreditkassor (se nämnda prop. s. 137). Med hänsyn härtill vill jag nu förorda, att ej heller kassareservreglerna i den nya sparbankslagen ges en penningpolitisk inriktning. Åtminstone bör frågan härom få vila i avbidan på den prövning, som nyss nämnts.

Vad angår kassareservens storlek stadgar SpL, att sparbanks kassareserv skall tillsammans med den ineliggande kassan motsvara minst 10 procent av insättarnas behållning enligt senaste bokslut. De sakkunniga hävdar, att nämnda regel vore väl sträng och att en viss uppmjukning av kassareservkravet därför syntes befogad. Dessutom har ansetts att en differentiering av kassareservkravet vore motiverad av att enligt sakkunnigförslaget sparbankerna skulle medges rätt att motta inlåning å checkräkning och å kortfristig uppsägningsräkning. För skulder av sistnämnda kortfristiga beskaffenhet borde sålunda gälla en högre betalningsberedskap än för övrig inlå-

ning. Sakkunnigförslaget föreskriver i enlighet härmed, att kassareserv skall ställas med lägst 20 procent för förbindelser med kortare uppsägnings-tid än en månad och med lägst åtta procent för övriga förbindelser.

I propositionen angående ny lag om bankrörelse har jag av skäl som där närmare angivits förordat, att kassareservplikten beträffande affärsbankernas kortfristiga förbindelser fastställas till 25 procent i överensstämmelse med vad som gäller enligt nuvarande banklag. Förväntas kan att tillgodohavandena på de enskilda checkräkningarna i allmänhet blir betydligt mindre i sparbankerna än i affärsbankerna och att sparbankernas likviditets-påfrestningar härigenom blir mindre besvärande än affärsbankernas. Det är emellertid i stort sett medlens karaktär som bör vara avgörande för likviditeten. Härtill kommer att inlåning å kortfristig räkning är en verksamhet, som sparbankerna förut icke bedrivit, varför försiktighet är påkallad vid bestämmandet av kassareservkravet. Delvis under åberopande av liknande synpunkter har några remissinstanser gjort gällande, att det borde uppställas lika stränga kassareservkrav beträffande sparbankernas kortfristiga förbindelser som i fråga om affärsbankernas. Jag biträder denna uppfattning och föreslår sålunda, att sparbanks kassareservskyldighet bestämmas till 25 procent för förbindelser, som det åligger sparbank att fullgöra vid anfordran eller efter uppsägning inom kortare tid än en månad.

Vad angår övriga förbindelser synes det av de sakkunniga förordade procenttalet — åtta procent — representera en lämplig avvägning av det obligatoriska likviditetsskyddet. I detta avseende ansluter jag mig därför till sakkunnigförslaget.

Såsom kassareservduglig tillgång godtas enligt gällande rätt medel, som för sparbanks räkning inestår hos riksbanken, postsparbanken eller inländsk affärsbank eller å postgiro, samt skattkamarväxlar eller andra skuldförbindelser, utfärdade av riksgäldskontoret, ävensom s. k. guldkantade eller andra fullgoda inhemska obligationer, som med lätthet kan förvandlas i penningar. Kassareserven må vidare intill ett belopp av högst 100 000 kronor bestå av inteckningslån, som förfaller eller kan uppsägas till betalning inom högst sex månader och som ligger inom hälften av senast fastställda taxeringsvärdet uti annan i stad, köping eller municipal-samhälle belägen fastighet än industrifastighet eller uti jordbruksfastighet å landet, därvid i taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, vilken ej är försedd med för jordbrukets bedrivande nödiga åbyggnader, icke får inräknas värdet av växande skog. Sakkunnigförslaget innebär i huvudsak att nuvarande förteckning över kassareservmedlen bibehålles. Några jämkningar har emellertid gjorts. Sålunda skall jämväl tillgodohavanden hos riksgäldskontoret inräknas i kassareserven. Samtidigt har rörande alla banktillgångar föreskrivits att tillgodohavanden, vilkas återstående löptid överstiger ett år, icke längre skall hänföras till kassareserven. Jag har icke någon erinran mot dessa jämkningsförslag. Beträffande spørsmålet om huruvida inteckningar bör få anses som kassareservmedel kan jag vidare helt ansluta mig till vad som anförts av de sakkunniga. Jag vill därför icke invända mot att in-

teckningar jämväl i fortsättningen i begränsad utsträckning får ingå i sparbankernas kassareserv. Vad gäller den närmare bestämningen av vilka slags inteckningar, som i detta sammanhang skall få komma i betraktande, ansluter jag mig likaså till de sakkunnigas förslag. Av motsvarande skäl som i fråga om bestämmelserna rörande inlåningsrätten finner jag, att av sparbank inlösta checkar uttryckligen bör anges såsom tillhörande kassareservtillgångarna. Slutligen anser jag mig kunna dela sparbanksinspektionens uppfattning, att kravet på kassareserv icke skall behöva avse sådana av sparbank upptagna lån för tillgodoseende av tillfälligt penningbehov, för vilka full säkerhet ställts i kassareservduglig tillgång. Såsom också sparbanksinspektionen synes mena torde emellertid denna modifikation av kassareservkravet närmast ligga i sakens natur, varför direkt lagstadgande i saken icke synes erforderligt. Stadgande av motsvarande innebörd har för övrigt icke heller intagits i propositionsförslaget till ny lag om bankrörelse.

Departementsförslaget ansluter sig till sakkunnigförslaget också vad avser lagfästandet av hittillsvarande praxis, att de i kassareserven ingående obligationerna beräknas till marknadsvärdet. Jag vill visserligen icke bestrida, att vissa skäl kan anföras till förmån för att obligationerna i stället upptas till de värden, som motsvaras av riksbankens belåningskurser, men finner likväl icke, att en omläggning av värdeberäkningen är nödvändigt påkallad.

De sakkunniga har slutligen föreslagit den nyheten i förhållande till gällande rätt, att jämväl andra tillgångar än de i sparbankslagen särskilt uppräknade skall efter medgivande av tillsynsmyndigheten få betraktas som kassareservmedel. Metoden synes medföra praktiska fördelar, varför jag ej vill motsätta mig förslaget. Avgörandena i förevarande dispensärenden bör åvila det fackmässiga tillsynsorganet. Med hänsyn härtill stadgas i departementsförslaget att sparbanksinspektionen skall vara dispensmyndighet.

I anledning av att departementsförslaget öppnar visst utrymme för checkräkningskrediter vill jag påpeka, att sådana krediter är, i den mån de ej disponerats av kunden, att hänföra till de kassareservkrävande förbindelserna.

Departementsförslagets bestämmelser om kassareservskyldigheten återfinnes i 31 §.

VII. Tillsyn

Historik, gällande rätt m. m. I 1875 års sparbanksförordning föreskrevs att vederbörande länsstyrelse skulle äga rätt att själv eller genom ombud ta kännedom om sparbanks räkenskaper, protokoll och lånehandlingar. Länsstyrelsen kunde också, när sparbank kom på obestånd, avbryta dess verksamhet. 1892 års sparbankslag medförde i fråga om tillsynen den ändringen, att länsstyrelsen tilldelades vissa ytterligare maktbefogenheter gentemot sparbank.

Tillsynsfrågan var därefter föremål för behandling av 1910 års sparbankskommitté och 1920 års sparbankssakkunniga. SpL i sin ursprungliga utformning kom icke att innefatta någon ändring i dittillsvarande tillsynssystem, varför tillsynen över sparbankerna fortfarande skulle omhändertas uteslutande av länsstyrelserna och de av dem utsedda ombuden.

Genom lag den 5 juli 1929 infördes i SpL nu gällande bestämmelser rörande sparbankstillsynen. Reglerna bildar ett särskilt kapitel, omfattande 57—63 §§, och överensstämmer i det väsentliga med vad 1920 års sparbankssakkunniga förordnat. Här skall till en början lämnas en redogörelse för nämnda regler och några i anslutning till desamma utfärdade författningar.

Genom 1929 års bestämmelser har tillsynsfunktionerna beträffande sparbankerna uppdelats mellan en sparbanksinspektion och länsstyrelserna med de av dem utsedda allmänna ombuden. I 58 § SpL anges *länsstyrelsernas* befattning med tillsynen. Enligt paragrafen tillkommer det länsstyrelse bl. a.

att för varje sparbank inom länet förordna ett allmänt ombud;

att, om sparbanks huvudmän eller styrelse fattat beslut, som står i strid med lag eller sparbankens reglemente eller eljest finnes medföra våda för sparbankens säkerhet, förbjuda verkställighet av beslutet;

att, om beslut av nyss omförmälda beskaflenhet gått i verkställighet, förelägga huvudmän eller styrelse att, där så ske kan, göra rättelse;

att förelägga huvudmän, styrelse eller revisorer att fullgöra vad dem enligt lag eller sparbankens reglemente åligger; samt

att, där huvudman eller styrelseledamot tillskyndat sparbanken skada, föranstalta om talans anställande mot den ersättningsskyldige.

Länsstyrelsen äger förelägga vite vid meddelande av föreskrift eller förbud samt fälla till sådant vite. I frågor, som angår sparbanks bokföring, må förbud eller föreläggande icke meddelas, med mindre sparbanksinspektionen gjort framställning därom. Har svårare avvikelse skett från SpL eller sparbankens reglemente och rättas icke avvikelsen inom förelagd tid, äger länsstyrelsen förordna, att sparbanken genast skall träda i likvidation.

Länsstyrelsen har emellertid även andra uppgifter i avseende å sparbankerna än dem som sammanhänger med själva tillsynsverksamheten. Det är sålunda länsstyrelsen, som har att fastställa reglemente för sparbank och som därvid prövar, huruvida sparbank må bildas. På länsstyrelsen ankommer vidare att lämna vissa medgivanden beträffande inlåningsmaximum, belåningsgränsen vid bundna inteckningslån, förvärv av fast egendom, anslag av sparbanks vinst m. m.

De grundläggande bestämmelserna om *allmänna ombudens* verksamhet återfinnes i 60 § SpL. Enligt denna åligger det ombudet

att med uppmärksamhet följa sparbankens verksamhet;

att minst en gång årligen verkställa undersökning av sparbankens förvaltning och, där hinder ej möter, jämväl delta i revision;

att, därest sparbanken träder i likvidation, övervaka denna;

att, därest allmänna ombudet finner förhållande föreligga, som kan ge

anledning till åtgärd av länsstyrelsen eller sparbanksinspektionen, därom ofördröjligen underrätta vederbörande tillsynsmyndighet; samt

att meddela länsstyrelsen och inspektionen alla de upplysningar angående sparbanken, som av dem äskas.

Förordnande att vara allmänt ombud må när som helst återkallas av länsstyrelsen.

Närmare bestämmelser om de allmänna ombudens verksamhet finnes meddelade i en av Kungl. Maj:t den 14 februari 1930 fastställd instruktion (SFS nr 40/1930). Enligt denna instruktion har ombudet att övervaka efterlevnaden av SpL, bokföringslagen, i den mån densamma äger tillämpning å sparbank, sparbankens reglemente och de särskilda bestämmelser rörande sparbanken, som må ha utfärdats av länsstyrelsen eller sparbanksinspektionen. Därjämte skall allmänna ombudet ta noggrann kännedom om de föreskrifter angående sparbanken, som kan ha meddelats av huvudmännen eller styrelsen. Det åligger allmänna ombudet att, om hinder ej möter, närvara vid sammanträde med huvudmännen, därest vid sammanträdet, ombudet veterligt, skall förekomma ärende av beskaffenhet att särskilt påkalla ombudets närvaro.

Den särskilda undersökning, som allmänna ombudet enligt SpL har att, utöver deltagande i den lagstadgade revisionen, verkställa minst en gång årligen, skall äga rum å tid, som icke på förhand tillkännagivits, och fullgöras i ett sammanhang. Undersökningen skall omfatta:

sparbankens ställning vid tidpunkten för undersökningens början;
av sparbanken till förvaring och förvaltning mottagna värdehandlingar;
sparbankens räkenskaper; samt
styrelsens förvaltning i övrigt.

Beträffande undersökningen innehåller instruktionen härutöver synnerligen detaljerade föreskrifter. Dessa kan sägas innefatta mycket långtgående krav på undersökningens grundlighet och omfattning (en utförlig redogörelse för instruktionens bestämmelser i denna del finnes i sakkunnigbetänkandet, s. 212 och 213).

Utöver nyssnämnda undersökning har allmänna ombudet även att tillhandagå sparbanken med råd och upplysningar, där så begäres eller eljest anses av omständigheterna påkallat.

Allmänt ombud åtnjuter årligt arvode samt — där ombudet för uppdragets fullgörande måst företa resa — resekostnads- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente. Arvodet regleras enligt kungl. kungörelsen den 14 februari 1930 om arvode till allmänt ombud med uppdrag att övervaka sparbanks förvaltning m. m. (nr 41/1930). Storleken av arvodet avväges i förhållande till storleken av de förvaltade medlen i enlighet med följande grunder.

För den del av de utav sparbanken vid utgången av nästföregående år förvaltade medlen, som icke överstiger 500 000 kronor, utgår arvode med 0,025 procent. För den del av de förvaltade medlen, som överstiger nämnda belopp, beräknas arvode enligt en fallande procentskala.

60 a och 60 b §§ SpL rör *sparbanksinspektionens* uppgifter och befogenheter. Det åligger inspektionen

att tillhandagå med råd och upplysningar i fråga om lämpliga inrättandet och bedrivandet av sparbanks verksamhet;

att följa sparbankernas verksamhet med uppmärksamhet; samt

att, därest inspektionen finner, att sparbanks verksamhet icke står i överensstämmelse med lag eller sparbankens reglemente eller eljest bedrivs på sätt, som medför våda för sparbankens säkerhet, göra de erinringar hos sparbankens styrelse eller de framställningar hos länsstyrelsen, till vilka inspektionen kan finna sig föranlåten.

Där inspektionen så finner nödigt, äger inspektionen meddela föreskrifter angående sättet för förande av sparbanks räkenskaper. Likaså äger inspektionen vid behov sammankalla sparbanks styrelse eller, om sparbanken befinner sig i likvidation, likvidatorerna. Inspektionen kan också framställa begäran om extra sammanträde med huvudmännen. Vid sammanträde med huvudmännen och vid av inspektionen utlyst sammanträde med styrelse eller likvidator må vederbörlig företrädare för inspektionen närvara och delta i överläggningarna.

Som framgått av nu återgivna lagregler rörande sparbanksinspektionens och länsstyrelsens funktioner i avseende å tillsynen har inspektionen icke någon befogenhet att själv ingripa med maktmedel. För vinnande av rättelse har inspektionen att hänvända sig till länsstyrelsen, som fattar beslut i ärendet.

Närmare bestämmelser om sparbanksinspektionens organisation och verksamhet har meddelats av Kungl. Maj:t i instruktion för inspektionen av den 13 september 1929 (SFS nr 283/1929; ändr. genom SFS nr 633/1933, 97/1936 och 457/1939). Enligt instruktionen utgöres inspektionen av en sparbanksinspektör (lönegrad Cr 15) såsom chef samt såsom ledamöter en biträdande ledamot och två byrådirektörer (lönegrad Ca 31).

Till bestridande av kostnaderna för ersättningar åt allmänna ombuden och för sparbanksinspektionens organisation och verksamhet skall enligt 63 § SpL varje sparbank i riket årligen erlägga särskilda bidrag, vilka utgår efter visst, för samtliga sparbanker lika förhållande till sammanlagda beloppet av de utav sparbanken förvaltade medlen.

Vad slutligen angår sparbanksstatistiken upprättas denna av statistiska centralbyrån. Skyldigheten för sparbank att avlämna statistiska uppgifter regleras i 61 § sista punkten SpL.

Efter tillkomsten av 1929 års regler om sparbankstillsynen har flera reformförslag framställts beträffande densamma.

Sedan 1945 års bankkommitté fått i uppdrag att inkomma med yttrande beträffande frågan om en gemensam inspektionsmyndighet för bank- och sparbanksväsendet, avlämnade kommittén sitt betänkande i ärendet den 9 oktober 1946. Betänkandet utmynnade i slutsatsen, att en sammanslagning av bank- och fondinspektionen samt sparbanksinspektionen borde genomfö-

ras. I samband därmed borde länsstyrelsernas tillsynsuppgifter och övriga befogenheter beträffande sparbankerna överflyttas på det centrala tillsynsorganet. Allmänna ombud borde icke längre förordnas för sparbankerna, men det centrala tillsynsorganet skulle beredas tillfälle att i fall, där så funnes lämpligt, förordna en särskild revisor att tillsammans med de av huvudmännen valda revisorerna granska sparbankens räkenskaper.

I sin berättelse till 1952 års riksdag behandlade sedermera riksdagsrevisorerna sparbankstillsynen och nådde därvid slutsatser, som så gott som helt sammanföll med kommitténs (riksdagens revisorers berättelse över den år 1951 verkställda granskningen angående statsverket, del I, s. 159—181). Sålunda ansåg riksdagsrevisorerna tiden nu vara inne att avveckla länsstyrelsernas befattning med sparbankstillsynen samt att i anslutning därtill avskaffa allmänna ombudsinstitutionen. Vidare förklarades att de fördelar, vilka ur skilda synpunkter skulle vara förknippade med en samordning av den centrala offentliga tillsynen över affärsbanks- och sparbanksväsendet, framstode som så påtagliga vid en jämförelse med den nuvarande splittrade tillsynsverksamheten, att frågan om en gemensam central tillsynsorganisation borde prövas närmare.

Beträffande den närmare motiveringen i förslagen från 1945 års bankkommitté och 1951 års riksdagsrevisorer samt rörande behandlingen av förslagen hänvisas till den av de sakkunniga i betänkandet s. 220 ff. lämnade redogörelsen. Här skall emellertid nämnas att statsutskottet i utlåtande över riksdagsrevisorernas berättelse (utl. nr 145/1952, 15:o) anslöt sig till den däri uttalade uppfattningen om fördelarna med en samordning av den centrala offentliga tillsynen över affärsbanks- och sparbanksväsendet. Där emot sade sig utskottet icke vara lika övertygat om lämpligheten av att avveckla länsstyrelsernas befattning med hithörande ärenden. Vissa skäl syntes emellertid enligt utskottet tala för att de av riksdagsrevisorerna behandlade frågorna prövades i ett sammanhang. Utskottet fann det därför lämpligt, att riksdagsrevisorernas uttalanden i båda frågorna jämte de remissyttranden, som avgivits i ämnet, överlämnades till 1948 års sparbankssakkunniga att tas under beaktande vid fullgörandet av det åt de sakkunniga lämnade utredningsuppdraget. Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännage vad utskottet anförte. Utskottsutlåtandet godkändes av riksdagen.

De sakkunniga. Inledningsvis erinrar de sakkunniga om att den nuvarande anordningen av tillsynen över sparbankerna med uppdelning mellan ett centralt tillsynsorgan, sparbanksinspektionen, å ena sidan, samt lokala organ, länsstyrelserna och de av dem utsedda allmänna ombuden, å andra sidan, tidigare haft sin motsvarighet i tillsynen över affärsbankerna. Att den äldre ordningen för tillsynen över affärsbankerna ersatts av nu rådande fullt centraliserade system hade enligt de sakkunniga betingats av utvecklingens krav. En likartad omdaning av sparbankstillsynen skulle givetvis i skilda avseenden innebära en organisatorisk förenkling. Hänsyn kunde emellertid

icke tas enbart till de rent organisatoriska fördelar, som stode att vinna av en dylik rationalisering. Det avgörande borde enligt de sakkunnigas mening vara, huruvida reformer av detta slag vore ägnade att skapa förbättrade möjligheter för en betryggande övervakning. Skulle en organisationsreform anses främja effektiviteten i tillsynen, borde invändningar icke få hindra reformen, såvida den fölle inom ramen för vad som rimligen kunde genomföras.

De sakkunniga menar, att vid behandling av tillsynsfrågan det närmast vore till den lokala tillsynsorganisationen de grundläggande frågeställningarna anknöte, och har därför först behandlat frågan om de allmänna ombudens tillsynsfunktioner.

Av instruktionen för de allmänna ombuden framginge att ombudens arbetsuppgifter vore synnerligen omfattande. Uppgifterna kunde jämväl i vissa avseenden kräva tämligen solida kunskaper på det ekonomiska, särskilt banktekniska området. Ett positivt resultat av ombudsverksamheten hade därför varit i hög grad beroende av möjligheterna att för ombudsuppdragen förvärva personer med skolning och erfarenheter, som kvalificerade dem för arbetsuppgifterna. Dessa möjligheter syntes i vissa fall antingen ej ha förelagat eller också icke blivit utnyttjade. I olika sammanhang hade nämligen framställts anmärkningar mot ombudens kompetens och höjts krav på en bättre rekrytering. Att ombuden icke överallt ägt ekonomiska insiker och erfarenheter i erforderlig utsträckning hade delvis tillskrivits den omständigheten, att länsstyrelserna i övervägande antalet fall låtit ombudsuppdragen utgöra bisysslor för länsstyrelsernas egna tjänstemän. 1945 års bankkommitté hade påvisat, att vid tiden för dess arbete med frågan om sparbankstillsynen (1946) omkring 80 procent av samtliga allmänna ombud var landsstatstjänstemän, och i 1951 års riksdagsrevisorerers yttrande i frågan hade uppgivits att under år 1950 193 av de 224 ombudsuppdragen (således omkring 86 procent) innehades av tjänstemän eller förutvarande tjänstemän vid landsstaten. Enligt de sakkunnigas mening kunde visst fog finnas för den rekryteringspraxis, som varit rådande. Landsstatstjänstemännens juridiska utbildning och den sakkunskap i exekutionsrättsliga och skatterättsliga ärenden, vilken de kunde företräda, måste i tillsynsverksamheten betraktas som en värdefull tillgång. Denna tillgång kunde emellertid icke helt ersätta förtrogenhet med ekonomiska ting, där sådan fattades. Detta förhållande hade icke alltid beaktats vid tillsättandet av ombuden. Följderna hade här och var kommit till uttryck i form av ineffektivitet i den lokala sparbankstillsynen.

En annan brist i ombudsverksamheten vore — menar de sakkunniga — att ombuden icke varit underställda det fackmässiga centrala organet. De sakkunniga anför härom bl. a.:

Otvivelaktigt skulle ett samarbete på dylik grund mellan centralorganet och ombuden ha varit av största värde för ombudsverksamheten. Centralorganet skulle ha kunnat lämna ombuden praktisk vägledning angående förfarandet vid sparbanksundersökningar, rikta ombudens uppmärksamhet på detaljer i sparbanksrörelsen, vilka påkallat särskilt noggrann tillsyn,

samt i övrigt tillhandahålla ombuden löpande anvisningar vid sidan av föreskrifterna i ombudsinstruktionen. Sin största betydelse skulle ombudens anknytning till centralorganet ha fått därigenom, att detta skulle ha kunnat ingripa, om det tyckt sig märka att ombuds undersökningsverksamhet icke fyllde i instruktionen ställda krav. Naturligt är att sparbanksinspektionen i dylika fall icke ansett sig böra vidtaga åtgärder, vilka kunde uppfattas som intrång i länsstyrelsens ämbetsutövning, i synnerhet som ombuden såsom anförts i stor utsträckning utgjorts av länsstyrelsens egna tjänstemän, även dess avdelningschefer. — — — — —

På den centrala tillsynsmyndigheten, som sålunda icke har att befatta sig med övervakningen av ombuden, ankommer det ej heller att i första hand taga de initiativ till rättelse i sparbanks rörelse, vilka ombudens rapporter kunna motivera. I 60 § SpL stadgas visserligen att, därest ombud finner förhållande föreligga, som kan giva anledning till åtgärd av länsstyrelsen eller sparbanksinspektionen, ombudet ofördröjligen skall underrätta vederbörande myndighet därom. Som nyss nämnts är det emellertid till länsstyrelsen som ombudet skall avgiva berättelse över företagen sparbanksundersökning. I praktiken är det därför närmast länsstyrelserna som anförtrötts uppgiften att överväga, huruvida ombudstillsynen bör föranleda åtgärder i det enskilda fallet. Att resultatet av ombudens verksamhet icke som helhet blivit det förväntade sammanhänger nog delvis med det fackmässiga centralorganets tillbakaskjutna position jämväl på nu berörda område. — — — — —

Där ombudstillsynen varit mindre god, har detta delvis gått ut över sparbanksinspektionens uppgifter. — — — — — Såsom instruktionen för ombuden utvisar, har avsikten varit, att ombuden skulle svara för en årlig inventering av sparbankens tillgångar och skulder. Kunde inventeringen ha blivit fullständig och ingående, skulle sparbanksinspektionen vid sina undersökningar ha haft möjlighet att ägna sig åt mera begränsade objekt. Med hänsyn till att inspektionen icke synes ha kunnat förlita sig helt på att ombudens inventeringar varit tillräckligt grundliga, har en sådan önskvärd gränsdragning mellan ombudens och inspektionens undersökningsuppgifter icke kunnat upprätthållas. Så har inspektionen åtminstone intill senare tid ansett sig icke kunna underlåta att själv utföra fullständiga inventeringar inom ramen för platsundersökningarna. Inventeringsarbetet, som är mycket tidskrävande, har förorsakat, att tidsintervallerna mellan inspektionens undersökningar i en och samma sparbank blivit betydligt längre än som är önskvärt. Intervallerna kunna för närvarande beräknas utgöra i genomsnitt sju år. Önskemålet får anses vara, att de kunna nedbringas till två å tre år.

De sakkunniga anser det anförda ha klargjort, att tillsynen genom allmänna ombuden i sin nuvarande utformning icke fullt ut motsvarade de anspråk som måste ställas på verksamheten. En reform på denna punkt förefölle desto mera angelägen som ombudsinstitutionen krävde ganska dryga kostnader — under kalenderåret 1953 beräknades dessa till omkring 290 000 kronor, vilket belopp med ungefär 50 000 kronor överstege de årliga utgifterna för sparbanksinspektionens organisation och verksamhet. Den åtgärd, som måhända kunde tyckas ligga närmast till hands, vore att behålla ombudsinstitutionen som sådan men söka förändra den i de avseenden, där vissa brister yppats, exempelvis därigenom att kraven på ombudens ekonomiska insikter skärptes samt att ombuden ställdes under det cen-

trala tillsynsorganets ledning och ålades redovisa sin verksamhet inför detta. Behovet av att skapa ett godtagbart lokalt komplement till det centrala tillsynsorganets »fältarbete» skulle emellertid enligt de sakkunnigas mening kunna tillgodoses genom en enklare anordning än en ombudsverksamhet efter huvudsakligt mönster av den nuvarande. Ett önskemål beträffande ombudsverksamheten hade som sagt varit, att man genom denna skulle få till stånd en årlig inventering av så ingående och noggrann beskaffenhet, att det centrala tillsynsorganet icke skulle behöva belastas med inventeringsarbete vid sina egna sparbanksundersökningar. Dessa skulle härigenom kunna ägnas åt mera speciella uppgifter, med påföljd att de kunde slutföras snabbare och upprepas betydligt oftare än för närvarande skedde. Enligt de sakkunnigas förslag skulle den årliga revisionen av styrelsens förvaltning innefatta inventering av sparbankens kassa och övriga tillgångar eller i allt fall kontroll av sådan inventering. Vunnes garantier för att revisionen och det däri ingående inventeringsarbetet utfördes på ett fullt betryggande sätt, skulle man ha nått det resultat, som betraktats som en önskvärd effekt av ombudsverksamheten. Enligt de sakkunnigas åsikt erbjöde sig dylika garantier i möjligheten att låta det allmänna utse en särskild revisor att tillsammans med de av sparbankens huvudmän valda revisorerna förrätta den årliga revisionen. Motsvarighet till denna lösning funnes såväl i banklagstiftningen som i de förslag som avgavs av 1945 års bankkommitté och 1951 års riksdagsrevisorer.

De sakkunniga föreslår på grund av det anförda, att en av det allmänna för varje sparbank utsedd revisor skall delta i den årliga revisionen i sparbanken. Denne revisor borde besitta de erforderliga ekonomiska kunskaper, vilka de sakkunniga ansett böra krävas av ett fullgott allmänt ombud. Av hänsyn till rekryteringssvårigheterna kunde det icke uppställas som en obligatorisk fordran att för uppdraget skulle utses en auktoriserad revisor, även om det vore önskvärt att sådana kunde förvärvas för dessa revisorsuppdrag. Enligt de sakkunnigas mening borde dock för ifrågavarande revisor i princip gälla samma kompetenskrav som i förslaget uppställts för den som av sparbank utsåges till revisor, nämligen att han skulle ha »den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till sparbankens verksamhet erfordras för uppdraget».

Beträffande tillsättandet av revisorn och dennes åligganden yttrar de sakkunniga vidare:

Av redan anförda skäl bör här avsedda revisor stå under direkt ledning av den centrala tillsynsmyndigheten. På denna bör därför även ankomma att tillsätta revisorn. Med tanke på det stora antal revisorer, centralorganet således skall ha att utse, måste personvalen underlättas genom att namnförslag avgivas av lokala myndigheter. Närmast torde centralorganet i detta avseende bli beroende av biträde från länsstyrelsernas sida. Ledningen av de revisorer, centralorganet tillsatt, skall organet utöva genom för dem utfärdade instruktioner. — — — — Resultatet av revisionen delgives centralorganet genom att revisionsberättelsen tillställs detta, men instruktionen

bör ålägga revisorn att på formulär, som fastställts av centralorganet, avge rapport om sättet för revisionens bedrivande. På grund av de allmänna regler rörande revision, vilka de sakkunniga framlägga, har den av centralorganet utsedda revisorn att jämte övriga revisorer bland annat taga del av de förelägganden och erinringar, som centralorganet kan ha riktat till sparbankens styrelse, ävensom av rapporter över inspektioner och undersökningar i sparbanken.

I frågan huruvida länsstyrelserna borde bibehållas vid sin befattning med sparbankstillsynen anför de sakkunniga till en början:

Allmänna ombudsinstitutionen har hittills utgjort det instrument, varigenom länsstyrelserna hållit kontakt med den löpande verksamheten vid sparbankerna. — — — — — Tanken att låta ombudsverksamheten upphöra och att ersätta ombuden med revisorer, lydande under det centrala tillsynsorganet, skulle, om den finge anslutning, innebära, att länsstyrelsernas ställning som tillsynsmyndigheter icke riktigt bleve densamma som för närvarande. I frågor, som angå den egentliga tillsynen, skulle länsstyrelsernas funktion i stort sett vara inskränkt till att fatta beslut i anledning av framställningar från det centrala tillsynsorganet och på material, som tillhandahållits av detta. Vad som här ovan benämnts »fältarbetet» inom tillsynen skulle alltså helt falla under centralorganet. Resonemanget leder över till spörsmålet, huruvida det icke kan anses lämpligt att länsstyrelserna skiljas jämväl från sin angivna kvarstående uppgift på det egentliga tillsynsområdet.

Mot bakgrunden av de sakkunnigas ställningstaganden till ombudsinstitutionen och deras därmed sammanhängande förslag torde frågeställningen — anför de sakkunniga vidare — närmast vara om det vore lämpligt eller icke lämpligt ur effektivitetssynpunkt med en uppdelning av tillsynen, varigenom en central sakkunnigmyndighet omhänderhade undersöknings- och rådgivningsverksamheten, medan lokala myndigheter utan speciell sakkunskap och utan direkt förbindelse med nyssnämnda verksamhet tillades uppgiften att träffa besluten. Ett argument för att beslutanderätten också i fortsättningen skulle ligga i länsstyrelsernas händer hade åberopats vara, att länsstyrelserna ägde förtroget med bygdeförhållandena inom vederbörande sparbanks verksamhetsområde. De kontakter, som länsstyrelserna eventuellt knutit med sparbanksmännen ute i bygderna, och den mera personligt hållna orientering, som vunnits rörande sparbankernas verksamhetsförhållanden, torde emellertid i stor utsträckning ha förmedlats till länsstyrelserna av allmänna ombuden. Med de sakkunnigas ståndpunkt skulle dessa kunskapskanaler icke vidare stå länsstyrelserna till buds, medan däremot de av centralmyndigheten förordnade revisorererna väl i någon mån skulle kunna tillföra myndigheten den information, om vilken här vore fråga. Vidare skulle centralmyndighetens tjänstemän genom sina sparbanksundersökningar efter hand förvärva viss förtroget med de olika sparbanksmiljöerna. Slutligen kunde det centrala tillsynsorganet remissvägen utnyttja länsstyrelsernas speciella insikter om ortsförhållandena.

Som skäl för att länsstyrelserna borde skiljas från tillsynsfunktionerna kunde enligt de sakkunnigas uppfattning å andra sidan åtskilliga grunder anföras. En direkt olägenhet av funktionsuppdelningen mellan centralorganet och länsstyrelserna vore att uppdelningen ofrånkomligen måste leda till åtskilligt onödigt dubbelarbete, i det att såväl centralorganet som länsstyrelserna finge sätta sig in i ett och samma ärende. En annan mindre önskvärd konsekvens av funktionsuppdelningen vore, att likartade ärenden kunde befaras bli avgjorda olika, allt efter som prövningen tillkomme den ena eller den andra länsstyrelsen. Slutligen vore åtminstone i princip uppdelningen icke ägnad att inverka gynnsamt på centralorganets auktoritetsställning inom sparbanksväsendet.

En överföring av länsstyrelsernas beslutanderätt i tillsynsfrågorna till den centrala inspektionsmyndigheten skulle enligt de sakkunnigas bedömning eliminera omförmälda olägenheter. Men även bortsett härifrån skulle överföringen innebära en fördel. De egentliga tillsynsuppgifterna rörde nämligen huvudsakligen banktekniska ämnen, vilka både lättare och riktigare kunde bemästras av tjänstemän med bankteknisk utbildning.

Beträffande länsstyrelsernas sparbanksfrågor utanför själva tillsynsverksamheten, såsom exempelvis ärenden angående prövning av sparbanks verksamhetsområde och angående tillstånd till filialbildning, bleve ofta kännedom om sparbankens lokala förhållanden speciellt välbehövlig vid ärendenas handläggning. Dessa ärenden behövde emellertid samtidigt i kanske ännu högre grad än de egentliga tillsynsfrågorna avgöras av en myndighet med utblickar över större geografiska områden än länen.

De sakkunnigas slutsatser av nu återgivna överväganden har blivit, att länsstyrelsernas hittillsvarande befattning med sparbanksfrågor — såväl egentliga tillsynsfrågor som andra ärenden — bör upphöra och att länsstyrelsernas funktioner härvidlag bör överflyttas till det centrala tillsynsorganet. De sakkunniga förutsätter emellertid, att länsstyrelserna skall anlitas såsom remissinstanser i ärenden, som är speciellt beroende av lokala synpunkter och insikter och i vilka erforderlig orientering icke står till centralorganets förfogande. Innan beslut fattades rörande sparbanks verksamhetsområde eller angående filialbildning, borde sålunda som regel vederbörande länsstyrelse höras.

Slutligen har de sakkunniga behandlat frågan om sammanslagning av sparbanksinspektionen med bank- och fondinspektionen.

De sakkunniga erinrar om att strävandena efter en starkare koncentration av den statliga tillsynsverksamheten medfört, att affärsbankerna, fondväsendet, jordbrukskasserörelsen och hypoteksaktiebolagen lagts under samma övervakande myndighet, bank- och fondinspektionen. Mot bakgrunden härav kunde det synas märkligt, att icke jämväl sparbankerna lagts under samma tillsynsmyndighet. I någon mån kunde detta sammanhånga med att länsstyrelserna bibehållits som lokala tillsynsorgan över sparbanksväsendet. En

gemensam central tillsynsmyndighet för affärsbanker, sparbanker, fondväsende, jordbrukets kreditkassor och hypoteksaktiebolag skulle ha erhållit väsentligt olika uppgifter och befogenheter i fråga om sparbanker, å ena sidan, och övriga övervakade penninginrättningar, å andra sidan. Det skulle ha tett sig egendomligt om sagda centralmyndighet beträffande visst avsnitt av sin verksamhet hade måst vända sig till lokala organ för att få erforderliga ingripanden beslutade. Därest emellertid länsstyrelsernas funktioner beträffande sparbankstillsynen avvecklades, skulle nu berörda komplikationer icke längre följa av en sammanslagning av bank- och fondinspektionen med sparbanksinspektionen.

Enhetssträvandenas hittillsvarande misslyckande berodde emellertid enligt de sakkunniga främst på att sparbankerna själva invänt, att sammanslagningen icke skulle vara till gagn vare sig för sparbankstillsynens effektivitet eller för sparbanksväsendets utveckling. Det hade bl. a. gjorts gällande, att en sammanslagning skulle leda till att sparbankernas särart av speciella sparinstitut skulle komma att åsidosättas. Vidare hade framhållits att en gemensam myndighet icke skulle kunna ägna samma intresse och uppmärksamhet åt kreditväsendets olika områden som för dessa särskilt inrättade tillsynsorgan. Därest det bleve bank- och fondinspektionen som komme att utgöra den gemensamma myndigheten, befarades att denna skulle betrakta sparbankstillsynen som en sekundär uppgift och fortfarande ägna sitt huvudsakliga intresse åt affärsbankerna. Och då de olika slagen av kreditinstitut bedreve konkurrerande verksamhet, komme en gemensam tillsynsmyndighet ofta att ställas inför avgöranden, som gjorde det svårt för myndigheten att bevara sin neutralitet.

De sakkunniga har gentemot nu återgivna invändningar mot en sammanslagning påmint om att, då frågan om tillsynen över jordbrukskasserörelsen behandlats, hade såsom argument för att tillsynen borde utövas av en självständig inspektionsmyndighet likaså åberopats de olika penninginstitutens egenart. Vederbörande departementschef hade emellertid förordat, att tillsynen över jordbrukskassorna förlades till bank- och fondinspektionen, under motivering bl. a. att det vore önskvärt att undvika ytterligare splittring av den statliga inspektionsverksamheten rörande kreditorganen. I sitt beslut hade riksdagen följt departementschefens linje.

De sakkunniga anför i fortsättningen bl. a.:

I det allmänna spørsmålet om en enhetlig organisation av tillsynen över kreditlivet torde statsmakterna knappast ha anledning att i och för sig tillmäta större avseende åt sparbanksväsendets egenart än åt jordbrukskasserörelsens. De sakkunniga vilja för sin del ingalunda underkänna uppfattningen, att sparbankerna ha en bestämd särprägel. Tvärtom ha de sakkunniga i skilda sammanhang funnit sig böra understryka nämnda förhållande. Likväl må här framhållas att talet om de olika penninginstitutens särart icke får överbetonas i en fråga som den föreliggande. Dels torde beaktas att en inspektionsmyndighet med alla de skilda penninginstitut under sin tillsyn kan äga bättre förutsättningar än ett antal fristående inspektionsmyndigheter tillsammans att effektivt vaka över att den av institutens olika särdrag betingade åtskillnaden i arbetsuppgifter och verksamhetsformer

upprätthålles. Dels måste det konstateras, att fixerade gränser mellan institutets funktionsområden i vissa hänseenden aldrig existerat. — — — — —

Farhågorna från sparbankshåll, att en gemensam inspektionsmyndighet för här angivna penninginrättningar icke skulle visa sig strikt neutral vid intressemotsättningar mellan olika slags institut under dess uppsikt, grundas möjligen på föreställningen, att ämbetsverket i fråga skulle bli mer eller mindre identiskt med nuvarande bank- och fondinspektionen och att verkets primära uppgift i realiteten skulle bli tillsynen över affärsbankerna. En sådan föreställning är emellertid oriktig. Självfallet skulle verket få en uppbyggnad, som tillåte en fullständigt likvärdig uppmärksamhet åt alla de sidor av bankväsendet i vidsträckt mening, vilka vore lydande under verket. — — — — —

De sakkunniga menar, att åtskilliga sakskaäl direkt talade till förmån för en enhetlig central tillsyn, samt yttrar härom bl. a.:

Ett sådant skäl är att en koncentration av tillsynsverksamheten till en enda myndighet möjliggör för denna att erhålla en överblick över kreditväsendet i dess helhet. — — — — — Det torde icke kunna göras gällande, att samordningssynpunkten alltid kommer till tillfredsställande uttryck genom att ärenden, som kräva att koordineras, behandlas av fristående ämbetsverk, vilka för ändamålet taga viss kontakt med varandra. Nära nu berörda vinning av en gemensam inspektionsmyndighet står fördelen av att frågor av betydelse för hela kreditlivet kunna avgöras efter enhetliga grunder. — — — — — 1951 års riksdagsrevisorer ha ansett den rådande ordningen med två skilda centrala tillsynsorgan vara särskilt olämplig just ur sistnämnda synpunkt. Av väsentlig betydelse är också att ett förenande av de båda inspektionsmyndigheterna skulle innebära en direkt effektivisering av själva övervakningen. Sålunda skulle erfarenheter, som samlats genom tillsynsverksamheten på ett område, komma att tillföras verksamheten på ett annat område och på så vis kunna verka befruktande på detta. På en punkt skulle koncentrationen kunna väntas medföra en speciell förbättring av tillsynens effektivitet. De sakkunniga syfta på att flerbanksgäldenärernas kreditengagemang lättare skulle kunna övervakas, om uppsikten utövades centralt av en enda myndighet.

Sammanfattningsvis uttalar de sakkunniga, att en enhetlig central tillsyn vore att föredra framför nuvarande tudelade system. De sakkunniga förordar därför, att de nuvarande bank- och fond- samt sparbanksinspektionerna sammanslås till ett enda ämbetsverk med uppgift att handha tillsynen såväl över affärsbankerna, fondväsendet, jordbruksskasserörelsen och hypoteksaktiebolagen som över sparbankerna.

Beträffande det föreslagna nya verkets organisation anför de sakkunniga bl. a.:

De sakkunniga förutsätta som nämnts, att de olika grenarna av tillsynsverksamheten beredas en likvärdig ställning. Denna norm torde väl bäst upprätthållas genom att verket indelas i byråer. I spetsen för byråerna böra stå byråchefer, sorterande direkt under verkschefen. Inom vardera av nuvarande inspektionsmyndigheter finnes en särskild biträdande ledamot förordnad. Det torde vara påkallat, att det nya verket får en biträdande ledamot för sparbanksärenden. — — — — — De två byrådirektörstjänsterna vid sparbanksinspektionen böra överföras till den skisserade sparbanksbyrån

men kunna icke anses tillräckliga för sitt ändamål. Som framgått innefatta nämligen de sakkunnigas förslag beträffande sparbankstillsynen bland annat, att en stegrad frekvens av den centrala tillsynsmyndighetens platsundersökningar vid sparbankskontoren uppställas som ett mål. Man torde kunna vänta sig, att ombudsinstitutionens utbytande mot en förbättrad allmän revision kommer att som följdverkan medföra en viss förkortning av de nuvarande intervallerna mellan sparbanksundersökningarna, något som likaledes utvecklats här ovan. Den angivna målsättningen lär dock icke kunna infrias utan en samtidig utökning av den personal inom centralorganet, vilken förrättar ifrågakarande sparbanksundersökningar, dvs. byrådirektörerna. — — — — Vill man åstadkomma, att undersökningarna skola kunna äga rum vartannat eller vart tredje år, vilket som nämnts kan anses vara vad säkerhetsintresset påfordrar, lär det icke vara möjligt att låta antalet byrådirektörstjänster å sparbanksbyrån vara mindre än fem. Liksom hittills sparbanksinspektionen behöver sparbanksbyrån givetvis dessutom viss biträdande personal.

Vad angår kostnaderna för den föreslagna tillsynsorganisationen kunde enligt de sakkunnigas uppfattning de nuvarande båda inspektionsmyndigheternas ersättande med en gemensam myndighet icke förväntas leda till kostnadsbesparingar. Det hade icke varit möjligt för de sakkunniga att anställa några preciserade beräkningar av kostnaderna för det nya verket. Redan vad som yttrats angående personalbehovet i fråga om sparbankstillsynen tydde emellertid på en viss stegring av personalutgifterna för denna tillsyn i jämförelse med vad som nu belöpte sig på sparbanksinspektionens lönestat. Toges hänsyn till de sakkunnigas tillsynsförslag i hela deras vidd, ville det emellertid synas som om de av ombudsinstitutionens bortfallande föranledda utgiftsminskningarna skulle uppväga de inträdande merkostnaderna för den centrala sparbankstillsynen.

Såsom namn å det nya verket föreslår de sakkunniga bankinspektionen.

Reglerna för tillsynsverksamheten har upptagits i 107—120 §§ i sakkunnigförslaget. De sakkunniga har förutsatt, att lagstadgandena om sparbankstillsynen liksom hittills bör kompletteras av i administrativ ordning utfärdade föreskrifter, vilka möjligen kunde innefattas i en för bankinspektionens hela verksamhet given instruktion.

Till de sakkunnigas yttrande i tillsynsfrågan har fogats två *reservationer*. Ut i den ena, som avgivits av kommittéledamöterna *Sahlin* och *Westborg*, förklarar sig reservanterna vara ense med majoriteten om att de allmänna ombuden bör ersättas med revisorer men anmäler skiljaktig uppfattning i frågorna om hur dessa revisorer skall tillsättas, om länsstyrelsernas befattning med tillsynen och om sammanslagningen av inspektionsmyndigheterna.

För att närmare belysa betydelsen av att länsstyrelserna bibehållas vid sin befattning med vissa väsentliga uppgifter inom sparbanksväsendet anför reservanterna:

Praktiskt taget alla ärenden av administrativ natur rörande sparbankerna förutsätta en intim kännedom om de lokala förhållandena — både

sakligt och personellt. Svårigheterna, problemen, ligga här icke på det principiella planet utan just i att finna en förnuftig tillämpning av principerna i alla de »små» från ort till annan skiftande förhållandena inom en sparbanks begränsade verkningskrets. Det är oftast fråga om detaljspörsmål av rent praktisk art.

I ärenden rörande gränsdragning för verksamhetsområden eller rörande filialbildning, för att taga två av de viktigaste ärendesgrupperna är självfallet kännedom om orten väsentlig, en kännedom, som knappast kan inhämtas i papper utan som grundar sig på en fortlöpande, levande kontakt med trakten och dess folk i alla de avseenden, som beröra bygdens liv — det är näringsförhållanden och ekonomisk struktur, det är historiska förutsättningar och det är utvecklingstendenser, det är kommunikationernas gestaltning, det är kommunala och administrativa förhållanden, som här äro av betydelse.

Reservanterna har vidare framhållit att ett remissvar från länsstyrelsen till central tillsynsmyndighet icke skulle kunna ge den fullständiga bild av lokala förhållanden, som kunde krävas, och menar att med hänsyn till den allmänna tendens till överbelastning i arbetshänseende som förekomme hos både myndigheter och enskilda, det vore angeläget att i möjlig mån inskränka och helst undvika skriverier.

En sammanslagning av bank- och fondinspektionen med sparbanksinspektionen innebure enligt reservanternas förmenande icke annat än att sparbanksinspektionen flyttade in som en byrå i bank- och fondinspektionen. Den av sakkunnigmajoriteten åberopade fördelen av en sammanslagning, att man genom denna skulle ernå en direkt effektivisering av själva övervakningen, speciellt beträffande de s. k. flerbanksgäldenärernas engagemang, borde enligt reservanternas uppfattning kunna vinnas på annat sätt. Givetvis skulle samarbete kunna äga rum mellan de två nuvarande inspektionsmyndigheterna; redan torde samarbetet ha betydande omfattning. Möjligen kunde det ytterligare utvecklas. För övrigt skulle man genom en sammanslagning ingalunda få någon överblick över kreditväsendet i dess helhet. Utanför den centrala tillsynsmyndighetens område skulle nämligen ligga dels försäkringsbolagens kreditverksamhet, som hade en stor omfattning, dels alla mer eller mindre fritt arbetande kreditinstitutioner, som vore verksamma i landet, och dels alla statliga och halvstatliga institutioner, som bedreve kreditverksamhet, såsom exempelvis postsparbanken, pensionsstyrelsen, bostadsstyrelsen, stadshypoteks-, bostadskredit- och landshypoteksföreningarna. Den önskade samlade överblicken kunde erhållas på annat sätt, främst genom en praktisk och tillförlitlig statistik. — Återverkningarna av en sammanslagning på de båda myndigheternas organisation och kostnader skulle bli ganska oväsentliga; i praktiken rörde det sig i kostnadshänseende icke om stort mer än den löneskillnad, som uppkomme om tjänsten som sparbanksinspektör utbyttes mot en byråchefstjänst.

Om de av majoriteten framförda skälen för en sammanslagning icke vore bärande, så kunde enligt reservanternas mening redan detta vara skäl mot en sammanslagning. För sparbankerna med deras i första hand sparfrämjande verksamhet inom lokalt begränsade verksamhetsområden vore det

angeläget, att för dem och deras verksamhet vitala problem icke skulle hän-
skjutas till en myndighet, hos vilken industrikrediter, handelns krediter och
internationella kreditförhållanden av naturliga skäl komme att utgöra det
dominerande inslaget i arbetsuppgifterna. Den verksamhet, som sparban-
kerna bedreve väsentligen såsom sparinstitutioner för de breda lagen av
folket och kreditgivare till stora folkgrupper — medelbeloppet för lånen låge
något över 10 000 kronor — hade föga att göra med bank- och fondinspek-
tionens väsentliga arbetsuppgifter.

Reservanterna föreslår, att tillsynsverksamheten organiseras på följande
sätt:

I likhet med majoriteten anse vi, att sådana spørsmål, som äro av mera
bankteknisk natur, lämpligen böra omhänderhavas av den centrala tillsyns-
myndigheten, i vårt förslag sparbanksinspektionen. Detta innebär inte i
och för sig någon större omläggning av arbetsfördelningen, eftersom dylika
spørsmål redan nu i allt väsentligt handhavas av sparbanksinspektionen.
Huvudsakligen är det fråga om bestämmelserna i 25 § sista stycket SpL
(29 § sista stycket SpLF) om visst tillstånd vid sammanslagning av spar-
banker, 29 a § SpL (34 § SpLF) om tillstånd till notariatverksamhet samt
tillstånd jämlikt lagen den 30 april 1942 (111 § andra stycket SpLF) om
förvaring av sparbanks värdehandlingar under utomordentliga omständig-
heter, en beredskapslag närmast för krigsfall. I vissa andra fall, där SpL
nu stadgar tillståndsprövning eller dispensförfarande, ha några motsvarande
stadganden icke intagits i SpLF, och dessa fall utgöra alltså icke något
problem. Vidare böra till sparbanksinspektionen hänföras flertalet av de nya
uppgifter, som enligt SpLF skola ankomma på tillsynsmyndigheten, näm-
ligen enligt 19 § (formulär för teckning av förlagsbevis), 33 § (prövning av
tillgångars duglighet som kassareserv i vissa fall), 46 § (prövning av
instruktion för delegation), 52 § (prövning av vissa andra instruktioner),
61 § 4. (tillstånd till uppskrivning av värdet å vissa tillgångar), 92 § andra
stycket (tillstånd till avyttring av tillgångar under likvidation) och 140 §
(stiftelser) samt, liksom förut, prövning av tomträttsavtal enligt 4 § pro-
mulgationslagen till den nya sparbankslagen.

— — — — — Om länsstyrelserna bibehållas inom tillsynsorganisationen,
förefaller det vara lämpligast, att de också tillsätta de allmänna revisorerna,
dock efter samråd med sparbanksinspektionen. Frågan om de allmänna
revisorerna skola tillsättas av den ena eller andra myndigheten saknar dock
avgörande betydelse; huvudsaken är givetvis, att lämpliga personer till-
sättas och att organisationen är funktionsduglig. De allmänna revisorerna
böra arbeta i enlighet med en av den centrala tillsynsmyndigheten utfärdad
instruktion, på sätt även majoriteten tänkt sig. — — — — — Det är en-
ligt vår mening naturligt, att det allmännas revisor, i enlighet med instruk-
tionen, avlämnar rapport både till länsstyrelsen och till sparbanksinspek-
tionen. För närvarande synes det råda en viss tvekan om sparbanksin-
spektionens möjligheter att ingripa med stöd av den avskrift av rapporten
till länsstyrelsen, som inspektionen erhåller. Om även sparbanksinspektio-
nen skall erhålla rapport måste varje tvekan på denna punkt bortfalla.

Vi förutsätta vidare, att sparbanksinspektionen skall få personalförstärk-
ning av samma omfattning, som majoriteten föreslagit för en sparbanks-
byrå inom bank- och fondinspektionen, dvs. att antalet byrådirektörer ökas
till fem.

Hos länsstyrelserna skulle då väsentligen kvarstanna de uppgifter, för vilka dessa myndigheter, såsom vi förut närmare utvecklat, kunna anses särskilt lämpliga. Vi åsyfta främst uppgiften att stadfästa sparbankernas reglementen med allt vad de innehålla om verksamhetsområde, om huvudkontorets placering, om fördelningen av mandaten för kommunvalda huvudmän mellan kommunerna, om sättet för anordnande av val av övriga huvudmän m. m. Vidare skulle på länsstyrelserna ankomma att meddela tillstånd till inrättande av avdelningskontor eller, i vissa fall, sparställe. Än vidare böra länsstyrelserna ha att pröva sådana frågor om förvärv av fast egendom m. m., som enligt lagförslaget skola hänskjutas till prövning av tillsynsmyndigheten. Ytterligare bör på länsstyrelse ankomma att, i de fall som angivits i lagförslaget, tillsätta likvidator, ombud vid likvidation eller i konkurs samt likvidationsrevisor. Slutligen synes det följdriktigt, att länsstyrelserna handhava de i SpLF införda nya uppgifterna enligt 11 § andra stycket (tillfällig ökning av antalet huvudmän) och 104 § 3 mom. (tillstånd till fusion). — — — — —

Slutligen har reservanterna ansett, att ärenden angående förelägganden, viten och förbud samt frågor om skadeståndstalan mot huvudman eller styrelseledamot borde prövas av länsstyrelserna.

Den andra reservationen har avgivits av kommittéledamoten *Lagerkvist*. Denne har förklarat sig biträda det förslag, som avgivits av herrar Sahlén och Westborg, utom såtillvida att han ansåge, att den revisor, som skulle vara det allmännas representant i varje sparbanks revision, borde förordnas av sparbanksinspektionen. Såsom motivering för sitt ställningstagande i tillsynsfrågan har reservanten anført, att enligt hans mening det väsentliga vore vunnit för en erforderlig rationalisering och effektivisering av tillsynen redan genom de åtgärder om vilka de sakkunniga varit eniga. De av honom åsyftade åtgärderna vore, att allmänna ombudsinstitutionen skulle avskaffas, att sparbanksundersökningarna helt skulle verkställas av tjänstemän hos en central tillsynsmyndighet och att det allmänna skulle utse en revisor för varje sparbank för sakkunnig förstärkning av revisionsarbetet. Enligt reservantens mening funnes alltjämt en stark önskan hos sparbankerna att få ha en egen tillsynsorganisation. Denna önskan hade tidigare ansetts som ett avgörande förhållande, när en centralisering av sparbankstillsynen övervägts. Några nya förut obeaktade skäl, som talade för att förändringen i fråga trots sparbankernas motstånd nu borde genomföras, syntes reservanten icke ha tillkommit. — Beträffande frågan om tillsättandet av det allmännas revisor borde enligt reservantens mening den myndighet som skulle instruera revisorn och övervaka hans arbete — och härvidlag torde endast den på området sakkunniga myndigheten böra ifrågakomma — också anföras att förrätta personvalet. Det vore nämligen av vikt icke endast att valet skedde uteslutande efter sådana kvalifikationsgrunder, som betingades av uppdragets art, utan även att den övervakande myndigheten hade möjlighet att alltefter vunna erfarenheter om förordnad persons lämplighet som revisor själv göra de förändringar i personuppsättningen, som befunnes påkallade.

Yttrandena. Sakkunnigmajoritetens förslag om sparbankstillsynens ordnande tillstyrkes eller lämnas utan erinran i fyra remissvar. Till den av herrar Sahlin och Westborg framförda meningen ansluter sig de flesta övriga remissvar, dock att sju remissinstanser uttryckligen uttalat sig för ett bibehållande av den allmänna ombudsinstitutionen och fyra remissinstanser förordat, att den av det allmänna utsedde revisorn borde tillsättas av central tillsynsmyndighet. Slutligen har i fyra remissyttranden framförts förslag om att frågan om tillsynen borde bli föremål för ny utredning, därvid en undersökning borde göras rörande möjligheten av att överlämna tillsynen till en sparbankernas egen organisation.

Det torde vara lämpligt att här först redovisa de yttranden som behandlar frågan om de allmänna ombuden. Förslaget om de allmänna ombudens ersättande med revisorer, utsedda av tillsynsmyndighet, har som framgått tillstyrkts eller lämnats utan erinran av de flesta remissinstanser. Närmare bestämt utgöres nu ifrågavarande remissorgan av *fullmäktige i riksgäldskontoret, statskontoret, statens organisationsnämnd, sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, svenska sparbanksföreningen, svenska bankföreningen, Sparbankernas bankaktiebolag, svenska bankmannaförbundet, överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Stockholms, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Malmöhus, Västmanlands, Jämtlands och Gävleborgs län. Länsstyrelsen i Örebro län är tveksam om lämpligheten att avskaffa allmänna ombudsinstitutionen. De sju länsstyrelser, som uttalar sig till förmån för bibehållande av allmänna ombudsinstitutionen, är länsstyrelserna i Kronobergs, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs, Värmlands och Norrbottens län.*

De yttranden, som ansluter sig till förslaget om utseende av revisorer i stället för allmänna ombud, innehåller i allmänhet icke någon närmare motivering, och där sådan lämnats har skälen väsentligen varit desamma som givits av de sakkunniga.

Sparbanksinspektionen understryker behovet av en effektivisering av revisionen i sparbankerna samt anför:

Från allmänna kontrollsynpunkter torde det få betraktas som ett oefftergivligt krav, att sparbanks tillgångar skola underkastas en fullständig och i ett sammanhang genomförd inventering varje år. För närvarande föreligger skyldighet att årligen förrätta dylik inventering för flera olika organ. Sålunda skall enligt en allmänt förekommande reglementsbestämmelse sparbanks styrelse eller de styrelseledamöter — i något fall de personer utanför styrelsen — vilka därtill av styrelsen utses, så ofta styrelsen anser nödigt, dock minst en gång om året, i en del fall minst två gånger, förrätta inventering av sparbanks värdehandlingar. Enahanda skyldighet att inventera varje år åligger enligt stadgande i sparbankslagen sparbanks revisorer och, enligt bestämmelse i särskild instruktion, allmänt ombud. Inventering av sparbanks värdehandlingar skall sålunda ske minst tre gånger varje år av olika organ. Genom att dessa i viss utsträckning synas ha litat på varandra, men även på grund av otillräckliga kvalifikationer hos vederbörande inventeringsförrättare, har enligt inspektionens erfarenhet i en hel del fall icke någon av

inventeringarna verkstälts med iakttagande av sådana försiktighetsmått och under sådan kontroll, som äro nödvändiga för uppnående av ett tillförlitligt resultat. Härav har sparbanksinspektionen föranletts att i sin tur i samband med undersökningar verkställa inventering — under många år allmänt och på senare tid i viss utsträckning — varigenom ett stort antal sparbanker varje år kunnat bli föremål för icke mindre än fyra inventeringar.

Sparbanksinspektionen framhåller vidare, att inventering och revisionsarbete i övrigt hos sparbank ställde stora krav på den som skulle utföra arbetet effektivt och att man torde kunna utgå från att den av det allmänna utsedde revisorn i allmänhet finge ta ledningen av revisionsarbetet. Det vore därför av vikt, att endast sådana personer godtoges, som ägde sakkunskap på det revisionstekniska området och vore allmänt förtrogna med ekonomiska frågor. I möjligaste mån borde auktoriserade personer utnyttjas. Helst borde revisorerna givetvis även ha kännedom om banktekniska förhållanden.

Länsstyrelsen i Malmöhus län bemöter den av de sakkunniga återgivna kritiken mot allmänna ombudsorganisationen och uppger att länsstyrelsen funnit det ändamålsenligt att till uppdraget som allmänt ombud förordna jurister. Länsstyrelsen yttrar härom bl. a.:

Att länsstyrelsen därvid i stor utsträckning anlitat sina egna befattningshavare är enligt länsstyrelsens mening helt naturligt. Länsstyrelsernas jurister äro i allmänhet tingsmeriterade och ha därigenom fått god inblick i bl. a. fastighetsväsendet och civillagstiftningen. Erfarenhet av exekutionsrätten och taxeringsväsendet ha många sedermera vunnit på länsstyrelserna. De ha dessutom genom sin ordinarie verksamhet fått god kännedom om länets förhållanden och vunnit kontakt med bygdens män. Överhuvudtaget torde personer, som efter tingstjänstgöring förvärvat en viss administrativ erfarenhet, vara lämpliga såsom allmänt ombud. — — — — —

Det allmänna ombudet skall verkställa undersökning av sparbankens räkenskaper och sålunda äga vissa insikter i bokföring. Då de framställda anmärkningarna mot de allmänna ombuden beröra denna gren av deras verksamhet och sålunda kunskaperna i bokföring, vill länsstyrelsen påpeka, att sparbankernas bokföring i allmänhet är enkel. Någon jämförelse kan ej göras med t. ex. aktiebolagen eller andra företag, där vinstintresset är särskilt framträdande. De personer, det här är fråga om, torde ej ha någon svårighet att sätta sig in i förhållandena. För övrigt har länsstyrelsen möjlighet att, därest så skulle befinnas lämpligt, uppställa särskilda fordringar beträffande kunskaper i bokföring hos de allmänna ombuden. — — — — —

Det nya systemet skulle leda till att granskningen av låneportföljen måste övertagas av centralorganets tjänstemän. Detta torde medföra att centralorganet måste utbyggas på ett helt annat sätt än de sakkunniga förmenat, eftersom granskningen såsom nu bör ske årligen. En annan ordning skulle innebära en allvarlig försämring av den offentliga kontrollen.

Enligt uttalande i betänkandet lär centralorganets tjänstemän ej kunna lita på den inventering, som verkställs av det allmänna ombudet. Länsstyrelsen kan ej finna, att man genom anordningen med en särskild revisor skapar garantier för att inventeringen blir anmärkningsfri. Länsstyrelsen vill understryka, att enligt länsstyrelsens erfarenhet de allmänna ombuden, vilka äga god lokalkännedom, utfört ett gott arbete till bättnad för

sparbanksväsendet och att en omorganisation sådan som föreslagits skulle särskilt hårt drabba de små sparbankerna och därmed också insättarna.

Enligt länsstyrelsens i Malmöhus län mening borde helt andra och större anspråk ställas på den av det allmänna utsedde revisorn än vad de sakkunniga avsett. Revisorn borde sålunda, förutom deltagande i revisionsarbetet, regelbundet granska utlämnade lån och på förut ej bekantgjord tid infinna sig i sparbanken och inventera säkerheterna.

Länsstyrelsen i Kalmar län förklarar sig ej vilja motsätta sig att allmänna ombudsinstitutionens funktioner överflyttas till revisionen och anser, att de av länsstyrelsen utsedda tillsynsmännen skall med sina erfarenheter i fråga om fastighetsväsen och inteckningsförhållanden fylla en viktig uppgift inom denna revision.

Länsstyrelsen i Västmanlands län menar, att de sakkunniga i alltför hög grad generaliserat de brister, som på sina håll kunde ha förefunnits på grund av en mindre god rekrytering av ombuden. — För att icke omläggningen av ombudsinstitutionen skulle leda till försvagning av tillsynen vore det av vikt att revisorn ålades att, förutom deltagande i den ordinarie årsrevisionen, ytterligare minst en gång årligen verkställa undersökning av sparbanks ställning och förvaltning.

Sistnämnda mening framföres även av *statens organisationsnämnd*.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län yttrar, att kritiken mot de allmänna ombuden att de i regel saknat banktekniska erfarenheter och bokföringsmässiga kunskaper vore berättigad. Det vore enligt länsstyrelsen klart, att den nuvarande institutionen vore dömd att försvinna. Länsstyrelsen ville dock understryka vikten av att den blivande tillsynen från det allmännas sida utformades så att den trygghet och säkerhet, som bestått däri, att inteckningar och gravationsbevis underkastats en granskning av härför skickade krafter, icke försvagades.

De remissinstanser som förordat ett bibehållande av allmänna ombudsinstitutionen, nämligen *länsstyrelserna i Kronobergs, Kristianstads, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Kopparbergs, Värmlands och Norrbottens län*, har i allmänhet i sina svar framfört argument liknande de av länsstyrelsen i Malmöhus län anförda skälen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län menar, att systemet med allmänna ombud hade många positiva egenskaper och fördelar för både sparbankerna och länsstyrelserna, något som tyvärr icke kommit till tillräckligt uttryck i betänkandet. En översyn borde göras av den för ombuden gällande instruktionen, som numera vore i vissa avseenden föråldrad och behövde moderniseras. Av vikt vore härvidlag, att man sökte åstadkomma en klar funktionsfördelning mellan allmänna ombuden, sparbanksrevisorerna och den centrala tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen i Kristianstads län anför bl. a.:

Länsstyrelsen, som i närvarande stund är tillsynsorgan för icke mindre än 78 sparbanker, kan av erfarenhet omvittna att de allmänna ombudens årliga granskning av säkerheter och lånehandlingar på åtskilliga håll upp-

fattas mera som en välkommen tillsyn, ägnad att ingiva trygghet, än som en rent övervakande inspektion. Från en del sparbankers sida har även uttalats, att, därest de allmänna ombuden avskaffades, de komme i annan ordning att anlita juridisk sakkunskap för granskning av låneverksamheten. En sådan konsekvens av reformen skulle uppenbarligen betyda ökade omkostnader för sparbankerna.

Liknande synpunkter framföres av *länsstyrelsen i Älvsborgs län*.

Frågan om vilken myndighet som bör tillsätta det allmännas revisor, därest länsstyrelserna bibehållas vid sparbankstillsynen, har föranlett uttalanden i åtskilliga remissvar. De remissinstanser som avstyrkt förslaget om utseende av dylika revisorer har emellertid icke — fränsett länsstyrelserna i Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län — yttrat sig i denna fråga. Till förmån för att central tillsynsmyndighet får tillsätta revisorn uttalar sig *sparbanksinspektionen, bank- och fondinspektionen, statens organisationsnämnd* samt *länsstyrelserna i Stockholms och Södermanlands län*.

Sparbanksinspektionen framhåller i detta sammanhang, att en brist i ombudsverksamheten varit att ombuden icke erhållit fortlöpande instruktioner av en på området sakkunnig myndighet. Även om det skulle ha ingått i inspektionens arbetsuppgifter att lämna ombuden vägledning i deras arbete, hade inspektionen ändock saknat tillräcklig arbetskraft för att göra detta annat än i mycket begränsad omfattning. Med den utökning av den centrala tillsynsmyndighetens arbetskraft, som inginge i förslaget, borde myndigheten kunna följa och övervaka de föreslagna revisorernas verksamhet och även fortlöpande utfärda erforderliga instruktioner för deras arbete. För underlättande av dessa uppgifter syntes det böra ankomma på sagda myndighet att utse dessa revisorer.

Även *bank- och fondinspektionen* understryker vikten av att revisorn utses av den centrala tillsynsmyndigheten, och framhåller, att svårigheterna för en central myndighet med personvalet borde kunna övervinnas genom ett samarbete med lokala instanser, främst sparbankernas egna organisationer.

Organisationsnämnden yttrar, att frågan om vilken myndighet, som skulle äga förordna det allmännas revisor, borde bedömas med hänsyn till utformningen av kompetenskraven å revisorn. Då en obligatorisk fordran att revisorn skulle vara auktoriserad icke uppställts utan endast uppställts ett helt allmänt kompetenskrav, borde enligt nämndens mening försiktigheten bjuda, att allmän revisor förordnades av det centrala tillsynsorganet.

Den av herrar Sahlin och Westborg i reservation framförda meningen att länsstyrelserna bör få utse det allmännas revisor har biträts av *fullmäktige i riksgäldskontoret, svenska sparbanksföreningen, Sparbankernas bankaktiebolag* samt *länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Malmöhus, Örebro, Skaraborgs, Gävleborgs, Västmanlands* samt *Göteborgs och Bohus län*. I flertalet av dessa yttranden anföres icke någon särskild motivering. Några remissinstanser åberopar en eller flera punkter i reservanternas

argumentering i denna fråga, särskilt framhålles svårigheten för den centrala tillsynsmyndigheten att självständigt kunna utse revisorer för samtliga sparbanker.

Fullmäktige i riksgäldskontoret framhåller angelägenheten av att länsstyrelserna tillser, att endast för uppgiften fullt kompetenta revisorer blir utsedda.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län yttrar att, om förslaget att ersätta allmänna ombuden med revisorer syftade till att få en rekrytering från annat underlag än för närvarande, detta borde kunna vinnas genom att länsstyrelse, innan revisor förordnades, infortrade yttrande från sparbanksinspektionen.

De sakkunnigas förslag, att länsstyrelsernas tillsynsfunktioner skall överflyttas till ett centralt tillsynsorgan, tillstyrkes av *statskontoret, bank- och fondinspektionen, svenska bankföreningen* och *svenska bankmannaförbundet*. I remissvaren framföres väsentligen de synpunkter i frågan som anlagts av de sakkunniga.

Bank- och fondinspektionen återopar innehållet i sitt remissyttrande över 1951 års statsrevisorers framställning. Av nämnda yttrande skall här återges följande:

Då det gäller att avgöra, huruvida en statlig förvaltningsuppgift bör anförtros en enda central myndighet eller uppdelas å flera lokala myndigheter, bör tydligen uppgifternas art vara den helt bestämmande faktorn. Är fråga om en uppgift, som för att kunna lösas tillfredsställande kräver snabb handläggning, nära kontakt med en större allmänhet och särskilt hänsynstagande till ortens förhållanden, torde oftast en lokal organisation vara att föredraga. Behöva kraven i sagda hänseenden icke ställas särskilt höga utan består uppgiften mera i en efterhandsgranskning av fattade beslut och verkställda åtgärder i syfte att utröna deras överensstämmelse med lag och författning, instruktioner o. d., torde däremot en central organisation bjuda de största fördelarna. Att den offentliga sparbankstillsynen är en uppgift av sistnämnda typ torde vara obestridligt och enligt bankinspektionens mening borde icke något tvivel råda om att en central organisation i detta fall innefattar den mest rationella lösningen, framförallt ur effektivitetssynpunkt men ock ur synpunkten av ökad enhetlighet i rättstillämpningen.

Beträffande länsstyrelsernas icke egentliga tillsynsuppgifter, såsom fastställande av sparbanks reglemente, prövning av frågor rörande förvärv, nybyggnad eller ombyggnad av fastighet, m. m. kunde det måhända — menar bank- och fondinspektionen — vara diskutabelt, huruvida dessa uppgifter borde överföras på den centrala tillsynsmyndigheten. De av reservanterna uttalade farhågorna för att lokala förhållanden icke skulle vinna erforderligt beaktande vid en prövning i en central myndighet vore emellertid enligt inspektionens mening överdrivna. Inspektionen anför härom bl. a.:

Bank- och fondinspektionens såväl som sparbanksinspektionens tjänstemän rekryteras i praxis från det verksamhetsfält, vilket tillsynen avser. Detta innebär, att en byrådirektör i sparbanksinspektionen, innan han börjar sin tillsynsverksamhet, måhända i tio eller femton år arbetat inom sparbank. Att han härunder förvärvat god kännedom om de lokala förhållan-

dena i den provins, där hans sparbank bedriver verksamhet, är tydligt. Med en förnuftig rekryteringspolitik kan en icke föraktlig lokalkännedom på detta sätt tillföras tillsynsmyndigheten. Och ordnas tjänstgöringen inom inspektionen så, att en byrådirektör företrädesvis får utöva tillsyn inom den eller de provinser, där han tidigare tjänstgjort som sparbanksman, torde hans kännedom om de lokala förhållanden, som här äro av betydelse, ofta nog kunna mäta sig med en hårt arbetstyngd landsstatstjänstemans, för vilken sparbanksärendena alltid måste förbli en mycket ringa del av hans totala arbetsuppgift.

Flertalet remissinstanser har emellertid som nämnts anslutit sig till den i reservationerna framförda meningen, att länsstyrelserna borde i huvudsak bibehållas vid sina hittillsvarande tillsynsfunktioner. Dessa remissinstanser utgöres av *fullmäktige i riksgäldskontoret, sparbanksinspektionen, statens organisationsnämnd, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Värmlands, Kopparbergs, Jämtlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, svenska sparbanksföreningen, Sparbankernas bankaktiebolag, riksförbundet landsbygdens folk, landsorganisationen i Sverige, kooperativa förbundet samt landskommunernas förbund.*

I yttrandena har remissinstanserna väsentligen använt samma skäl som anförts av reservanterna och framhåvt än ett, än ett annat led i deras argumentering. Flera yttranden ansluter sig utan närmare motivering till reservanterna Sahlins och Westborgs uppfattning om ordnandet av tillsynen.

Fullmäktige i riksgäldskontoret tillägger, att ett intensifierat samarbete mellan sparbanksinspektionen och länsstyrelserna borde eftersträvas. Beslutanderätten i sparbanksfrågor borde dock förbehållas länsstyrelserna i ungefär samma utsträckning som för närvarande.

Sparbanksinspektionen framhåller, att den största vinsten med en central odelad tillsyn låge däri, att det centrala organet skulle få många sparbanksfrågor tillrättalagda under hand på ett helt annat sätt än som eljest vore möjligt. Tillsynsarbetet skulle även bli lättare och mången onödig omgång skulle kunna undvikas. Effektivitetssynpunkter talade sålunda till förmån för en centraliserad tillsyn över sparbankerna, antingen tillsynen skulle förläggas till en särskild sparbanksinspektion eller till ett för hela kreditväsendet gemensamt organ. Det motstånd mot dels bortkoppling av länsstyrelserna från tillsynen och dels sammanslagning av det centrala tillsynsorganet med bank- och fondinspektionen, som mötte från sparbankernas sida, torde djupast sett bottna i rädsla för att det gemensamma tillsynsorganet skulle bli ett alltför stort och maktfullkomligt verk, där sparbankernas lokala intressen och problem skulle handläggas efter alltför byråkratiska linjer. Under förutsättning att sparbankerna toge avgjord ställning mot centraliseringen, borde den icke genomföras. Genom överförande av vissa tillsynsuppgifter till den centrala myndigheten, genom den personalförstärkning, som denna myndighet enligt sakkunnigförslaget skulle erhålla, samt

genom den effektivitetsökning av revisionen, som kunde förväntas bli en följd av den föreslagna utökningen av revisionen, skulle de väsentliga kraven på en förbättrad tillsyn enligt sparbanksinspektionens mening bli tillgodosedda.

Organisationsnämnden anmärker, att gruppen sparbanksärenden icke hade någon större betydelse för länsstyrelsernas samlade arbetsbörda. Enligt för nämnden tillgängligt siffermaterial, avseende år 1951, uppginge antalet å rikets landskanslier diarieförda sparbanksärenden till omkring 1 300 st. Det verkliga antalet individuella ärenden hade dock varit väsentligt större på grund av att månganstädes flera ärenden, berörande en viss sparbank, införts under samma diarienummer å ett för banken reserverat samlingsupplägg. — *Organisationsnämnden* ansåge sig utan invändningar kunna godta reservanternas förslag, att sådana spörsmål, vilka vore av mera bankteknisk natur, lämpligen borde omhänderhas av den centrala tillsynsmyndigheten. Likaså kunde nämnden godta reservanternas förslag, att vissa andra grupper av ärenden överflyttades till centrala tillsynsmyndigheten, nämligen frågor om tillstånd till notariatverksamhet, förvaring av sparbanks värdehandlingar under utomordentliga förhållanden, godkännande av formulär för teckning av förlagsbevis, prövning av tillgångars duglighet som kassareserv i vissa fall, prövning av instruktion för styrelsedelegation ävensom vissa andra i 52 § i sakkunnigförslaget omförmälda instruktioner, tillstånd till uppskrivning av värdet å vissa tillgångar samt till avyttring av tillgångar under likvidation, frågor rörande sparbanks pensionsstiftelse m. fl. ärenden. Däremot syntes det nämnden vanskligt att hävda en bestämd uppfattning om länsstyrelserna skulle bibehålla sin befattning med återstående tillsynsfrågor i mera vid bemärkelse såsom stadfästande av reglemente för sparbank, tillstånd till filialbildning, fusion och förvärv av fastighet, tillsättande av likvidator samt vissa andra åtgärder i samband med sparbanks likvidation, tillfällig ökning av huvudmännens antal ävensom möjligen vissa ärenden angående föreläggande, viten och förbud samt frågor om skadeståndstalan mot huvudman eller styrelseledamot. Enligt nämndens mening talade dock övervägandena i saken emot en så fullständig centralisering av sparbanksärendenas handläggning, som de sakkunnigas majoritet förordat. I varje fall borde största möjliga hänsyn tas till sparbanksvärldens egen inställning till det omtvistade spörsmålet. Den omständigheten att den centrala tillsynsmyndigheten i väsentliga hänseenden saknade beslutanderätt i sin verksamhet vore icke unik. Nämnden ville härvidlag hänvisa till förhållandet mellan länsstyrelserna, å ena, samt sprängämnesinspektionen, tobaksnämnden samt vederbörande statsinspektörer hos socialstyrelsen, kommerskollegium och lantbruksstyrelsen, å andra sidan, när det gäller ärenden rörande explosiva varor och eldfarliga oljor, handeln med tobaksvaror, tillsynen över fattig- och barnavårdens handhavande samt ingripande vid missförhållande mot ägare av elektriska anläggningar och innehavare av mejerier. Likaså ankomme det på länsstyrelsen att efter bank- och fondinspektionens hörande återkalla godkännande av jordbrukskassa med likvidation som påföljd.

Betydelsen av länsstyrelsernas lokalkännedom och den personliga kontakten mellan länsstyrelserna och sparbanksmännen vid utövandet av sparbankstillsynen har närmare utvecklats och understrukits av *flertalet länsstyrelser* som yttrat sig.

Svenska sparbanksföreningen yttrar, att det för sparbankerna skulle vara olyckligt, om länsstyrelserna icke bibehölles som tillsynsmyndighet i ärenden av administrativ natur. Inom sparbanksvärlden funnes en mycket stark opinion för bibehållande av nu gällande ordning, så stark att det syntes föreningen orimligt att nu i strid däremot genomföra sakkunnigmajoritetens förslag. Tidigare förslag till centralisering hade avvisats, och några nya skäl hade icke tillkommit av beskaffenhet att nu böra föranleda ändring i gällande tillsynsordning.

Kooperativa förbundet förklarar sig vilja avråda från de centraliserings-tendenser som i tillsynsfrågan kommit till uttryck i sakkunnigmajoritetens förslag.

Några remissinstanser har uttalat sig med större tveksamhet. *Länsstyrelsen i Stockholms län* förklarar sålunda, att en ökad centralisering av det allmännas tillsyn över sparbankerna visserligen numera framstode såsom den i princip riktiga och naturliga lösningen. Huruvida centraliseringen borde drivas så hårt att den även omfattade annan tillsyn än sådan av bankteknisk natur, vore emellertid enligt länsstyrelsens uppfattning tveksamt. Åtskilliga skäl syntes i själva verket tala för reservanternas Sahlins och Westborgs ståndpunkt. Även *konungariket Sveriges stadshypotekskassa* har yppat tveksamhet beträffande lämpligheten av en central tillsyn.

I fråga om den av reservanternas gjorda avgränsningen mellan länsstyrelsernas och den centrala tillsynsmyndighetens tillsynsuppgifter förklarar sig *länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus, Värmlands samt Västernorrlands län* icke ha någon erinran.

Beträffande härefter förslaget om sammanslagning av sparbanksinspektionen med bank- och fondinspektionen har detta tillstyrkts av *statskontoret, bank- och fondinspektionen, svenska bankföreningen* och *svenska bankmannaförbundet*.

Bank- och fondinspektionen framhåller, att det ofta visat sig, att den erfarenhet, som verket vunnit inom en gren av sin verksamhet, varit till gagn vid utövandet av tillsynen över andra grenar. Den erfarenhet, som samlats inom tillsynsmyndigheten för sparbankerna och som framdeles komme att tillföras denna, skulle vara av betydande värde även för tillsynen över de grenar av kreditväsendet, som för närvarande vore underställda bank- och fondinspektionen. Likaså skulle bank- och fondinspektionens erfarenhet kunna utnyttjas till fördel även för sparbankstillsynen. Otvivelaktigt vore det möjligt att arrangera ett sådant samarbete, som här åsyftades även mellan två fristående myndigheter. Samarbetet skedde emellertid lättast och smidigast och med större utbyte inom ett och samma verk. — Det vore riktigt att sparbankerna företedde många särdrag, som skilde

dessas från såväl affärsbankerna som jordbrukets kreditkassor. Enligt inspektionens uppfattning vore emellertid likheterna än mer påtagliga. Särskilt tydligt framstode detta vid en jämförelse mellan sparbankerna och jordbrukskassorna. — Den omständigheten, att de ifrågakvarande penning- och kreditinstituten kunde uppvisa vissa särdrag krävde visserligen en anpassning men innebure enligt inspektionens mening ingalunda att tillsynen över instituten behövde bedrivas efter helt olika grunder. Den offentliga tillsynens främsta uppgifter vore i samtliga fall att vaka över institutens solvens och likviditet. Reservanternas påståande att sakkunnigförslaget icke skulle innebära något annat eller mera än att sparbanksinspektionen flyttades in som en byrå i bank- och fondinspektionen, gäve en missvisande bild av sakkunnigförslagets verkliga innebörd. Enligt förslaget skulle sparbanksavdelningen inom det nya ämbetsverket i fråga om personal komma att bli väsentligt större än någon av de övriga avdelningarna — i själva verket större än de övriga avdelningarna tillsammanslagna.

Även *bankföreningen* framhåller, att kravet på en effektivisering av inspektionen måste bli starkare än för närvarande med hänsyn till den utveckling av sparbankernas verksamhet, som skulle bli en följd av förslagets genomförande. Därav följde enligt bankföreningens mening, att man icke kunde undvara systemet med en enhetlig, specialiserad inspektionsmyndighet för hela riket. *Bankmannaförbundet* anser, att garanti för den enhetlighet i tillsynen, som ur allmänna synpunkter vore önskvärd, inte kunde erhållas utan en gemensam inspektionsmyndighet. Särskilt vore detta av betydelse vid handläggningen av frågor angående grundande av nya penninginrättningar samt filialbildning liksom över huvud taget frågor av gemensamt intresse. Farhågorna för att en central tillsynsmyndighet icke skulle ta tillbörlig hänsyn till sparbankernas särart vore enligt förbundets mening betydligt överdrivna. De sakkunnigas uttalande, att en biträdande ledamot för sparbanksärenden borde ingå i den föreslagna gemensamma bankinspektionen och att sparbankstillsynen vore avsedd att sortera under en särskild byråchef, syntes enligt förbundets uppfattning borga för att sparbankerna i samma utsträckning som nu skulle kunna få sina speciella intressen tillgodosedda.

Förslaget om sammanslagning av de centrala tillsynsmyndigheterna har emellertid avstyrkts av flertalet remissinstanser som särskilt yttrat sig i detta ämne, nämligen *fullmäktige i riksgäldskontoret*, *sparbanksinspektionen*, *länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Jönköpings, Kalmar, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Värmlands, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län*, *svenska sparbanksföreningen*, *Sparbankernas bankaktiebolag*, *landsorganisationen* och *riksförbundet landsbygdens folk*.

Sparbanksinspektionen ansluter sig till de av reservanten Lagerkvist åberopade skälen emot sammanslagning samt anser det mindre lämpligt att genomföra en sammanslagning i ett läge, då sparbanksinspektionens befattningshavare helt borde få koncentrera sig på att övervaka tillämpningen av

de sakliga och formella ändringar i reglerna för sparbankernas rörelse, som torde komma att föranledas av den nya lagstiftningen. Behovet av samordning borde kunna tillgodoses genom ett intimt samråd mellan sparbanksinspektionen samt bank- och fondinspektionen. Frågan om sammanslagningen borde enligt inspektionens mening lämpligen kunna upptas till ny prövning, sedan erfarenheter vunnits av den i övrigt effektiviserade tillsynen.

Övriga remissinstanser som avstyrkt sammanslagningen har i huvudsak åberopat argument som förekommer i reservanterna Sahlins och Westborgs motivering.

Svenska sparbanksföreningen förklarar, att sakkunnigmajoritetens orlande om samordning mellan penninginrättningarna utan närmare angivande av vari samordningen skulle bestå ingåve sparbankerna en stark känsla av oro och stode i bestämd motsättning till kravet att sparbankerna skulle äga frihet att utveckla sin egenart.

Två reservanter i bank- och fondinspektionen anser likaså, att sammanslagning för närvarande icke borde ske; den ene av det skälet att sammanslagningen borde anstå till dess länsstyrelsernas befattning med tillsynen helt avvecklats, vilket enligt reservantens mening icke kunde för närvarande genomföras, och den andre huvudsakligen av det skälet att en sammanslagning icke borde äga rum mot sparbankernas egen vilja.

I några remissyttranden framföres tanken att tillsynen skulle kunna överlämnas till en sparbankernas egen organisation.

Fullmäktige i riksbanken anser sig sålunda icke kunna tillstyrka vare sig sakkunnigmajoritetens förslag eller de reservationsvis framförda yrkandena. Enligt fullmäktiges mening präglades förslaget av en centraliseringstanke, vars realiserande skulle komma att medföra stora nackdelar ur mera allmänna synpunkter och för sparbanksväsendet självt. Tillsynsfrågan borde lösas efter helt andra linjer än de av de sakkunniga föreslagna. Fullmäktige yttrar härom:

Fullmäktige vilja föreslå, att frågan om tillsynen göres till föremål för en ny utredning, varvid bör undersökas möjligheterna att i princip lösa frågan på det sätt, som nyligen införts för sparbankerna i Finland. I samband härmed bör övervägas om icke lagbestämmelserna om tillsynen lämpligen böra givas i en särskild lag, eventuellt gemensam för alla kreditinstitut.

Löses frågan om den offentliga tillsynen efter de finska linjerna skulle detta innebära, att tillsynen överlämnades till en sparbankernas egen organisation. Inom exempelvis Svenska sparbanksföreningen skulle bildas ett organ, vari eventuellt ingick av statlig myndighet utsedda representanter, med uppgift att bl. a. handhava den centrala tillsynen och handlägga sådana frågor, vilka för närvarande avgöras av sparbanksinspektionen. Under detta centrala organ skulle sortera ett antal distriktsinspektörer.

I såväl centralorganets som distriktsinspektörernas arbetsuppgifter skulle jämväl ingå sådan konsulterande och rådgivande verksamhet, som för närvarande utövas av de av sparbanksföreningen anställda konsulenterna. Genom distriktsinspektörerna, vilka skola vara bosatta i sitt distrikt, bibehållas de fördelar, som kännedom om de lokala förhållandena medför.

Som redan nämnts har i princip ett system som det ovan i grova drag skisserade införts i Finland. Vissa svenska erfarenheter av ett sådant system finnes också, nämligen från jordbrukskasserörelsen. Det är ännu för tidigt att yttra sig över, hur det nya systemet för tillsynen av sparbankerna i Finland slagit ut. Hittills verkar det dock ha motsvarat förväntningarna.

Liknande tankar återkommer i remissyttrandena från *kommerskollegium*, *länsstyrelsen i Jönköpings län* och *svenska stadsförbundet*.

Kommerskollegium yttrar, att det skulle varit av intresse att få närmare belyst utformningen av den tillsynsorganisation, som införts i Finland. En liknande kontrollorganisation förekomme inom den kooperativa rörelsen i Sverige. Konsumtionsföreningarna hade sålunda sedan några årtionden ett gemensamt revisionsväsende, organisatoriskt förankrat i kooperativa förbundet och i de provinsiella distrikten. Detta hade visat sig äga påtagliga fördelar icke minst genom den förmedling av erfarenheter, som därigenom skedde och som uppenbarligen i hög grad bidragit till att skapa en stabil utveckling på detta område. — Enligt denna tankegång skulle tillsynen anförtros åt ett för sparbankerna gemensamt organ, i vilket även skulle ingå representanter för det allmänna. Inom sparbanksväsendets egen ram skulle därigenom skapas ökade möjligheter till kontakt med de lokala sparbankerna och att göra dessa delaktiga av de erfarenheter, som den gemensamma tillsynsverksamheten förvärvade. — Kollegiet biträder i andra hand reser-
vanternas förslag.

Stadsförbundet menar, att en ideell rörelse som sparbanksrörelsen borde ges största möjlighet att själv under eget ansvar ordna tillsynsfrågan. Kunde icke en omedelbar statskontroll undvaras, vore en tillsyn, i vilken även de lokalt välinformerade länsstyrelserna deltog, att föredra framför en helt centraliserad.

Några remissinstanser ägnar sin uppmärksamhet åt möjligheten av en sparbankernas egen revisionscentral.

Fullmäktige i riksgäldskontoret menar, att en dylik revisionscentral skulle kunna intimt samarbeta med sparbanksinspektionen. Komme en sådan intern revisionscentral till stånd, skulle behovet av särskilda av tillsynsmyndighet utsedda revisorer bortfalla, vilket ur många synpunkter skulle vara till fördel.

Bank- och fondinspektionen antyder, att en dylik av sparbankerna gemensamt organiserad, lokalt förgrenad revisionsavdelning skulle i de mindre och medelstora sparbankerna kunna utföra den sifferrevision och räkenskapskontroll, som i de större sparbankerna verkställdes genom dessas egna kontrollorgan. Revisionsavdelningen kunde eventuellt anknytas till sparbankernas säkerhetskassa, som hade ett eget intresse av en effektiv kontroll, eftersom följderna av underslev och liknande kunde gå ut över densamma. En sådan anordning skulle enligt inspektionens mening stimulera sparbankernas eget intresse för revisionsverksamheten och samtidigt bli ett gott stöd för tillsynsmyndigheten samt möjliggöra för denna att koncentrera sig på de mera väsentliga uppgifterna.

En ledamot i bank- och fondinspektionen anser, att ifrågavarande revisionsorgan borde få helt överta den tekniska kontroll, som hittills utövats av de allmänna ombuden.

Svenska jordbrukskreditkassan anmärker, att de sakkunniga borde övervägt alternativet med ett sparbanksväsendets eget kontrollorgan, som kunde handha åtminstone det stora flertalet uppgifter på detta område.

Av annan mening i denna fråga är *sparbanksinspektionen*, som avstyrker en tillämpning av systemet med central tillsyn genom sparbankernas egen försorg. Enligt inspektionens mening krävde tillsynen över sparbankerna en gentemot dessa och deras centrala organ fullt fristående och självständig statlig myndighet. Inspektionen yttrar härom bl. a.:

Bortsett från att vid en tillsynsverksamhet i sparbankernas egen regi kollegial hänsyn i vissa fall skulle kunna leda till alltför stor försiktighet och tröghet i fråga om ingripanden vid nödvändiga tillfällen, måste man räkna med att sådana fall kan uppkomma, då utvecklingen av praxis eller tillämpningen av lagreglerna med stöd av en inom sparbanksrörelsen förhärskande opinion tenderar att avvika från lagstiftarnas avsikt. I en dylik situation är en fristående central statlig inspektion bättre ägnad att åvägabrinda rättelse eller fästa statsmakternas uppmärksamhet på utvecklingen, än om uppgiften att centralt följa sparbankernas verksamhet helt åvilade ett till sparbankerna själva knutet organ. Med det anförda har inspektionen icke velat hävda, att icke ett organ inom sparbanksföreningen för rent kameral, siffermässig revision av sparbankernas förvaltning skulle kunna fylla en uppgift. Att från statliga myndigheter avlyfta den allmänna kontrollen av sparbanksväsendets utveckling skulle emellertid enligt inspektionens mening vara föga välbetänkt. I så fall skulle likaväl tillsynen över affärsbankerna kunna överlämnas åt dessa banker själva. Den sammanlagda omfattningen av sparbankernas rörelse är numera av den storleksordning och betydelse för penning- och kapitalmarknaden och för landets ekonomi i dess helhet, att skäl saknas att i fråga om statsmakternas tillsyn ställa dem på annat plan än affärsbankerna.

Inspektionen vill dessutom ytterligare framhålla, att med den ordning som föreslagits och som i hög grad redan existerar, den stora anonyma massan av insättare i sparbankerna icke utöva direkt inflytande på valet av sina förtroendemen i huvudmannakårer och styrelser. Det kan då finnas desto större skäl att det allmänna å insättarnas vägnar fortlöpande följer förtroendemännens förvaltning genom en särskild central myndighet. Även om i fortsättningen sparbankernas förvaltning till övervägande grad kommer att stå under kommunalt inflytande, kan detta icke åberopas mot en statlig kontroll på det centrala planet. Man kan i detta avseende exempelvis peka på hurusom det ansetts rimligt att genom ett underställningsförfarande beträffande beslut om upptagande av lån låta Kungl. Maj:t kontrollera den kommunala finansförvaltningen. Denna kontroll sker trots förekomsten av det kommunala finansråd som arbetar inom ramen för kommunernas centrala sammanslutningar — sammanslutningar som få anses vara av samma karaktär som sparbankernas riksorganisation, svenska sparbanksföreningen.

Beträffande de sakkunnigas uttalande om behovet av utökning av antalet byrådirektörer vid den centrala tillsynsmyndigheten förklarar *statskontoret* att, då frågan om den organisatoriska utformningen av det tilltänkta nya ämbetsverket måste bli föremål för ytter-

ligare överväganden, statskontoret ansett sig sakna anledning att ingå på granskning av de sakkunnigas uttalande. Statskontoret vore därför icke berett att under förhandenvarande förhållanden tillstyrka en utökning av antalet byrådirektörstjänster.

Statens organisationsnämnd yttrar sin tveksamhet om den föreslagna ökningen av antalet byrådirektörstjänster vore nödvändig för att nå det åsyftade målet att nedbringa intervallerna mellan inspektionerna hos en och samma sparbank samt hänvisar till att de sakkunniga själva understrukt, att den föreslagna lokala revisionen kunde förväntas lätta centralmyndighetens arbetsbörda och möjliggöra tätare inspektionsbesök av dennas tjänstemän.

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller, att antalet byrådirektörer torde behöva ökas avsevärt mer än med de föreslagna tre tjänsterna, därest tidsintervallerna mellan sparbanksinspektionens undersökningar i en och samma sparbank skulle kunna sänkas från nuvarande sju år i genomsnitt till två å tre år.

Departementschefen. Tillsynen över sparbankerna utövas enligt SpL dels av länsstyrelserna och de s. k. allmänna ombuden, dels av ett centralt verk, sparbanksinspektionen. Motsvarande kombination av lokal och central övervakning fanns på sin tid även i fråga om affärsbankerna, men numera lyder dessa — liksom för övrigt både jordbrukets kreditkassor och vissa andra penninginstitut — under en enda central tillsynsmyndighet, bank- och fondinspektionen. Sparbankstillsynens uppdelning mellan lokala organ och ett centralt sådant har alltså ingen parallell på de närmast jämförliga områdena. Uppdelningen är i huvudsak genomförd så, att de beslutande tillsynsfunktionerna anförtrotts åt länsstyrelserna, medan sparbanksinspektionen och de allmänna ombuden har inspekterande och rådgivande uppgifter.

I anslutning till förslag, som tidigare avgivits av 1945 års bankkommitté och 1951 års riksdagsrevisorer, har de sakkunniga förordat genomgripande förändringar i fråga om tillsynens organisatoriska uppbyggnad. Så bör enligt deras mening länsstyrelsernas hittillsvarande befattning med tillsynsärendena upphöra och den centrala tillsynen omhänderhas av en nyinrättad myndighet, tillskapad genom sammanslagning av sparbanksinspektionen samt bank- och fondinspektionen. Tillika går sakkunnigförslaget ut på att de nuvarande allmänna ombuden skall ersättas av särskilda revisorer — en för varje sparbank — vilka utses av tillsynsmyndigheten för att tillsammans med de i vanlig ordning tillsatta revisorerna verkställa det årliga revisionsarbetet. De förordade reformerna, som dikterats av syftet att främja effektiviteten i tillsynen, har emellertid icke vunnit enhällig anslutning bland de sakkunniga. Tre av dem vill behålla länsstyrelserna som lokala tillsynsorgan och motsätter sig jämväl sammanslagningen av de båda inspektionsmyndigheterna.

Den dominerande frågeställningen vid bedömandet av sakkunnigförslaget i detta ämne torde vara, huruvida det är önskvärt med en fullständig cen-

tralisering av sparbankstillsynen eller denna bör få behålla sin hittillsvarande delvis decentraliserade karaktär. Tanken på en centralisering är som den historiska översikten utvisat icke ny. Den framfördes första gången av 1910 års sparbankskommitté och mötte redan från början ganska kraftigt motstånd från vissa håll. Icke minst inom sparbanksväsendet självt har man varit mycket ovillig att acceptera centraliseringslinjen. Denna inställning har kommit till klart uttryck i remissyttrandena över de förslag, som avgavs av 1945 års bankkommitté och 1951 års riksdagsrevisorer, och nu senast vid remissbehandlingen av sakkunnigförslaget. Invändningarna har i huvudsak varit, att rådande decentralisering av tillsynen vore helt förenlig med sparbankernas förankring i lokalt begränsade verksamhetsområden och att en centraliserad tillsyn därför skulle innebära en försämrad övervakning. Det har till och med gjorts gällande, att tillsynens centralisering till en enda myndighet skulle kunna hämma utvecklingen inom sparbanksväsendet, genom att en sådan myndighet icke i samma grad som länsstyrelserna skulle kunna vara förtrogen med och ta hänsyn till de enskilda sparbankernas särart.

Enligt min egen uppfattning kan det icke bestridas, att vissa fördelar kan vinnas med att den väsentliga tillsynsverksamheten komme att utövas av en central myndighet. Å andra sidan kan ej heller förnekas, att invändningarna mot en sådan anordning delvis har sitt berättigande. Av stort intresse är att vissa av de remissinstanser, som ställt sig kritiska till den av de sakkunniga förordade lösningen, pekat på att debatten i detta ämne icke nödvändigtvis behöver röra sig kring frågeställningen en statlig decentraliserad tillsyn eller ett statligt centraliserat tillsynssystem. Främsta förespråkare för ett tredje alternativ för organisationen av tillsynen har varit fullmäktige i riksbanken. Dessa ifrågasätter sålunda, om icke sparbankstillsynen skulle kunna helt överlåtas på ett av sparbankerna själva upprättat organ. Närmast har härvid varit i åtanke ett system, som från och med 1954 tillämpats för tillsynen över de finska sparbankerna. I något modifierad form återkommer riksbanksfullmäktiges rekommendation i vissa andra remissvar. Enligt dessa borde i varje fall en del av den statliga kontrollen över sparbanksväsendet, främst den mera revisionsmässiga, omhändertas av något organ, som sparbankerna gemensamt skulle ha att inrätta. Att staten helt eller delvis skulle befrias från ansvaret för sparbankstillsynen är ett uppslag, som icke prövats av de sakkunniga. Uppslaget bör enligt min åsikt bli föremål för närmare överväganden i särskild ordning, eventuellt också med avseende på tillsynen över andra institut inom kreditväsendet. Jag ämnar därför sedermera ta initiativ till en utredning för närmare prövning av alternativet i fråga. Vid denna utredning bör kunna uppstå också spörsmål av annan art, vilka sammanhänger med tillsynen över sparbankerna och jämförliga kreditinrättningar.

Med hänsyn till att en framtida omdaning av tillsynen i den riktning, som här antytts, kan komma att visa sig lämplig, synes det i nuvarande läge vara mest välbetänkt att låta övervakningen över sparbankerna i stort sett få be-

hålla sin gällande organisatoriska struktur. Jag förordar därför, att den nya sparbankslagen får fördela tillsynsuppgifterna mellan länsstyrelserna och sparbanksinspektionen på samma sätt som SpL. I ett avseende anser jag dock, att en ändring bör genomföras, nämligen vad avser de funktioner, som för närvarande ankommer på de allmänna ombuden. Såsom framgått av den tidigare redogörelsen har dessa ombud tillagts synnerligen omfattande uppgifter. Deras kontrollverksamhet har sin betydelse främst genom den särskilda undersökning, som de har att verkställa minst en gång årligen. Undersökningen skall omfatta sparbankens ställning, av sparbanken till förvaring och förvaltning mottagna värdehandlingar samt sparbanksstyrelsens förvaltning i övrigt. Vid åtskilliga tillfällen har riktats anmärkningar mot det sätt, på vilket ombuden bedrivit dessa för tillsynsverksamheten viktiga inventeringar av sparbankens tillgångar och skulder. Det har härvid gjorts gällande, att rapporterna över ombudsundersökningarna i vissa fall icke kunnat läggas till grund för en betryggande bedömning av sparbankens förhållanden. Orsaken till de påtalade bristerna har sökts bl. a. i att ombuden delvis icke haft tillräckliga banktekniska eller allmänekonomiska kunskaper. I sakkunnigbetänkandet har det sammanfattningsvis uttalats att tillsynen genom allmänna ombud icke i sin nuvarande utformning fullt ut motsvarade de anspråk, som måste ställas på verksamheten. Samma mening har tidigare hävdats av 1945 års bankkommitté och av 1951 års riksdagsrevisorer. Även längre tillbaka i tiden har ombudsinstitutionen varit föremål för kritik. Denna måste också enligt min egen uppfattning tyda på att ifrågavarande del av tillsynsverksamheten icke är anordnad på det mest ändamålsenliga sättet. Nu dragna slutsats får emellertid icke tolkas som ett generellt underkännande av ombudens insatser. Kritiken träffar närmast ombudssystemet som sådant, kanske framför allt i det avseendet att detsamma pålagt ombuden alltför vittgående uppgifter.

Önskemålet att få till stånd en årlig platsundersökning av så förtroendegivande beskaffenhet, att den bl. a. kunde befria sparbanksinspektionen från att regelmässigt behöva göra egna inventeringar vid sina sparbanksundersökningar, torde — såsom de sakkunniga ansett — lättast kunna förverkligas inom ramen för sparbankernas egen årsrevision. Härvidlag innebär sakkunnigförslaget till en början, att kraven på revisionens grundlighet skall skärpas. Dessutom föreslås som jag redan nämnt att revisionen skall verkställas under medverkan av en särskild revisor, utsedd av det allmänna. Sistnämnda revisor skulle alltså i viss mån kunna sägas komma att ersätta det allmänna ombudet. Till själva frågan om revisionens utförande återkommer jag i detaljmotiveringen. Vad angår ombudens utbytande mot särskilda revisorer har sakkunnigförslaget mötts med gillande i flertalet remissyttranden. Jag vill därför godta denna anordning, som för övrigt har sin motsvarighet både i gällande banklag och i propositionsförslaget till ny banklag.

För det åsyftade målet att vinna en förbättrad inventering i sparbankerna är det givetvis av väsentlig betydelse, att nu avsedda revisor besitter goda

kvalifikationer för sitt uppdrag. Uppenbart är för det första att revisorn i likhet med övriga revisorer skall, som lagen uttrycker det, ha den erfarenhet beträffande bokföring och insikt i ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till sparbankens verksamhet erfordras för uppdraget. I anledning av anmärkningarna mot de allmänna ombudens kompetens vill jag emellertid framhålla vikten av att som ifrågavarande särskilda revisorer utses personer, som verkligen har goda kunskaper på det ekonomiska området. Därest en auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman finnes att tillgå, synes det kunna vara till fördel för sparbanken, att sådan utses till revisor. Framför allt torde detta vara önskvärt, då bland sparbankens egna revisorer icke finnes auktoriserad revisor eller godkänd granskningsman.

Vad sedan avser frågan om vilken myndighet som skall utse den allmänna revisorn synes det mig konsekvent att, därest länsstyrelserna bibehålles vid nuvarande tillsynsfunktioner, länsstyrelserna också skall tillsätta revisorn. Denna mening omfattas av en minoritet bland de sakkunniga och av flertalet remissinstanser. Övertygande skäl kan ej anses vara åberopade till förmån för att man i detta hänseende skulle göra undantag från huvudregeln om länsstyrelsernas beslutanderätt i tillsynsärendena. I syfte att bereda länsstyrelserna möjlighet att överblicka tillgången på personer, som är skickade för revisorsuppdragen, och för att i övrigt underlätta personvalet förordar jag ett stadgande, enligt vilket länsstyrelsen skall, innan revisor utses, från den handelskammare, inom vilkens distrikt sparbanken har sitt huvudsakliga verksamhetsområde, begära förslag å tre personer, vilka med hänsyn till kvalifikationer och bosättningsort lämpligen bör kunna komma i fråga som revisor. Jag vill anmärka, att länsstyrelsen icke skall vara skyldig att under alla förhållanden begränsa sitt val till de sålunda föreslagna.

Ett sätt att främja effektiviteten i det av den särskilde revisorn utförda arbetet synes mig vara att låta den fackmässiga tillsynsmyndigheten, alltså sparbanksinspektionen, meddela vederbörlig instruktion för revisorns verksamhet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att sparbanksinspektionen såväl enligt gällande lag som enligt föreliggande förslag äger meddela föreskrifter angående sättet för förande av sparbanks räkenskaper. Revisorn bör åläggas avge rapport, såväl till länsstyrelsen som till sparbanksinspektionen, angående sina särskilda iakttagelser under revisionen och angående det närmare sättet för dennas bedrivande (jfr 49 § i kungörelseutkastet).

Till det av de sakkunniga berörda spörsmålet om en viss utökning av antalet byrådirektörer vid sparbanksinspektionen finner jag mig ej nu ha anledning att ta ställning. Frågan torde komma att i senare sammanhang få bli föremål för överväganden.

Den närmare utformningen av departementsförslagets bestämmelser om tillsynen överensstämmer — med de jämkningar som föranledes av de allmänna ombudens ersättande med särskilda revisorer — i stort sett med SpL:s tillsynsregler. Bestämmelserna har upptagits i 80—85 §§. Några smärre frågor rörande tillsynen kommenteras i detaljmotiveringen till dessa §§.

VIII. Detaljmotivering

Förslaget till lag om sparbanker

Inledande bestämmelser

1 §.

Paragrafen, som definierar begreppet sparbanksrörelse, har sin motsvarighet i 1 § SpL.

Gällande rätt. Enligt nuvarande definition är sparbanks ändamål att befordra sparsamhet genom att i enlighet med de i SpL meddelade bestämmelserna bedriva in- och utlåning av penningar samt verksamhet, som står i samband härmed. Som ytterligare ett begränsande särdrag å sparbanks rörelse anger definitionen, att stiftare eller andra icke äger rätt att njuta del i den vinst, som kan uppkomma å rörelsen. Det är således verksamhetens inriktning på sparande och frånvaron av enskilt vinstintresse som kännetecknar sparbank.

De sakkunniga. I sakkunnigförslaget (1 §) har nuvarande definition upptagits oförändrad.

Enligt de sakkunnigas uppfattning borde med nutida syn på sparinstitutens uppgift definitionen icke anses lägga hinder i vägen för sparbank att såsom omkostnader å rörelsen bestrida utgifter för sparpropaganda och upplysningsverksamhet, som sammanhänge med sådan. Ej heller kunde definitionen anses hindra, att utgifter för gratisutdelning till barn av motböcker med grundbelopp finge belasta rörelsen. En förutsättning för att nu omnämnda utgifter skulle få betraktas såsom omkostnader i rörelsen måste dock självfallet vara — anför de sakkunniga — att de hölles inom en så inskränkt ram, att de vore av ringa betydelse för sparbankens ekonomi. Sakkunnigförslaget innehåller i anledning härav ej den nu gällande bestämmelsen i 35 §, att utgifter för väckande och bevarande av håg till sparsamhet skall bestridas av vinstmedel. Dessa utgifter hade kommit att huvudsakligen avse just utdelning av nyss berörda gåvoböcker. Därest fråga vore om gåvor av större betydenhet, bleve de i 20 § i sakkunnigförslaget meddelade reglerna om vinstanslag till allmännyttiga eller välgörande ändamål tillämpliga.

Om avsikten vore, att sparbank skulle få driva annan verksamhet än in- och utlåning eller verksamhet, bestående i förvärv av viss särskild egendom, skulle reglementet upplysa härom och därvid även ange, vari dylik verksamhet skulle bestå. Bestämmelse härom har i likhet med vad härvidlag stadgas i SpL upptagits i 4 § 12 i sakkunnigförslaget.

Departementschefen. Jag har ingen erinran mot att den i gällande rätt upptagna definitionen av sparbanksrörelsen, varigenom sparbanksverksamhetens inriktning bestämmes, överföres till den nya sparbankslagen. Att sparbankernas huvudändamål även framdeles bör vara att befordra sparsamhet, har jag berört redan i inledningen.

Vad de sakkunniga uttalat angående omkostnaderna för sparpropaganda och upplysningsverksamhet samt gratisutdelning av motböcker till barn föranleder icke heller någon invändning från min sida.

2 §.

Förevarande paragraf, som motsvarar 2 § SpL, innehåller bestämmelser om skydd för orden »sparbank» och »sparbanksräkning».

Gällande rätt m. m. 2 § SpL stadgar förbud för annan penninginrättning än sparbank och postsparbanken att i sin firma eller eljest vid beteckningen av verksamheten använda ordet sparbank.

I gällande affärsbankslagstiftning — 1 § andra stycket lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse (nr 74) — definieras bankrörelse såsom verksamhet, vari ingår inlåning från allmänheten »på räkning som av bank allmänligen begagnas». Av samma lagrum i banklagen framgår att bankrörelse må bedrivas endast av riksbanken, affärsbank, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, järnkontoret, vissa aktiebolag som driva lånerörelse, postsparbanken och postgirot.

Beträffande den debatt som förts angående vissa föreningsars inlåning hänvisas till banklagspropositionen (s. 140 ff.).

De sakkunniga. Det i 2 § SpL stadgade förbudet att använda ordet sparbank har oförändrat överförs till de sakkunnigas förslag.

Beträffande den av vissa föreningar bedrivna inlåningsverksamheten har de sakkunniga yttrat, att det visserligen skulle kunna åberopas att inlåningsverksamheten icke innefattade inlåning från *allmänheten*, eftersom insättning finge ske endast från föreningsmedlemmarna. Det vore emellertid tydligt, att vissa av de inlånande föreningarna reellt betraktat bedreve inlåning från allmänheten. Emedan dessutom inlåningen vanligen skedde på bankmässig inlåningsräkning, finge man intrycket, att inlåningsverksamheten i själva verket vore att anse som bankrörelse. Det kunde enligt de sakkunniga icke anses fullt tillfredsställande, att nämnda bankrörelse fritt skulle få konkurrera med bankrörelse, som bedreves av institut med samhällelig sanktion, dvs. affärsbanker och sparbanker etc. Denna uppfattning vore betingad av hänsynstagande till allmänhetens intresse av skydd för insatta medel. De institut, som med samhällets uttryckliga godkännande utövade bankrörelse, vore ju underkastade offentlig tillsyn och hade att följa vissa säkerhetsföreskrifter i sin verksamhet, allt till insättarnas tryggande. Med benämningarna å dessa instituts inlåningsräkningar torde allmänheten ha förknippat föreställningen, att inlåningen vore omgärdad av antydda säker-

hetsanordningar. Det borde därför i görligaste mån garanteras, att benämningarna verkligen förbehölles de institut, som bedreve sin inlåning i hägnet av säkerhetsanordningarna i fråga. Spörsmålet, huruvida den inom affärsbankernas och centralkassornas rörelse använda beteckningen sparkasseräkning borde förbjudas inom föreningarnas inlåningsverksamhet, ville de sakkunniga lämna därhän. Frågan härom hade ju icke betydelse närmast för sparbanksväsendets del. Däremot ville de sakkunniga föreslå, att ordet sparbanksräkning — vilket i sakkunnigförslaget som nämnts ersätter det tidigare begreppet motboksräkning — skall åtnjuta skydd som en exklusiv sparbanksterm.

De sakkunnigas förslag har i lagtexten föranlett en mindre komplettering av förevarande paragraf.

Departementschefen. Beträffande den av vissa föreningar bedrivna inlåningsverksamheten hänvisar jag till vad jag anfört i banklagspropositionen (s. 145 ff.).

Beteckningen sparbanksräkning har såvitt är bekant hittills icke använts vare sig av sparbankerna eller av andra institutioner inom kreditväsendet. Jag anser mig kunna biträda sakkunnigförslaget om att termen förbehålles sparbankerna.

Ej heller i övrigt har jag någon erinran mot den utformning förevarande stadgande fått i sakkunnigförslaget.

3 §.

Paragrafen meddelar en allmän regel angående tillsynen över sparbankerna och angående registreringen av dessa.

Historik. I SpL saknas bestämmelser om registrering och firmateckning beträffande sparbanker.

Förordningen den 4 maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar var ursprungligen icke tillämplig på sparbanker. Eftersom enligt lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura endast den, som vill idka handel eller annan näring, med vars utövande följer skyldighet att föra handelsböcker, är pliktig att göra anmälan till handelsregistret, innebar detta, att icke heller sistnämnda lag kom att gälla sparbankerna. För sparbankerna förelåg alltså ingen registreringsskyldighet, och ej heller fanns föreskrifter om firmateckning. I samband med att 1855 års förordning år 1923 gjordes i princip tillämplig på sparbanker, infördes i 1887 års lag en kompletterande bestämmelse, varigenom sparbankerna uttryckligen undantogs från lagens tillämpning. Ifrågavarande undantagsbestämmelse gäller även efter det 1855 års förordning ersatts med bokföringslagen av den 31 maj 1929. Denna är tillämplig också på sparbankerna i den mån ej annat följer av SpL.

Nyssnämnda uttryckliga undantag i 1887 års lag tillkom efter förslag av 1920 års sparbankssakkunniga. Dessa hade upptagit frågan, huruvida före-

skrifter angående firmaanmälan och registrering borde meddelas för sparbankerna i likhet med vad tidigare skett för bolag, affärsbanker och föreningar, men kommit till den uppfattningen, att så ej vore erforderligt.

I sparbankslagspropositionerna till 1922 och 1923 års riksdagar föreslogs att sparbankerna skulle undantas från registreringsskyldighet. I enlighet härmed kom SpL icke att innehålla några bestämmelser om registrering och firmateckning.

Registreringsfrågan togs upp på nytt av 1935 års sparbankssakkunniga. Enligt dessa torde det ej sällan framstå som en olägenhet såväl för sparbankerna själva som för dem, vilka stode i rättsförhållande till dessa, att det icke ur officiella handlingar kunde konstateras vilka personer som ägde behörighet att teckna en sparbanks firma och att i lagen icke heller funnes några bestämmelser om tecknandet av sparbanks firma. För sparbankerna innebure avsaknaden av bestämmelser om registrering även den olägenheten, att en sparbanks benämning icke vore skyddad gentemot andra sparbanker och — bortsett från att annan penninginrättning än sparbank eller postsparbanken enligt 2 § SpL ej finge använda beteckningen sparbank — icke heller gentemot enskilda näringsidkare, föreningar och bolag. Såväl aktiebolag, bankaktiebolag inberäknade, som försäkringsföretag, ekonomiska föreningar och handelsbolag vore underkastade bestämmelser om registrering och firmateckning. Samma skäl som föranlett registreringsskyldighet för dessa företag kunde i stort sett även åberopas till stöd för införande av motsvarande föreskrifter beträffande sparbankerna. Införandet av bestämmelser om registrering och firmateckning syntes icke behöva medföra några mera avsevärda besvär och kostnader för sparbankerna, liksom ej heller någon nämnvärd arbetsökning för de myndigheter, som skulle handha registreringen. Under åberopande av det anförda föreslog 1935 års sparbankssakkunniga, att i SpL skulle införas bestämmelser om registrering och firmateckning. Det förordades, att registreringen av sparbankerna skulle åläggas länsstyrelserna.

De förslag, 1935 års sakkunniga avgav i registreringsfrågan, förelades icke riksdagen utan har fått vila i avbidan på den allmänna översynen av SpL.

De sakkunniga. I första stycket av förevarande paragraf har de sakkunniga upptagit en allmän föreskrift om att sparbankerna skall stå under tillsyn av tillsynsmyndighet. Bestämmelse om vilken myndighet som handhar tillsynen har upptagits i det kapitel, som behandlar tillsynen.

Vad angår registreringsfrågan har i betänkandet uttalats att de av 1935 års sparbankssakkunniga andragna skälen för införande av bestämmelser om registrering och firmateckning syntes bärande. I sakkunnigförslaget har därför intagits sådana bestämmelser. I andra stycket av förevarande paragraf stadgas sålunda att hos registreringsmyndighet skall föras sparbanksregister för inskrivning av de uppgifter, som enligt sakkunnigförslaget skall anmälas för registrering. Huvudreglerna rörande själva registre-

ringsförfarandet har sammanförts i ett särskilt kapitel i sakkunnigförslaget, omfattande 121—130 §§. I det väsentliga har reglerna i ämnet utformats efter förebild av de regler, som föreslogs av 1935 års sakkunniga. 130 § sakkunnigförslaget anger, att det är länsstyrelserna som skall vara registreringsmyndigheter. Såsom skäl till att länsstyrelserna utsetts till registreringsmyndigheter åberopar 1948 års sparbankssakkunniga, att dessa redan nu för handelsregister och föreningsregister samt följaktligen vore väl förtrogna med registreringsgåromål. Regler rörande registrering och firmateckning förekommer därjämte i åtskilliga andra paragrafer i sakkunnigförslaget. De sakkunniga framlägger också förslag till sådana jämkningar i andra författningar, som föranledes av registrerings- och firmareglerna i sakkunnigförslaget.

Yttrandena. De sakkunnigas förslag om registrering av sparbanker har mött kritik i några remissyttranden.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ifrågasätter behovet av registrering och framhåller, att de föreslagna bestämmelserna härom vore ägnade att skapa dubbelarbete för sparbankerna med stadfästelse av reglemente hos en myndighet och registrering hos en annan myndighet. Sett i samband med att de sakkunniga förordat avskaffande av länsstyrelserna såsom tillsynsmyndighet tedde sig förslaget såsom i hög grad inkonsekvent. Jämförelsen med föreningsväsendet vore i detta avseende icke hållbar. Länsstyrelsen ansåge sig därför böra avstyrka de sakkunnigas förslag om registrering av sparbanker. Om en allmän opinion inom sparbankerna likväl skulle förorda registrering, borde registreringsmyndighet väljas så, att sparbankerna betungades så litet som möjligt. Därest länsstyrelserna bibehölles som lokal tillsynsmyndighet, vore det lämpligt att länsstyrelserna jämväl bleve registreringsmyndighet.

Liknande synpunkter har framförts av *länsstyrelsen i Örebro län*.

Enligt *länsstyrelsen i Gotlands län* borde, om länsstyrelserna avkopplades från tillsynen, registreringen icke läggas på länsstyrelserna. Det vore naturligt, att exempelvis stadfästelse av sparbanks reglemente och registrering av sparbank handhades av samma myndighet. Därest å den centrala tillsynsmyndigheten lades de föreslagna registreringsåtgärderna, torde man vinna ökade möjligheter att uppnå någon minskning i länsstyrelsernas arbetsbelastning.

Departementschefen. Såsom framgått har jag förordat, att länsstyrelserna och sparbanksinspektionen i stort sett bibehålles vid sina nuvarande tillsynsuppgifter. I det kapitel, som reglerar tillsynen, har tillsynsmyndigheterna angivits jämte funktionsuppdelningen dem emellan. Första stycket av förevarande paragraf kan därför lämpligen inskränkas till att innehålla en erinran om att sparbankerna, på sätt stadgas i lagen, skall stå under offentlig tillsyn.

De sakkunnigas förslag att införa registreringsskyldighet för sparbankerna synes mig medföra åtskilliga praktiska fördelar. Härvidlag kan jag ansluta mig till vad de sakkunniga uttalat. Jag biträder därför förslaget, att sparbankerna skall registreras. Därest länsstyrelserna bibehålles som tillsynsmyndigheter, torde någon invändning icke kunna göras mot att dessa också blir registreringsmyndigheter. Även i detta avseende godtar jag sakkunnigförslaget. Såsom 1935 års sparbankssakkunniga uttalat lär registreringsgöromålen icke medföra nämnvärd arbetsökning för länsstyrelserna. Att ifrågavarande uppgifter lägges på dessa lär sålunda icke skapa behov av någon personalförstärkning.

Formuleringen av paragrafens andra stycke har anpassats efter lydelsen i 3 § andra stycket i propositionsförslaget till ny banklag.

Om sparbanks bildande

4 §.

Denna paragraf motsvarar första stycket samt upptakten till andra stycket i 3 § SpL.

Gällande rätt. Första stycket i 3 § SpL uppställer villkoret, att stiftare av sparbank skall vara svensk medborgare. Däremot kräves icke att stiftare skall vara myndig.

Förteckningen i 3 § andra stycket SpL över det obligatoriska innehållet i sparbanks reglemente upptar under 1 den benämning, under vilken sparbank skall driva sin verksamhet. Under 5 möter bestämmelser, enligt vilka reglementet skall innehålla regler om huvudmännens antal, grunderna för val av huvudmän, tiden för vilka de skall utses och deras befogenhet samt om beslutförhet vid sammanträde med huvudmännen. I punkt 6 finns en föreskrift, att reglementet skall ange tiden för huvudmännens årssammanträde. Enligt 7 skall grunderna för styrelsens beslutförhet upptas i reglementet. Punkt 9 stadgar, att reglementet skall uppta vissa föreskrifter om filialbildning. I punkt 10 återfinnes stadgande om att reglemente skall fastställa insättningsmaximum i sparbanken i fråga. Punkt 11 ger föreskrift om att reglemente skall innehålla stadgande om uppsägningstid beträffande insatta medel. Punkt 12 avser reglementets redovisande av sparbankens verksamhetsgrenar.

De sakkunniga. I sakkunnigförslaget har gällande regler i 3 § SpL upptagits med allenast vissa mindre jämkningar.

De i första stycket upptagna kvalifikationsvillkoren för stiftare innehåller lika litet som gällande bestämmelser någon fordran, att stiftare skall vara myndig. Enligt de sakkunniga skulle en dylik regel knappast vara av någon praktisk betydelse.

Bestämmelsen i punkt 1 i förteckningen om sparbanks benämning har som en konsekvens av att sparbank enligt sakkunnigförslaget hädanefter

skall registreras ändrats därhän, att reglementet skall ange sparbankens firma.

I punkt 5 i sakkunnigförslaget har upptagits föreskrifterna i motsvarande punkt i 3 § SpL beträffande huvudmännens antal och tid för vilken huvudmännen skall väljas samt deras befogenheter. Vidare stadgas — i viss anslutning till gällande bestämmelse — att reglementet skall innehålla närmare föreskrifter angående förfarandet vid val av huvudmän. Regeln i 3 § SpL om beslutförhet vid sammanträde med huvudmännen har utgått i sakkunnigförslaget och ersatts med en bestämmelse i ämnet i 73 § andra stycket i sakkunnigförslaget. Stadgandet i sistnämnda paragraf kan emellertid enligt sin lydelse sättas ur kraft av reglementsbestämmelse, som innefattar ett strängare krav på beslutförhet än stadgandet i fråga.

Föreskriften i punkt 6 i 3 § SpL, att reglementet skall ange tiden för årssammanträde har utmönstrats. Tvingande bestämmelse, att årssammanträde skall hållas årligen före maj månads utgång, återfinnes i 74 § första stycket i sakkunnigförslaget liksom i 10 § andra stycket SpL. Hur tidigt årssammanträdet kan äga rum blir enligt sakkunnigas förslag beroende av tidpunkten för revisionsberättelsens avlämnande.

Regler om styrelsens beslutförhet har upptagits i 48 § första stycket i sakkunnigförslaget. I anledning härav har stadgandet under punkt 7 i 3 § SpL icke överförts till förevarande paragraf i förslaget.

Under 9 har bl. a. den av de sakkunniga föreslagna nya filialtermen sparställe införts i stället för ordet sparbankskommitté, varjämte ett tillägg gjorts, som erinrar om att rätten till filialbildning regleras av särskilda bestämmelser. Kravet i nu gällande bestämmelser att reglementet skall ange på vad sätt verksamheten vid filial skall övervakas har ej bibehållits i sakkunnigförslaget. Enligt de sakkunnigas mening borde bestämmanderätten i detta hänseende tillkomma styrelsen. I 52 § i de sakkunnigas förslag ålägges styrelsen att utfärda erforderliga föreskrifter bl. a. rörande den tillsyn, som huvudkontor skall utöva beträffande rörelse vid filial.

I punkt 10 har skett viss mindre jämkning med hänsyn till att sakkunnigförslaget icke medger dispens från bestämmelsen om sättningsmaximum.

Punkt 11 har omformulerats i anledning av att förslaget medger andra uppsägningstider än som gäller för sparbanksräkning.

Punkt 12 har slutligen fått ett tillägg som ger en påminnelse om att viss verksamhet — mottagande av värdehandlingar till förvaring och förvaltning — förutsätter tillstånd från tillsynsmyndighetens sida.

Tredje stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget är en nyhet i förhållande till SpL. Här ges föreskrifter om hur grundfond skall tecknas. Ett motsvarande stadgande i 1935 års sparbankssakkunnigas förslag till lag angående ändring i vissa delar av SpL har i viss utsträckning varit förebild för tillägget. I SpL saknas bestämmelse om hur grundfond skall tecknas. Däremot meddelar SpL föreskrift om att bidragsteckning till säkerhetsfond skall ske å teckningslista för att vara bindande (34 § andra styc-

ket). 1935 års sparbankssakkunniga hade framhållit — och härtill ansluter sig 1948 års sparbankssakkunniga — att i stort sett samma skäl, som motiverat nyssnämnda föreskrift, talade för att en motsvarande bestämmelse infördes beträffande grundfond. Genom föreskriften, att å teckningslistan skall anges huruvida fonden skall återbäras och huruvida ränta därvid skall utgå, erhöles de som övervägde att teckna bidrag klart besked i nämnda avseenden. I sammanhanget har inryckts den i 36 § SpL upptagna regeln, att ränta å grundfond ej må beräknas efter högre räntefot än sex procent om året.

Departementschefen. Vad gäller kvalifikationsvillkoren för stiftare har jag ansett, att sparbankslagen i likhet med propositionsförslaget till ny banklag uttryckligen bör uppta det — i och för sig måhända ganska självklara — villkoret, att stiftare skall vara myndig. Likaså bör enligt min mening i överensstämmelse med nyssnämnda propositionsförslag föreskrivas att den som är i konkurstillstånd ej får vara stiftare.

Såsom framgår av banklagspropositionen (jfr s. 305) får formuleringen, att stiftarna skall vara svenska medborgare, anses ge uttryck för att endast fysisk person kan vara stiftare.

De detaljerat utarbetade bestämmelserna i 3 § andra stycket SpL om vad reglementet skall innehålla torde enligt min uppfattning tillhöra de regler, som utan olägenhet kan överföras till den i inledningen berörda kungörelsen. Bestämmelserna i fråga har därför icke upptagits i departementsförslaget till ny sparbankslag. Vid deras införande i kungörelsen torde i stort sett böra beaktas de ändringsförslag, som de sakkunniga framlagt. Vissa jämkningar och kompletteringar synes dock vara erforderliga (jfr 1 § i det bilagda utkastet till kungörelse).

Tredje stycket av 4 § i sakkunnigförslaget har däremot intagits i förevarande § i departementsförslaget. De i detta stycke upptagna stadgandena är motiverade också enligt min egen uppfattning.

5 §.

Paragrafen, som innehåller föreskrifter om sparbanks firma, motsvarar med visst tillägg 8 § SpL.

Gällande rätt. 8 § SpL föreskriver, att den benämning, under vilken sparbank driver sin rörelse skall innehålla ordet sparbank, och att för utmärkande av rörelsens beskaffenhet ej annan beteckning än sparbank må användas.

De sakkunniga. Nu återgivna bestämmelser i SpL har överförts till första stycket av förevarande paragraf, därvid vad som enligt 8 § SpL gäller beteckningen sparbank har gjorts tillämpligt å sparbanks firma.

I andra stycket har upptagits en bestämmelse, som skapar firmaskydd för sparbank. Ämnet har behandlats redan av 1935 års sparbankssakkunniga.

Såväl dessa som 1948 års sakkunniga har funnit, att det vore mindre lämpligt, att två eller flera sparbanker skulle kunna ha samma benämning, vilket för närvarande vore möjligt, åtminstone formellt. Beträffande innehållet i förevarande stycke råder emellertid en olikhet mellan den formulering, som föreslogs av 1935 års sakkunniga, och den, som framlägges av 1948 års sakkunniga. Enligt den förra krävdes att ny firma skulle skilja sig från annan, *hos samma länsstyrelse* förut registrerad sparbanks firma, medan 1948 års sakkunniga valt en formulering, enligt vilken ny firma skall skilja sig från varje annan här i landet belägen sparbanks firma. Den begränsade räckvidden av firmaskyddet enligt den av 1935 års sakkunniga förordade formuleringen hade motiverats med att länsstyrelse icke ansetts kunna vägra registrering under åberopande av att sparbank, vars styrelse hade sitt säte i annat län, redan erhållit registrering av samma firma. Läget bleve enligt 1948 års sakkunniga i viss mån ett annat då, såsom enligt sakkunnigförslaget, stadfästelseprövningen av sparbanks reglemente med den däri angivna firmabeteckningen verkställdes av en för hela landet gemensam tillsynsmyndighet. Härigenom ernåddes att nybildad sparbanks firma kunde jämföras med samtliga redan bestående sparbankers firmabeteckningar. Skulle tillsynsmyndigheten finna, att ny firma icke uppfyllde villkoret i förevarande stadgande, finge det förutsättas, att tillsynsmyndigheten meddelade detta till vederbörande länsstyrelse, så att registrering förbyggdes. Däremot vore det enligt de sakkunniga mera tveksamt, om tillsynsmyndigheten alltid kunde vägra stadfästelse å reglemente på grund av att firmabeteckning ej fyllde villkoret i fråga. Skulle av någon anledning registrering ske av firma, som företedde likhet med en i sparbanksregister tidigare införd firma, och skulle den sparbank, som innehade sistnämnda firma till följd därav lida förfång, öppnade 126 § i sakkunnigförslaget möjlighet för den skadelidande sparbanken att utverka domstols förbud mot vidare användning av den yngre firmabeteckningen.

Departementschefen. Då jag biträtt de sakkunnigas förslag om införande av registreringsskyldighet för sparbankerna, har detta skett bl. a. av det skälet, att sparbankerna härigenom skulle vinna skydd för sin benämning gentemot andra sparbanker. Detta firmaskydd bör enligt min mening ha giltighet i förhållande till samtliga andra sparbanker. Den omständigheten, att stadfästelseprövningen av sparbanks reglemente och registreringen av sparbanks firma skall ske hos ett lokalt organ, bör icke utgöra hinder för att prövningen kommer att omfatta huruvida sparbanks firma skiljer sig från varje annan här i landet belägen sparbanks firma. Erforderliga upplysningar i detta avseende bör sparbanksinspektionen kunna lämna vederbörande länsstyrelse i samband med sin granskning av de nyantagna reglementena. Jag biträder därför sakkunnigförslaget i denna del.

6 §.

Paragrafen motsvarar 4 § första och andra styckena SpL.

Gällande rätt. 4 § första stycket SpL stadgar skyldighet för stiftare att hos länsstyrelsen i det län, inom vilket sparbankens styrelse skall ha sitt säte, söka stadfästelse å reglementet. Andra stycket i paragrafen föreskriver, att vid ansökningen skall fogas försäkran av stiftarna, att grundfondens belopp blivit tecknat, ävensom en av stiftarna godkänd plan över sparbankens verksamhet under de tre första verksamhetsåren.

De sakkunniga. Bestämmelserna i gällande rätt har överförts till sakkunnigförslaget med allenast vissa mindre jämkningar. I sakkunnigförslaget anges sålunda allenast att stadfästelse å reglementet skall sökas hos tillsynsmyndigheten.

I andra stycket i förslaget har föreskriften, att vid stadfästelseansökan skall fogas en av stiftarna godkänd plan över sparbankens verksamhet, utgått, eftersom enligt de sakkunnigas mening nyttan av en sådan plan kunde ifrågasättas.

Departementschefen. Som framgår av vad jag anförde i tillsynsfrågan anser jag länsstyrelserna böra bibehållas ej bara vid sin befattning med de egentliga tillsynsfunktionerna utan även vid de sparbanksärenden i övrigt, som de för närvarande handlägger. Härav följer att länsstyrelserna även i fortsättningen skall ha att ombesörja stadfästelseprövningen av sparbanksreglemente. Första stycket av förevarande paragraf har i enlighet härmed fått samma lydelse som dess motsvarighet i SpL.

Den av de sakkunniga förordade utformningen av paragrafens andra stycke har jag godtagit.

7 §.

Denna paragraf upptar med viss utbyggnad regeln i 4 § tredje stycket SpL att stadfästelse ej må meddelas, om ej sparbanken prövas vara nyttig för det allmänna samt reglementet finnes överensstämmande med sparbankslagen ävensom med lag och författningar i övrigt.

De sakkunniga. I sakkunnigförslaget har nämnda regel utbyggts. Så skall enligt sakkunnigförslaget stadfästelse å reglementet vägras, jämväl då reglementsbestämmelse, utan att strida mot lag eller annan författning, framstår som uppenbart olämplig. Det tillagda stadgandet innebär enligt de sakkunnigas uttalande, att stadfästelsemyndigheten skall underkasta reglementsinnehållet en allmän lämplighetsprövning. För en dylik prövning beredde SpL egentligen icke något utrymme. Den granskning, som enligt nuvarande regel föreginge stadfästelsen, vore av huvudsakligen formell art utom såvitt anginge fordringen, att sparbank skulle vara nyttig för det allmänna. Enligt de sakkunniga torde den föreslagna utbyggnaden av regeln komma att i skilda hänseenden visa sig värdefull som ett korrektiv mot mindre väl avvägda reglements föreskrifter, exempelvis angående bestämningen av verksamhetsområdet.

Yttrandena. Frågan om tillsynsmyndighetens prövning av reglements-föreskrift angående sparbankens verksamhetsområde har tagits upp av *sparbanksinspektionen*. Inledningsvis framhåller inspektionen, att bestämmelse om att sparbanks reglemente skall ange sparbanks verksamhetsområde inlagts i sparbankslagstiftningen först genom SpL. I motiven till bestämmelsen hade betonats sparbankens natur av ortsbank och betydelsen av att sparbankens ledning ägde ingående kännedom om sparbankens låntagarklientel. 1920 års sakkunniga hade haft den uppfattningen, att hela landet eller en större del därav icke kunde betraktas som ett naturligt verksamhetsområde för en sparbank och att, även om verksamhetsområdet borde kunna omfatta delar av flera län, det dock icke lämpligen borde vara större än en helt län. Enligt inspektionen hade föreskrifterna om verksamhetsområdet kommit att alltmer inriktas på utlåningsrörelsen och på anknytningen mellan sparbanksledningen och den lokala kundkretsen. Det vore av väsentlig betydelse för insättarnas trygghet, att sparbankens ledning hade kännedom om lånekunder och låneobjekt, vilket förhållande bäst uppnåddes, när utlåningen företrädesvis hölles inom det område, inom vilket huvudmän och styrelseledamöter vore bosatta. För tillsynen vore bestämmelsen om att reglementet skulle ange verksamhetsområdet jämväl av betydelse ur den synpunkten, att den underlättade för tillsynsmyndigheten att komma till rätta med sparbank, som gäve sig in på en osund kreditpolitik. Eftersom sakkunnigförslaget icke innehöll någon direkt föreskrift om hur verksamhetsområdet skulle bestämmas, vore det angeläget, att de synpunkter som 1920 års sparbanks-sakkunniga anlagt på denna fråga, bleve vägledande även i fortsättningen. Lämplighetsprövningen av områdets utsträckning borde enligt inspektionens uppfattning ingå som ett moment i stadfästelseprövningen redan på grund av stadgandet i förevarande paragraf, att stadfästelse ej finge meddelas, där ej sparbanken prövades vara till nytta för det allmänna. Sparbanks existensberättigande måste därvid i hög grad bli beroende av huruvida det finnes något behov av sparbank eller eventuellt ytterligare en sparbank inom det område, där rörelsen avsåges skola bedrivas. Det kunde icke vara något allmänt intresse, bl. a. av kostnadsskäl, att sparbanker skulle etablera en överdriven konkurrens sinsemellan om kunder och om kandidater till huvudmanna- och styrelseuppdrag. Det förekomme för närvarande — förutom att antalet sparbanker inom praktiskt taget samma område ibland kunde vara väl stort — att en del sparbanker, företrädesvis mindre, fått sig tillerkända verksamhetsområden, som icke stode i rimlig proportion till rörelsens verkliga omfattning i geografiskt hänseende och till utsträckningen av det territorium, som vore representerat i huvudmannakår och styrelse. Det vore önskvärt, att en reglering för sistnämnda fall komme till stånd vid den omprövning av samtliga sparbankers reglementen, som skulle äga rum efter genomförandet av ny sparbankslagstiftning. Sparbanksinspektionen hölle före, att sådan reglering borde kunna ske med stöd av bestämmelserna i förevarande paragraf. Denna möjlighet borde helst komma till uttryck åtminstone i motiven. Vad de fall beträffade, då antalet sparbanker med praktiskt taget sam-

manfallande områden kunde anses vara för stort, torde enligt inspektionens mening rättelse ej kunna ske vid stadfästelseprövningen. Denna torde icke utan uttrycklig lagföreskrift kunna resultera i att den sanktion, som en gång lämnats sparbank av det allmänna, i något väsentligt avseende skulle kunna återtas.

Departementschefen. I sparbanksreglementena anges för närvarande på många håll sparbanks verksamhetsområde på ett sätt som icke alldeles tydligt uppdrar gränserna för detsamma. Jag vill betona angelägenheten av en mera markerad gränsdragning och jag förutsätter, att en sådan skall komma till stånd vid den omarbetning av reglementena, som blir nödvändig vid ett genomförande av den nu föreslagna nya sparbankslagstiftningen. Det torde kunna förväntas, att de nya reglerna om huvudmannaval gynnar utvecklingen mot verksamhetsområden, som mera reellt svarar mot rörelsens territoriella utbredning. Sålunda lär väl sparbankerna själva söka undvika, att gränsdragningen kring verksamhetsområdet skulle bli så vid, att kommuner, inom vilka i praktiken ingen rörelse bedreves, komme att erhålla inflytande på huvudmannakårernas sammansättning.

8 §.

Paragrafen motsvarar 5 § SpL och innehåller bestämmelser om grundfondens storlek och dess inbetalande.

I förslaget har grundfondens minimibelopp höjts från 10 000 kronor till 25 000 kronor, vilket föranletts närmast av det förändrade penningvärdet. Den i SpL upptagna dispensregeln, enligt vilken tillsynsmyndigheten må medge ett lägre grundfondsbelopp än det normalt lägsta, har bibehållits, därvid den absoluta minimigränsen höjts till 10 000 kronor.

Det bör anmärkas, att de nya minimibeloppen för grundfond endast har avseende å sparbanker, som nybildas.

9 och 10 §§.

Förevarande paragrafer (9 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 6 och 7 §§ SpL.

Gällande rätt. 6 § första stycket SpL föreskriver, att sparbank bör göra anmälan hos länsstyrelsen, sedan huvudmän, styrelse och revisorer utsetts samt det belopp, vartill grundfonden enligt reglementet skall uppgå, inbetalts. Andra stycket i 6 § innehåller bestämmelser om vilka handlingar, som skall fogas till dylik anmälan.

I 7 § SpL upptas stadganden om rättskapacitetens inträde och om ansvarighet för den som handlar å sparbankens vägnar, innan sparbanken vunnit rättskapacitet. I sistnämnda hänseende stadgas blott att, om huvudmän, styrelseledamöter eller andra handlar å sparbanks vägnar, innan förenämnda anmälan gjorts, de som deltagit i åtgärden eller beslutet därom skall svara för uppkommande förbindelser. Ansvaret är solidariskt.

De sakkunniga. I första stycket av 9 § i sakkunnigförslaget har upptagits bestämmelsen i 6 § första stycket SpL med den jämkning, som föranletts av att nuvarande anmälningsförfarande ersatts med registreringen. Bestämmelserna i 6 § andra stycket SpL har fått sin motsvarighet i en särskild paragraf i sakkunnigförslaget, 10 §. Sagda paragraf, som alltså lämnar regler rörande registreringsansökan, har i tillämpliga delar utformats efter mönster av nya aktiebolagslagens föreskrifter om sådan ansökan.

I 9 § andra och tredje styckena i sakkunnigförslaget har upptagits gällande stadganden om rättskapacitetens inträde och om ansvarigheten för den som handlar å sparbankens vägnar, innan sparbanken förvärvat rättskapacitet. Enligt sakkunnigförslaget är det registreringen och icke anmälan till länsstyrelsen som avgör rättskapacitetens inträde.

Yttrandena. *Bank- och fondinspektionen* anmärker, att föreskriften om ansvarighet för den som handlar å sparbankens vägnar innan sparbanken registrerats hade sin motsvarighet inom annan associationslagstiftning. Föreskriften hade emellertid i nya aktiebolagslagen kompletterats med en särskild regel, som under vissa förutsättningar avlyftade det solidariska ansvaret från den som handlat å vederbörande juridiska persons vägnar. Denna regel hade sedermera godtagits i annan associationslagstiftning och även accepterats i banklagssakkunnigas förslag till banklag. Anledning saknades enligt inspektionens mening att i detta hänseende ställa sparbankerna i särklass.

Departementschefen. Reglerna i aktiebolagslagen angående personligt ansvar för den som handlar å aktiebolags vägnar innan det registrerats (28—30 §§) innebär bl. a., att ansvaret i vissa fall upphör efter registrering. Aktiebolagslagens regler skall enligt hänvisning i propositionsförslaget till ny banklag (20 § andra stycket) gälla jämväl för affärsbankerna. De uppmjukningar, aktiebolagsreglerna innefattar, bör som bank- och fondinspektionen framhållit lämpligen göras tillämpliga också på sparbanksförhållandena. Aktiebolagslagens regler angående ansvarigheten har därför fått stå som förebild för departementsförslagets stadganden i detta ämne. 9 § tredje stycket i departementsförslaget motsvarar 28 § andra stycket aktiebolagslagen, medan 10 § i departementsförslaget motsvarar aktiebolagslagens 29 och 30 §§.

Innehållet uti 10 § i sakkunnigförslaget bör enligt min mening lämpligen kunna inrymmas i kungörelsen. Paragrafen i fråga har därför icke fått någon motsvarighet i departementsförslaget till ny sparbankslag (jfr 2 § i utkastet till kungörelse).

Om huvudmän

Av bestämmelserna i motsvarande kapitel av sakkunnigförslaget har samtliga vissa motsvarigheter i detta avsnitt av departementsförslaget utom såvitt gäller det i 18 § i sakkunnigförslaget meddelade förbudet för huvud-

man att i denna sin egenskap uppbära arvode. Detta förbud har ansetts böra överföras till kungörelsen (se 4 § i utkastet till kungörelse).

11 §.

Förevarande paragraf (11 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 9 § och 10 § första stycket första punkten SpL, anger huvudmännens uppgifter och ger föreskrift om deras antal.

Gällande rätt. Enligt 9 § SpL skall i sparbank såsom representanter för insättarna finnas huvudmän för övervakning av sparbankens förvaltning.

10 § första stycket första punkten stadgar, att huvudmännens antal skall vara minst 20 och högst 50.

De sakkunniga. SpL:s stadgande om huvudmännens uppgifter har med en mindre redaktionell jämkning överförts till sakkunnigförslaget. Vad angår huvudmännens antal har de sakkunniga, med tanke på att enligt deras förslag två tredjedelar av huvudmännen skulle väljas av insättarna och återstoden i annan ordning, satt maximi- och minimitalen till siffror, som är jämnt delbara med tre, nämligen 21 respektive 48. Enligt de sakkunnigas uttalande borde maximiantalet 48 komma till användning i mycket begränsad utsträckning med hänsyn till de betydande kostnader, stora huvudmannakårer kunde dra. Antalet 36 vore för närvarande ganska vanligt. Ett större antal huvudmän än detta vore enligt de sakkunniga motiverat endast beträffande stora sparbanker och sparbanker med vidsträckta verksamhetsområden. I vissa undantagsfall skulle det dock kunna tänkas, att till och med antalet 48 vore otillräckligt. De sakkunniga har härvid närmast avsett situationer, då två eller flera sparbanker sammansloges och då det kunde vara önskvärt att låta de huvudmän, som före sammanslagningen fungerat i de skilda sparbankerna, under en övergångsperiod konstitueras huvudmannakåren i den genom sammanslagningen nybildade sparbanken. I sakkunnigförslaget har med hänsyn härtill upptagits en dispensbestämmelse, enligt vilken tillsynsmyndigheten må efter särskild prövning tillåta, att antalet huvudmän sättes högre än 48.

Yttrandena. *Svenska sparbanksföreningen* säger sig icke vilja bestrida, att vid fastställandet av huvudmännens antal den av de sakkunniga framförda kostnadssynpunkten kunde förtjäna visst beaktande. Enligt föreningens mening kunde det emellertid härvidlag icke gärna bli tal om några större kostnader. Det vore utomordentligt angeläget, att huvudmannakåren i en sparbank verkligen såvitt möjligt vore representativ för sparbankens verksamhetsområde och dess befolkning, enkannerligen insättarna. Ifrågavarande lagregel — minst 21 och högst 48 — borde därför icke få en så stel tillämpning som de sakkunnigas uttalande kunde ge anledning till.

I några remissyttranden framföres förslaget, att för huvudmän borde utses suppleant. Förespråkare för en dylik tanke är *svenska sparbanksföreningen* och *länsstyrelsen i Skaraborgs län*.

Svenska sparbanksföreningen finner det lämpligt, att i sparbanks reglemente skulle kunna stadgas att suppleanter för huvudmännen finge utses till visst antal. Visserligen medgäve sakkunnigförslaget, att med nyval efter huvudman, som avgått eller avlidit, finge anstå till dess mandatet nästa gång skulle besättas genom ordinarie val, men kompletteringsval skulle behöva företas, om större luckor uppstode eller vakans bleve av längre varaktighet. Därest suppleanter finge utses, skulle man med större säkerhet slippa anställa kompletteringsval och städse kunna hålla huvudmannakåren fulltalig och därmed mera representativ.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län framför liknande synpunkter.

Departementschefen. Därest mitt i det föregående angivna förslag om huvudmannaval godtas, föreligger ej längre nämnda skäl för en jämkning av maximi- och minimiantalen huvudmän från nuvarande 50 respektive 20 till 48 respektive 21 såsom de sakkunniga föreslagit. Jag får på grund härav och då ej heller andra skäl, torde föreligga för en ändring av nuvarande tal, förorda att desamma bibehållas i den blivande sparbankslagen. Beträffande sparbankernas fastställande av huvudmännens antal inom ramen för vad som sålunda stadgats i lag vill jag ansluta mig till sparbanksföreningens uttalande, att huvudmannakåren i en sparbank bör få en sådan storlek, att den kan bli representativ för sparbankens verksamhetsområde och dess befolkning. Härvid bör emellertid jämväl beaktas att kostnaderna för huvudmannakåren bör stå i rimligt förhållande till sparbankens storlek. Mot de sakkunnigas förslag, att tillsynsmyndighet skall efter särskild prövning kunna tillåta att antalet huvudmän sättes högre än det i lagen angivna maximitalet — vilket som nyss nämnts bör vara 50 — har jag ingen erinran. Såsom de sakkunniga uttalat bör bestämmelsen om dispensrätten närmast kunna utnyttjas vid sammanslagning av sparbanker.

Som framgår av 14 § i departementsförslaget har jag intagit den ståndpunkten, att fyllnadsval efter förtidsavgången huvudman för återstoden av mandattiden skall anställas så snart kan ske. Med hänsyn härtill torde möjligheten att kunna utse suppleant för huvudman knappast erbjuda större intresse. Jag har därför icke ansett mig böra biträda förslagen om att dylik suppleant skulle kunna utses.

12 §.

I denna paragraf (12 § i sakkunnigförslaget) har kvalifikationsvillkoren för huvudmannaskap sammanförts. Paragrafen motsvarar 10 § sjätte stycket och 12 § andra stycket SpL.

Gällande rätt m. m. 12 § andra stycket SpL uppställer kravet, att huvudman skall vara bosatt inom sparbankens verksamhetsområde. Regeln modifieras emellertid av tilläggsstadgandet, att länsstyrelsen på grund av särskilda förhållanden må tillåta avsteg från bestämmelsen. Enligt 10 § sjätte stycket SpL är innehavare av vissa uppräknade tjänster och uppdrag diskva-

lificerade som huvudmän. Sålunda må huvudman ej vara tjänsteman i sparbanken, där ej sådant är i reglementet uttryckligen medgivet. Ej heller må huvudman vara ledamot av styrelse för eller tjänsteman i annan sparbank.

De sakkunniga. I sakkunnigförslaget fastslås till en början att huvudman skall vara myndig. Härigenom har man framför allt velat skapa ett skydd mot att huvudman, som omyndigförklarats, det oaktat behåller sitt uppdrag. Dessutom uppställs kravet, att huvudman skall vara bosatt inom sparbankens verksamhetsområde. De sakkunniga har ansett det icke vara nödvändigt att lämna utrymme för eftergifter i detta avseende. Dispensmöjligheten för tillsynsmyndigheten har därför slopats.

Till punkt 1 i andra stycket har överförts föreskriften om hinder mot att tjänsteman i sparbanken utses till huvudman jämte hittillsvarande modifikation av denna föreskrift.

Under punkterna 2—4 i andra stycket har de sakkunniga intagit vissa andra diskvalifikationsgrunder, samtliga till motverkande av att inflytelser från konkurrerande penninginrättningar komme att göra sig gällande inom huvudmannakårerna. Det vore enligt de sakkunnigas mening tveksamt, hur långt lagstiftaren borde gå i detta syfte. Att den, som vore styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank, ej borde vara huvudman syntes dock tämligen naturligt och vore också gällande rätts ståndpunkt. Samma skäl som betingat sistnämnda regel talade för att den, som redan vore huvudman i en sparbank, icke skulle kunna komma i fråga som huvudman i annan sparbank. Särskilt om de två berörda sparbankerna verkade i varandras närhet och konkurrens rådde dem emellan, kunde man enligt de sakkunnigas mening fråga sig, hur en och samma person skulle kunna på ett godtagbart sätt fylla huvudmannauppgifter i båda sparbankerna. Tveksamheten inställde sig, när det gällde att bedöma, i vilken mån tjänstemän och styrelseledamöter i penninginrättningar utanför sparbanksväsendet borde utestängas från huvudmannaskap i sparbank. Det kunde nämligen göras gällande, att stränga regler på denna punkt skulle kunna kraftigt begränsa urvalet av lämpliga kandidater till huvudmannaposterna. Åtminstone för sparbanker med utpräglad landsbygd som verksamhetsområden hade nog denna mening visst fog. Hithörande frågeställningar hade aktualiserats även vid övervägandena om behörighetsvillkoren för styrelseledamotskap i sparbank. I sistnämnda hänseende föreläge emellertid möjligen ett mera påtagbart behov av långtgående bestämmelser till förhindrande av att intressen, som kunde strida mot sparbankens egna, finge för stort svängrum. De sakkunnigas ståndpunkt beträffande behörigheten att vara styrelseledamot innebär, att tjänstemän i affärsbank, hypoteksförening och kassa för jordbrukskredit liksom styrelseledamöter eller innehavare av revisionsuppdrag i dylika inrättningar icke finge utses till styrelseledamöter i sparbank. Särskilt med hänsyn till att man på sparbankshåll ansåge regler jämväl till huvudmannakårens skyddande mot påverkan från konkurrerande penninginrättningar vara mycket angelägna, hade de sakkunniga funnit sig

böra förorda, att nyssnämnda diskvalifikationsbestämmelser beträffande ledamotskap i sparbanksstyrelse skulle äga tillämpning också i fråga om huvudmannauppgdrag.

Bestämmelserna i fråga innebär, att huvudman ej må den vara som är huvudman, styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank, ej heller den som är tjänsteman i bankaktiebolag, hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit och slutligen ej den som är styrelseledamot eller innehavare av revisionsuppdrag i annat bankaktiebolag än Sparbankernas bankaktiebolag, i hypoteksförening eller i kassa för jordbrukskredit. Bestämmelserna är emellertid förbundna med avsevärda modifikationer. Så må enligt sakkunnigförslaget, om reglementet så medger, högst en fjärdedel av antalet huvudmän ha styrelse- eller revisionsuppdrag som nyss sagts, dock att av styrelseledamöterna och innehavarna av revisionsuppdrag i varje bankaktiebolag, varje hypoteksförening eller varje kassa för jordbrukskredit allenast en må vara huvudman i sparbanken. Dessa modifikationer syntes enligt de sakkunnigas uppfattning undanröja farhågorna för att bestämmelserna skulle leda till praktiska olägenheter av antytt slag.

De sakkunniga har vidare diskuterat frågan, huruvida bestämmelse borde införas om åldersbegränsning för utövande av huvudmannauppgdrag samt har härvid erinrat om att frågan berörts i sakkunnigbetänkandets särskilda avsnitt angående huvudmannens tillsättande. Där hade bl. a. presenterats vissa statistiska uppgifter rörande huvudmannens ålder. Enligt de sakkunniga kunde det icke bestridas, att huvudmannakårerna i vissa fall skulle behöva föryngras. Emellertid hade sparbankerna numera själva uppmärksammat detta önskemål. Sålunda har i åtskilliga reglementen införts åldersspärrar. Utvecklingen ginge sålunda redan i rätt riktning trots frånvaron av en tvingande lagregel på området. För övrigt borde den egentliga målsättningen mindre vara att skapa ett åldersstreck än att åstadkomma en lämplig åldersfördelning mellan huvudmännen. I detta senare avseende kunde strävandena knappast stödjas på lagregler utan måste bero av sparbankernas egna åtgärder. De sakkunniga har på grund av det anförda icke ansett påkallat att i sitt förslag införa föreskrift om åldersbegränsning för utövande av huvudmannauppgdrag.

Yttrandena. Beträffande bosättningskravet anser *svenska sparbanksföreningen och länsstyrelsen i Malmöhus län*, att den nu föreliggande dispensmöjligheten för tillsynsmyndighet att medge huvudman och styrelseledamot att vara bosatt utanför sparbankens verksamhetsområde borde bibehållas.

De av de sakkunniga föreslagna nya diskvalifikationsbestämmelserna har mött kritik i ett flertal remissyttranden.

Fullmäktige i riksbanken förklarar helt allmänt, att bestämmelserna vore onödigt restriktiva och att med den utformning de fått i förslaget nackdelarna av dem för sparbankerna torde vara väsentligt större än de fördelar som avsetts.

Svenska bankmannaförbundet anser, att bestämmelsen om att sparbanks-tjänsteman icke utan särskilt medgivande i reglementet kunde utses till huvudman eller styrelseledamot vid den egna sparbanken borde utgå. Förbundet påpekade vidare, att enligt förslaget tjänsteman i annan penninginrättning än sparbank under inga förhållanden vore valbar till huvudman eller styrelseledamot medan däremot samma penninginrättnings styrelseledamöter eller revisorer kunde utses såväl till huvudmän som styrelseledamöter, såvida detta medgäves i sparbanksreglementena. Med hänsyn härtill förefölle det sakligt omotiverat att tjänstemännen i här avsedd penninginrättning vore helt uteslutna från valbarhet. De skäl, som föranlett bestämmelserna, finge nämligen antas vara av större betydelse i fråga om ledamot i annan penninginrättnings styrelse med den insyn och inflytande detta medförde än i fråga om tjänsteman i sådan inrättning. Förbundet föresloge därför, att tjänstemans valbarhet i här avsett hänseende i vart fall inte begränsades i större utsträckning än vad som gällde för styrelseledamot och revisor.

Svenska jordbrukskreditkassan yttrar, att diskvalificeringen av förtroendemän i jordbrukskassa m. fl. vid val av huvudmän och styrelseledamöter inbjöde till den reflexionen att, om sparbankerna icke önskade samarbete med jordbrukskasserörelsen uti ifrågavarande form, erforderligt skydd här emot borde kunna vinnas utan särskilda lagregler.

Sveriges allmänna hypoteksbank finner bestämmelserna om hinder för tjänsteman i hypoteksförening samt styrelseledamot och revisor i hypoteksförening att vara huvudman och styrelseledamot i sparbank onödiga. Hypoteksbanken yttrar vidare bl. a.:

Något sådant konkurrensförhållande mellan sparbanker och landshypoteksföreningar kan icke anses föreligga, att skadliga inflytelser skulle bli en följd av gemensamma styrelseledamöter. På inlåningssidan förefinnes intet konkurrensförhållande och vad utlåningen beträffar bevilja landshypoteksföreningar endast bundna bottenlån i jordbruksfastighet under det att sparbanker huvudsakligen utlämna obundna lån. Den begränsade möjlighet sparbanker ha att lämna 10-årsbundna inteckningslån synes dessa icke eftersträva att inrikta på jordbrukslån.

Ej heller erfarenheterna hittills inom hypoteksinstitutionen ge anledning till att anse gemensamma styrelseledamöter mindre önskvärda. Ett icke ringa antal personer äro f. n. styrelseledamöter såväl i sparbank som i hypoteksförening. Även inom hypoteksbanken finnas förtroendemän, som jämväl äro styrelseledamöter i sparbank, men bankstyrelsen har tolkat förslaget så att förtroendemän inom hypoteksbanken ej skola drabbas av bestämmelserna. — — — — —

Konungariket Sveriges stadshypotekskassa anför bl. a.:

Beträffande de föreslagna diskvalifikationsbestämmelserna i 12 och 44 §§ vill styrelsen framhålla, att i stadgandena omförmäld anknytning till hypoteksförening såsom diskvalifikationsgrund för huvudmanna- eller styrelseledamotskap i sparbank — därest densamma överhuvud taget anses böra lagfästas — givetvis även bör omfatta motsvarande befattning med bostadskreditförening. Med den utformning bestämmelserna givits torde det utan vidare vara klart, att ledamot av styrelsen för stadshypoteks- eller bostadskreditkassan eller för hypoteksbanken icke åsyftas liksom icke heller revisor i någon av nämnda institutioner.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna modifikationen i jävsbestämmelserna har *svenska sparbanksföreningen* anmärkt, att inom en sparbanks verksamhetsområde kunde finnas ett relativt stort antal jordbrukskassor och att det icke kunde vara något allmänt intresse eller något sparbanksintresse, att flera av dessa kassor skulle kunna ha var sin representant i sparbankens huvudmannakår. Begränsningen i sakkunnigförslaget att av styrelseledamöterna och innehavarna av revisionsuppdrag i varje kassa för jordbrukskredit allenast en finge vara huvudman i sparbanken borde sålunda i stället avse »varje centralkassa för jordbrukskredit med tillhörande jordbrukskassor».

Liknande mening har *länsstyrelsen i Gotlands län*.

I frågan om *åldersbegränsning* för utövande av huvudmannauppgifter har flera remissinstanser uttalat sig till förmån för tillämpning av en dylik begränsning, nämligen *sparbanksinspektionen*, *bank- och fondinspektionen*, *svenska sparbanksföreningen*, *tjänstemännens centralorganisation* och *länsstyrelsen i Skaraborgs län*.

Bank- och fondinspektionen anser, att en åldersspärr, förslagsvis vid 70 år, borde inskrivas i själva sparbankslagen.

Sparbanksinspektionen erinrar om de av de sakkunniga lämnade uppgifterna om huvudmännens och styrelseledamöternas ålder och anmärker, att den 1 juli 1950 i det närmaste tio procent av huvudmännen och ungefär sju procent av styrelseledamöterna vore äldre än 70 år.

Inspektionen fortsätter:

Förklaringen till att förståelsen hos sparbankerna för betydelsen av bestämmelser om åldersbegränsning icke varit större torde till en del vara att söka i det inom styrelser och huvudmannakårer förekommande personliga hänsynstagandet, vilket hindrat införandet av sådana begränsningar. När någon i dylik korporation överskridit eller närmar sig den åldersgräns, vilken, därest åldersspärr infördes, skulle diskvalificera honom för fortsatt uppdrag som styrelseledamot eller huvudman, kan förslag om införande av åldersbegränsning lätt tolkas som riktat mot sådan ledamot personligen. Sparbanksinspektionen har visserligen vid kontakt med sparbankerna i hithörande frågor framhållit, att dylika svårigheter kunde överbryggas genom övergångsbestämmelser, men dessa synpunkter ha icke alltid blivit tillräckligt beaktade, då motståndet mot ifrågasatt åldersbegränsning även bottnat i andra motiv, såsom uppfattningen att bestämmelser i frågan över huvud taget vore onödiga.

Sparbanksinspektionen har i sin verksamhet påträffat flera fall där funktionär i sparbanks ledning kvarstått vid en ålder, som avsevärt överstiger 70 år. Det kan härvid nämnas, att enligt uppgifter, som äro tillgängliga för inspektionen, utgöra innevarande år antalet ordinarie styrelseledamöter, som äro födda år 1879 eller tidigare år, 78 st. i sammanlagt 57 sparbanker. Därav voro 11 ledamöter födda år 1874 eller tidigare.

I stort sett torde det icke råda delade meningar om det gagneliga i att åldersbegränsning iakttages för sparbankernas funktionärer. Det synes därför för sparbanksinspektionen vara angeläget, att sådan begränsning inom rimlig tid genomföres för samtliga sparbanker. Då vidare det tagande av hänsyn, vilket, enligt vad ovan förmodats, för närvarande i varje fall delvis torde hindra ett genomförande av åldersbegränsning, icke sker i sparbankernas

intresse, har inspektionen stannat för att i någon form föreslå införande av regler om åldersspärr. Enligt inspektionens uppfattning bör en dylik spärr även tillämpas med avseende på sparbankernas revisorer.

Inspektionen vill här även erinra om att i 1936 års lag om domkapitel stadgas att förordnande eller val av ledamot eller suppleant i domkapitel må ej i några fall gälla för längre tid än tills ledamoten eller suppleanten uppnått sextiosju års ålder. Beträffande andra kreditinrättningar än sparbanker torde en generell regel om åldersgräns i flera fall vara genomförd inom respektive företag. Det skälet, att bestämmelser i lag om åldersbegränsning icke finnas meddelade för allmänna institutioner och inrättningar, vilket förhållande såsom visats icke är utan undantag, synes man därför icke böra fästa alltför stort avseende vid.

Inspektionen föreslår på grund av det anförda, att i den nya sparbankslagen måtte stadgas, att sparbanks reglemente skall ange åldersbegränsning för huvudmän, styrelseledamöter och revisorer. Härigenom skulle — yttrar inspektionen — sparbankerna beredas en viss frihet, och hänsyn kunde sålunda tas till de särskilda förhållanden, som kunde råda hos olika sparbanker. Det torde sedan få ankomma på tillsynsmyndigheten att tillse, att dessa bestämmelser icke bleve uppenbart olämpligt avväga.

Svenska sparbanksföreningen finner det med hänsyn till önskvärdheten att undvika detaljregleringar i lagen vara tillfredsställande, att i sakkunnigförslaget icke stadgats någon åldersgräns. Föreningen ville emellertid framhålla lämpligheten av att det normalreglemente, som finge förutsättas bli utarbetat, komme att innehålla bestämmelser härom, med möjlighet till sådan variation, som nu avspeglades i olika reglementen.

Departementschefen. Vad först angår sakkunnigförslagets förbud mot att till huvudman utses den som är bosatt utanför sparbankens verksamhetsområde anser jag, att förbudets kategoriska utformning i vissa särfall skulle kunna vålla olägenheter. Så skulle den medföra, att en person, som under längre tid varit huvudman i en sparbank och därvid nedlagt ett förtjänstfullt arbete för sparbanksrörelsens utveckling, nödvändigtvis skulle behöva avgå som sådan enbart på grund av att han flyttat till plats strax utanför sparbankens verksamhetsområde, exempelvis till en förort till stad, vars gräns också utgjorde gräns för verksamhetsområdet. Viss möjlighet att lämna dispens från ifrågavarande villkor för huvudmannaskap synes följaktligen påkallad. Jag delar därför den under remissbehandlingen anförda åsikten, att nuvarande modifikation av stadgandet om bostadsbandet bör bibehållas. Med hänsyn härtill har departementsförslaget på denna punkt samma lydelse som SpL. Framhållas må att denna dispensregel bör utnyttjas restriktivt.

I likhet med de sakkunniga anser jag, att den nya lagen bör uppta hitillsvarande regler om att huvudman ej får vara tjänsteman i sparbanken, där icke reglementet medger detta, och om att huvudman ej må vara styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank. Ej heller vill jag invända mot den ändringen i förhållande till gällande rätt, att jämväl huvudmannaskap i annan sparbank skall vara diskvalifikationsgrund. I fråga om de

diskvalifikationsvillkor, som uppställts till skydd mot påverkan från penninginrättningar utanför sparbanksväsendet, anser jag däremot sakkunnigförslagets regler vara väl stränga. Jämväl i detta avseende torde böra beaktas att alltför kringgärdande föreskrifter kan vara till skada för sparbankerna. Ett större utrymme för en fri rekrytering synes alltså motiverat. Till en början må framhållas att revisorsuppdrag icke under några förhållanden synes böra diskvalificera för huvudmannaskap. En tillräckligt bebyggande spärr mot icke önskvärt inflytande utifrån torde kunna ernås genom en regel, enligt vilken hälften av huvudmännen varken får vara tjänstemän eller styrelseledamöter i med sparbanker konkurrerande penninginstitut. Till sådana torde i detta sammanhang ej böra hänföras andra än de i sakkunnigförslaget upptagna inrättningarna. Att utvidga kretsen med bostadskreditföreningarna — såsom en remissinstans ifrågasatt — lär icke vara alldeles nödvändigt, eftersom dessa förenings kreditgivning icke i fullt samma utsträckning som exempelvis hypoteksföreningarnas är av det typiskt sparbanksmässiga slaget. Ej heller finner jag anledning att låta stadgandet avse styrelseledamöter i Sveriges allmänna hypoteksbank och konungariket Sveriges stadshypotekskassa. I departementsförslaget har förevarande diskvalifikationsregel anknutits till den hälft av huvudmännen, som tillsättes genom kommunalval. Regeln har alltså givits den formuleringen, att huvudman, som tillsättes av stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller landsting, ej må vara tjänsteman eller styrelseledamot i annat bankaktiebolag än Sparbankernas bankaktiebolag eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit.

Såvitt slutligen angår spørsmålet om införande av åldersbegränsning för utövande av huvudmannauppgifter får jag erinra om att hithörande frågeställningar tidigare varit aktuella såväl beträffande sparbankernas huvudmän och styrelseledamöter som i andra jämförliga sammanhang. Med avseende på hypoteksföreningarnas styrelseledamöter uttalade jag i proposition till 1936 års riksdag angående vissa ändringar i förordningen den 16 maj 1890 angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m. (prop. nr 88/1936), att efter fyllda 70 år ej någon — annat än möjligen i sällsynta undantagsfall — vidare torde böra anlitas. I utlåtande över proposition till 1937 års riksdag angående ändring i vissa delar av SpL m. m. åberopade bankoutskottet sagda uttalande samt anförde i anslutning därtill, att det vore mindre lämpligt, att i sparbankernas styrelser tillätes kvarstå personer, vilka nått en sådan ålder, att arbetsförmågan och handlingskraften måste antas vara tämligen nedsatta. Utskottet fann dock icke skäl förorda, att lagbestämmelser på detta område infördes för sparbankernas del, då sådana bestämmelser icke funnes meddelade för andra kreditinrättningar eller allmänna institutioner. Vad nu närmast gäller sparbankernas huvudmän synes det ovedersägligt, att behovet av en förnyring fortfarande gör sig gällande. Härvidlag får jag hänvisa både till de sakkunnigas eget konstaterande och till de uppgifter, som sparbanksinspektionen framlagt i sitt remissyttrande. Likväl är jag icke övertygad om lämpligheten av absolut fixerade åldersspärrar i lag eller reglementen. Jag

är dock av den uppfattningen, att personer som nått 70-årsåldern ej annat än i undantagsfall bör utnyttjas för uppdrag av här ifrågavarande slag. Skulle det visa sig, att sparbankerna ej heller i fortsättningen självmant vidtar tillräckliga åtgärder för huvudmannakårernas föryngring, bör frågan om en fixerad åldersgräns kunna prövas på nytt.

13 §.

Beträffande denna paragraf (närmast motsvarande 13—15 §§ i sakkunnigförslaget) hänvisas till det särskilda kapitlet angående huvudmännens tillsättande.

14 §.

Paragrafen (16 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 10 § andra stycket SpL och innehåller bestämmelser om mandattid och kompletteringsval.

Gällande rätt. Enligt 10 § andra stycket SpL får sparbank själv bestämma mandattiden för huvudman. Tiden får dock icke överstiga fem år. Då huvudman avgår, innan den tid, för vilken han blivit utsedd, gått till ända, skall kompletteringsval företas så snart kan ske och ny huvudman utses för återstående mandattid.

De sakkunniga. Sakkunnigförslaget upptar nuvarande bestämmelse om mandattidens längd. Föreskriften om kompletteringsval har däremot icke överförts till förslaget, utan i stället har stadgats att vid förtida avgång av huvudman må med nyval anstå till dess mandatet nästa gång skall besättas genom ordinarie val. Skulle icke möjligheten till anstånd begagnas, skall kompletteringsvalet avse återstående mandattid. De sakkunniga har ansett det befogat att tillåta anstånd med vakansens fyllande med hänsyn till den omgång, som är förbunden med huvudmannaval. Samtidigt har de sakkunniga uttalat att, därest större luckor skulle uppstå i huvudmannakåren eller vakans skulle bli av längre varaktighet, det låge i sakens natur att kompletteringsval måste anordnas.

Departementschefen. I det särskilda avsnittet angående huvudmannaval (s. 91) har jag uttalat mig för en regel, som i princip stadgar en obligatorisk mandattid av fyra år men föreskriver att vid det första huvudmannavalet inom sparbank mandattiderna skall — i den mån så erfordras till åstadkommandet av en successiv förnyelse av huvudmannakåren — sättas kortare. Sakkunnigförslagets regel om mandattidens längd har jämkats i enlighet härmed.

Med den av mig förordade metoden för val av huvudmän torde det icke möta några svårigheter att anställa kompletteringsval, då huvudman avgått i förtid. Jag förordar därför ett bibehållande av nuvarande föreskrift, att fyllnadsval skall anställas så snart kan ske.

15 §.

I denna paragraf (17 § i sakkunnigförslaget) ges en anvisning om att beträffande huvudmannasammanträde finnes särskilda stadganden i sparbankslagen. Dessa stadganden återfinnes i 56 och 57 §§ i förslaget.

Om fonder och om användning av vinsten

Departementsförslagets bestämmelser i förevarande kapitel, omfattande 16—21 §§ (19—24 §§ i sakkunnigförslaget), har i huvudsak sin motsvarighet i 34—38 §§ i SpL:s kapitel med likartad rubrik.

De sakkunniga. Nu gällande regler i förenämnda paragrafer i SpL har av de sakkunniga omarbetats i flera avseenden. En av nyheterna i denna del är det redan i det särskilda avsnittet om inlåningsrätten berörda förslaget, att sparbank skulle få befogenhet att uppta förlagslån och i viss utsträckning lägga förlagskapitalet till grund för annan inlåning. Bakgrunden till sakkunnigförslaget på denna punkt har varit, att den för sparbankerna för närvarande föreliggande möjligheten att öka underlaget för sparbanks inlåning genom att bilda s. k. säkerhetsfond — i sakkunnigförslaget benämnd garantifond — icke ansetts som en fullt tillfredsställande framkomstväg för de större sparbankerna. När dessa behövde konsolidera sin ställning genom tillskott av kapital utifrån, avsåge behovet självfallet ganska stora belopp i absoluta tal. Detta tvingade sparbankerna i fråga att vända sig till en bred allmänhet med inbjudan att teckna bidrag till garantifonden. En sådan åtgärd skulle ur psykologisk synpunkt kunna vara mindre lycklig med tanke på de oriktiga föreställningar om sparbankens ställning, som fondbildning av detta slag kunde ge upphov till. Dessutom skulle åtgärden enligt de sakkunnigas uppfattning vara förbunden med tekniska olägenheter.

Konstaterandet, att sparbank jämsides med rätten att bilda garantifond äger uppta förlagslån, göres i 19 § första stycket i sakkunnigförslaget. I andra, fjärde och femte styckena i samma paragraf återfinnes bestämmelser om teckning av förlagslån och om villkor för återbetalning av förlagslån. Bl. a. har stadgats att förlagslån ej må vara ställt att återbetalas förrän efter 25 år, sparbanken dock obetaget att under vissa förutsättningar dessförinnan återbetala lånet efter uppsägning. I 22 § i sakkunnigförslaget har närmare behandlats sparbanks rätt att utbetala ränta å förlagslån, och 23 § sakkunnigförslaget, slutligen, reglerar det förhållandet, att sparbank kommit i konkurs efter det beslut fattats om återbetalning av förlagslån.

Yttrandena. De sakkunnigas förslag i fråga om förlagsupplåningen har under remissförfarandet icke föranlett kritik annat än beträffande vissa av villkoren för denna upplåning. Sålunda har *fullmäktige i riksbanken, svenska sparbanksföreningen* och *Sparbankernas bankaktiebolag* hävdad, att anledning saknades att i lag bestämma minimilöptid för förlagslån och att

det i detta hänseende föreslagna stadgandet om en 25-årig löptid därför borde utgå. Liknande invändningar har kommit från *några lokala sparbanksföreningar, en sparbank och en handelskammare*.

Fullmäktige i riksbanken har härjämte gjort gällande, att det av de sakkunniga för förlagsupplåningens inlåningsrättsliga verkan uppställda villkoret om en minsta återstående löptid av fem år borde jämkas därhän, att endast tre år skulle behöva återstå till förfallodagen.

Departementschefen. Otvivelaktigt skulle en befogenhet för sparbankerna att verkställa förlagsupplåning ha sin egentliga betydelse såsom ett medel för dessa att stärka sitt inlåningsunderlag. Som framgått har de sakkunniga, när de velat medge förlagsupplåning, icke ansett dylik upplåning ha sitt berättigande ur annan synpunkt än den nyss angivna. Rätten att emittera förlagslån har därför ställts i direkt beroende av att sparbankernas läge vore sådant, att förutsättningar förelåge för tillskapandet av säkerhetsfond. Möjligheten att uppta förlagslån har med andra ord konstruerats som ett tekniskt alternativ till säkerhetsfonds bildande. För att strikt begränsa förlagsupplåningsrättens utnyttjande till nämnda funktion har de sakkunniga till yttermera visso förbundit denna rätt med ett flertal speciella förbehåll beträffande löptid, ränteutbetalning och inlösen m. m. Som resultat av alla dessa förbehåll framstår de förlagslån, som sparbankerna enligt sakkunnigförslaget skulle äga emittera på allmänna marknaden, såsom ytterst särpräglade i jämförelse med förlagslån av vedertagen natur.

Det torde kunna ifrågasättas, huruvida nyss nämnda huvudsyfte med en förlagslånerätt för sparbankerna verkligen nödvändiggör, att förlagslånen, när de användes inom sparbanksväsendet, skall under alla förhållanden äga en helt speciell karaktär. Enligt min mening är en sådan ordning varken nödvändig eller tillfredsställande ur allmän synpunkt. Riktigare torde vara att sparbankerna — i likhet med vad sedan gammalt gällt beträffande affärsbankerna — i princip erhåller full frihet att emittera förlagslån under de villkor, som är sedvanliga på förlagsmarknaden.

Härmed är givetvis icke sagt att sparbank skulle ha sådan frihet, även när sparbanken medges rätt att lägga förlagskapital som underlag för inlåning. Att departementsförslaget tillägger Kungl. Maj:t befogenhet att efter särskild prövning bevilja sparbank dylik rätt framgår av vad jag anför i det särskilda avsnittet rörande inlåningsrätten. Det ligger i sakens natur men har för övrigt uttryckligen förutsatts i nyssnämnda sammanhang, att Kungl. Maj:t vid tillstånd för sparbank att utnyttja förlagsupplåning för stärkandet av fondställningen skall förbinda de särskilda förbehåll, som anses påkallade. Arten av dessa får emellertid, som jag också framhållit vid frågans inlåningsrättsliga behandling, delvis anpassas efter omständigheterna i det särskilda fallet och bör följaktligen ej fixeras i lagregler med generell syftning.

Med hänsyn till det nu anförda har i departementsförslaget icke upptagits några motsvarigheter till de särskilda föreskrifter om förlagsupplåning, vilka i sakkunnigförslaget återfinnes i förevarande kapitel. Sparbanks principiella

frihet att utge förlagslån har i departementsförslaget kommit till uttryck i 25 §. Härtill ansluter sig sedan den omtalade dispensregeln, upptagen i 27 §, i kraft av vilken förlagskapital i viss utsträckning kan få tjäna som grund för inlåning. Genom denna reglering har skapats parallellitet med rätten till förlagsupplåning och med förlagskapitalets inlåningsgrundande verkan enligt propositionsförslaget till ny banklag.

16 §.

Paragrafen (19 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 34 § SpL, innehåller bestämmelser om bildande av s. k. garantifond.

Gällande rätt. Angivna lagrum i SpL medger, att säkerhetsfond bildas, när så finnes påkallat för upprätthållande av sparbanks verksamhet. Möjligheten att bilda säkerhetsfond utgör ett medel att tillföra sparbank främmande kapital såsom underlag för inlåningen. Denna möjlighet infördes med SpL. Samtidigt som man uppställde regler om en minimirelation mellan sparbanks inlåning och fonder, ville man bereda sparbank, vars ställning i övrigt vore god men vars fonder icke kunde hålla jämna steg med inlåningen, en möjlighet att upprätthålla den nödiga fondrelationen. Teckning av bidrag till säkerhetsfond skall ske å teckningslista, på vilken sparbankens sista balansräkning samt revisorernas yttrande däröver skall vara avskrivna. 34 § tredje stycket SpL reglerar förutsättningarna för återbetalning av säkerhetsfond och ränta därå.

De sakkunniga. Nu gällande bestämmelser beträffande säkerhetsfond har i huvudsak överförts till sakkunnigförslaget. Några smärre jämkningar även av dessa bestämmelser har dock vidtagits.

Enligt de sakkunnigas mening skulle termen säkerhetsfond möjligen kunna skänka en oriktig föreställning om fondens funktion. Det skulle sålunda kunna tänkas, att en inbjudan till bidragsteckning för bildande av säkerhetsfond toges som ett tecken på att sparbankens allmänna ställning vore undergrävd. En dylik uppfattning skulle knappast stimulera till bidragsteckning. De sakkunniga har ansett, att beteckningen garantifond skulle vara mindre ägnad att leda till missförstånd av berörda slag. Med hänsyn härtill har de föreslagit, att sistnämnda beteckning får ersätta det nuvarande namnet på fonden i fråga.

I överensstämmelse med innehållet i 4 § sista stycket i sakkunnigförslaget har i andra stycket i förevarande paragraf stadgats att å lista för teckning av bidrag till garantifond skall anges huruvida ränta skall utgå å dylikt bidrag och i så fall efter vilken räntefot ränta skall beräknas. Tillika har i detta sammanhang infogats bestämmelse om maximistorleken av sagda ränta.

I paragrafens tredje stycke, som motsvarar tredje stycket av 34 § SpL, upptas icke någon regel om förutsättningarna för utbetalning av ränta å

garantifondmedel. Regleringen i detta avseende möter i 22 § i sakkunnigförslaget.

Departementschefen. Förslaget att ändra beteckningen säkerhetsfond till garantifond synes mig praktiskt. Ej heller i övrigt har jag — bortsett från det förut behandlade spörsmålet om rätten till förlagsupplåning — någon erinran mot sakkunnigförslaget i denna del.

17 §.

I detta lagrum, som motsvarar 35 § SpL, har intagits bestämmelser om användningen av sparbanks vinst.

Gällande rätt. Enligt 35 § SpL skall sparbanks vinst, i den mån grundfonden eller, om säkerhetsfond bildats, denna gått förlorad, i första hand användas till att uppbringa sådan fond till det belopp, vartill den skall uppgå. I övrigt skall vinsten avsättas till sparbanks reservfond.

Från sistnämnda regel har några undantag stadgats. Sålunda äger sparbank använda ett belopp, som i förhållande till sparbankens ställning är av ringa betydelse, för väckande och bevarande av håg till sparsamhet. Vidare får sparbank använda vinstmedel för sådant allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av författning skall tillgodoses genom skattebidrag. Rätten till dylik vinstanvändning är särskilt vidsträckt, då reservfonden eller, där förbehåll om grundfondens återbärande icke gjorts, sammanräknade beloppet av grund- och reservfonderna överstiger tio procent av insättarnas behållning enligt senaste bokslut. I sådant fall får till nu avsett ändamål anslås ända intill hälften av vinsten eller, om vinsten till någon del bestämts för anslag till sparsamhetsfrämjande åtgärd, som förut omnämnts, eller behöver tas i anspråk för åvägabringande av nyss angivna förhållande mellan reservfonden eller sammanräknade beloppet av grund- och reservfonderna samt insättarnas behållning, intill hälften av vad där efter återstår. Skulle sparbankens fonder icke ha angivna storlek i förhållande till insättarbehållningen, får sparbank för här ifrågavarande allmännyttiga eller välgörande ändamål disponera högst fem procent av den vinst, som eljest skolat avsättas till reservfonden. Vinstanslagen för allmännyttigt och välgörande ändamål skall underställas länsstyrelsen, som har att pröva huruvida anslagsbesluten överensstämmer med föreskrifterna i SpL och sparbankens reglemente.

De sakkunniga. Till sakkunnigförslaget har överförts bestämmelserna om att vinsten i första hand skall användas för täckande av förlust å grundfond och säkerhetsfond och i andra hand skall avsättas till reservfonden.

Vad angår rätten att anslå medel för väckande och bevarande av håg till sparsamhet hade denna enligt de sakkunniga huvudsakligen utnyttjats för gratisutdelning av motböcker till barn. Enär dessa utgifter enligt de sakkunnigas mening vore att betrakta som omkostnader i rörelsen och så-

lunda icke innefattade vinstdisposition, hade stadgandet i 35 § SpL rörande dessa anslag icke medtagits i sakkunnigförslaget (jfr detaljmotiveringen till 1 §).

Den mera vidsträckta rätten för sparbank att använda vinsten för allmännyttigt eller välgörande ändamål har enligt de sakkunniga förlorat sin praktiska betydelse, eftersom sparbanks fonder numera sällan hade den relativa storlek, som vore en förutsättning för denna befogenhet. De sakkunniga har på grund härav och då befogenheten icke framstått som odelat lämplig ansett, att stadgandet om densamma borde utgå. I sakkunnigförslaget har sålunda blott upptagits nuvarande bestämmelse om rätt för sparbank att för ifrågavarande allmännyttiga eller välgörande ändamål disponera högst fem procent av de vinstmedel, som eljest skolat avsättas till reservfonden. De sakkunniga har vidare ansett, att tillsynsmyndighetens granskning av besluten om vinstanslagen icke borde vara obligatorisk, varför jämväl bestämmelsen härom saknas i sakkunnigförslaget. Lagändringen på denna punkt finge dock icke tolkas som att sparbankerna i fortsättningen skulle vara avskurna från möjligheten att inhämta tillsynsmyndighetens mening angående det lagliga i ett anslagsbeslut. Tvärtom förutsatte de sakkunniga, att kontakt tages med tillsynsmyndigheten i tveksamma anslagsärenden.

Yttrandena. Storleken av den vinstandel, som sparbank skall kunna få disponera för allmännyttigt eller välgörande ändamål, bör enligt *fullmäktige i riksbanken* bestämmas till 25 procent. Enligt fullmäktiges mening hade man under senare år i hög grad underskattat betydelsen av de möjligheter till en närmare anknytning mellan sparbanker och befolkningen i dess verksamhetsområde, som vore förenade med befogenheten att anslå medel för allmännyttiga ändamål.

Även *svenska stadsförbundet* anser att omförmälda anslagsram borde vidgas eller, om detta önskemål icke kunde tillgodoses, bestämmelser av i sak samma innehåll som de i 35 § SpL bibehållas.

Åtgärden att slopa tillsynsmyndighetens fastställelseprövning av vinstanslag till allmännyttigt eller välgörande ändamål finner *statens organisationsnämnd* och *länsstyrelsen i Gotlands län* vara en välmotiverad förenkling.

Departementschefen. Såsom framgått av det föregående bör de för väckande och bevarande av håg till sparsamhet avsedda anslagen kunna betraktas som omkostnader i rörelsen och icke som vinstdisposition (jfr s. 188). Det torde därför icke finnas anledning att bibehålla nuvarande stadgande om rätt för sparbankerna att använda vinstmedel för nämnda ändamål.

Vad angår nuvarande mera vidsträckta befogenhet för sparbank att använda vinstmedel för sådant allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av författning skall tillgodoses genom skattebidrag, torde — som de sakkunniga framhållit — sparbankerna numera sällan ha fonder

av den relativa storlek, som är en förutsättning för befogenhetens utnyttjande. Stadgandet om denna vittgående anslagsrätt har därför förlorat sin praktiska betydelse. Det kan för övrigt ifrågasättas, huruvida anslag av större belopp för allmännyttiga eller välgörande syften lämpligen bör falla inom ramen för sparbanksverksamheten. Med hänsyn härtill biträder jag de sakkunnigas förslag, att rätten till vinstdisposition för angivna ändamål skall begränsas till fem procent av de vinstmedel, som eljest skolat läggas till reservfonden.

Eftersom anslagsrätten begränsats på detta sätt, synes det mig ej heller finnas anledning att behålla föreskriften om tillsynsmyndighetens granskning av besluten om vinstanslagen. Genom att slopa denna föreskrift vinner också, såsom några remissinstanser framhållit, en förenkling. Det torde för övrigt vara riktigtast att ansvaret för ifrågavarande dispositioner helt åvilas sparbanken själv. Även på denna punkt biträder jag alltså sakkunnigförslaget.

18 §.

Paragrafen (21 § i sakkunnigförslaget) reglerar förutsättningarna för återbäring av grundfond. Paragrafen motsvarar 36 § SpL.

Gällande rätt. Såsom villkor för att grundfond och ränta därå skall få återbäras stadgas i 36 § SpL att reservfonden skall uppgå till belopp, som antingen motsvarar tio gånger grundfonden eller en tiondel av insättarnas behållning enligt senaste bokslut. Ytterligare förutsättningar för återbäring är att säkerhetsfond återbetalats, om sådan bildats, och att det förhållande, som skall finnas mellan sparbankens inlåning och fonder, icke skulle rubbas genom återbäringen.

36 § SpL föreskriver vidare, att ränta å grundfond ej får beräknas efter högre räntefot än sex procent.

De sakkunniga. Det nuvarande alternativa villkoret för grundfonds återbärande, att reservfonden uppgår till minst en tiondel av insättarbehållningen, vore enligt de sakkunniga så strängt, att det för närvarande knappast i något fall skulle tillåta återbäring. De sakkunniga har därför låtit nämnda alternativa förutsättning för återbäring utgå. I övrigt har bestämmelserna om villkoren för återbäring av själva grundfonden överförts till förevarande paragraf i sakkunnigförslaget. Bestämmelserna om betalning av ränta å grundfonden har däremot upptagits i 22 § i sakkunnigförslaget.

Departementschefen. Jag biträder de sakkunnigas uppfattning, att SpL:s alternativt uppställda krav på att fonderna skall motsvara minst tio procent av inlåningen, innan grundfond får återbäras, efter hand kommit att bli mindre väl avpassat efter sparbankernas fondläge. Kravet uppställs därför icke heller i departementsförslaget, som för övrigt liksom sakkunnigförslaget inrymmer räntebestämmelserna i särskilt lagrum (19 §).

19 §.

I denna paragraf (22 § i sakkunnigförslaget) har sammanförts vissa regler om utbetalning av ränta å garantifond och grundfond. Dels berör reglerna de förutsättningar, under vilka utbetalning må ske, och dels tar de ställning till spørgsmålet, huruvida ränteutbetalningarna skall utgå av sparbankens vinst eller ej. Motsvarigheter till innehållet i denna paragraf finnes delvis i 34 och 36 §§ SpL.

Gällande rätt m. m. Enligt 36 § SpL kan ränta å grundfond icke utbetalas, förrän villkoren för återbäring av grundfonden är uppfyllda. Räntan utgår då kumulerad för de förflutna åren. Huruvida gällande rätt medger årliga utbetalningar av utfäst säkerhetsfondränta framgår ej uttryckligen av SpL. I förarbetena till 34 § SpL uttalade emellertid 1920 års sparbanks-sakkunniga, att något hinder härför icke föreläge, därest de i tredje stycket av sagda lagrum angivna förutsättningarna vore för handen. Den närmaste förutsättningen är såsom förut nämnts, att sparbankens återstående fonder är tillräckliga för upprätthållande av föreskriven fondrelation.

De sakkunniga. Enligt de sakkunnigas förslag skall grundfondränta i princip kunna årligen utbetalas, oavsett om förutsättningarna för återbäring av grundfondens kapitalbelopp föreligger. Såsom skäl för denna ståndpunkt har de sakkunniga åberopat, att gällande bestämmelser medförde, att de som tillskjutit medel till grundfonden hade tämligen ovissa utsikter att inom överskådlig framtid erhålla ränta å sina tillskott. I detta hänseende har de sakkunniga instämt i ett av 1935 års sparbankssakkunniga gjort uttalande, enligt vilket alltför restriktiva bestämmelser i fråga om möjligheten att återfå grundfondtillskott och ränta därå kunde medföra ogynnsamma konsekvenser i olika hänseenden. Exempelvis kunde det bli svårt att ernå tillräckliga bidrag för inrättande av nya sparbanker i mera kapitalfattiga delar av landet. Vidare kunde fara föreligga för att vid sparbanks bildande grundfonden ej bleve bestämd till ett tillräckligt högt belopp för att tillåta en skälig utveckling av sparbankens rörelse och lämna insättarna den trygghet, som skulle vara önskvärd.

Frågan, huruvida grundfondräntan och säkerhetsfondräntan skulle utgå av vinsten eller vore att betrakta som omkostnader i rörelsen, vore enligt 1948 års sakkunniga ett tveksamt spørgsmål, vari rättspraxis icke syntes ha lämnat erforderlig vägledning. 1935 års sakkunniga hade förordat, att räntorna skulle utgå av vinsten. 1948 års sakkunniga ansåge det däremot önskvärt, att räntorna erkännes som utgiftsräntor och således icke uppfattades som vinstdisposition. Räntorna borde dock enligt de sakkunnigas mening icke få utbetalas utan något som helst hänsynstagande till årsresultatet av sparbankens rörelse. I sakkunnigförslaget har därför vissa villkor knutits till utbetalningen av omförmälda räntor. Sålunda får, om grundfond eller säkerhetsfond helt eller delvis gått förlorad, utbetalning av räntorna icke äga rum, om till följd av utbetalningen vinsten å rörelsen skulle bli så ringa, att den icke skulle förslå till att uppbringa grundfond eller garanti-

fond till belopp, vartill fonden skall uppgå. Detsamma skall gälla även där ränteutbetalningarna skulle förorsaka, att förlust uppstode å rörelsen och förlusten icke skulle kunna täckas på annat sätt än genom minskning av garantifond eller grundfond. Likaså skall enligt sakkunnigförslaget varken grundfonderänta eller garantifonderänta få utbetalas, om till följd av utbetalningen sådan förlust skulle uppkomma, att det förhållande, som skall råda mellan sparbankens inlåning och dess fonder, skulle rubbas. Slutligen får grundfonderänta icke i något fall utbetalas, om utbetalningen skulle föranleda, att själva årsresultatet av rörelsen bleve en förlust.

Fonderänta, som ej får utbetalas, skall enligt de sakkunnigas förslag avskrivas. De sakkunniga menar att, om man låte sparbank alltjämt häfta för sådan ränta, sparbanken icke skulle kunna underlåta att i sin bokföring uppföra räntan på skuldsidan. Under sådana förhållanden skulle räntan, om den kvarhölles, leda till samma minskning av sparbankens kapitalbehållning som om den utbetalats. De sakkunniga ansåge det därför följdriktigt, att ränta av hithörande slag avskreves i den mån den icke kunnat utbetalas.

Yttrandena. Frågan om villkoren för utbetalning av räntor har föranlett yttranden från flera håll.

Svenska sparbanksföreningen har icke något att erinra mot en bestämmelse om att grundfonderänta ej skall utgå, om till följd därav förlust skulle uppkomma. Det vore däremot enligt föreningens mening icke riktigt, att ränta å garantifond ej skulle få utbetalas, förrän garantifonden och grundfonden uppbringats till belopp, vartill de skulle uppgå. Detta innebure nämligen, att de som tecknade tillskott till garantifond i sparbank, vars grundfond helt eller delvis gått förlorad, icke skulle erhålla ränta å sina inbetalade garantifondbelopp, förrän grundfonden återställts, och att därefter de båda fonderna bleve likaberättigade i nu berörda hänseende. En sådan ordning vore uppenbarligen ägnad att starkt försvåra möjligheterna för sparbankerna att finna personer, vilka vore villiga att teckna garantifond i de fall, då grundfond helt eller delvis gått förlorad. Ränta å garantifond borde därför kunna utbetalas, även om grundfond icke kunnat uppbringas till det belopp, vartill den skulle uppgå. Vidare borde lagtexten få en sådan avfattning, att därav framginge att del av utfäst ränta finge utbetalas. Om endast ett mindre belopp skulle fattas för möjlighet att utbetala full ränta, kunde det icke anses tillbörligt, att detta förhållande skulle utesluta varje räntebetalning. — Sakkunnigförslaget bestämmelse om att fonderäntor, som under angivna omständigheter icke kunnat utbetalas, ej heller finge utbetalas under ett följande år, vore helt oförenlig med allmän uppfattning om en gäldenärs skyldighet att göra rätt för sig samt med det tillbörliga och naturliga i att gäldenären själv ville betala sina skulder såväl till kapital som ränta. Ifrågavarande bestämmelse skulle redan genom sin existens vara ägnad att allvarligt undergräva förtroendet för sparbankerna. Enligt föreningens uppfattning vore bestämmelsen icke erforderlig annat än möjligen med avseende på grundfonderänta. Om en sparbank ett visst år icke kunde eller icke finge ut-

betala fondränta, mötte det enligt föreningens mening icke något hinder, att räntebeloppet uppfördes på skuldsidan inom linjen och sålunda icke inverkade på den bokförda kapitalbehållningen. Reglerna om sparbanks bokföring borde därför föreskriva, att sålunda ogulden ränta skulle föras inom linjen. — Sakkunnigförslagets bestämmelser omöjliggjorde utbetalning av ränta under löpande år, eftersom man först måste konstatera, om någon av de i förslaget angivna förlustsituationerna uppkommit. Eftersom räntorna skulle anses som omkostnader, borde förslaget på denna punkt få en avfattning som lämnade utrymme för ränteutbetalning utan avvaktan på bokslutet. — De av föreningen anförda förhållandena utgjorde enligt dess mening ett starkt skäl för att låta bestämmelserna om utbetalning av fondräntor utgå. I den mån förbehåll rörande räntebetalning lämpligen kunde eller borde göras, kunde så ske i samband med teckningen av fondtillskotten.

Meningen, att det föreslagna förbudet mot betalning av förflutna års oguldena ränteposter borde slopas, omfattas jämväl av *fullmäktige i riksbanken, länsstyrelserna i Södermanlands och Västerbottens län samt Stockholms handelskammare*. *Fullmäktige i riksbanken* understryker, att en bestämmelse av sådant innehåll i hög grad skulle komma att minska möjligheterna till kapitalanskaffning på de för sparbankerna gynnsammaste villkoren. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anmärker, att de sakkunnigas motiveering för förbudet närmast vore av bokföringsteknisk art.

Svenska jordbrukskreditkassan har i sitt yttrande upptagit ett speciellt spörsmål beträffande ifrågavarande sparbanksräntor. Kassan anför:

På olika ställen i lagförslaget talas om *ränta* å garantifond (och även grundfond). I praktiskt hänseende likställda med garantifondsmedel äro s. k. frivilliga insatser i jordbrukets kreditkassor. I det fallet utgår emellertid ersättning till bidragsgivarna i form av *utdelning*. Det kan icke vara riktigt att göra denna ur beskattningssynpunkt betydelsefulla åtskillnad, som även påverkar kreditinstitutens konkurrensförmåga. Enär det icke synes möjligt att få gottgörelse för insats betecknad såsom ränta får styrelsen yrka på att gottgörelsen för garantifond icke betecknas såsom ränta utan i stället såsom utdelning.

Departementschefen. Huruvida grundfondräntan och garantifondräntan bör få betraktas som omkostnader i rörelsen är — som de sakkunniga själva medgivit — ett tveksamt spörsmål. Vissa omständigheter torde dock kunna åberopas till förmån för att dessa ränteutbetalningar ej skall anses som en vinstdisposition. Främst bör framhållas att tillskott till grundfond och garantifond icke gör tillskottsgivarna berättigade till att utöver den fixerade ränta, som må vara utfäst, erhålla någon andel vare sig i sparbankens årsvinst eller i det vinstsaldo, som kan visa sig föreligga vid sparbankens upplösning. Vidare må anföras att, när sparbankernas grundfondsmedel och garantifondsmedel tillskjutes, tillskottsgivarnas ränteintresse — i vart fall gäller detta grundfondstillskotten — i regel är ett tämligen underordnat motiv för deras medverkan. Bidragen till ifrågavarande fonder härrör sålunda i övervägande utsträckning från personkretsar, som av allmänanda och om-

tanke om sparsamhetens främjande velat stödja tillkomsten och utvecklingen av sparbanker i sina hemorter. Betecknande för denna delvis filantropiska karaktär hos bidragsgivningen är den redan förut anförda omständigheten, att återbäring av grundfondstillskott och betalning av ränta på dessa i många fall över huvud taget icke stipulerats. Med hänsyn till det sagda måste det konstateras, att tillskotten till här omförmälda fonder icke kan jämföras med tillskott av aktiekapital. Ej heller erbjuder sig en allmän jämförelse med sådana kapitalinsatser, som förekommer inom föreningsväsendet. Är fondtillskotten av annan natur än tillskott av aktiekapital och föreningsinsatser, lär det också kunna göras gällande, att utbetalningarna av ränta å fondtillskotten icke kan jämföras med utdelning på aktie- och insatskapital.

Som nämnts lämnar departementsförslaget visst utrymme för att förlagskapital användes som ett alternativ till garantifond. Blir garantifondröntan en omkostnad, vinner den i detta hänseende likställighet med förlagslåneräntan, vilken såsom de sakkunniga uttalat får anses vara en uppenbar utgiftsränta.

För det allmännas skatteintäkter synes det vara av mycket ringa betydelse, att förevarande fondräntor blir omkostnader i sparbanksverksamheten, eftersom garantifonder (säkerhetsfonder) förekommer i mycket ringa utsträckning och de nuvarande sparbankernas grundfonder delvis redan återbetalts eller icke skall återbetalas. Dessutom må i detta hänseende erinras om att åtminstone grundfonderna lyder på belopp, som vanligen är obetydliga i förhållande till sparbankens omslutning.

Av dessa skäl godtar jag, att den nya lagens regler om ifrågavarande fondräntor får en konstruktion, som klargör, att räntorna skall vara omkostnader i rörelsen.

Jag vill icke heller invända mot den av de sakkunniga förordade ordningen, att såväl grundfondräntan som garantifondräntan utbetalas årligen. De villkor, sakkunnigförslaget uppställer för ränteutbetalningarnas verkställande, motsvarar i stort sett vad som gäller redan enligt SpL. Svenska sparbanksföreningens kritik av dessa villkorsbestämmelser synes därför i huvudsak drabba också de nuvarande reglerna i ämnet. Jag har icke funnit föreningens invändningar vara övertygande och saknar således anledning frångå den avfattning av förevarande villkorsbestämmelser, som föreslagits av de sakkunniga. Emedan dessa bestämmelsers iakttagande förutsätter, att ränteutbetalningarna ej sker, innan årsresultatet av rörelsen låter sig avläsas, kan jag icke ansluta mig till sparbanksföreningens förslag om att ränteutbetalningarna skulle få göras utan avvaktan på bokslutet.

Däremot anser jag i likhet med sparbanksföreningen och andra remissinstanser, att det icke kan anses vara tillfredsställande med ett förbud mot att ränta, som på grund av villkorsbestämmelserna icke kunnat utgå under visst år, utbetalas under ett följande år. Som antydes i ett remissvar torde bokföringstekniska hänsyn ha dominerat de sakkunnigas överväganden i detta avseende. Sakskälen för att oguldna ränteposter bör kunna utbetalas i efterhand synes böra tillmätas större beaktande än nämnda hänsyn. Förbudet

i fråga har därför icke medtagits i departementsförslaget. Frånvaron av förbudsregel innebär, att det får ankomma på sparbankerna själva att bestämma, huruvida och i vad mån ifrågavarande ränteutbetalningar bör verkställas i efterhand. Med denna handlingsfrihet för sparbankerna kommer de räntor, som enligt deras eget avgörande eventuellt blir utbetalda i efterhand, icke att framstå som direkta skuldförpliktelser för sparbankerna, medan de inestår hos dessa. Det synes under sådana förhållanden ej heller kunna krävas, att de kvarhållna ränteposterna skall uppföras på skuldsidan i sparbanks bokföring. Däremot torde, såsom sparbanksföreningen påpekat, böra föreskrivas att ränta, som till följd av angivna villkor tills vidare icke kunnat utgå, skall uppföras inom linjen i sparbankens balansräkning. Sådan föreskrift har intagits i 48 § i departementsförslaget.

20 och 21 §§.

Förevarande paragrafer (23 och 24 §§ i sakkunnigförslaget) överensstämmer till innehållet med 37 och 38 §§ SpL.

20 §, som motsvarar 37 § SpL, har regler för den situationen, att sparbank försättes i konkurs efter det beslut fattats om återbetalning av garantifond eller grundfond.

I 21 §, som motsvarar 38 § SpL, stadgas principförbud mot minskning av garantifond och grundfond.

Om rörelsen

Detta kapitel i förslaget omfattar 22—36 §§ (25—42 §§ i sakkunnigförslaget) och motsvarar 21—30 §§ i SpL:s kapitel med samma rubrik.

Ordningsföljden mellan paragraferna är delvis en annan än i motsvarande avsnitt av SpL. Förslaget inledes sålunda med de bestämmelser, som reglerar inlåningen, 22—27 §§ (25—29 §§ och 42 § i sakkunnigförslaget). Därefter följer reglerna om utlåningen, 28—30 §§ (30—32 §§ i sakkunnigförslaget), om skyldigheten att hålla kassareserv, 31 § (33 § i sakkunnigförslaget), samt om verksamhet, innefattande förvärv av viss egendom, 32 och 33 §§ (35 och 36 §§ i sakkunnigförslaget). Kapitlet avslutas med bestämmelser angående filial- och ombudsverksamhet, 34 och 35 §§ (37—41 §§ i sakkunnigförslaget).

34 § i sakkunnigförslaget har icke fått någon motsvarighet i departementsförslaget. Bestämmelserna i sagda paragraf, vilka i huvudsak är desamma som de i 29 a § SpL, har ansetts böra upptas i oförmälda kungörelse (se 6 § i kungörelseutkastet).

22 §.

Denna paragraf (25 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 22 § SpL. Paragrafen innehåller huvudregeln om att sparbanksinlåningen skall tas emot på sparbanksräkning, vilken som förut angivits är förslagets beteckning på den nuvarande motboksräkningen. Vidare meddelar paragrafen de reg-

ler, som för sparbanksräkningen skall gälla angående insättningarnas storlek och beträffande uppsägningstid. Hithörande frågor har redan berörts i det särskilda avsnittet om checkräkning, fri sektor och insättningsmaximum.

Genom att lagförslaget icke uppställer ett oeftergivligt krav på att insättning på sparbanksräkning skall antecknas i sparbanksbok — en ny term för motbok, som begagnas i sakkunnigförslaget och accepterats i departementsförslaget — möjliggöres att den inlåning, som sparbank erhåller under medverkan av sparklubb, kan insättas på sparbanksräkning (se 23 §). Behovet av den hittillsvarande särskilda räkningstypen sparklubbssräkning har härigenom bortfallit.

Den i 22 § första stycket SpL inrymda bestämmelsen om rätt för sparbank att i särskild ordning uppta lån för att tillgodose tillfälligt penningbehov återfinnes i 25 § i förslaget.

Tredje stycket av förevarande paragraf upptar innehållet i 22 § tredje stycket SpL med den förändringen, att stadgandet i fråga enligt avfattningen i förslaget endast avser sparbanksräkning.

Den i sakkunnigförslaget intagna bestämmelsen, att förlagslån icke är att anse såsom inlåning, återfinnes icke i departementsförslaget men ersättes i viss mån av stadgande i dettas 25 §.

23 §.

Paragrafen (26 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 23 § SpL, ger bestämmelser om sparbanksbok.

Gällande rätt. 23 § första stycket SpL föreskriver, att insättning å motboksräkning skall antecknas i motbok, som skall vara försedd med ordningsnummer, samt att motboken ej får vara ställd till innehavaren eller eljest löpande. Dessutom lämnas bl. a. anvisningar om vad motboken skall innehålla. I samband härmed föreskrives också att vid motboken skall vara fogade utdrag av sparbankslagen och sparbankens reglemente, i vad de avser förhållandet mellan sparbanken och insättare.

I andra stycket i paragrafen finnes bestämmelse om att anteckning skall ske i motbok, då medel lyftes å motboksräkning.

Tredje stycket i paragrafen meddelar slutligen en hänvisning till vad som är särskilt stadgat i fråga om efterlysning och dödande av förkommen motbok.

De sakkunniga. Enligt sakkunnigförslaget skall sparbanks reglemente kunna medge, att insättning ej antecknas i sparbanksbok. De sakkunniga har dock förutsatt, att det principiella kravet på sparbanksbok efterges endast där särskilda skäl föranleder därtill. Möjligheten till eftergift i detta avseende finge sin speciella betydelse för inlåning, som förmedlades av sparklubb, dvs. insättningar som för närvarande mottoges å sparklubbssräkning. Beträffande insättningar, som hittills förts å motboksräkning, har de sakkunniga utgått ifrån att sparbanksbok regelmässigt skall komma till an-

vändning. Det kunde dock icke uteslutas, att även vad anginge dylika insättningar undantag från normalregeln om sparbanksbok i somliga fall skulle visa sig berättigat.

I detta sammanhang anmärker de sakkunniga, att sparbanksbok, där sådan komme till användning, givetvis skulle betraktas som motbok i skuldebrevslagens mening. Om insättning icke antecknades i sparbanksbok, skulle bevis om insättningen tillställas insättaren. Friheten att utfärda kvitto eller annat bevis å insatt belopp förde med sig behov av en regel som den i 51 § i gällande banklag. En sådan regel hade upptagits i 28 § första stycket i sakkunnigförslaget.

Även i övrigt innefattar sakkunnigförslaget vissa jämkningar av gällande bestämmelser i 23 § SpL. Sålunda har föreskriften, att vid motbok skall fogas vissa utdrag av sparbankslagen och reglementet, slopats och i stället stadgas, att sparbanksbok skall återge de för sparbanksräkningen gällande insättningsvillkoren ävensom innehålla anvisning om att insättningsbestämmelserna i övrigt finnes intagna i sparbankslagen och i reglementet samt att lagen och reglementet är tillgängliga för envar i sparbankens expeditiionslokal. De sakkunniga har motiverat denna ändring med att hittillsvarande vidlyftiga återgivande av lag- och reglementstext synes ha varit till ganska ringa praktisk nytta och dessutom missledande i den mån texten blivit föråldrad. Genom förenklingen i förhållande till gällande rätt vunnas att sparbankernas omkostnader för sparbanksböckerna kunde nedbringas. Enligt de sakkunniga kunde det förutsättas bli en strävan hos sparbankerna att ge de allmänna insättningsvillkoren en sådan formulering, att de likalydande kunde tillämpas vid ett så stort antal sparbanker som möjligt. Lämpligen kunde förslag till formulering av ifrågavarande allmänna insättningsvillkor utarbetas av svenska sparbanksföreningen efter samråd med tillsynsmyndigheten.

Ej heller har föreskriften om att anteckning skall ske, då medel lyftes å motboksräkning, överförts till sakkunnigförslaget. Enligt de sakkunniga syntes stadgandet numera, då skuldebrevslagen gjort motbok till presentationspapper, vara blott och bart en ordningsbestämmelse och knappast av karaktär att behöva inrymmas i sparbankslagen.

Yttrandena. Svenska sparbanksföreningen anser, att slopandet av föreskriften om att vid motbok skall vara fogade utdrag av sparbankslag och reglemente innefattade en beaktansvärd förenkling. Den föreslagna föreskriften, att sparbanksbok skulle återge de för sparbanksräkning allmänna insättningsvillkoren, medförde emellertid, att sådana insättningsvillkor som bestämmelser om uppsägning och insättningsmaximum, vilka kunde komma att ändras, måste införas i sparbanksböckerna. Till undvikande av de tekniska svårigheter, som alltså skulle kunna bli förenade med återgivandet av dylika insättningsvillkor och framför allt till förebyggande av att sparbanksböckerna även i fortsättningen skulle komma att efter någon tid innehålla helt missvisande uppgifter, borde sistnämnda föreskrift utgå.

Departementschefen. Sparbanksföreningens önskemål om en ännu mera långtgående förenkling av sparbanksbokens innehåll än vad som föreslagits av de sakkunniga anser jag förtjäna beaktande. Som föreningen menat skulle det icke kunna undvikas, att sparbanksböckernas upplysningar angående insättningsvillkoren så småningom bleve föråldrade. Med hänsyn härtill skulle nackdelarna av en föreskrift om dylika upplysningars intagande komma att överväga fördelarna. Det torde alltså böra räcka med ett stadgande, enligt vilket sparbanksbok skall innehålla anvisning om att insättningsbestämmelserna finnes angivna i sparbankslagen och i reglementet samt att lagen och reglementet är tillgängliga hos sparbanken.

I stor utsträckning är sakkunnigförslagets bestämmelser under denna paragraf av sådan instruktörisk art, att de icke synes behöva tynga själva sparbankslagen. Detta gäller såväl föreskriften om att sparbanksbok skall vara försedd med ordningsnummer som de närmare stadgandena om sparbanksbokens innehåll. Nu nämnda bestämmelser har därför icke införts i departementsförslaget utan avses i stället bli upptagna i den supplerande kungörelsen (jfr 5 § i utkastet till kungörelse).

24 §.

Förevarande paragraf (42 § i sakkunnigförslaget) överensstämmer, fränsett vissa huvudsakligen redaktionella jämkningar, med 24 § SpL.

25 §.

Paragrafen (27 § i sakkunnigförslaget), motsvaras som förut nämnts delvis av 22 § första stycket SpL.

I första stycket av förevarande paragraf möter den i förslaget införda nyheten om rätt för sparbank att i viss utsträckning motta inlåning å valfri räkning (fri sektor). Motiveringen för förslaget på denna punkt har lämnats i det särskilda avsnittet om checkräkning, fri sektor och insättningsmaximum.

Andra stycket av paragrafen medger liksom nuvarande stadgande i 22 § första stycket SpL rätt för sparbank att för tillgodoseende av tillfälligt penningbehov begagna kredit i checkräkning hos riksbanken eller affärsbank eller annorledes uppta lån. Avvecklas lån av ifrågavarande beskaffenhet inom ett halvår, får detta såsom de sakkunniga uttalat, anses stå i överensstämmelse med andemeningen i bestämmelsen. I undantagsfall torde även en löptid av ett år böra godtas. — Andra stycket har i departementsförslaget kompletterats med stadgandet, att sparbank jämväl må uppta lån mot utgivande av sådana för den allmänna rörelsen avsedda förskrivningar, som medför rätt till betalning först efter utfärdarens övriga fordringsägare (förlagsbevis). Innebörden av den sålunda öppnade möjligheten för sparbank att emittera förlagsbevis har närmare behandlats i det särskilda avsnittet om inlåningsrätten samt i inledningen till detaljmotiveringen beträffande bestämmelserna om sparbanks fonder och om användningen av sparbanks vinst.

26 §.

Denna paragraf (28 § i sakkunnigförslaget) innehåller ett principförbud för sparbank att utfärda löpande skuldförbindelser i tryckt eller graverad form. Till förbudsregeln ansluter sig ett par undantag. Motsvarighet till denna paragraf saknas i SpL.

De sakkunniga. Enligt första stycket i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget må sparbank ej utfärda tryckta eller graverade, till innehavaren eller till viss man eller order ställda förbindelser eller ikläda sig ansvarighet för sådana förbindelser. Förbudet har delvis föranletts redan av förslaget, att skyldigheten att använda sparbanksbok vid insättning på sparbanksräkning ej skall vara oeftergivlig. Givetvis betingades förbudet därjämte av den föreslagna möjligheten att insätta medel på valfri räkning, förklaras det i betänkandet. Beträffande sådan räkning föreskrevs ju icke alls något motbokstvång.

I andra stycket i paragrafen har angivits att förbudet ej skall gälla av sparbanken utställda förlagsbevis, lydande å minst 1 000 kronor. Oaktat förlagsbevis tidigare syntes ha utfärdats främst såsom enkla skuldebrev, förekomme numera även förlagsbevis i form av löpande skuldebrev. Eftersom sakkunnigförslaget medgäve viss emission av förlagsbevis, hade de sakkunniga ansett möjlighet böra finnas att dessa skulle kunna få karaktär även av löpande förbindelser.

Paragrafens tredje stycke innehåller en bestämmelse om s. k. sparmärken, som användes inom skolsparrörelsen. Enligt de sakkunniga vore syftet med sparmärkena att åstadkomma en metodisk uppläggning av sparverksamhet inom skolorna. I många fall inträffade emellertid att sparmärken, sedan de utlämnats av sparbanken, aldrig presenterades i densamma för notering. Följden bleve då, att sparbanken hade att i sin bokföring år efter år uppta en skuld till okända fordringsägare, stundom av betydande belopp. Detta vore icke tillfredsställande. Anledningen till att spararen icke inlämnade de märken, han förvärvat, till sparbanken vore mestadels, att märkena förkommit. Det borde därför enligt de sakkunnigas mening krävas, att sparbank skulle få utlämna sparmärken endast där garantier funnes för att märkena ej så lätt kunde förkomma. Sakkunnigförslaget stadgar på grund av det anförda, att sparmärken för användning inom skolsparrörelsen må av sparbank utfärdas allenast där anordningar vidtagits för kontroll över utelöpande märken. De sakkunniga har anmärkt, att det borde ankomma på tillsynsmyndigheten att lämna närmare anvisningar om hur fordringen på kontroll skulle kunna tillgodoses.

Departementschefen. Förbudsregeln i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget har sin motsvarighet i såväl gällande banklag som i propositionsförslaget till ny banklag. Regeln skulle liksom i fråga om affärsbankerna ha till syfte att förhindra sedelutgivning och emission av obligationer. Att regeln ansetts behöfelig även för sparbankernas del sammanhänger, såsom

de sakkunniga påpekat, med att sparbankerna i fortsättningen icke i samma grad som hittills skall vara skyldiga att låta de av dem utställda skuldförbindelserna få formen av anteckning i motbok. Bestämmelsen i fråga synes följaktligen ha visst berättigande och föranleder därför ingen erinran från min sida.

I likhet med de sakkunniga och i överensstämmelse med vad som föreslagits i propositionsförslaget till ny banklag vill jag förorda, att ifrågavarande förbudsregel modifieras vad gäller förlagsbevisen. Till motverkande av att undantaget skall kunna utnyttjas för försök att kringgå det avsedda förbudet mot sedel- och obligationsutgivning har de sakkunniga föreslagit, att förlagsbevisen skall ha en valör av minst 1 000 kronor för att hänföras under modifikationen. Liksom beträffande motsvarande undantag i propositionsförslaget till ny banklag (se banklagspropositionen, s. 179) anser jag för egen del, att valörgränsen lämpligen kan sättas vid 100 kronor. Departementsförslaget, som utformats i enlighet härmed, uppställer också det villkoret, att förlagsbevisen skall vara räntebärande för att komma i åtnjutande av undantagsställningen. Samma villkor stipuleras i banklagspropositionen.

Vad angår de i skolsparrörelsen använda sparmärkena torde det vara motiverat, att förevarande lagrum uttryckligen sanktionerar deras användande. Förbehållet, att anordningar skall ha vidtagits för kontroll över utelöpande märken, synes likaså välgrundat. Det bör närmast ankomma på sparbanksinspektionen att lämna erforderliga anvisningar om hur kontrollen lämpligen bör komma till stånd.

27 §.

Denna paragraf (29 § i sakkunnigförslaget), som reglerar sparbanks inlåningsrätt, har behandlats i särskilt avsnitt. Bestämmelsen i sista stycket kommenteras i motiveringen till 79 §. Angående begreppet därmed jämförlig samfällighet hänvisas till motiven till 28 §.

28 §.

Paragrafen (30 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 26 § första, andra, tredje, femte och sjätte styckena SpL, lämnar huvudreglerna för sparbanks utlåningsrörelse.

Gällande rätt. Enligt 26 § första stycket SpL skall sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis avse sparbankens verksamhetsområde. I andra stycket möter det i checkräkningsfrågan berörda förbudet för sparbank att utlämna lån mot annat fordringsbevis än skuldebrev.

Tredje stycket av 26 § SpL anger som huvudregel, att lån må utlämnas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen. Blancokrediter kan, enligt samma stycke, lämnas blott till kommun eller dylik samfällighet eller till annan sparbank. Vidare stadgas att sparbank ej får utlämna lån mot fartygsinteckning, förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier.

rier. Lån mot pant av aktier eller förlagsbevis får ej utlämnas till högre sammanlagt belopp än som motsvarar hälften av sparbankens fonder.

Beträffande lån, för vilket säkerheten utgöres av borgen av annan än kommun eller dylik samfällighet, stadgas i femte stycket av här omförmälda paragraf att det får utlämnas allenast på viss tid och ej utestå längre tid än 15 år samt att lånet, där det är ställt på längre återbetalningstid än ett år, årligen skall amorteras. Frihet från avbetalning kan emellertid, där det finnes påkallat med hänsyn till lånets ändamål, medges under högst tre år från lånets utlämnande.

Enligt sjätte stycket i paragrafen skall stadgandena i bl. a. tredje och femte styckena icke gälla lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig.

De sakkunniga. I sakkunnigförslaget återfinnes bestämmelserna om att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis skall avse sparbankens verksamhetsområde och att lån ej må utlämnas mot annat fordringsbevis än skuldebrev.

Likaså upptar sakkunnigförslaget huvudregeln om att lån må utlämnas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen.

Sakkunnigförslaget bibehåller också den särställning, SpL givit kommun och dylik samfällighet samt sparbank i fråga om rätten att få blancokrediter. Vad angår uttrycket »dylik samfällighet» har de sakkunniga intagit den ståndpunkten, att detsamma endast kunde avse samfällighet, som vore av offentligrättslig karaktär och således direkt kunde jämföras med kommun.

Förutom blancokrediter till kommun eller dylik samfällighet eller till annan sparbank medger sakkunnigförslaget jämväl, att sådana krediter beviljas i övrigt till ett belopp i varje särskilt fall av högst 3 000 kronor och sammanlagt motsvarande högst en femtedel av sparbankens fonder. Bakgrunden till de sakkunnigas förslag i denna del har varit insikten om att det i stor utsträckning finnes duktigt folk, som för igångsättande av egen rörelse eller för liknande syften skulle behöva skaffa sig mindre kapital genom banklån men icke har någon säkerhet att erbjuda. Den möjlighet till lån utan säkerhet, som öppnas genom regeln i fråga, förbehålles dock icke viss yrkeskategori eller vissa särskilda syftemål, utan regeln har fått en helt generell syftning. De sakkunniga har förutsatt, att här avsedda regel skulle tillämpas med försiktighet.

I övrigt har sakkunnigförslaget utan ändring upptagit bestämmelserna i 26 § tredje stycket SpL angående säkerheter vid kreditgivningen.

Också de i 26 § femte stycket SpL givna reglerna, avseende borgenslånen, har överförts till sakkunnigförslaget. Därvid har emellertid ett stadgande tillagts, enligt vilket gällande möjlighet till viss tids avbetalningsfrihet utvidgats såvitt angår studielån. Den amorteringsfria tiden har i detta fall satts till fem år. Till förmån för reformen har främst åberopats den fortskridande tendensen till allt längre studietider för högre examina.

Slutligen har i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget upptagits regeln

i sjätte stycket av 26 § SpL om att kraven på säkerhet samt på begränsning av löptiden och amorteringsskyldighet beträffande borgenslånen icke är tillämpliga på lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig.

Yttrandena. Vad först angår bestämmelsen om att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis skall avse sparbankens verksamhetsområde finner *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* bibehållandet av bestämmelsen vara välbetänkt och menar, att genom densamma en garanti gäves för att utlåningen komme den bygd till godo, varifrån de inlånade medlen uppsamlats.

Fullmäktige i riksbanken hävdar däremot, att bestämmelsen borde utgå. Därest en föreskrift av sådant innehåll skulle anses lämplig, borde den enligt fullmäktiges uppfattning intas i sparbankens reglemente.

Vad angår blancokreditgivningen har den föreslagna utvidgningen i allmänhet mötts med gillande. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* uttalar emellertid betänkligheter på denna punkt. Länsstyrelsen anser, att det syfte man ville nå med föreslagna stadgandet om 3 000-kronorskrediterna skulle kunna tillgodoses av sparbankerna genom att dessa finge efterge kravet på borgensmannens soliditet, om dessa i övrigt vore vederhäftiga. Sådana avsteg från soliditetskravet torde redan för närvarande förekomma i praktiken, menar länsstyrelsen. Liknande synpunkter anföres av *handelskammaren i Karlstad*.

Beträffande den individuella storleken av ifrågavarande blancokrediter har *fullmäktige i riksbanken* och *kommerskollegium* hävdad, att lånen borde kunna få uppgå till åtminstone 5 000 kronor.

Några sparbanker anser, att vägföreningar och vägsamfälligheter under vissa villkor borde bli jämställda med samfälligheter av offentligrättslig karaktär i fråga om möjligheten att få blancokrediter.

Sparbanksinspektionen ifrågasätter, om icke förbud borde stadgas för sparbank att såsom pant motta av sparbanken utställda fond- och förlagsbevis. Pantsättning av bevis om tillskott till fond hos den sparbank, där fonden funnes, skulle vara vilseledande vid bedömandet av sparbankens ställning. Den eventuella minskning av fonden, som pantsättningen i själva verket kunde innebära, bleve icke redovisad i sparbankens balansräkning. Av samma skäl som beträffande fondbevisen vore det enligt inspektionens mening icke lämpligt, att sparbank såsom pant mottog av sparbanken utställda förlagsbevis.

Bank- och fondinspektionen har uttalat liknande mening samt föreslår dessutom, att sparbank ej skall få utlämna lån mot säkerhet av aktie i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse, eller mot säkerhet i förlagsbevis, utfärdad av sådant bolag.

Departementschefen. Som norm för sparbankernas kreditpolitik har sedan gammalt gällt att inlåningen i första hand borde användas till täckande av kreditbehovet i den bygd, varifrån inlåningen härrörde. Denna grundsats har kommit till synes i lagregeln, att sparbanks utlåningsrörelse företrädesvis skall avse sparbankens verksamhetsområde. Innan en allmän om-

prövning av frågan om gränsdragningen mellan de olika kreditinstituten kommit till stånd, anser jag det icke finnas anledning att slopa eller ändra nu berörda regel.

Bestämmelsen i SpL, att lån ej må utlämnas mot annat fordringsbevis än skuldebrev, avser närmast att förebygga att sparbank driver växelrörelse eller beviljar kredit i checkräkning och därmed jämförliga räkningar. Nämda regel har i princip sitt berättigande även efter ett införande av viss rätt för sparbankerna att utlämna checkräkningskrediter. Denna rätt, begränsad på sätt jag förut angivit, bör komma till uttryck som ett undantag från omförmälda regel. Departementsförslagets stadgande om checkräkningsutlåningen återfinnes alltså i förevarande sammanhang.

Sparbankerna har under senare tid i stigande utsträckning beviljat särskilda byggnadskrediter, vilka tjäna likartade syften som affärsbankernas byggnadskreditiv. Det bör i förevarande sammanhang framhållas, att dessa sparbankernas byggnadslån icke till någon del utlämnas annat än mot skuldebrev, lydande å lånets totalbelopp, och att lånen i fråga därför icke står i någon som helst motsatsställning till principförbudet mot användning av annat fordringsbevis än skuldebrev.

Från huvudregeln, att sparbankslån får utlämnas allenast mot fullgod säkerhet av pant eller borgen, medger SpL undantag såvitt angår lån till staten, kommun eller dylik samfällighet eller sparbank. De sakkunniga har föreslagit, att undantagsställningen för dessa låntagare skall bibehållas. Här emot har jag intet att erinra. Likaså biträder jag tolkningen, att termen dylik samfällighet endast avser samfällighet av offentligrättslig natur. I motsvarande fråga beträffande affärsbankernas blancokreditgivning har jag intagit samma ståndpunkt (se banklagsprop., s. 77—78). För åstadkommandet av terminologisk enhetlighet har »dylik samfällighet» i departementsförslaget utbytt mot den i banklagstiftningen använda formuleringen därmed jämförlig samfällighet.

De sakkunnigas förslag om att sparbankerna skulle få generell rätt att inom viss ram bevilja blancokrediter av mindre omfattning har icke föranlett invändningar under remissbehandlingen. Med hänsyn till den begränsade omfattning, denna kreditgivning skulle få, torde det icke kunna göras gällande, att densamma väcker betänkligheter ur synpunkten av insättarnas trygghet. Jag vill därför biträda ifrågavarande förslag. Beträffande den individuella begränsningen av krediterna anser jag dock i likhet med fullmäktige i riksbanken och kommerskollegium, att maximibeloppet bör kunna fastställas till ett något högre belopp än 3 000 kronor. Jag förordar således, att gränsen bestämmes till 5 000 kronor. Att sparbankerna skall visa försiktighet vid utnyttjandet av den nya möjligheten till blancokreditgivning förutsätter jag vara självklart.

Enligt SpL får sparbankerna lämna lån mot pant av aktier och förlagsbevis till ett sammanlagt belopp motsvarande hälften av sparbankens fonder. Denna regel har oförändrad överförts till sakkunnigförslaget. Som framgått har emellertid under remissbehandlingen ifrågasatts om icke sparbankernas frihet i detta hänseende borde begränsas. Dels har det ansetts, att krediter icke

borde få beviljas mot säkerhet i aktier uti s. k. förvaltningsbolag eller i förlagsbevis utfärdade av sådant bolag, dels har det uttalats att sparbanks egna förlagsbevis icke borde få tjäna som pant. Likaså har gjorts gällande att sparbank icke såsom lånesäkerhet borde få ta emot bevis om tillskott till sparbankens fonder. I bådadera hänseendena har jag ansett mig böra beakta remissynpunkterna. Det må framhållas, att de begränsningar, som i anledning härav stadgats i departementsförslaget, har sin motsvarighet såväl i gällande banklag som i propositionsförslaget till ny banklag. Beträffande förbudet mot belåning av aktier i förvaltningsbolag gjorde jag i banklagspropositionen (s. 177) det uttalandet, att vissa skäl talade för en uppmjukning av förbudet men att konsekvenserna av en sådan uppmjukning vore svåra att överblicka. I vissa hänseenden borde därför ytterligare överväganden komma till stånd, innan slutlig ståndpunkt toges i frågan. Det sagda bör gälla även med avseende på sparbanks befogenhet att belåna aktie i förvaltningsbolag eller förlagsbevis, utfärdat av dylikt bolag.

Sakkunnigförslaget om att borgenslån för studieändamål skall kunna få vara avbetalningsfria upp till fem år föranleder ingen erinran från min sida.

29 §.

Paragrafen (31 § i sakkunnigförslaget) motsvarar med vissa — delvis blott redaktionella — ändringar och tillägg 26 § fjärde stycket och 27 § SpL. Den reglerar sparbanks rätt att bevilja tidsbundna lån.

Gällande rätt. 26 § fjärde stycket SpL stadgar principiellt förbud för sparbank att utlämna bundna lån. Där föreskrives sålunda att, om lån icke är ställt att betalas inom tre månader eller vad angår lån, för vilket säkerheten utgöres av inteckning i fast egendom eller tomträtt, inom sex månader, sparbanken skall förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning senast inom tid, som nyss angivits för respektive fall.

Vissa undantag meddelas dock. Förbudet avser för det första icke lån för vars fulla gäldande staten är ansvarig (26 § sjätte stycket) eller lån för vilket kommun eller dylik samfällighet svarar (26 § fjärde stycket). Dessutom bereder SpL sparbank särskilda möjligheter att under vissa förutsättningar låta krediter mot inteckning i fast egendom eller tomträtt få formen av bundna lån. Bestämmelserna härom möter i 27 §. Av första, andra och tredje styckena i sagda paragraf framgår huvudvillkoren för denna bundna långivning. Grundförutsättningen är, att summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut uppgår till minst fem miljoner kronor. Lånen får sammanlagt uppgå till ett belopp motsvarande tre tiondelar av summan av insättarnas behållning och sparbankens fonder enligt senaste bokslut, och högst en femtedel av nämnda belopp får ställas att förfalla under ett och samma år. Lånen får icke ställas på längre återbetalningstid än tio år. Före lånets beviljande skall sparbanken företa uppskattning av värdet å den fasta egendomen eller å byggnad, som uppförts på den med tomträtt upplåtna tomten.

Fjärde stycket i 27 § anger de inteckningar, som får ligga till underlag för bundna lån. Dessa inteckningar är dels de, som beviljats i sådan fast egendom inom sparbankens verksamhetsområde som uppräknas i 25 § SpL, dvs. annan i stad, köping eller municipalsamhälle belägen fastighet än industrifastighet eller jordbruksfastighet på landet, och dels de som beviljas i tomträtt till inom verksamhetsområdet belägen tomt, dock endast om å tomten uppförd byggnad är avsedd huvudsakligen för bostadsändamål eller till affärslokaler. Inteckningen skall ligga inom hälften av taxeringsvärdet på den fasta egendomen eller byggnaden och inom hälften av det vid omfördälda uppskattning beräknade värdet eller efter dispens av länsstyrelsen inom 60 procent av taxerings- och uppskattningsvärdet. Värdet av växande skog får vid denna bedömning icke i något fall inräknas i taxeringsvärdet på jordbruksfastighet. Härjämte stadgas som villkor för beviljande av bundet lån mot säkerhet i tomträttsinteckning att tomträtten upplåtits genom avtal, som upprättats i enlighet med av sparbanksinspektionen godkänt formulär eller eljest blivit av inspektionen godtaget samt att återbetalningstiden för lånet icke utgår senare än fem år före tomträttsavtalets upphörande.

Femte stycket av 27 § SpL stadgar slutligen skyldighet för sparbank att förbehålla sig rätt till förtidsbetalning av bundet lån för det fall att den intecknade fasta egendomen eller tomträtten till följd av vanvård av byggnad eller annan anledning undergår sådan värdeminskning, att säkerheten i väsentlig mån försvagas. Nedsättning av taxeringsvärdet på den fasta egendomen eller på byggnad, som ligger på tomträttsmarken, utgör icke i och för sig grund för uppsägning.

De sakkunniga. Till sakkunnigförslaget har med allenast vissa mindre, närmast redaktionella jämkningar överförts bestämmelserna i 26 § fjärde stycket samt 27 § första, andra och tredje styckena SpL.

Femte stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget motsvarar 27 § fjärde stycket SpL. Där uppräknas de inteckningar, som tillåtes ligga som säkerhet för bundna lån. Uppräkningen överensstämmer i stort med den som återfinnes i SpL. Vissa jämkningar har emellertid gjorts, delvis i överensstämmelse med motsvarande ändringar beträffande täckningsfria inteckningslån i inlåningsrättsligt hänseende. Sålunda får tomträttsinteckning godtas som säkerhet allenast såvida den eller de byggnader, som finnes uppförda å tomträttsmarken, är avsedda väsentligen för bostadsändamål samt den nya tomträttslagstiftningen av år 1953 är tillämplig på tomträtten i fråga (jfr övergångsbestämmelse i de sakkunnigas förslag till promulgationslag). Tomträttsmarken skall vidare ligga under fastställd stadsplan eller fastställd byggnadsplan. Detta skall, vid inteckning i annan fast egendom än jordbruksfastighet, även vara fallet med den fasta egendomen. Föreskriften, att inteckning först efter dispens av länsstyrelsen kan läggas till säkerhet för bundet lån upp till 60 procent av taxerings- och uppskattningsvärdet, har ansetts kunna slopas, och har nämnda 60-procentregel gjorts till huvudregel. Vidare har förbehållet, att i taxeringsvärdet å jordbruksfastig-

het icke får inräknas värdet av växande skog, befunnits kunna utgå. I stället har i sjätte stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget stadgats rätt för sparbank till förtidsuppsägning av bundet lån, då skogsavverkning orsakat sådan värdeminskning å den intecknade egendomen, att säkerheten i märklig mån försvagas. Även övriga i gällande rätt stadgade förbehåll för att inteckning i tomträtt skall få utgöra säkerhet för bundet lån har slopats som onödiga eller oförenliga med tomträttsupplåtelse enligt den nya tomträttslagstiftningen.

De sakkunniga har uttalat den meningen, att som säkerhet för bundna lån borde i princip blott botteninteckningar godtas. Även inteckningar, vilka framstode som i stort sett jämförbara med botteninteckningar, borde emellertid enligt de sakkunniga kunna få utgöra säkerhet för bundna lån.

Innehållet i sjätte stycket av nu ifrågavarande paragraf i sakkunnigförslaget reglerar sparbanks rätt till förtidsuppsägning av bundet lån och företeer — utöver redan berörda tillägg av ordet skogsavverkning — den olikheten i förhållande till sin motsvarighet i 27 § SpL, att såsom grund för förtidsuppsägning angivits också uppsägning av tomträten. De sakkunniga har motiverat detta tillägg med att den moderna tomträttsupplåtelsen icke vore fixerad till viss tidrymd och upphörde efter uppsägning från fastighetsägarens sida vid tidpunkt, som icke med säkerhet kunde beräknas på förhand.

Departementschefen. Sakkunnigförslagets reglering av sparbanks rätt att lämna tidsbundna lån överensstämmer i stort sett med gällande bestämmelser i ämnet. Häremot vill jag ej resa någon erinran. Mitt godtagande av hittillsvarande bestämmelsers överförande till den nya sparbankslagen i den utsträckning, som de sakkunniga föreslagit, innebär bl. a. att jag ej finner anledning till inskränkning i sparbankernas nuvarande frihet att låta krediter, för vilka staten, kommun eller dylik samfällighet är ansvarig, utgå som bundna lån. Att en åtskillnad på så sätt jämväl i fortsättningen kommer att föreligga mellan sparbankslagstiftningen och affärsbankslagstiftningen på denna punkt har jag berört i banklagspropositionen. Vad jag därvid anført som motivering för ifrågavarande olikhet i regleringen återopar jag även i förevarande sammanhang (se nämnda prop., s. 85).

De smärre förändringar, vilka de sakkunniga förordat i SpL:s sålunda i huvudsak accepterade regler på området, föranleder ej heller någon invändning från min sida. Bl. a. ansluter jag mig till den av de sakkunniga använda terminologien för att ange åtskillnaden mellan fastigheter inom glesbebyggelseområden och fastigheter inom tätbebyggelseområden. Samma terminologi har kommit till användning i propositionsförslaget till ny banklag.

Härutöver har vissa övervägande redaktionella jämkningar verkställts under departementsbehandlingen.

30 §.

Paragrafen (32 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 28 § SpL och har regler om jäv i kreditförhållanden.

Gällande rätt. I SpL är ledamot av sparbanks styrelse och i sparbanken anställd tjänsteman försatt i särställning beträffande rätten att erhålla kredit i sparbanken. Styrelseledamot och tjänsteman i sparbanken kan sålunda ej erhålla kredit annat än mot säkerhet av fullgoda inhemska obligationer eller inteckningar inom halva taxeringsvärdet i jordbruksfastighet eller i bostads- och affärsfastighet i stad, köping eller municipalsamhälle.

Vidare stadgar SpL kategoriskt förbud mot att utlämna lån, för vilket allmänt ombud svarar.

Undantag från jävsbestämmelserna beträffande styrelseledamot och tjänsteman är meddelat för det fall att staten är ansvarig för lånets fulla gäldande.

De sakkunniga. I betänkandet förordas att revisor i sparbank skall i jävshänseende likställas med styrelseledamot och tjänsteman. Det särskilda jävsstadgandet beträffande allmänt ombud upptas icke i sakkunnigförslaget, som ju går ut på allmänna ombudsinstitutionens avskaffande. Beträffande arten av den säkerhet, som ifrågavarande kategorier av kredittagare har att lämna för att få lån i den egna sparbanken, har annan ändring icke gjorts i nu gällande bestämmelser än att inteckningarna skall vara av den kvalifikationsgraden, att de kan få tjäna som säkerhet för bundna lån. Detta innebär i huvudsak den nyheten i jämförelse med vad som nu gäller, att jämväl tomträttsinteckningar under vissa villkor kan få komma i fråga.

De sakkunniga har även övervägt spörsmålet, huruvida sparbank skulle vara skyldig att vidta åtgärd i det fall, att huvudgäldenär eller borgensman, efter det lån blivit utlämnat, kommit att tillhöra personkategori, varå jävsbestämmelserna vore tillämpliga. En regel, som framtvingade åtgärd i sådan situation, exempelvis innebärande att kredittagaren skulle avfordras kvalificerad säkerhet enligt förevarande paragraf och att lånet skulle avvecklas, om sådan säkerhet ej ställdes, har de sakkunniga emellertid icke velat föreslå. Enligt de sakkunniga vore det mest angeläget att förhindra obehörigt inflytande vid ett låns beviljande eller vid granskning av beslutet här-om. En regel med mera vidsträckt syftning skulle kunna försvåra rekryteringen av posterna som styrelseledamot, revisor och tjänsteman.

I sakkunnigförslaget har upptagits stadgandet i gällande rätt om att jävsbestämmelserna icke är tillämpliga beträffande lån, för vars fulla gäldande staten är ansvarig. Detta undantagsstadgande har emellertid i sakkunnigförslaget utsträckts att gälla också lån, för vilket kommun eller dylik samfällighet svarar.

Yttrandena. Några lokala sparbanksföreningar har hemställt om viss utvidgning av kretsen av de säkerheter, som berättigar till krediter åt styrelseledamot, revisor och tjänsteman i sparbank.

Departementschefen. Vad gäller revisorerna synes det mig icke tillfredsställande med den nuvarande friheten för dessa att mot enbart ordinär säkerhet erhålla kredit i de sparbanker, de har att utöva uppsikt över. Jag biträ-

der därför jävsregelns utsträckande till revisor. I likhet med vad som föreslås i banklagspropositionen vill jag förorda, att revisorssuppleant i detta avseende jämställas med revisor. Att styrelsesuppleant är underkastad jävsbestämmelsen framgår av den allmänna föreskriften uti 36 § tredje stycket i förslaget.

Vad beträffar kretsen av de säkerheter, som skall ställas av här avsedda kategorier av kredittagare, finner jag, att de sakkunniga dragit en alltför snäv gräns kring de godtagbara inteckningarna. Genom att dessa skall vara av samma kvalifikationsgrad som de inteckningar, vilka får ligga som säkerhet för bundna lån, uteslutes bl. a. inteckningar uti bostads- och affärsfastigheter på landsbygden. Detta kan icke anses motiverat i förevarande sammanhang. Enligt min uppfattning bör samtliga de inteckningar accepteras, som enligt lagrummet angående inlåningsrätten betraktas som i viss mån täckningsfria. I departementsförslaget har därför hänvisningen till sistnämnda lagrum fått ersätta sakkunnigförslagets hänvisning till paragrafen om bundna lån.

31 §.

Bestämmelserna i denna paragraf (33 § i sakkunnigförslaget) har behandlats i den särskilda avdelningen angående kassareservskyldigheten.

32 §.

Paragrafen (35 § i sakkunnigförslaget) motsvarar första och andra styckena i 30 § SpL och innehåller normalbestämmelserna om sparbanks rätt att förvärva egendom.

Gällande rätt. SpL upprätthåller grundsatsen, att sparbank icke må i vilken utsträckning som helst förvärva fast egendom. Sparbank får sålunda enligt 30 § första stycket SpL icke förvärva annan fast egendom än sådan, som är avsedd för sparbankens inrymmande. Även denna rätt är emellertid begränsad på så sätt att, där sparbank vill förvärva fast egendom för belopp, vilket sammanlagt med bokförda värdet av sparbanken förut tillhörig fastighet för samma användning överstiger en fjärdedel av sparbankens fonder, beslutet om förvärvet skall underställas länsstyrelsens stadfästelseprövning. Förvärvet må för övrigt icke komma till stånd annat än efter beslut å huvudmannasammanträde, därvid minst två tredjedelar av de i frågans avgörande deltagande huvudmännen skall ha röstat för förvärvet. De olika förbehåll som nu angivits gäller också beträffande förbättring av byggnad, vari sparbankens lokaler är eller avses bli inrymda.

Av lös egendom får sparbank enligt 30 § andra stycket SpL icke förvärva annat än penningar, obligationer, av rörelsen betingade fordringar samt inventarier, som anskaffas för rörelsen eller till fastighet, som sparbanken äger. Sparbank äger dock använda ett belopp, motsvarande högst tio procent av fonderna till förvärv av andel i sådan ekonomisk förening eller aktie i sådant aktiebolag, som med Kungl. Maj:ts godkännande bildas i ändamål

att utgöra en sammanslutning av svenska sparbanker för tillgodoseende av gemensamma intressen. Med stöd av denna bestämmelse kan sparbank exempelvis äga aktie i Sparbankernas bankaktiebolag.

I 30 § fjärde stycket första ledet SpL stadgas att sparbank, som förvärvat egendom i enlighet med nu redovisade regler, må för egendomens försäljande eller tillgodogörande i övrigt vidta de åtgärder, som finnes lämpliga.

De sakkunniga. Huvudlinjerna i sakkunnigförslaget överensstämmer med SpL:s nyss redovisade regler. De sakkunniga föreslår sålunda, att sparbank skall äga rätt att förvärva fast egendom i den utsträckning, som erfordras för att bereda expeditionslokaler. För samma ändamål öppnar sakkunnigförslaget emellertid också möjlighet till förvärv av viss lös egendom, nämligen tomträtt, bostadsrätt till lägenhet, aktie i bolag, som har till uteslutande syfte att förvalta för omförmälda användning avsedd fast egendom och vars aktiekapital uppgår till minst en tredjedel av den fasta egendomens värde, ävensom förlagsbevis, utfärdat av sådant bolag. Förvärv av fast egendom, tomträtt och aktier av omförmäلت slag är enligt sakkunnigförslaget underkastade liknande förbehåll som enligt SpL gäller för förvärv av fast egendom. Förbehållen i fråga skall dock icke vinna tillämpning, förrän förvärvet skulle komma det sammanlagda innehavet av ifrågavarande slags egendom att uppgå till belopp, som överstiger hälften av fonderna. Ändringen har motiverats dels med att tillsynsmyndigheten hittills mestadels godkänt fastighetsförvärv inom ramen för 50 procent av fonderna, dels med att tillsynsmyndigheten i möjligaste mån borde befrias från att ta ansvar för dispositioner inom sparbanks rörelse. Nu redovisade förbehåll skall gälla också beträffande förbättring av byggnad, vari sparbankens lokaler är eller avses bli inrymda. Också härvidlag anknyter sakkunnigförslaget alltså till nuvarande regler. Förvärv av bostadsrätt och förlagsbevis i syfte, som här nämnts, är icke underkastade några inskränkande föreskrifter i sakkunnigförslaget.

Vid bedömandet av om förvärv medför ett överskridande av den berörda 50-procentgränsen skall också enligt sakkunnigförslaget de bokförda värdena vara avgörande. Dock meddelas en specialregel beträffande aktieförvärven. Aktie skall sålunda beräknas till belopp motsvarande den andel av bokförda värdet å aktiebolagets egendom, vilken belöper å aktien. De sakkunniga anmärker härtill, att en beräkning efter det nominella värdet uppenbarligen skulle möjliggöra, att aktieförvärv, som reellt betraktat fölle utom 50-procentramen, formellt låge inom denna.

Till sakkunnigförslaget har överförts jämväl nuvarande bestämmelser om sparbanks rätt att förvärva lös egendom. Frånsett några mindre redaktionella jämkningar har i detta avseende gjorts det tillägget, att sparbank må förvärva också förlagsbevis, utfärdade av ekonomisk förening eller aktiebolag, som nämnes i detta sammanhang, samt att sparbank jämväl i övrigt får lämna tillskott till förening eller aktiebolag av dylikt slag. Genom sist angivna komplettering av gällande lagtext har de sakkunniga velat klargöra,

att sparbank exempelvis äger tillskjuta medel till sparbankernas garantikassa utan att erhålla mot tillskottet svarande andel i kassan.

Det i 30 § fjärde stycket första ledet SpL upptagna stadgandet har icke överförts till sakkunnigförslaget.

Yttrandena. I några remissyttranden har yrkats att sparbank borde tillåtas att i större utsträckning än SpL och sakkunnigförslaget medger förvärva fast egendom. *Svenska sparbanksföreningen* hävdar sålunda, att det ur personalvårdande synpunkt exempelvis kunde krävas att sparbank hade möjlighet att sörja för anskaffande av en semestergård, och att det under tider präglade av bostadssvårigheter kunde vara nödvändigt att sörja också för anställdas bostadsbehov i annan fastighet än den, i vilken sparbanken vore inrymd. Det i lag använda begreppet »inrymmande» borde för att sådana syften skulle kunna tillgodoses utbytas mot »behov».

Svenska stadsförbundet ifrågasätter, om icke sparbankerna med hänsyn till att hos dem — i motsats till vad fallet vore vid affärsbankerna — den långfristiga utlåningen dominerade, vilket innebure att rörelsen i högre grad vore beroende av penningvärdets växlingar, borde beredas större möjligheter att i likhet med vad som gällde för försäkringsbolagen placera fondkapital i fastigheter och andra värdebeständiga tillgångar. I vart fall borde sparbank få förvärva fastighet icke blott för bankens inrymmande utan även för närbesläktade ändamål, exempelvis till bostäder eller semesterhem för anställda.

Enligt *landsorganisationens* mening borde med hänsyn till sparbanksinlåningens struktur och sparbankernas karaktär av allmännyttiga, från enskilda vinstintressen fria företag bestämmelserna om rätt för sparbank att förvärva fast egendom uppmjukas.

Även *kooperativa förbundet* anser, att bestämmelserna är för stränga. Då emellertid inskränkningarna i sparbankernas befogenhet att förvärva fast egendom sammanhänge med motsvarande bestämmelser för affärsbankerna, vore det enligt förbundets uppfattning önskvärt, att frågan om bankinrättningars rätt till fastighetsförvärv utreddes i sin helhet, innan något ställningstagande gjordes.

Beträffande de av fastighetsförvaltningsbolagen utfärdade förlagsbevisen har *sparbanksinspektionen* ifrågasatt om sparbankernas förvärvsrätt, som i detta hänseende skulle vara obegränsad enligt sakkunnigförslaget, stode i full överensstämmelse med de principer för sparbanks rätt att förvärva fast eller lös egendom, vilka i övrigt ansetts böra gälla. Inspektionen anför:

Det torde under vissa omständigheter kunna tänkas, att sparbank genom att utnyttja en sådan frihet skulle kunna ikläda sig relativt stora risker. Hos sparbank med fonder på exempelvis 400 000 kronor skulle styrelsen enligt förslaget till lag, utan att huvudmännen uttalat sig för åtgärden och utan att deras beslut vunnit stadfästelse av tillsynsmyndigheten, kunna nedlägga intill 200 000 kronor på förvärv av egendom, som är avsedd att bereda sparbanken lokaler. Dock skulle ett obegränsat belopp kunna användas till förvärv av förlagsbevis utställda av ett aktiebolag med ovan angivet syfte. Genom att aktiekapitalet skall uppgå till en tredjedel av bokförda värdet å bo-

lagets egendom kan risken för att förlagslånet skulle komma i fara visserligen synas mindre. Man torde emellertid icke böra bortse från att risker i vissa fall kunna förefinnas. Då på grund av ändamålet för sådant bolags verksamhet förvärv även skulle kunna tänkas ifrågakomma av förlagsbevis med för sparbanken mindre förmånliga lånevillkor, vill sparbanksinspektionen — oaktat förvärv av förlagsbevis under förhållanden som här avses endast undantagsvis torde komma i fråga för sparbank — dock föreslå, att för sparbanks förvärvande av förlagsbevis alltid skall erfordras tillsynsmyndighetens tillstånd. Man bör i detta sammanhang icke heller bortse från den intressegemenskap, som torde komma att råda mellan sparbank och här ifrågavarande bolag, även om besluten hos sparbanken formellt komme att fattas med iakttagande av jävsbestämmelserna i 49 § lagförslaget.

Departementschefen. I såväl SpL som i förevarande lagförslag anges uttryckligen att sparbank har till ändamål att befordra sparsamhet genom att bedriva in- och utlåning av penningar och därmed i samband stående verksamhet. I enlighet härmed torde böra gälla — såsom också de sakkunniga framhållit — att sparbank icke skall driva fastighetsförvaltning i större skala. Det i SpL stadgade principförbudet för sparbank att förvärva fast egendom bör sålunda alltjämt vara huvudregel. Det är emellertid nödvändigt att medge vissa undantag härifrån. Sålunda bör sparbank liksom hittills vara berättigad till sådana fastighetsförvärv, som avser att tillgodose behovet av lokaler för sparbankens inrymmande. För detta syfte skulle sparbankerna enligt sakkunnigförslaget jämväl få förvärva viss lös egendom. Jag har icke någon erinran mot en sådan utvidgning. Till de i detta avseende tillåtna förvärven bör enligt min mening hänföras även inköp av aktier i bolag, som förvaltar tomträttsmark, samt av förlagsbevis, utfärdade av bolag som nu sagts. För förvärv av dessa aktier och förlagsbevis bör gälla samma förbehåll som beträffande förvärv av aktier i bolag för förvaltning av fast egendom och beträffande förvärv av förlagsbevis, utfärdade av sådant bolag. Däremot kan jag med hänsyn till vad jag anfört om ändamålet med sparbankernas verksamhet icke biträda de under remissbehandlingen framställda önskemålen om att sparbankerna borde få i större eller mindre utsträckning skaffa sig fast egendom oavsett syftet med densamma. Jag vill tillägga, att i den mån sparbank har att sörja för bostäder och semesterhem för anställda, rimligt hållna utgifter härför torde kunna anses vara godtagbara inom sparbanksverksamheten.

I sakkunnigförslaget har i anslutning till SpL:s bestämmelser sådana förvärv av fast egendom, tomträtt och aktier av förut omnämnt slag, som överskrider viss ram, underkastats de inskränkningarna att förvärven ej må komma till stånd, om ej viss kvalificerad majoritet av huvudmännen uttalat sig för förvärvet samt förvärvsbeslutet tillika vunnit tillsynsmyndighetens stadfästelse. Mot sakkunnigförslaget härvidlag har jag ingen invändning och jag godtar således bl. a., att den antydda ramen för de helt fria förvärven av detta slag bestämmes till belopp motsvarande 50 procent av sparbankens fonder. Mot de värderingsregler, som enligt sakkunnigförslaget skall gälla vid bedömandet av om 50-procentgränsen överskrides, har jag icke heller någon

erinran. Den speciella värderingsbestämmelsen i fråga om aktie synes vara nödvändig. Med hänsyn till denna värderingsföreskrift torde det vara överflödigt med sakkunnigförslagets förbehåll, att bolag, som förvaltar här avsedd egendom, skall ha ett aktiekapital uppgående till minst en tredjedel av egendomens bokförda värde. Detta förbehåll har därför icke upptagits i departementsförslaget.

Förvärv av bostadsrätt och förlagsbevis för tillgodoseende av sparbanks lokalbehov har icke underkastats några begränsningar i förslaget. Gentemot sparbanksinspektionens mening att visst förbehåll borde införas även beträffande förlagsbevisförvärven vill jag främst åberopa, att dessa förvärv knappast behöver befaras få alltför vidsträckt omfattning. Med hänsyn härtill och då regler, som lägger ansvaret för bankinrättningarnas dispositioner på tillsynsmyndigheten, principiellt måste anses otillfredsställande och därför bör undvikas i görligaste mån, vill jag icke biträda inspektionens åsikt, att förlagsbevisförvärven bör underkastas stadfästelseprövning. Jag förutsätter därvid, att tillsynsorganen skall ha sin uppmärksamhet fäst på storleken av nu omförmälda förvärv och inskrida, när så erfordras.

Ett par smärre redaktionella jämkningar av sakkunnigförslagets lagtext har vidtagits under departementsbehandlingen.

33 §.

Paragrafen (36 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 30 § tredje och fjärde styckena SpL. Här inrymmes föreskrifter angående sparbanks rätt till sådana förvärv, som sker till undvikande av förlust för sparbanken.

Gällande rätt. Jämlikt 30 § tredje stycket SpL äger sparbank, utan hinder av de i 30 § första och andra styckena upptagna begränsningarna i fråga om rätten att förvärva fast eller lös egendom, till skyddande av fordran på offentlig auktion eller fondbörs inköpa egendom, som är utmätt eller pantsatt för fordringen.

Fjärde stycket första ledet i 30 § SpL (jfr redogörelsen för gällande rätt under 32 § i departementsförslaget) har avseende också på här ifrågasatt egendom. Beträffande denna har emellertid också den särskilda regeln i fjärde styckets andra led tillämpning. Där stadgas att egendomen skall så snart det kan ske avyttras till belopp, som täcker fordringen.

De sakkunniga. Också i sakkunnigförslaget har upptagits bestämmelsen om sparbanks rätt att till skyddande av fordran inköpa egendom på offentlig auktion eller fondbörs. De sakkunniga vill emellertid, att sparbanks rätt skall sträcka sig något längre, därvid de anmärker, att affärsbank må — utöver befogenheten att på offentlig auktion eller fondbörs inköpa egendom, som är utmätt eller pantsatt för fordran — såsom betalning för fordran överta för fordringen pantsatt eller annan egendom, där det är uppenbart, att banken eljest skulle lida avsevärd förlust. I sakkunnigbetänkandet erinras vidare om att 1935 års sparbankssakkunniga hade förordat en komplettering av SpL:s regler, så att de i detta hänseende skulle överensstämma med af-

färsbanklagstiftningen. Förslaget hade bl. a. motiverats med att det stundom kunde vara till avsevärd fördel även för sparbank, om den för syftet att skydda fordran finge inköpa egendom på annat sätt än på offentlig auktion eller fondbörs. 1948 års sparbankssakkunniga är av samma mening och framhåller, att från sparbankshåll uppgivits, att gällande formulering av sparbanksregeln i något fall vållat förlust. I sakkunnigförslaget har nu avhandlade bestämmelser avfattats i enlighet med affärsbanksreglerna.

I sakkunnigförslaget har härjämte upptagits en bestämmelse till inskränkning av sparbanks rätt att inköpa eget förlagsbevis.

SpL:s stadgande i 30 § fjärde stycket första ledet har ej heller i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget fått någon motsvarighet. Andra ledet i fjärde stycket av 30 § SpL har däremot upptagits i sakkunnigförslaget. Formuleringen av lagtexten har dock jämkats till överensstämmelse med motsvarande affärsbanksregel.

Slutligen har, i likhet med vad som stadgas beträffande affärsbankerna, i sakkunnigförslaget föreskrivits skyldighet att hos tillsynsmyndigheten ofördröjligen göra anmälan angående förvärv, som med stöd av ifrågavarande undantagsbestämmelser skett för att skydda fordran.

Yttrandena. Sparbanksinspektionen framhåller att, därest sparbank meddelades förbud att såsom säkerhet för lån ta emot fondbevis, som utställts av sparbanken, i konsekvens härmed borde stadgas förbud för sparbank att till skyddande av fordran inköpa eller såsom betalning för fordran överta fondbevis, där förutsättningarna för återbetalning av fonden icke förelåge.

En lokal sparbanksförening anser, att uttrycket »där uppenbart är» bör utbytas mot formuleringen »där fara är».

Departementschefen. Mot de sakkunnigas förslag till reglering av sparbanks rätt att förvärva egendom till skyddande av fordran har jag i huvudsak ingen erinran. Den av de sakkunniga föreslagna inskränkingen i sparbanks rätt att förvärva eget förlagsbevis torde emellertid böra utgå, därest mitt förslag, att av sparbank utgivna förlagslån ej skall vara inlåningsgrundande annat än efter dispens, vinner bifall. Skulle Kungl. Maj:t lämna dylik dispens, torde härvid erforderliga föreskrifter kunna meddelas jämväl i förevarande hänseende.

Såsom jag tidigare anfört har i departementsförslaget stadgats förbud för sparbank att som pant motta av sparbanken utställt bevis om tecknat bidrag till sparbankens fonder. I anledning härav vill jag i likhet med sparbanksinspektionen förorda, att förbud stadgas för sparbank att till skyddande av fordran inköpa eller såsom betalning för fordran överta dylikt fondbevis, där förutsättningarna för återbetalning av fonden icke föreligger.

Formuleringen »där uppenbart är att sparbanken eljest skulle lida avsevärd förlust» användes både i gällande banklag och i propositionsförslaget till ny banklag. Det synes ej finnas skäl att i sparbankslagstiftningen välja annan formulering.

Föreskriften i sakkunnigförslaget om anmälningsskyldighet avses bli upptagen i den omnämnda kungörelsen (se 7 § i utkastet till kungörelse).

34 och 35 §§.

Motiveringen till dessa paragrafer (motsvarande 37—41 §§ i sakkunnigförslaget) har lämnats i det särskilda avsnittet om filial- och ombudsverksamhet.

Om styrelse och firmateckning

Av de bestämmelser, som i sakkunnigförslaget upptagits under kapitlet med samma rubrik, avses följande bli upptagna i förenämnda kungörelse, nämligen stadgandena om kompletteringsval efter förtidsavgången styrelseledamot (45 § tredje stycket i sakkunnigförslaget; jfr 9 § i kungörelseutkastet), om skyldighet för styrelsen att till tillsynsmyndigheten insända avskrift av instruktion för s. k. delegation (46 § tredje stycket tredje punkten i sakkunnigförslaget; jfr 10 § i kungörelseutkastet), om förutsättningarna för styrelsesuppleants inträdande i tjänstgöring (47 § andra stycket i sakkunnigförslaget; jfr 11 § i kungörelseutkastet), om styrelsens beslutförhet och om giltigt styrelsebeslut (48 § i sakkunnigförslaget; jfr 14 § i kungörelseutkastet), om styrelsens skyldighet att utfärda bestämmelser om bl. a. kassaverksamheten vid sparbank (52 § i sakkunnigförslaget; jfr 15 § i kungörelseutkastet), om sättet för undertecknande av skriftlig handling som utfärdas för sparbank (55 § första stycket i sakkunnigförslaget; jfr 16 § i kungörelseutkastet), om skyldighet och befogenhet att göra viss anmälan för registrering (57 § i sakkunnigförslaget; jfr 18 § i kungörelseutkastet) samt om styrelseledamots rätt till arvode (58 § i sakkunnigförslaget; jfr 19 § i kungörelseutkastet).

36 §.

Förevarande paragraf (43 § och 47 § första stycket i sakkunnigförslaget) har delvis sin motsvarighet i 9 § SpL. Sålunda stadgas (i andra stycket) liksom i sistnämnda lagrum att styrelsen handhar den omedelbara ledningen av sparbanks verksamhet.

En nyhet är däremot den tvingande föreskriften (i första stycket), att ledamöterna av styrelsen skall vara minst fem. Motsvarighet till denna bestämmelse saknas i SpL. För närvarande gäller blott att sparbanks reglemente skall innehålla bestämmelse om styrelseledamöternas antal. Att en obligatorisk minimigräns införts betingas av risken för att alltför ensidiga synpunkter kan komma att göra sig gällande, därest styrelsen består av ett helt ringa antal ledamöter. Oaktat det icke ansetts oundgängligen nödvändigt med en motsvarande lagregel om ett maximiantal, må framhållas att även alltför stora styrelser bör undvikas. Endast i undantagsfall synes styrelseledamöterna böra vara flera än tolv till antalet.

Regeln om styrelsesuppleant (i tredje stycket) är densamma som i 20 § första stycket SpL.

37 §.

I denna paragraf (44 § i sakkunnigförslaget) har sammanförts kvalifikationsvillkoren för uppdrag som ledamot i sparbanks styrelse. Bestämmelserna har i viss utsträckning sin motsvarighet i 11 och 12 §§ SpL.

Gällande rätt. I 12 § SpL stadgas att styrelseledamot skall vara svensk medborgare och bosatt inom sparbankens verksamhetsområde. Möjlighet finnes dock att på grund av särskilda förhållanden erhålla dispens från bosättningsvillkoret.

De kvalifikationsvillkor, som i övrigt gäller enligt SpL, framgår av dess 11 §. Diskvalificerad som styrelseledamot är den som är tjänsteman i sparbanken, såvida icke motsatsen är uttryckligen stadgat i reglementet, och vidare styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank eller direktör för eller tjänsteman i affärsbank. Ytterligare föreskrives att av sparbanksstyrelsens ledamöter ej mer än en tredjedel tillika får vara ledamöter av styrelse för affärsbank. Slutligen förklaras att den, som är i konkurstillstånd, ej må vara styrelseledamot.

De sakkunniga. Liksom beträffande huvudman har sakkunnigförslaget i fråga om styrelseledamot uppställt villkoret, att han skall vara myndig. Härjämte har bibehållits gällande krav på att styrelseledamot skall vara svensk medborgare och bosatt inom sparbankens verksamhetsområde. Nuvarande möjlighet att erhålla dispens från bosättningsförbehållet har slopats liksom beträffande huvudman. Nu berörda föreskrifter är upptagna i första stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget.

I andra och tredje styckena av paragrafen har därefter uppräknats de särskilda omständigheter, som diskvalificerar för uppdrag som styrelseledamot. Här avsedda diskvalifikationsgrunder är med ett undantag densamma som enligt de sakkunniga borde gälla beträffande huvudman. Undantaget består i att reglementet icke må medge, att ordföranden i styrelsen är tjänsteman i sparbanken. I synnerhet dubbelställningen av styrelseordförande och chefstjänsteman har de sakkunniga funnit olämplig.

Fjärde stycket upptar regeln, att den som är i konkurstillstånd, icke må vara styrelseledamot.

Slutligen erinrar femte stycket om den i annat sammanhang intagna bestämmelsen, att ledamot av och befattningshavare hos tillsynsmyndigheten icke får vara ledamot av sparbanks styrelse.

De sakkunniga har även beträffande styrelseledamöterna diskuterat frågan, huruvida i lag borde intas någon regel om åldersbegränsning. I betänkandet erinras därvid om att 1935 års sparbankssakkunniga hade avstått från att föreslå en dylik regel och nöjt sig med att uttala önskvärdheten av att sparbankerna självmant tillsåge att i sparbanksledningarna icke an-

litades personer i alltför hög ålder. 1948 års sakkunniga har vidare hänvisat till det i annat sammanhang berörda uttalandet av bankoutskottet vid 1937 års riksdag (se s. 207 här ovan). Till de synpunkter, som sålunda vid tidigare tillfällen åberopats mot en obligatorisk regel om åldersbe-gränsning, anslöte sig de sakkunniga. För övrigt hade, enligt vad som kommit till deras kännedom, sparbankerna i stigande utsträckning börjat till-lämpa frivilliga åldersspärrar beträffande styrelseledamöterna. Uppgifter, som sammanställts på sparbanksinspektionen och avsåge läget den 1 juli 1950, utvisade sålunda, att vid sagda tidpunkt 122 sparbanker i sina regle-menten föreskrev dylika åldersspärrar. Av dessa sparbanker hade 52 be-stämt att till styrelseledamot ej finge väljas den som fyllt 70 år, två spar-banker att den ej finge väljas som fyllt 69 år och en sparbank att den som fyllt 67 år ej vore valbar. En sparbank hade i reglementet föreskrivit, att styrelseledamot skulle avgå vid 75 års ålder, 65 sparbanker stipulerade avgång vid 70 år och en sparbank redan vid 65 år. Även rörande styrelse-ledamöternas genomsnittsålder och antalet ledamöter över 70 år hade spar-banksinspektionen tillhandahållit upplysningar åt de sakkunniga. Under år 1950 var det sammanlagda antalet styrelseledamöter 3 529. Deras genom-snittsålder uppgick till 58,5 år. Inalles 263 styrelseledamöter var äldre än 70 år. I relation till totalantalet utgjorde denna kategori sju procent. En-ligt de sakkunnigas mening gäve siffrorna vid handen, att man började när-ma sig det tillstånd, som bankoutskottet funnit önskvärt, dvs. att styrelse-ledamöterna endast i direkta undantagsfall hade en högre ålder än 70 år.

De sakkunniga har till sist, liksom i spørsmålet angående en åldersspärr för huvudmannauppsdrag, betonat vikten av att en lämplig åldersfördel-ning åstadkommes. Även i detta avseende hade sparbankerna enligt de sakkunnigas uppfattning gjort lofvärda ansträngningar.

Yttrandena. Beträffande remissinstansernas inställning till sakkunnigför-slaget i denna del hänvisas till redovisningen av yttrandena under 12 § i departementsförslaget. Ett par uttalanden rör emellertid speciellt kvalifi-kationsvillkoren beträffande styrelseledamot och har därför icke återgivits i nyssnämnda sammanhang.

Svenska sparbanksföreningen anser det önskvärt, att det föreslagna ovill-korliga förbudet för tjänsteman i sparbanken att vara styrelsens ordförande borde utsträckas att avse jämväl styrelseledamot eller revisor i annan affärsbank än Sparbankernas bankaktiebolag samt i hypoteksförening och i kassa för jordbrukskredit. Vidare ansåge föreningen önskvärt med ett klarläggande av att vid beräkning av den fjärdedel av antalet styrelseleda-möter, som enligt tredje stycket av förevarande paragraf i sakkunnigför-slaget finge inneha vissa styrelse- eller revisionsuppsdrag, ordinarie styrel-seledamöter och suppleanter skulle åtskiljas. Jämväl *länsstyrelsen i Got-lands län* ifrågasätter, om icke suppleanternas ställning i förevarande hän-seende borde anges i författningstexten.

Departementschefen. Liksom beträffande huvudmannauppdragen finner jag i fråga om uppdragen som styrelseledamot, att sakkunnigförslagets diskvalifikationsregler är för långtgående. Sålunda vill jag för det första uttala mig till förmån för att länsstyrelsen även vad gäller styrelseledamot skall kunna dispensera från kravet på bosättning inom verksamhetsområdet. Vidare kan jag, på de skäl jag anfört i nyss berörda sammanhang, icke helt godta de föreskrifter, som syftar till att skydda sparbank gentemot inflytande från konkurrerande penninginrättningar utanför sparbanksväsendet. I detta hänseende anser jag, att den nya sparbankslagens regler i stort sett kan ansluta sig till gällande bestämmelser i SpL. Det bör beaktas, att SpL:s regler på denna punkt är strängare i fråga om styrelseledamotskap än beträffande huvudmannauppdrag. En viss skärpning av SpL:s villkor för behörighet till styrelseuppdrag finner jag dock påkallad. Så är jag i likhet med de sakkunniga av den meningen, att dubbelställningen av styrelseordförande och tjänsteman i sparbanken icke bör tillåtas ens som en undantagsföreteelse. Av tjänstemännen i penninginrättningar utanför sparbanksväsendet torde vidare ej bara affärsbankstjänstemännen utan även befattningshavare i hypoteksförening och kassa för jordbrukskredit böra vara uteslagna från sparbanksstyrelserna. Slutligen bör den nuvarande regeln om att högst en tredjedel av styrelseledamöterna tillika får vara ledamöter av affärsbanks styrelse utvidgas därhän att sammanlagt högst nämnda relativa antal styrelseledamöter får tillhöra styrelse för affärsbank, hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit. Beträffande Sparbankernas bankaktiebolag bör göras samma undantag som i kvalifikationsreglerna rörande huvudmannauppdrag. Departementsförslaget har utformats i enlighet härmed. Hinder för att låta styrelseledamot i främmande kreditinstitut få bekläda posten som ordförande i sparbankens styrelse anser jag icke böra stadgas i lag. Ej heller finner jag det vara nödvändigt med särskild bestämmelse om vad som skall gälla rörande styrelsesuppleant. Erforderlig klarhet härvidlag lär vara skapad redan genom den allmänna föreskriften i 36 § tredje stycket i departementsförslaget.

Konkurstillstånd medför ej enligt annan närmast jämförlig associationslagstiftning hinder att vara styrelseledamot. Ifrågavarande diskvalifikationsgrund har därför ej medtagits i departementsförslaget.

I spörsmålet om en åldersbegränsning åberopar jag vad jag förut anfört med avseende på huvudmännen.

Den erinran, som återfinnes i femte stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget, har icke ansetts behöva upptas i departementsförslaget.

38 §.

Förevarande paragraf (45 § i sakkunnigförslaget) ger bestämmelser om mandattid för styrelseledamot.

Första stycket i paragrafen motsvarar 11 § första stycket SpL men innefattar den sakliga ändringen av gällande rätt, att mandattiden skall vara högst fyra år. Denna bestämning av maximitiden för mandatperioden har

gjorts under departementsbehandlingen och ansluter sig i viss mån till stadgandet om huvudmans mandattid. Sin redaktionella utformning har förevarande stycke fått efter mönster av 73 § i propositionsförslaget till ny banklag. Andra stycket är helt likalydande med 11 § andra stycket SpL.

39 §.

Paragrafen (46 § i sakkunnigförslaget) har icke någon motsvarighet i SpL. Här ges bestämmelser om s. k. delegation.

De sakkunniga. De sakkunniga framhåller, att styrelsen hittills varit det enda verkställande organet inom sparbank och att, åtminstone formellt sett, endast styrelsen som sådan kunnat träffa verkställighetsbeslut. I varje fall vilade ansvaret för dylika beslut oinskränkt på styrelsen. Gällande banklag medgäve däremot, att affärsbanks styrelse uppdroge vissa ärendens prövning och avgörande till en eller flera styrelseledamöter eller andra personer. Bestämmelserna härom återfunnes i 56 § i lagen om bankrörelse. Enligt de sakkunniga hade det inom sparbanksväsendet sedan länge ansetts vara en brist att icke sparbanks styrelse i likhet med affärsbanks kunnat överflytta (delegera) vissa styrelseuppgifter på något för detta syfte inrättat underorgan. Avsaknaden av sådan möjlighet hade orsakat, att beslut i även ganska obetydliga ärenden måst anstå under ibland tämligen långa intervaller mellan styrelsesammanträdena. Särskilt i låneärenden, som rört mera blygsamma belopp, hade detta tett sig osmidigt och ibland kunnat vålla påtagbara olägenheter. På sina håll hade därför förekommit att sparbanksstyrelse utsett några personer, vanligen tillhörande styrelsen, att gemensamt pröva och avgöra ärenden om lån av mindre storlek. Vid det styrelsesammanträde, som följt närmast efter eventuellt lånebeslut, hade styrelsen därefter formellt prövat låneärendet såsom om det ännu icke varit avgjort. Även oavsett att en dylik anordning icke haft uttryckligt stöd i lag, finge den enligt de sakkunniga betecknas som mindre tillfredsställande.

I anledning av det anförda har de sakkunniga föreslagit införande av regler, som tillerkänner sparbanks styrelse rätt att i begränsad omfattning uppdra styrelsefunktioner åt underorgan. I första stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget stadgas sålunda att styrelsen må, där reglementet så medger, uppdra åt en s. k. delegation att avgöra ärenden av beskaffenhet att eljest ankomma på styrelsens prövning. I tredje stycket i paragrafen har närmare angivits delegationens kompetensområde. Härvid har icke begagnats banklagens metod att uppräknat vissa ärenden, i vilka styrelsen icke äger befogenhet att överlåta prövningen till annan. I stället stadgar sakkunnigförslaget, att delegations uppdrag ej får avse andra ärenden än sådana, som angår beviljandet av kredit.

Enligt andra stycket i sakkunnigförslaget skall delegation bestå av minst tre ledamöter. Dessa skall utses bland styrelseledamöterna, ledamöterna av avdelningskontorsstyrelse eller tjänstemännen i sparbanken.

Härjämte har i sakkunnigförslaget stadgats, att grunderna för delegationens handhavande av kreditärenden skall anges i en av styrelsen för ett år i sänder fastställd instruktion. Enligt de sakkunniga låge det i sakens natur, att instruktionen måste dra jämförelsevis snäva gränser kring delegationens befattning med kreditgivningen. Låneärenden, som rörde större belopp, borde självfallet förbehållas styrelsens eget avgörande. Detsamma gällde sådana ansökningar om mindre lån, som av särskild anledning tedde sig diskutabla. På tillsynsmyndigheten finge ankomma övervakningen av att denna princip iakttoges. Det borde vidare i allmänhet icke få förekomma, att delegation skulle äga bevilja lån åt enskild ledamot av densamma.

Oaktat SpL icke nämner begreppet verkställande direktör, vore sparbank enligt vad de sakkunniga uttalar icke förhindrade att ge denna ställning åt sin chefstjänsteman. Så hade också skett i stor utsträckning. Till och med i en del ganska små sparbanker funnes för närvarande verkställande direktör. De sakkunniga hade likväl icke funnit anledning att i sakkunnigförslaget uppta särskilda regler om verkställande direktörs ställning och åligganden. Från tanken på att verkställande direktör skulle vara obligatorisk i sparbank hade de sakkunniga direkt tagit avstånd med hänsyn till det stora antalet små sparbanker. De sakkunniga ville emellertid i detta sammanhang betona, att där verkställande direktör vore tillsatt, denne borde vara självskriven ledamot av eventuell delegation.

Departementschefen. Förslaget att ärenden angående kreditgivning i viss utsträckning skall kunna omhänderhas av särskild delegation finner jag välgrundat. Jag tillstyrker därför de sakkunnigas förslag i denna del och ansluter mig till deras uttalanden om innehållet i den instruktion, styrelsen skall ha att utfärda beträffande delegations verksamhet. I regelutformningen har jag verkställt ett par obetydliga jämkningar, bl. a. till klagörande av att hinder ej föreligger för sparbank att utse flera delegationer. Till frågan om det skadeståndsansvar, som bör åvila ledamot av delegation, och om detta ansvars utkrävande återkommer jag i det följande.

40 §.

I denna paragraf (49 § i sakkunnigförslaget) meddelas bestämmelser om jäv för styrelseledamot och ledamot av delegation att delta i handläggning eller beslut. Regler om jäv för styrelseledamot finnes i SpL:s 15 §.

Gällande rätt. SpL:s nyssnämnda jävsbestämmelse förbjuder styrelseledamot att delta i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och sparbanken liksom av fråga om avtal mellan sparbanken och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot sparbankens. Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning beträffande gåva från sparbankens sida, så ock beträffande rättegång eller annan talan.

De sakkunniga. Jävsbestämmelserna i sakkunnigförslaget bygger på SpL:s, men förutom att de inbegriper ledamot av delegation, sträcker de sig jämväl i annat hänseende något längre än gällande föreskrifter. Utvidgningen innebär, att styrelseledamot, liksom ledamot av delegation, ej får delta i beslut angående avtal mellan sparbanken och tredje man, som han ensam eller jämte annan äger företräda.

Departementschefen. I fråga om den omnämnda utvidgningen av jävsbestämmelserna åberopar jag den motivering, jag i banklagspropositionen lämnat beträffande samma nyhet i jävsregeln för styrelseledamöterna i affärsbank (se nämnda prop., s. 192—193). Under departementsbehandlingen har ett par smärre textjämkningar vidtagits i bestämmelserna, närmast för att bringa dessa i ännu närmare överensstämmelse med affärsbanksreglernas utformning.

41 §.

Lagrummet (50 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 13 § första punkten SpL och ger regler angående ställföreträderskap för sparbank. Sista punkten i förevarande paragraf i förslaget föranledes, som framgår, av de i 42 § meddelade reglerna om firmateckning. I redaktionellt hänseende har paragrafen under departementsbehandlingen i ännu vidare mån än enligt de sakkunnigas formulering anpassats efter textutformningen i banklagsförslaget.

42 §.

Paragrafen (51 § i sakkunnigförslaget) innehåller bestämmelser angående bemyndigande att teckna sparbanks firma. Firmateckningsbestämmelserna är som framgått en nyhet inom sparbankslagstiftningen.

De sakkunniga. Enligt sakkunnigförslaget skall sparbanks firma tecknas av minst två personer i förening. Det är styrelsen som lämnar bemyndigande att teckna sparbanks firma. Därest emellertid styrelsen vill till firmatecknare förordna annan än styrelseledamot, skall förordnandet ha stöd i beslut av huvudmännen. Vidare uppställs för sistnämnda fall det villkoret, att bemyndigande icke må lämnas annan än myndig svensk medborgare. De sakkunniga har erinrat om att 1935 års sparbankssakkunniga, som behandlat förevarande frågor, hade föreslagit i stort sett samma bestämmelser men därvid icke uppställt ett obetingat krav på att styrelsens förordnande av annan än styrelseledamot till firmatecknare skulle ha stöd i beslut av huvudmännen.

Slutligen har i sakkunnigförslaget upptagits en regel om att firmateckningsbemyndigande när som helst må återkallas av styrelsen.

Yttrandena. *Fullmäktige i riksbanken* framhåller, att befogenheten för annan än styrelseledamot att teckna sparbanks firma i allmänhet syntes böra meddelas av styrelsen och icke av huvudmännen, då ansvaret för en dylik delegation borde åvila styrelsen.

Denna mening delas av *flera lokala sparbanksföreningar*.

Patent- och registreringsverket anmärker, att de sakkunnigas avsikt torde ha varit att styrelsen skulle utan stöd i beslut av huvudmännen äga bemyndiga såväl styrelseledamot som styrelsesuppleant att teckna sparbanks firma. Med hänsyn härtill kunde ifrågasättas om icke de sakkunnigas förslag till lagtext borde förtydligas.

Departementschefen. Propositionsförslaget till ny banklag innebär — med en mindre ändring av hittillsvarande regler för affärsbankerna — att affärsbanks styrelse får meddela firmateckningsbemyndigande åt styrelseledamot och styrelsesuppleant samt, om tillåtelse därtill givits i bolagsordningen eller av bolagsstämman, jämväl åt person utanför styrelseledamöternas och styrelsesuppleanternas krets, dock ej åt den som är omyndig eller icke är här i riket bosatt svensk medborgare. Dessa regler har avfattats i överensstämmelse med reglerna i 88 § i nya aktiebolagslagen. Enligt min mening bör i huvudsak samma bestämmelser gälla för sparbankerna. Förevarande paragraf i departementsförslaget har i anledning härav utformats i nära anslutning till nämnda regler i banklagspropositionen. Vad patent- och registreringsverket anmärkt i sitt remissyttrande har härigenom kommit att beaktas.

43 §.

I förevarande paragraf (53 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 14 § SpL, erinras om de inskränkningar, som till följd av särskilda föreskrifter eller på grund av jäv, skall gälla uti de befogenheter, som tillkommer styrelsen och annan ställföreträdare för sparbanken eller delegation.

Bestämmelserna i omförmälda lagrum i SpL har i förslaget försetts med vissa tillägg. Sålunda talas i första stycket av förevarande paragraf icke bara om styrelsen utan även om annan ställföreträdare för sparbanken och om delegation enligt 39 §. Vidare erinras i samma stycke om skyldigheten att iaktta föreskrifter, som meddelas av styrelsen. Dylika föreskrifter avser närmast delegationsledamöters, firmatecknares och tjänstemäns handlande.

Innehållet i 14 § andra stycket SpL, som föreskriver att styrelsen ej må efterkomma föreskrift av huvudmännen, där den finnes strida mot sparbankslagen eller sparbanks reglemente, återfinnes i förevarande paragrafs andra stycke. Efter mönster av 92 § första stycket nya aktiebolagslagen och i överensstämmelse med motsvarande stadgande för affärsbankerna i propositionsförslaget till ny banklag har sparbanksförslaget dock utbyggts med ett stadgande, att föreskrift av huvudmännen icke må efterkommas, om föreskriften går ut på sådan åtgärd angående förvaltningen av sparbankens angelägenheter, vars verkställighet styrelsen finner innebära ett uppenbart åsidosättande av sparbankens intressen. Vid avfattningen av detta stadgande har i anledning av påpekande av *patent- och registreringsverket* en mindre redaktionell jämkning företagits i de sakkunnigas förslag.

Tredje stycket i förevarande paragraf stadgar att den, som på grund av jävsbestämmelserna i 40 § andra stycket icke må för sparbanken delta i behandling av fråga om avtal, ej heller äger befogenhet att utan särskilt

uppgdrag av styrelsen företräda sparbanken i avseende å avtalet. Föreskriften, som saknar motsvarighet i gällande rätt, har sin förebild i 92 § nya aktiebolagslagen och 84 § i propositionsförslaget till ny banklag.

Departementsförslaget uppvisar vissa redaktionella olikheter vid jämförelse med sakkunnigförslaget. Ändringarna har skett i syfte att uppnå största möjliga överensstämmelse med avfattningen av sistnämnda paragraf i banklagsförslaget.

44 §.

Denna paragraf (54 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 13 § andra punkten och 20 § andra stycket SpL, upptar bestämmelser om verkan av att ställföreträdare för sparbank vid rättshandling överskridit sin befogenhet samt av att styrelsesuppleant utövat styrelseledamots befogenhet, oaktat förutsättningar därför icke förelegat. Formuleringen av bestämmelserna har anslutits till 93 § första och tredje styckena i nya aktiebolagslagen och till 85 § i propositionsförslaget till ny banklag.

45 §.

Paragrafen (55 § i sakkunnigförslaget) saknar motsvarighet i gällande rätt. Bestämmelserna sammanhänger med införandet av föreskrifter om sparbanks firma. Ordalydelsen i paragrafen ansluter sig helt till 86 § andra stycket i banklagspropositionen.

46 §.

Motsvarighet till första stycket i förevarande paragraf (56 § i sakkunnigförslaget) finnes i 17 § SpL. Formuleringen ansluter sig till 87 § första stycket i propositionsförslaget till ny banklag.

Andra stycket, som tillagts under departementsbehandlingen, har viss motsvarighet i 87 § andra stycket i banklagsförslaget.

Om styrelsens årsredovisning

Kapitelrubriken har i departementsförslaget fått samma formulering som motsvarande rubrik i propositionsförslaget till ny banklag. Vidare är i departementsförslaget ordningsföljden mellan paragraferna något olik den i sakkunnigförslaget. Även härvidlag har anslutning till banklagspropositionen eftersträfvats. Sålunda inledes kapitlet av det lagrum, vari grundbestämelsen om styrelsens redovisningsplikt möter, 47 § (60 § i sakkunnigförslaget). Härfter följer de särskilda bestämmelserna om balansräkningen, 48 § (61 § i sakkunnigförslaget), vinst- och förlusträkningen, 49 § (62 § i sakkunnigförslaget), och förvaltningsberättelsen, 50 § (63 § i sakkunnigförslaget). Innehållet i 59 § 1 mom. i sakkunnigförslaget har upptagits i 48 § i departementsförslaget, medan däremot 2 mom. i sakkunnigförslagets 59 § med dess bestämmelser om sparbanks handelsböcker ansetts böra få sin plats i omnämnda kungörelse (se 20 § 1 mom. i kungörelseutkastet). Av

samma anledning har i departementsförslaget varken införts motsvarigheter till sakkunnigförslagets bestämmelser om beräkning av räkenskapsår samt om skyldighet att vid förvaltningsberättelsen foga reservationsyttrande (60 § första och tredje styckena i sakkunnigförslaget; jfr 20 § 2 mom. samt 21 § första stycket i kungörelseutkastet) eller motsvarigheter till sakkunnigförslagets mera speciella föreskrifter rörande innehållet i förvaltningsberättelsen (63 § andra och tredje styckena i sakkunnigförslaget; jfr 21 § andra och tredje styckena i kungörelseutkastet).

47 §.

Denna paragraf (60 § i sakkunnigförslaget) innefattar som redan antytts grundregeln om styrelsens skyldighet att avge årsredovisning. Motsvarande bestämmelser i SpL finnes i dess 32 §.

Gällande rätt. Enligt sistnämnda lagrum i SpL har sparbanks styrelse att för varje år, sedan bokslut upprättats, avge förvaltningsberättelse, upptagande vinst- och förlusträkning samt balansräkning.

Vidare stadgas i samma paragraf att berättelsen skall föreligga underskriven före mars månads utgång och att den skall tillhandahållas revisorerna vid revisionens början samt huvudmännen senast en vecka före årsammanträdet.

De sakkunniga. I sakkunnigförslaget har till gällande bestämmelser om redovisningshandlingarnas avgivande fogats bl. a. den föreskriften, att förvaltningsberättelsen skall vara underskriven av samtliga styrelseledamöter. Enligt uttalande av de sakkunniga innebär sagda föreskrift, att vid förfall för styrelseledamot suppleant för denne skall underteckna förvaltningsberättelsen.

I fråga om tiden för avlämnandet av redovisningshandlingarna stadgar sakkunnigförslaget, att de skall avlämnas till revisorerna före mars månads utgång.

Yttrandena. Två lokala sparbanksföreningar och en sparbank har ifrågasatt lämpligheten av föreskriften, att förvaltningsberättelsen skall vara underskriven av samtliga styrelseledamöter. En av dessa remissinstanser anmärker att, för den händelse suppleanter saknades och någon styrelseledamot hade laga förfall vid det tillfälle då förvaltningsberättelsen behandlades och fastställdes, han knappast kunde tvingas att efteråt skriva under densamma.

Departementschefen. Med hänsyn till förvaltningsberättelsens vikt och det ansvar, som åvilar styrelsens samtliga ledamöter för dess innehåll, torde det vara motiverat, att samtliga styrelseledamöter också undertecknar berättelsen. Jag biträder därför den regel, som på denna punkt föreslagits av de sakkunniga. Motsvarande regel förordades av banklagssakkunniga

för affärsbankernas del och mötte icke någon gensaga under remissbehandlingen av banklagssakkunnigas betänkande. Regeln har sedermera intagits i propositionsförslaget till ny banklag. Då suppleant icke varit verksam inom förvaltningen i styrelseledamots ställe, är det ett ganska naturligt krav, att styrelseledamoten själv skall underskriva berättelsen. Härav följer att berättelsens undertecknande av samtliga styrelseledamöter blir en oeftergivlig fordran beträffande sparbank, där styrelsesuppleanter ej finnes.

Ej heller i övrigt har jag någon erinran mot förevarande bestämmelser i sakkunnigförslaget. Dock har dessa under departementsbehandlingen blivit något omredigerade. Syftet härmed har varit att vinna närmare anslutning till formuleringen av motsvarande regler i propositionsförslaget till ny banklag.

48 §.

Paragrafen (59 § 1 mom. och 61 § i sakkunnigförslaget), som med vissa jämkningar och kompletteringar motsvarar 33 § första och andra styckena SpL, innehåller regler om balansräkningens upprättande.

Gällande rätt. De i 33 § SpL inrymda reglerna angående de värden, till vilka sparbanks tillgångar må upptas i balansräkningen, har omarbetats så sent som år 1937. Av föreskrifterna i paragrafen skall här lämnas en kort redogörelse för dem, som i något avseende föreslås bli ändrade eller jämkade.

33 § första stycket punkt 2 stadgar, att bundet kommunlån må upptas högst till sådant värde, att lånets avkastning utgår efter en räntefot, som med en fjärdedels procent överstiger vissa av sparbanksinspektionen närmare bestämda medelräntor. Liknande bestämmelser skall gälla beträffande bundna lån, för vilka staten är ansvarig. För sistnämnda fall skall dock icke någon förhöjning av räntefoten utöver medelräntan äga rum.

Enligt 33 § första stycket punkt 4 får värdet av fast egendom, avsedd för stadigvarande bruk för sparbanken, icke under några förhållanden upptas till högre belopp än i närmast föregående balansräkning (uppskrivas).

33 § SpL tillåter icke, att sparbank verkställer en mer eller mindre generell avskrivning å sina tillgångar. Bl. a. stadgas under punkt 6 i första stycket att belopp, som uppföres å nedskrivningskonto, skall avse viss bestämd tillgång.

I första stycket punkt 7 föreskrives att förvaltningsberättelsen skall lämna besked om företagna uppskrivningar.

Slutligen må nämnas att 33 § SpL stadgar, att bokföringslagens regel om balansräknings införande i inventariebok skall såvitt angår sparbanks balansräkning i stället avse dess införande i huvudbok (33 § andra stycket).

De sakkunniga. De sakkunniga förklarar, att de icke hade sig bekant att efter 1937 års grundliga revision av hithörande regler några väsentliga anmärkningar mot dessa skulle ha framkommit. I stort sett syntes reglerna ha fyllt sin funktion tillfredsställande. De sakkunniga hade därför icke funnit anledning underkasta reglerna någon genomgripande omarbetning. Sakkun-

nigförslaget upptar i enlighet härmed nu gällande bestämmelser med allenast några mindre jämkningar. Dessa ändringar rubbar enligt de sakkunniga icke grundprinciperna i gällande rätt.

Såsom angivits redan vid den särskilda behandlingen av sparbanks inlåningsrätt har de sakkunniga ansett, att de bundna inteckningslånen upptagande bland de täckningsfria placeringarna medförde, att avskrivningsplikt måste införas beträffande dessa lån. Lånen i fråga har med hänsyn härtill inplacerats under punkt 2. Detta innebure, att man beträffande de bundna inteckningslånen hade att tillämpa samma avskrivningsnormer som beträffande bundna kommunlån.

Den i punkt 4 upptagna regeln, att fast egendom avsedd till stadigvarande bruk för sparbanken icke må uppskrivas, har i sakkunnigförslaget utsträckts att omfatta samtliga tillgångar, avsedda till stadigvarande bruk för sparbanken, men har samtidigt försetts med ett undantag. Detta utsäger, att såväl fast egendom av angivet slag som tomträtt till fastighet, avsedd till stadigvarande bruk för sparbanken, samt aktie i bolag, vilket har till uteslutande syfte att förvalta fast egendom eller tomträtt med ändamål att bereda sparbanken lokaler för dess inrymmande, skall med tillsynsmyndighetens tillstånd kunna uppskrivas intill verkliga värdet, dock endast i syfte att täcka förlust å sparbankens rörelse. Som en yttersta spärr för uppskrivningen skall gälla att denna ej får överskrida senast fastställda taxeringsvärdet på den fasta egendomen eller, vad gäller tomträtt, på byggnad eller byggnader, som utgör tillbehör till tomträtten.

I en ny punkt har sakkunnigförslaget upptagit principregeln, att tillgångar ej må upptas över verkliga värdet (punkt 6 i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget). Vidare stadgas där att osäkra fordringar skall upptas högst till det belopp, varmed de beräknas komma att inflyta, och att värdelösa fordringar icke må upptas som tillgång.

Punkt 7 av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget innehåller bestämmelserna under punkt 6 i 33 § första stycket SpL med undantag av stadgandet, att belopp, som uppföres å nedskrivningskontot, skall avse bestämd tillgång. Sistnämnda undantagna föreskrift har i stället med visst tillägg upptagits i punkt 8 i sakkunnigförslagets paragraf. Enligt de sakkunnigas uppfattning borde avskrivningsmöjligheten gälla även hela kategorier av tillgångsposter, exempelvis hela obligationsportföljen som sådan. Punkt 8 i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget har därför fått det innehållet, att avskrivning skall avse viss tillgång eller grupp av tillgångar av likartad beskaffenhet.

Bestämmelserna under punkt 7 i 33 § första stycket SpL har icke upptagits i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget utan i 63 § i sakkunnigförslaget.

Punkterna 9 och 10 i sakkunnigförslagets paragraf motsvarar punkterna 8 och 9 i 33 § första stycket SpL.

I en punkt 11 i förevarande paragraf i sakkunnigförslaget har slutligen införts stadganden, som saknar motsvarighet i gällande rätt och som i huvudsak överensstämmer med motsvarande bestämmelser i 101 § 7 mom. nya aktiebolagslagen. Här föreskrives att inom linjen skall anmärkas samman-

lagda beloppet av sparbankens ansvarsförbindelser, i den mån de icke upptagits bland skulderna, samt av sparbanken ställda panters sammanlagda bokförda värde. Dessutom stadgas att inom linjen skall anges sammanlagda beloppet för år av pensioner utgående på grund av förpliktelser, vilka ej upptagits såsom skuld i balansräkningen, och att pensionsförpliktelser, som i närmast föregående balansräkning upptagits som skuld, ej må redovisas inom linjen. De sakkunniga anmärker i detta sammanhang, att pensionsförpliktelser rätteligen utgjorde en sparbanken åvilande skuld redan innan pensionsfallet inträtt. Sistnämnda stadganden under punkt 11 klargjorde emellertid, att det icke förelåge en mera långtgående skyldighet för sparbank att redovisa pensionsförpliktelser än den som innefattades i stadgandena.

Yttrandena. Enligt *svenska sparbanksföreningens* mening borde övertäckas huruvida möjlighet kunde beredas sparbank att i viss omfattning uppskriva tillgång för syftet att uppbringa fonderna till sådant belopp, att fortsatt inlåningsverksamhet möjliggjordes.

Även *några lokala sparbanksföreningar och några sparbanker* har framfört önskemål om att sparbanks tillgångar borde kunna uppskrivas även för annat ändamål än för täckandet av förlust å sparbankens rörelse.

Vad angår frågan om nedskrivningsskyldigheten beträffande bundna in-teckningslån föreslår *Östergötlands sparbanksförening*, att undantag från nedskrivningsskyldigheten borde stadgas för sådana bundna in-teckningslån, vilkas återstående löptid vid tiden för den nya sparbankslagstiftningens ikraftträdande icke överstege fem år.

Värmländska sparbanksföreningen anser, att termen »värdeminskningskonto» i sakkunnigförslaget borde utbytas mot den i föreningens tycke mera adekvata benämningen »nedskrivningskonto».

Svenska jordbrukskreditkassan anmärker, att värderingsreglerna i förvarande paragraf, närmast beträffande obligationerna, vore gynnsammare för sparbankerna än motsvarande regler för jordbrukets kreditkassor och ifrågasatte lämpligheten härav.

Departementschefen. Som svenska jordbrukskreditkassan framhållit är SpL:s värderingsregler på vissa punkter — närmast vad gäller obligationerna — något mera liberala än motsvarande regler för jämförbara penninginstitut. Sparbanksbestämmelserna om att vissa medeltalsvärden skall normera värdesättningen tillåter sålunda vid kursfall, att obligationerna icke behöver med ens upptas till de nya verkliga värdena utan lugnt kan anpassas till dessa genom successiva, modererade nedskrivningar. Möjligheten att tillämpa en dylik elastisk nedskrivningsmetod har ansetts oundgänglig för sparbankerna med hänsyn till deras som regel mycket omfattande obligationsportföljer och deras i hög grad långfristiga, delvis bundna utlåning. Samtidigt bör emellertid betonas att SpL:s värderingsregler jämväl sätter vissa gränser för uppskrivning av obligationerna. Härigenom förhindras att sparbankerna — såvitt nu angår obligationsmarknaden — oförsiktigt utnyttjar stigande kurser. De sakkunniga har icke funnit anledning att förorda ett

frågående av nu berörda regler om medeltalsvärden för sparbankerna, och även enligt min egen uppfattning är dessas särställning på förevarande område logiskt motiverad.

Som framgått har de sakkunniga velat i någon mån medge avkall från det nuvarande totalförbudet mot uppskrivning av sådan fast egendom, som är avsedd till stadigvarande bruk för sparbank, dvs. det mest betydelsefulla inslaget bland sparbankernas anläggningstillgångar. Jag vill icke motsätta mig denna uppmjukning av gällande regler men anser å andra sidan, att de särskilda förbehåll, som de sakkunniga uppställt för uppskrivningen, bör vara oeftergivliga. De från några remissorgan framförda önskemålen om att uppskrivningsmöjligheten ej borde exklusivt förbindas med syftet att täcka förlust å sparbankens rörelse kan jag alltså icke biträda.

Att nedskrivningsskyldighet beträffande de bundna inteckningslånen påkallas av deras föreslagna nya ställning i inlåningsrättsligt hänseende har jag konstaterat redan i ett tidigare sammanhang. Särskilt övergångsstadgande synes härvidlag knappast nödvändigt, eftersom nedskrivningsplikten i fråga icke lär få mera vittgående konsekvenser.

I anledning av vad en lokal sparbanksförening uttalat angående termen värdeminskningsskonto vill jag erinra om att denna begagnas såväl i bokföringslagen som i aktiebolagslagen.

Ej heller på de punkter, som jag nu icke berört, har jag någon erinran mot sakkunnigförslaget regler om balansräkningens upprättande. Emellertid föranledes ett tillägg till bestämmelserna i punkt 11 av mitt ställningstagande rörande sparbanks befogenhet att i efterhand utbetala fondränta, vilken icke kunnat utbetalas i anslutning till det räkenskapsår, varå räntan belöper. Jag hänvisar härvid till vad jag anfört i kommentaren till 19 § i departementsförslaget.

Som förut nämnts har innehållet i 59 § 1 mom. i sakkunnigförslaget upptagits uti förevarande paragraf i departementsförslaget. Bestämmelserna, som fått sin lydelse något jämkad, bildar ett andra stycke i paragrafen.

49 §.

Paragrafen (62 § i sakkunnigförslaget) upptar innehållet i 33 § sista stycket SpL och stadgar beträffande uppställandet av vinst- och förlusträkning, att densamma skall uppta sparbankens intäkter och kostnader för rörelsen under året samt ange verkställda avskrivningar.

I anledning av påpekande av *skånska sparbanksföreningen* har ordalydelsen i departementsförslaget på ett par punkter fått avvika från formuleringen i SpL och i sakkunnigförslaget.

50 §.

Paragrafen (63 § i sakkunnigförslaget), som ej har motsvarighet i SpL, innehåller föreskrifter angående vilka uppgifter som skall lämnas i själva förvaltningsberättelsen.

I första stycket av paragrafen stadgas att förvaltningsberättelsen skall, i

den mån det finnes kunna ske utan förfång för sparbanken, lämna upplysning om sådana för bedömningen av sparbankens ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgår av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen. Vidare skall upplysning lämnas om händelser av väsentlig betydelse för sparbanken, jämväl där de inträffat efter årets slut. Regler, som i huvudsak överensstämmer med förevarande föreskrifter, återfinnes i 103 § 1 mom. första stycket nya aktiebolagslagen samt i 94 § första stycket i propositionsförslaget till ny banklag.

Andra stycket i paragrafen föreskriver, att styrelsen i förvaltningsberättelsen skall framställa förslag i anledning av sparbankens vinst enligt balansräkningen.

Om revision

Bestämmelserna i förevarande kapitel, omfattande 51—55 §§ (64—70 §§ i sakkunnigförslaget), motsvarar innehållet i 39, 40 och 42 §§ i SpL:s kapitel med samma rubrik. Rörande skadeståndsskyldighet för revisor, varom SpL meddelar stadgande i 41 §, återfinnes förslagets bestämmelser i det särskilda kapitlet om skadestånd.

Av sakkunnigförslagets regler om revision avses vissa bli upptagna i den omnämnda kungörelsen och återfinnes sålunda ej i departementsförslaget till själva sparbankslagen. Nu åsyftade regler utgöres närmare bestämt av sakkunnigförslagets 67 §, som lämnar anvisningar om hur revisorernas granskningsarbete skall bedrivas (jfr 23 § i kungörelseutkastet), 68 § i sakkunnigförslaget med bestämmelser om styrelsens skyldigheter gentemot revisorerna m. m. (24 § i kungörelseutkastet), 69 § första stycket tredje punkten i sakkunnigförslaget, som ålägger revisorerna att förse förvaltningsberättelsen med viss påskrift (25 § i kungörelseutkastet) samt 70 § fjärde stycket i sakkunnigförslaget med bestämmelse om rätt för revisor att få reservation fogad till revisionsberättelsen (26 § i kungörelseutkastet).

51 och 52 §§.

Förevarande paragrafer (64 och 65 §§ i sakkunnigförslaget) innehåller bestämmelser om revisorers och revisorssuppleanterns tillsättande samt om deras mandattid.

Av 51 § första stycket, som närmast motsvarar 39 § första stycket första punkten SpL, framgår att styrelsens förvaltning samt sparbankens räkenskaper skall granskas utav revisorer, av vilka en utses av länsstyrelsen samt de övriga av huvudmännen. Att länsstyrelsen skall utse särskild revisor är som framgått en nyhet. Härom må hänvisas till det särskilda avsnittet om tillsynen. I 51 § andra stycket, som saknar motsvarighet i SpL, stadgas att då revisorer väljes lika många suppleanter skall utses. På grund av denna bestämmelse har det ansetts onödigt med en regel om kompletteringsval efter förtidsavgången revisor. Nuvarande regel om sådant val i 39 § tredje stycket SpL har därför icke överförts till förslaget.

52 § i förslaget motsvarar 39 § första stycket andra punkten och andra stycket SpL. Här meddelas föreskrifter om mandattid, vilka i huvudsak överensstämmer med nuvarande regler. Enligt förslaget skall revisorer och revisorssuppleanter utses för tid intill dess årssammanträde med huvudmännen hållits och må icke utses för längre tid än till och med det årssammanträde, vilket skall äga rum under tredje räkenskapsåret efter det då valet sker.

Båda de nu kommenterade paragraferna i förslaget har under departementsbehandlingen fått sin avfattning jämkad i anslutning till den redaktionella utformningen av parallellbestämmelserna i propositionsförslaget till ny banklag.

53 §.

Paragrafen (66 § i sakkunnigförslaget) har sin motsvarighet i 39 § fjärde stycket och 42 § SpL. Här anges kvalifikationsvillkoren för revisorsuppdrag.

Gällande rätt. SpL uppställer icke andra fordringar å revisor än att denne icke får vara i sparbankens eller styrelseledamots tjänst eller tjänsteman i affärsbank. Ej heller får den vara revisor som är i konkurstillstånd. Av 42 § SpL framgår att motsvarande diskvalifikationsgrunder skall gälla för revisorssuppleant.

De sakkunniga. I sakkunnigförslaget uppställas det kravet, att revisor liksom styrelseledamot skall vara myndig och svensk medborgare. Dessutom stipuleras att han skall vara bosatt i riket. Ytterligare fordras att revisor skall ha den erfarenhet beträffande bokföring och den insikt i ekonomiska förhållanden, som med hänsyn till sparbankens verksamhet erfordras för uppdraget. Formuleringen av sistnämnda kvalifikationsvillkor har hämtats från lagen om försäkringsrörelse (100 § 1 mom. första stycket). Enligt de sakkunniga kunde det nog i och för sig anses önskvärt, att någon av sparbankens revisorer vore auktoriserad revisor. Tydligt vore dock att ett sådant önskemål i stor utsträckning endast med svårighet skulle kunna tillgodoses. De sakkunniga har emellertid understrukit, att det krav som inbefattades i lagtextens uttryckssätt icke finge efterges.

I sakkunnigförslaget återfinnes vidare, med vissa ändringar och tillägg, de i SpL upptagna kvalifikationsvillkoren. Efter mönster av vad som gäller enligt nya aktiebolagslagen och affärsbankslagstiftningen har konkurstillstånd icke upptagits som diskvalifikationsgrund i sakkunnigförslaget. Dessutom har de av jävsförhållanden betingade hindren för revisorsuppdrag utbyggts. Sålunda må ej den vara revisor som är befattningshavare i sparbanken eller eljest intager en underordnad eller beroende ställning till styrelseledamot eller till annan befattningshavare i ledande ställning i sparbanken, ej heller styrelseledamots eller sådan befattningshavares make eller den, som med honom är i rätt upp- eller nedstigande skyldskap eller svägerlag eller är hans syskon eller med honom är i det svägerlag, att den ene

är gift med den andres syskon. Tjänsteman i affärsbank skall däremot ej längre vara diskvalificerad som revisor i sparbank.

Slutligen föreskriver sakkunnigförslaget att vad som i förevarande paragraf stadgas om revisor skall äga motsvarande tillämpning å revisors-suppleant.

Yttrandena. *Föreningen auktoriserade revisorer* anser i beaktande av sparbankernas stora betydelse i samhället, att det för de större sparbankerna, förslagsvis de sparbanker, vilkas inlåning enligt senaste balansräkning uppginge till 30 miljoner kronor eller däröver, borde införas en regel om att minst en av revisorerna skulle vara auktoriserad. Även för de mindre sparbankerna borde efter en övergångstid motsvarande regel vinna tillämpning. Övergångstiden kunde t. ex. bestämmas till tre år från den tidpunkt, då nya sparbankslagen i övrigt trätt i kraft. Med en sådan reglering i frågan skulle sparbankernas behov av auktoriserade revisorer utan svårighet kunna täckas.

Departementschefen. Det i sakkunnigförslaget uppställda villkoret, att revisor skall vara myndig här i riket bosatt svensk medborgare, samt de grunder, som enligt sakkunnigförslaget diskvalificerar för sådant uppdrag, överensstämmer med motsvarande föreskrifter i propositionsförslaget till ny banklag. Jag har intet att erinra mot sakkunnigförslagets reglering i detta avseende.

Såsom framgår av den särskilda behandlingen av sparbankstillsynen har jag icke velat uppställa ett obligatoriskt krav på att den revisor, som tillsynsmyndigheten enligt förslaget har att utse, skall vara auktoriserad. Ett dylikt krav torde ej heller kunna ställas på de av sparbanken utsedda revisorerna. Jämväl i detta sammanhang får jag dock uttala, att det givetvis är fördelaktigt, om åtminstone någon av revisorerna innehar auktorisation. Särskilt gäller detta de större sparbankerna, vilka för övrigt redan nu lär i stor utsträckning anlita revisorer med denna kompetens. Den utformning, som sakkunnigförslagets kompetensvillkor erhållit, anser jag också ur övriga synpunkter väl avvägd.

I redaktionellt hänseende har paragrafen varit föremål för en obetydlig jämkning under departementsbehandlingen.

54 §.

Paragrafen (69 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 40 § första punkten SpL och anger revisorernas skyldighet att avge revisionsberättelse och återställa förvaltningsberättelsen. Gällande regel i SpL saknar egentligen föreskrift om *när* revisorerna skall avlämna sin berättelse, men indirekt anges detta genom bestämmelsen, att berättelsen genom styrelsens försorg skall tillhandahållas huvudmännen senast en vecka före deras årssammanträde. Enligt förevarande paragraf i förslaget skall revisionsberättelsen överlämnas till styrelsen inom en månad efter det förvaltningsberättelsen kommit

revisorerna till handa. Revisorerna garanteras härigenom en fixerad tidrymd för det slutliga revisionsarbetet och för revisionsberättelsens färdigställande. Att sparbanksregeln i detta avseende kommer att avvika från motsvarande föreskrift i propositionsförslaget till ny banklag, där det stadgas, att berättelsen skall överlämnas till styrelsen senast två veckor före ordinarie bolagsstämman, kan motiveras med att två eller flera sparbanker icke sällan anlitar samma personer som revisorer. Speciellt om auktoriserade revisorer eftersträvas för revisionsarbetet, lär nämnda situation kunna bli ganska vanlig.

55 §.

Förevarande paragraf (70 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 40 § andra punkten SpL, meddelar bestämmelser om innehållet i revisionsberättelsen.

Gällande rätt. SpL föreskriver blott, att den av revisorerna avlämnade berättelsen skall innehålla utlåtande beträffande bokslutets riktighet och säkerheten av placeringen av sparbankens medel.

De sakkunniga. Sakkunnigförslaget innefattar i förevarande fråga en betydligt mera omfattande reglering än SpL:s föreskrift. Beträffande det närmare innehållet hänvisas till själva lagtexten i sakkunnigförslaget. Den föreslagna paragrafen överensstämmer i huvudsak med motsvarande lagrum i nya aktiebolagslagen (113 § 1 mom.).

Yttrandena. Sparbanksinspektionen anmärker, att sakkunnigförslaget icke innehåller föreskrift om att revisionsberättelsen skall innehålla uttalande angående ansvarsfrihet för delegation, som omnämnes i 46 § i sakkunnigförslaget. Inspektionen ville emellertid — då enligt 74 § sakkunnigförslaget huvudmännen på årssammanträde skulle besluta angående ansvarsfrihet för såväl styrelse som delegation och då revisionsberättelsen måste ligga till grund för dylikt beslut — ifrågasätta om icke en komplettering av förevarande paragraf borde ske i berört avseende.

Liknande mening uttalas av *svenska sparbanksföreningen*.

Departementschefen. Som närmare kommer att framgå av motiveringen till 57 § i departementsförslaget anser jag, att huvudmännens beslut i dechargefrågan icke bör inbegripa ledamöterna av delegation. Med denna ståndpunkt blir spörsmålet, huruvida revisionsberättelsen bör innehålla uttalande av den beskaffenhet, som sparbanksinspektionen och svenska sparbanksföreningen åsyftat, icke aktuellt.

Ej heller ur annan synpunkt har jag — bortsett från en obetydlig redaktionell jämkning — haft anledning förorda avvikelse från sakkunnigförslaget.

Om sammanträde med huvudmännen

Till omnämnda kungörelseutkast har överförts några av de stadganden, som förekommer i de sakkunnigas lagförslag med samma rubrik, nämligen bestämmelserna om styrelseledamöters och revisorers närvaro vid sammanträde med huvudmännen (71 § i sakkunnigförslaget; 27 § i kungörelseutkastet), angående omröstning, beslutförhet och giltigt beslut vid dylikt sammanträde (73 § i sakkunnigförslaget; 28 § i kungörelseutkastet), om skyldighet för styrelsen att till huvudmännen översända förvaltnings- och revisionsberättelser (74 § tredje och fjärde styckena i sakkunnigförslaget; 29 § i kungörelseutkastet) samt om kallelse till sammanträde (76 § i sakkunnigförslaget; 30 § i kungörelseutkastet).

Innehållet i 74 § första och andra styckena samt 75 § i sakkunnigförslaget har i departementsförslaget dragits samman till en enda paragraf.

56 §.

Paragrafen (72 § i sakkunnigförslaget) meddelar bestämmelser om jäv för huvudman.

I första stycket har införts de i 15 § SpL upptagna bestämmelserna såvitt de rör huvudman. En komplettering har emellertid skett på samma sätt som i fråga om motsvarande bestämmelser beträffande styrelseledamot (jfr 40 § i förslaget).

Paragrafens andra stycke meddelar samma regel som 10 § femte stycket tredje punkten SpL.

57 §.

Denna paragraf (74 § första och andra styckena samt 75 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 10 § tredje stycket SpL, lämnar regler om tiden för årssammanträde och de ärenden, som därvid skall förekomma, samt anger i fråga om övriga huvudmannaärenden att de jämväl kan handläggas på annat sammanträde än årssammanträde.

Gällande rätt. Årssammanträdet skall enligt SpL hållas före maj månads utgång. De obligatoriska ärendena vid detta sammanträde utgöres av balansräkningens fastställande, av frågorna om vinstens avsättande till fonderna och om ansvarsfrihet för styrelsen samt slutligen av eventuella val.

De sakkunniga. Nu redovisade föreskrifter återfinnes också i sakkunnigförslaget, men bland de obligatoriska ärendena på årssammanträdet har där upptagits även frågan om ansvarsfrihet för delegation, där sådan finnes.

Departementschefen. I enlighet med mitt slutliga ställningstagande i banklagspropositionen till spörsmålet om ansvarsfrihet för affärsbankernas s. k. delegater och på de skäl, som därvid varit avgörande (se nämnda prop. s. 315 ff. och 325), har jag också beträffande delegationerna inom spar-

banksväsendet intagit den ståndpunkten, att de ej bör omfattas av dechargeprövningen. Härav föranledd ändring har vidtagits i sakkunnigförslagets utformning, som dessutom jämkats något i redaktionellt hänseende.

Om talan mot styrelseledamot m. fl.

58—60 §§.

Paragraferna i detta kapitel (77—79 §§ i sakkunnigförslaget) motsvarar i huvudsak 43 och 44 §§ under SpL:s kapitel med rubriken »Om talan mot styrelse eller revisorer».

Gällande rätt. 43 § första stycket SpL stadgar, att ansvarsfrihet icke må anses styrelsen beviljad, såframt en tredjedel av samtliga huvudmän röstat däremot. I andra stycket av samma paragraf ges den föreskriften att, om talan å styrelsens förvaltning under den tid, förvaltningsberättelse omfattar, ej anställs inom ett år från det berättelsen framlagts å huvudmannasammanträde, det skall anses som om ansvarsfrihet blivit beviljad styrelsen. 43 § tredje stycket föreskriver att talan, som grundas därpå att styrelseledamot begått brottslig handling, må väckas utan hinder av beviljad ansvarsfrihet, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även nämnda handling.

43 § fjärde stycket SpL upptar den regeln, att skadeståndstalan mot revisor icke må anställas, sedan två år förflutit från det revisionsberättelsen framlades å huvudmannasammanträde, såvida icke talan grundas därpå, att brottslig handling blivit begången.

44 § SpL lämnar rätt för sparbanks konkursbo att inom vissa närmare angivna tider föra talan mot sparbankens styrelse och revisorer, därvid — vad angår styrelsen — beviljad ansvarsfrihet icke skall utgöra hinder för talans väckande (första och andra styckena). Paragrafen stadgar vidare, att sådan talan skall, vid äventyr att rätt till talan förloras, anhängiggöras inom en månad från utgången av den för bevakning av fordringar i konkursen utsatta tiden eller, där fristen för talans anställande då ännu icke gått till ända, före utgången av denna frist (tredje stycket).

De sakkunniga. Första och andra styckena i 77 § i sakkunnigförslaget upptar innehållet i 43 § första och andra styckena SpL. Ifrågavarande bestämmelser har emellertid gjorts tillämpliga även på delegation. De sakkunniga framhåller, att enligt sakkunnigförslagets särskilda skadestandsregler, liksom enligt SpL:s kunde skadeståndsanspråk mot styrelseledamot väckas av såväl sparbanken som tredje man. Detsamma gällde enligt sakkunnigförslaget skadeståndsanspråk mot ledamot av delegation. Regeln i andra stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget avsåge endast talan, som väckts av sparbanken, och sålunda icke tredje mans skadeståndsanspråk. Tredje mans talan kunde anhängiggöras inom den vanliga preskrip-

tionstiden, alltså inom tio år från det handlingen företogs. För tredje mans talan vore givetvis huvudmännens dechargebeslut utan omedelbar relevans.

Tredje stycket andra punkten i 77 § i sakkunnigförslaget föreskriver — liksom 43 § tredje stycket SpL beträffande styrelseledamot — att talan, som grundas därpå att styrelseledamot eller ledamot av delegation begått brottslig handling, må anställas utan hinder av beviljad ansvarsfrihet, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även nämnda handling. Enligt sakkunnigförslaget skall emellertid beviljad ansvarsfrihet för styrelseledamot eller ledamot av delegation kunna sakna verkan också i ett annat fall. Sålunda stadgas ytterligare att, om ansvarsfrihet blivit beviljad, talan må likväl kunna anställas mot styrelseledamot eller ledamot av delegation på grund av åtgärd, om vars vidtagande eller betydelse för sparbanken styrelsen, styrelseledamot, delegation eller ledamot av sådan uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat i väsentliga hänseenden oriktiga eller ofullständiga upplysningar i förvaltningsberättelsen eller eljest till huvudmännen eller ock genom bokföringen eller eljest till revisorerna. De sakkunniga har framhållit, att motsvarande stadgande återfunnes i 128 § fjärde stycket nya aktiebolagslagen och att detta genom hänvisning i 108 § i banklagssakkunnigas förslag till ny lag om bankrörelse föreslagits skola gälla också för affärsbankerna. Beträffande den närmare motiveringen till stadgandet har de sakkunniga hänvisat till lagberedningens uttalande i förarbetena till nya aktiebolagslagen (SOU 1941: 9 del II s. 524).

De sakkunniga anför ytterligare i detta sammanhang:

Att styrelsen eller styrelseledamot eller delegation eller ledamot av sådan lämnat oriktiga eller ofullständiga upplysningar till huvudmännen eller revisorerna synes emellertid icke böra utgöra tillräcklig förutsättning för att den skadeståndsförpliktande handlingen utan hinder av meddelad decharge skall få föranleda talan. Det avgörande bör enligt de sakkunnigas bedömande vara, huruvida huvudmännen vid behandlingen av frågan om ansvarsfrihet haft eller icke haft tillfredsställande kännedom om handlingen. Om exempelvis styrelsen lämnat oriktiga upplysningar om handlingen såväl till huvudmännen som till revisorerna, men revisorerna eller någon av dem kommit till insikt om handlingens rätta innebörd samt förmedlat denna insikt till huvudmännen, bör ett dechargebeslut, som huvudmännen det oaktat låta avse också handlingen i fråga, icke sedermera kunna upprivas. De sakkunniga ha därför i sitt förslag uppställt det ytterligare villkoret för att skadeståndstalan skall kunna få grundas på handlingen i trots av beviljad ansvarsfrihet, att huvudmännen till följd av styrelsens eller styrelseledamots eller delegations eller delegationsledamots oriktiga eller ofullständiga upplysningar om handlingen ägt otillräcklig kännedom om denna vid ansvarsfrihetens beviljande.

78 § i sakkunnigförslaget motsvarar med en mindre redaktionell jämkning 43 § fjärde stycket SpL. Enligt sakkunnigförslagets särskilda skadestandsregler kan skadeståndstalan mot revisor väckas av såväl sparbanken som tredje man. Förevarande paragraf avser endast sparbankens talan.

79 § i sakkunnigförslaget motsvarar med några delvis blott redaktionella jämkningar 44 § SpL. En komplettering har gjorts i anledning av reglerna i 46 § i sakkunnigförslaget om delegation. I övrigt har formuleringen av paragrafen anslutits till 131 § nya aktiebolagslagen. Härvid har föreskriften i 79 § tredje stycket angående tiden för talans väckande fått ett innehåll och en avfattning, som överensslämmer med stadgandet i 131 § tredje stycket nya aktiebolagslagen.

Departementschefen. De i 77—79 §§ i sakkunnigförslaget intagna reglerna kan jag i stort sett godta. Bl. a. delar jag de sakkunnigas uppfattning, att skadeståndstalan från sparbankens sida mot ledamot av delegation ej bör få väckas under hela den allmänna preskriptionstiden utan att beträffande dylik uppdragshavare liksom beträffande styrelseledamot och revisor bör tillämpas en speciell preskriptionsregel med snävre tidsfrist för talans anställande. Som en konsekvens av min förut redovisade ståndpunkt, att huvudmännens beslut om ansvarsfrihet endast skall avse styrelseledamöterna, har emellertid departementsförslaget i fråga om konstruktionen av denna speciella preskriptionsregel måst göra en åtskillnad mellan styrelseledamöterna och delegationsledamöterna. De särskilda regler, som skall tillämpas för delegationsledamöterna, har utformats i viss anslutning till vad som enligt propositionsförslaget till ny banklag (109 § andra stycket) skall gälla beträffande affärsbankernas delegater. Reglerna i fråga har fått bilda ett nytt stycke (fjärde stycket) i 58 § i departementsförslaget, som motsvarar 77 § i sakkunnigförslaget.

58 § i departementsförslaget uppvisar också i ett annat avseende viss olikhet mot sin motsvarighet i sakkunnigförslaget. En av de undantagssituationer, i vilka beviljad ansvarsfrihet ej utgör hinder för talan mot styrelseledamot, anges i sakkunnigförslaget vara, att denne uppsåtligen eller av vårdslöshet lämnat oriktiga eller ofullständiga upplysningar av viss närmare angiven beskaffenhet till huvudmännen eller i bokföringen eller eljest till revisorerna. Som en ytterligare förutsättning för talans väckande uppställs därvid i sakkunnigförslaget att huvudmännen till följd av de oriktiga eller ofullständiga uppgifterna ägt otillräcklig kännedom om den skadevållande åtgärden vid tiden för ansvarsfrihetens beviljande. Nämda fordran på orsakssammanhang mellan upplysningarna i fråga och huvudmännens underlåtenhet att vidta åtgärd mot styrelseledamoten synes emellertid ligga i sakens natur och har icke kommit till uttryck i aktiebolagslagens eller banklagsförslagets text i motsvarande sammanhang. Också för sparbankslagstiftningens del synes här omförmälda rekvisit kunna underförstås. I departementsförslagets lagtext har det därför ej medtagits.

I 59 och 60 §§ i departementsförslaget har innehållet i sakkunnigförslagets 78 och 79 §§ införts efter vissa jämkningar. Huvudsakligen har dessa varit av redaktionell natur.

Om ändring av reglementet

61 §.

Denna paragraf (80 § i sakkunnigförslaget), vilken motsvarar 45 § första och fjärde styckena SpL ävensom tredje stycket i sagda lagrum i vad däri avses reglementsändring, anger förutsättningarna för att dylik ändring skall få komma till stånd. Det i SpL uppräthållna kravet, att beslut, varom här är fråga, skall för att vara gällande ha fattats å två på varandra följande huvudmannasammanträden, därav minst ett årsammanträde, har modifierats i så måtto, att fordringen på att ett av sammanträdena skall vara årsammanträde har slopats. Härjämte har gjorts ett tillägg, enligt vilket länsstyrelsens stadfästelseprövning av beslut om ändring av reglementet skall ske enligt samma materiella regler som prövningen av reglemente för nybildad sparbank.

Innehållet i andra stycket tredje punkten av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget (registreringsföreskrifter) avses bli upptaget i omnämnda kungörelse (31 § i kungörelseutkastet).

Om talan å huvudmännens beslut

62 §.

Paragrafen (80 § i sakkunnigförslaget) saknar motsvarighet i SpL. Där emot återfinnes jämförliga bestämmelser i 138 § nya aktiebolagslagen samt i 115 § i propositionsförslaget till ny banklag.

Bestämmelserna i paragrafen rör icke sådan talan, som enligt förslagets skadeståndsregler kan föras mot huvudmännen eller någon eller några av dem. Beträffande dylik talan finnes icke i förslaget upptagna särskilda regler om att densamma skall väckas i viss ordning eller inom viss tid. Paragrafen avser i stället talan, som riktas mot sparbanken som sådan under påstående att beslut, som fattats å sammanträde med huvudmännen, icke tillkommit i behörig ordning eller eljest strider mot sparbankslagen eller reglementet.

Första momentets första stycke begränsar talerätten till styrelsen, styrelseledamot och huvudman.

Andra stycket i samma moment gör en åtskillnad mellan de olika ogiltighetsgrunder, som kan åberopas till förmån för talan av i paragrafen avsett slag. Åtskillnaden består i att vissa av ogiltighetsgrunderna endast får göras gällande inom en snävt begränsad tid efter beslutets dag. Under denna regel hänföres all klandertalan, som går ut på att föreskrivna formella regler icke iakttagits vid det klandrade beslutets fattande. I fråga om övriga ogiltighetsgrunder — dvs. sådana som innebär att visst beslut står i strid med materiell regel i sparbankslagen eller reglementet — stadgas icke någon tidsfrist för talans väckande. För sist antydda beslut medför alltså ogiltighetsgrunden en ovillkorlig s. k. nullitetsverkan. Beträffande den närmare

gränsdragningen mellan sådana ogiltighetsgrunder, som medför huvudmannabesluts nullitet, och sådana, som endast har till följd att beslutet kan klandras inom viss tid och om så ej sker blir gällande, må hänvisas till lagberedningens uttalanden rörande motsvarande gränsdragning i fråga om bolagsstämmobeslut (SOU 1941: 9 del II s. 557).

Regeln i första momentets tredje stycke är en undantagsbestämmelse i förhållande till andra stycket. Regeln står i samband med vissa stadganden i 86 § 2 mom. i förslaget. Däri föreskrives att registreringsmyndigheten skall vägra registrering bl. a. av beslut, som icke tillkommit i vederbörlig ordning eller strider mot lag eller författning. Det heter vidare i angivet sammanhang att, om annan grund till sådan klandertalan, som avses i 62 § 1 mom. andra stycket, föreligger än att vid huvudmannabeslutet ej rätteligen iakttagits reglerna om särskild röstpluralitet, sagda omständighet dock icke skall utgöra hinder mot registrering, sedan tid för väckande av klandertalan utgått utan att talan väckts. I korrespondens härmed stadgas i förevarande undantagsbestämmelse att huvudmannabeslut, som skall anmälas för registrering men som tillkommit i strid med reglerna om särskild röstpluralitet, är ogiltigt, även om klandertalan ej väckts inom tremånadersfristen enligt första momentets andra stycke. Till undantagsbestämmelsen är emellertid i sin tur ett undantag fogat: har registrering skett med åsidosättande av bestämmelserna i 86 § 2 mom. i förslaget, skall huvudmannabeslutet i fråga anses som giltigt.

Förevarande paragrafs andra moment ger domstol möjlighet att, innan avgörande meddelas i mål angående klander av huvudmannabeslut, låta inhibera verkställigheten av beslutet.

I sakkunnigförslaget hade under detta moment jämväl upptagits stadgande, att domstolen i vissa fall skulle ha att anmäla inhibitionsförordnande till registreringsmyndigheten. Detta stadgande har ej överförs till departementsförslaget utan avses bli intaget i omförmälda kungörelse (se 32 § i kungörelseutkastet). Härutöver har under departementsbehandlingen icke gjorts annan ändring i sakkunnigförslaget än att en mindre komplettering verkställts av lagtexten i 1 mom. tredje stycket, betingad av att jämväl nämnda kungörelse avses komma att innehålla regler om röstpluralitet.

Om likvidation och upplösning

Detta kapitel i förslaget har sin motsvarighet i SpL under samma rubrik.

Gällande rätt m. m. SpL:s regler om likvidation och upplösning återfinnes i 45—56 §§.

Sparbanks upplösning föregås vanligen av likvidation, dvs. ett förfarande, vars syfte är att åstadkomma realisation av sparbankens tillgångar och betalning av dess skulder. När likvidationen avslutats genom att slutredovisning framlagts beträffande densamma, är sparbanken att anse som upplöst (53 § andra stycket SpL). Upplösningen kan också utgöra slutledet av en

konkurs. Detta förutsätter emellertid, att konkursen icke lämnat överskott. I sådant fall anses sparbanken upplöst, när konkursen avslutats (56 § andra stycket SpL). Finnes däremot överskott i konkursen, skall likvidation vidta för att bringa sparbanken att upphöra (56 § första stycket SpL).

De sakkunniga. SpL:s regler i förevarande ämne vore enligt de sakkunnigas mening ganska knapphändiga. Detta framträdde särskilt vid en blick på likvidationsreglerna i vissa moderna lagar på jämförliga rättsområden. Nya aktiebolagslagens bestämmelser om likvidation och upplösning (140—173 §§) hade härvidlag tjänat som förebild för motsvarande regler i senare lagar. Aktiebolagsreglerna hade sålunda i stor utsträckning kopierats både i lagen om försäkringsrörelse (134—165 §§ och 232—261 §§) och i lagen om ekonomiska föreningar (70—95 §§). De hade vidare varit ett direkt mönster för likvidationsreglerna i banklagssakkunnigas förslag till ny banklag (117—145 §§). För de sakkunniga hade det framstått som motiverat att i tillämpliga delar ansluta likvidationsreglerna i förslaget till sparbankslag till motsvarande regler i banklagssakkunnigas förenämnda förslag. Så hade därför skett. Bland de nyheter, som vore en konsekvens härav, kunde särskilt nämnas reglerna angående förordnande av likvidationsrevisor(-er). En nyhet i förhållande till gällande sparbanksregler, vilken ej stode i samband med syftet att efterbilda banklagsförslagets likvidationsregler, utgjorde sakkunnigförslagets bestämmelse om hur likvidationsöverskott skulle användas.

Yttrandena. Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare ifrågasätter, om det vore nödvändigt att beträffande bestämmelserna i förevarande del av förslaget driva detaljregleringen så långt som de sakkunniga gjort. Man kunde fråga sig om de gamla bestämmelserna om likvidation, som blott omfattade ett tiotal paragrafer, i praktiken visat sig otillräckliga och hur ofta de kommit till användning. Därest de gamla bestämmelserna fungerat tillfredsställande och relativt sällan behövt tillämpas, kunde man behålla dem.

Departementschefen. I likhet med de sakkunniga finner jag fog för en komplettering av nuvarande likvidationsregler. Jag har icke någon erinran mot att de regler inom annan lagstiftning, vilka de sakkunniga omnämnt, därvid får i viss utsträckning tjäna som förebild. Samtidigt anser jag det angeläget, att sparbanksreglerna i ämnet icke blir alltför vidlyftiga. I syfte att åstadkomma en mera överskådlig reglering än sakkunnigförslagets har jag verkställt en sovring av bestämmelserna i detta. Ett flertal stadganden har härvid utmönstrats för att i stället inrymmas i den omtalade kungörelsen. De åsyftade stadgandena, vilka i huvudsak kan sägas ha karaktären av ordningsföreskrifter, utgöres närmast av dem som i sakkunnigförslaget upptagits i 84 § tredje stycket (kompletteringsval efter förtidsavgången likvidator; 33 § i kungörelseutkastet), 85 § (anmälningar till registreringsmyndigheten; 34 § i kungörelseutkastet), 88 § (förfarandet vid kallelse till vissa

sammanträden under likvidationsförfarandet; 36 § i kungörelseutkastet), 89 § tredje stycket (viss balansräknings överlämnande till likvidationsrevisorerna; 37 § i kungörelseutkastet), 90 § (som reglerar den situationen att ovisshet föreligger huruvida konkursanledning är för handen; 38 § i kungörelseutkastet), 93 § första stycket (firmateckning under likvidation; 39 § i kungörelseutkastet), 94 § första stycket tredje punkten samt tredje och fjärde styckena (det närmare innehållet i likvidatorernas förvaltningsberättelse m. m.; 40 § i kungörelseutkastet), 94 § femte stycket andra punkten, 95 § andra stycket andra punkten samt 97 § tredje stycket första punkten (likvidatorernas skyldighet att till huvudmannen översända redovisningshandlingar och revisionsberättelser; 42 § i kungörelseutkastet), 98 § första stycket andra ledet och andra stycket (närmare föreskrifter angående anmälan då likvidation avslutats; 43 § första och andra styckena i kungörelseutkastet), 99 § andra punkten (anmälan om fortsättande av likvidation; 43 § tredje stycket i kungörelseutkastet) samt 101 § första och fjärde styckena (konkursdomares och konkursförvaltares skyldighet att verkställa vissa anmälningar angående sparbanks konkurs; 44 § i kungörelseutkastet).

I några hänseenden innebär utformningen av departementsförslaget därjämte en viss koncentration av lagtexten i jämförelse med sakkunnigförslaget. Detta framgår närmare av kommentaren till de särskilda paragraferna. Slutligen skall i detta sammanhang omnämnas att departementsbearbetningen här och var resulterat i smärre textjämkningar, som i allmänhet icke kommer att detaljredovisas i det följande.

63 §.

Förevarande paragraf (82 § i sakkunnigförslaget) anger vilka som har befogenhet att träffa beslut om att sparbank skall träda i likvidation och innehåller därjämte villkoren för huvudmannabeslut om likvidation. Förslaget överensstämmer i det senare hänseendet i huvudsak med 45 § andra och tredje styckena SpL. Enligt förslaget behöver dock icke, såsom enligt gällande rätt, något av de sammanträden, på vilka beslutet fattas, vara års-sammanträde.

64 §.

Paragrafen (83 § i sakkunnigförslaget) innehåller bestämmelser om tillsättande av likvidatorer och påföljden i visst fall av att sådana icke utses. Därjämte anger paragrafen tidpunkten för likvidationens inträdande samt innehåller slutligen en specialregel om huvudmans mandattid.

Första och andra styckena i förslaget motsvarar 46 § SpL.

Tredje stycket upptar den nuvarande regeln i 47 § SpL.

Fjärde stycket har tillagts under departementsbehandlingen. Motsvarande regel finnes i propositionsförslaget till ny banklag (123 § tredje stycket).

I femte stycket stadgas att, om mandattid för huvudman upphör, sedan beslut om likvidation fattats, mandattiden skall anses vara förlängd, till dess likvidationen avslutats. Bestämmelsen medför även, att mandattid, som

skulle ha utgått samma dag som likvidationsbeslutet träffades, blir förlängd på sätt som anges.

65 §.

Paragrafen (84 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 48 § SpL, innehåller bestämmelser om kvalifikationsvillkoren för likvidatorer och om deras mandattid m. m. Bestämmelserna ansluter sig till stadgandena i 125 § i propositionsförslaget till ny banklag. Beträffande första stycket i sparbankslagsförslaget märkes att likvidator skall vara myndig. Detta villkor föreskrives ej i SpL. I tredje stycket möter den nyheten, att tillsynsmyndigheten skall kunna entlediga även likvidator, som utsetts av huvudmännen, och förordna annan i hans ställe.

66 §.

I denna paragraf (86 § i sakkunnigförslaget) återfinnes de nya föreskrifterna om förordnande av en eller flera likvidationsrevisor. Föreskrifterna ansluter sig till motsvarande regler i 128 § i propositionsförslaget till ny banklag.

67 §.

Innehållet i denna paragraf (87 § i sakkunnigförslaget) är i huvudsak detsamma som i 50 § SpL. Utformningen har skett med 129 § i propositionsförslaget till ny banklag som närmaste förebild. Här lämnas föreskrifter om styrelsens skyldighet att avge redovisning för tiden intill dess likvidationen påbörjats, om revisionen av denna redovisning samt om redovisnings- och revisionshandlingarnas framläggande på huvudmannasammanträde.

68 §.

I förevarande paragraf (89 § i sakkunnigförslaget), vars första stycke meddelar i sak samma regel som 51 § första stycket SpL, ges bestämmelser om likvidatorernas skyldighet att söka kallelse på okända borgenärer och att upprätta balansräkning. Paragrafen motsvarar 131 § i propositionsförslaget till ny banklag.

69 §.

De första två styckena av förevarande paragraf (91 och 92 §§ i sakkunnigförslaget) angående likvidatorernas huvuduppgifter samt om deras allmänna rättigheter och skyldigheter har fått sitt innehåll och sin uppställning i nära anslutning till 133 § i banklagsförslaget. Regeln i första stycket om egendomens förvandling i penningar har en viss motsvarighet uti bestämmelsen i 51 § andra stycket SpL, och kravet i förevarande paragrafs andra stycke på samtycke av länsstyrelsens ombud kan jämföras med föreskriften i 51 § tredje stycket SpL angående godkännande från allmänna ombudets sida.

Tredje stycket i förevarande paragraf upptar nuvarande regler i 52 §

SpL. Genom bestämmelserna i fråga fastslås den inbördes förmånsrätten i betalningshänseende mellan garantifondmedel och grundfondmedel. Sakkunnigförslagets särskilda stadganden om förlagskapitalets ställning i detta hänseende har ersatts av ett i första stycket gjort tillägg, som klargör att förlagskapital skall återbetalas, innan fondmedlen återbäres.

Fjärde stycket motsvarar 51 § fjärde stycket SpL och 134 § i banklagsförslaget.

70 §.

I paragrafen (93 § andra stycket i sakkunnigförslaget) meddelas stadganden om ansvarighet vid underlåtenhet att verkställa behörig firmateckning för sparbank i likvidation. Förebild för paragrafen har varit 135 § i banklagsförslaget.

71 §.

Paragrafen (94 § första stycket första och andra punkterna, andra stycket samt femte stycket första punkten i sakkunnigförslaget), som icke har motsvarighet i SpL, stadgar att likvidatorerna skall avge årsredovisning samt lämnar närmare bestämmelser om formerna för denna redovisning. Föreskrifter om årsredovisning har ansetts behövliga även i sparbankslagstiftningen, eftersom jämväl likvidationsförfarande i sparbank kan tänkas kräva anseelig tidrymd. Föreskrifterna är utformade i anslutning till innehållet i 136 § i propositionsförslaget till ny banklag.

72—74 §§.

72 § (95 § första stycket och 96 § i sakkunnigförslaget) avhandlar likvidationsrevisorernas revision av likvidatorernas årsredovisning ävensom huvudmannasammanträde för granskning av samma redovisning. Paragrafen, som saknar motsvarighet i SpL, har utformats efter mönster av 137 och 138 §§ i propositionsförslaget till ny banklag.

73 § (97 § första och andra styckena samt 98 § första stycket första ledet i sakkunnigförslaget), som motsvarar 53 § SpL samt 141 och 142 §§ i propositionsförslaget till ny banklag, ger bestämmelser om likvidatorernas slutredovisning, om revisionen av denna samt om redovisnings- och revisionshandlingarnas framläggande på huvudmannasammanträde.

74 § (99 § första punkten i sakkunnigförslaget) saknar motsvarighet i SpL. I paragrafen har intagits bestämmelser om likvidationens fortsättande, då ny tillgång yppas eller eljest behov av likvidationsåtgärd uppkommer. Förebild för bestämmelsen har varit 143 § första stycket i propositionsförslaget till ny banklag.

75 §.

Paragrafen (100 § i sakkunnigförslaget) motsvarar 54 § SpL. Den reglerar dispositionen av eventuellt överskott efter likvidation.

Gällande rätt. Sagda lagrum i SpL stadgar generellt, att överskott skall, på sätt huvudmännen äger bestämma, användas för allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag. Huvudmännens beslut i frågan skall underställas länsstyrelsens prövning. Länsstyrelsen skall tillse, att överskottet användes i överensstämmelse med fastställt beslut.

De sakkunniga. De sakkunniga anmärker, att genom gällande bestämmelser överskotten från upplösta sparbanker kunde splittras på allehanda sociala verksamhetsgrenar. Enligt de sakkunnigas uppfattning vore det riktigt, att den ekonomiska behållningen av sparbanks verksamhet i sparandets tjänst skulle efter sparbankens upplösning användas till sparbanksväsendets gemensamma bästa. De sakkunniga har därför föreslagit, att kapitalbehållningen skall tillfalla sparbankernas säkerhetskassa. Genom denna föreskrift skulle — anför de sakkunniga — behållningen komma att stärka grundvalarna för sparbanksväsendet och på så sätt bidra till gynnsamma villkor för sparandet. Kapitalet i fråga finge med andra ord fullfölja sin ursprungliga funktion, oaktat den enskilda sparbanken upphört att finnas till.

Sakkunnigförslagets regel om att överskott skall tillfalla sparbankernas säkerhetskassa är emellertid ej kategorisk. Har nämligen avtal träffats om sammanslagning av sparbanken med annan sparbank, skall överskottet gå till sistnämnda sparbank. I detta avseende hänvisar de sakkunniga dels till vad de anført i den allmänna motiveringen till sakkunnigförslagets regler om sammanslagning och dels till 106 § i sakkunnigförslaget med därtill hörande kommentar.

Yttrandena. *Fullmäktige i riksbanken* anser, att nuvarande föreskrift om användningen av överskott vid likvidation borde bibehållas. I händelse fullmäktiges förslag om tillsynens förläggande till ett sparbankernas eget tillsynsorgan genomfördes, syntes dock skäl kunna anföras för att en viss del av överskottet avsattes till säkerhetskassan, exempelvis 25 procent, givetvis med rätt för huvudmännen att bestämma ett högre procenttal. Skulle däremot såsom de sakkunniga föreslagit den statliga inspektionen bibehållas, syntes inga som helst skäl finnas för en tvångsföreskrift av den föreslagna innebörden.

Länsstyrelsen i Stockholms län yttrar, att vissa skäl otvivelaktigt kunde anföras för förslaget, att överskott skulle överlämnas till säkerhetskassan. Med hänsyn till sparbankernas lokala karaktär och starka förankring i vederbörande bygder förefölle det dock tveksamt, om en dylik behållning i sin helhet borde undandras orten för att tillföras en central kassa. Mera rimligt syntes vara att en icke obetydlig del av dessa medel användes för allmännyttigt och välgörande ändamål inom det gamla verksamhetsområdet.

Svenska jordbrukskreditkassan finner det olämpligt, att säkerhetskassans kapitalbildning stärkes i den föreslagna formen.

Departementschefen. I princip ansluter jag mig till de sakkunnigas tankegång, att ifrågavarande överskottskapitals uppgång i säkerhetskassan skulle stå i god överensstämmelse med de syften, kapitalet tjänat under den tid sparbankens verksamhet pågått. Säkerhetskassans medel skall nämligen enligt i lag givna föreskrifter begagnas till bistånd åt sparbank, som kommit i solvenssvårigheter, och vidare till gottgörelse åt insättare i sparbank, som trätt i likvidation eller försatts i konkurs. I sin mån främjar följaktligen också säkerhetskassans kapital målsättningen för själva sparbanksverksamheten, dvs. att skapa gynnsamma villkor för sparandet. Emellertid måste det medges, att även intresset av att tillåta överskottsmedlens användande till gagn för den bygd, vari sparbanken verkat och från vilken medlen därför ytterst kan sägas härröra, gör sig starkt gällande. Jag förordar därför en lösning, som tillmäter likvärdigt avseende åt nu anförda båda synpunkter. Denna innebär, att hälften av överskottet skall gå till säkerhetskassan och hälften disponeras på sätt nuvarande regel föreskriver. Departementsförslaget har utformats i enlighet härmed.

Beträffande paragrafens andra stycke har jag ej funnit skäl föreslå avvikelse från sakkunnigförslaget.

76 §.

Förevarande paragraf (101 § andra och tredje styckena samt 102 § i sakkunnigförslaget) innehåller bestämmelser om sparbanks konkurs.

Reglerna i första stycket motsvaras av gällande bestämmelser i 55 § SpL. I andra stycket, som ej har någon parallellbestämmelse i SpL, fastställs den turordning, enligt vilken bevis om tillskott till garantifond ävensom till grundfond, som skall återbäras, berättigar till utdelning i konkurs.

Beträffande den rätt till utdelning, som skall vara förenad med förlagsbevis, använder departementsförslaget en formulering, som avviker från sakkunnigförslagets men dock klargör, att dylikt bevis medför rätt till utdelning före fondbevis.

Tredje och fjärde styckena i paragrafen motsvarar 56 § SpL samt 145 § i propositionsförslaget till ny banklag.

77 §.

Paragrafen (103 § i sakkunnigförslaget) med dess stadganden om talan mot likvidator och likvidationsrevisor saknar motsvarighet i SpL. Stadgandena överensstämmer i tillämpliga delar med innehållet i 171 § nya aktiebolagslagen. Sistnämnda lagrum skall enligt 146 § i propositionsförslaget till ny banklag bli tillämpligt jämväl för talan mot likvidator och likvidationsrevisor i affärsbank.

I händelse talan av nu ifrågavarande slag icke beslutats senast vid det sista huvudmannasammanträdet under likvidationen, lär förutsättningar för att huvudmännen skall kunna träffa dylikt beslut icke längre förefinnas. För sådant fall äger emellertid länsstyrelsen på grund av regeln i 81 § första stycket fjärde punkten i förslaget fatta beslut om talans väckande.

Om fusion m. m.

Bestämmelserna i förevarande kapitel, upptagande 78 och 79 §§ (104—106 §§ i sakkunnigförslaget), har blott delvis motsvarigheter i SpL.

Gällande rätt. SpL förhindrar icke, att sparbank uppgår i annan sparbank, men underlättar å andra sidan icke medelst särskilda tekniska regler genomförandet av sammanslagningar. Följden härav är att sammanslagningar hittills kunnat verkställas endast med anlitande av allmänna civilrättsliga och sparbanksrättsliga regler om överlåtelse, skuldövertagande och likvidation. Gången av ett sammanslagningsförfarande har alltså i regel varit, att en sparbank övertagit en annan sparbanks tillgångar och samtidigt iklätt sig ansvarighet för dess skulder, varefter den överlåtande sparbanken trätt i likvidation.

I 45 § andra och tredje styckena SpL anges de formella villkoren för att beslut om sparbanks överlåtelse å annan sparbank eller å affärsbank skall vara giltigt. Andra stycket stadgar sålunda bl. a., att beslutet ej är giltigt, med mindre samtliga huvudmän förenat sig därom eller beslutet fattats å två på varandra följande sammanträden med huvudmännen, därav minst ett årssammanträde, samt å det sammanträde, som hållits sist, biträts av minst fyra femtedelar av de röstande, därvid dessa tillika skall ha utgjort minst tre fjärdedelar av samtliga huvudmän. I tredje stycket erinras om att ytterligare villkor för giltigt beslut kan finnas i sparbanks reglemente.

De sakkunniga. Enligt de sakkunniga tedde sig sammanslagningar i rationaliseringssyfte för närvarande direkt önskvärda vad gällde vissa distrikt med större antal sparbanker. Emellertid hade icke minst den omständigheten, att likvidation vore ett obligatoriskt led i det nuvarande sammanslagningsförfarandet, kommit detta att framstå som otillfredsställande. I viss mån hade kravet på likvidation till och med orsakat, att välmotiverade sammanslagningar icke alls kommit till stånd. Orsaken härtill hade då närmare bestämt varit, att ledningen i den sparbank, som tänkts skola uppgå i annan, av känslomässiga skäl ryggat tillbaka inför åtgärden att låta sin sparbank träda i likvidation. En annan olägenhet av likvidation såsom ett moment i sammanslagningsproceduren hade varit förbunden med det kategoriska stadgandet i 54 § SpL, att överskott i likvidation skulle på sätt huvudmännen bestämde, användas för allmännyttigt eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skulle tillgodoses genom skattebidrag. I förarbetena till stadgandet hade visserligen uttalats att överskottets överlåtande på annan sparbank finge anses falla inom ramen för den i stadgandet föreskrivna användningen av överskottet (se 1920 års sparbankssakkunnigas huvudbet., s. 110). Möjligheten att överlåta likvidationsöverskott å annan sparbank hade genom 1937 års lagändringar kommit att

avspeglas i SpL (25 § tredje stycket). Det finnes dock icke någon garanti för att denna möjlighet utnyttjades i sammanslagningsfallen. Även i dessa stode det huvudmännen fritt att anslå överskottet till annat allmännyttigt eller till välgörande ändamål. Skulle så ske, bleve konsekvensen, att den genom sammanslagningen bildade sparbanken ginge miste om det stundom betydande rörelsekapital, vilket likvidationsöverskottet kunde utgöra. Efter som den nya sparbanken hade övertagit betalningsansvaret för insättarbehållningen i den överlåtna sparbanken, finge det enligt de sakkunnigas uppfattning anses oriktigt, att reserver, som skapats till insättarnas säkerhet, skulle undandras samma insättare.

Sist berörda olägenhet kunde elimineras genom en tvingande regel om att, där sparbank efter likvidation skulle uppgå i annan sparbank, eventuellt likvidationsöverskott skulle tillfalla den övertagande sparbanken, anför de sakkunniga. En sådan regel har också, som förut omnämnts, upptagits i sakkunnigförslaget (jfr 100 § andra stycket i sakkunnigförslaget). Även med en bestämmelse av dylik innebörd kvarstode emellertid enligt de sakkunnigas mening nackdelen med att sammanslagningen för den överlåtande sparbankens del måste innefatta likvidation. Likvidationsmomentet gjorde för övrigt med nödvändighet sammanslagningen vidlyftig och tidskrävande. Med hänsyn härtill förordade de sakkunniga regler om sammanslagning utan likvidation, s. k. fusion. Fusionsinstitutet skulle enligt sakkunnigförslaget stå till förfogande endast för sammanslagning mellan två eller flera sparbanker. Den närmaste förebilden för fusionsreglerna hade varit motsvarande bestämmelser i nya aktiebolagslagen. Fusionsregler återfunnes också i lagen om ekonomiska föreningar. Däremot lämnade varken gällande banklag, propositionsförslaget till ny banklag eller lagen om försäkringsrörelse stadganden om fusion i begreppets trängre innebörd.

Sakkunnigförslagets fusionsregler innefattar emellertid framför allt den olikheten i jämförelse med aktiebolagslagens motsvarande regler, att fusionsavtal mellan aktiebolag ej får verkställas utan vederbörande domstols tillstånd, medan fusionsavtal mellan sparbanker i stället skulle kräva godkännande från tillsynsmyndigheten. Härom anföres närmare i sakkunnigbetänkandet:

Domstolens befattning med aktiebolagsfusionerna åsyftar att hindra, att tredje mans intresse lider skada genom sammanslagningsåtgärden. Vid ansökan om domstolens tillstånd att bringa aktiebolagsfusion till verkställighet skall fogas bland annat förteckning över det överlåtande bolagets kända borgenärer. Domstolen har därefter att utfärda kallelse å sagda bolags borgenärer, både kända och okända, med föreläggande för den, som vill göra förbehåll om rätt till betalning av bolaget för sin fordran, att före viss tid göra anmälan därom hos rätten. Kallelsen skall offentliggöras på särskilt föreskrivet sätt. Styrkes inför domstolen, att de borgenärer, vilka anmält förbehåll av angivet slag, blivit till fullo förnöjda för sina fordringar eller att säkerhet, som av domstolen godkännes, ställts för fordringarna, skall domstolen lämna tillstånd till fusionens verkställande.

Det torde vara uppenbart, att en liknande undersökning av huruvida insättarna och andra fordringsägare i sparbank åtnöjas med att sparbanken

genom fusion uppgår i annan sparbank icke kan anses vara praktiskt genomförbar. Det lär också kunna hävdas, att sparbanks borgenärer i allmänhet skulle ha vissa svårigheter att kunna avgöra, huruvida de borde godkänna fusionen. Båda dessa omständigheter synas tala för att det bör läggas på tillsynsmyndigheten att såsom ställföreträdare för insättarna och övriga borgenärer undersöka, huruvida dessas intressen äventyras genom fusionen. Som argument för att det icke lär vara nödvändigt att inhämta insättarnas egen mening angående fusionen skulle för övrigt kunna andragas, att själva fusionsbeslutet fattats av insättarnas egna representanter, d. v. s. huvudmännen. De sakkunniga ha på grund av skäl som här anförts funnit sig kunna förorda, att de funktioner, som vid fusion mellan aktiebolag tilldelats omförmälda domstolsförfarande, för sparbanksfusionens vidkommande anförtras åt tillsynsmyndigheten. Denna bör emellertid vid sin tillståndsprövning beakta fusionens verkningar jämväl för borgenärerna i den övertagande sparbanken. I 104 § tredje momentet andra stycket stadgas i enlighet härmed att prövningen skall grundas på ett bedömande av huruvida fusionen kan anses vara förenlig med deras intressen, som äro insättare i eller eljest ha fordringar på de av fusionen berörda sparbankerna. Tillsynsmyndigheten skall dessutom bedöma, huruvida fusionen framstår som lämplig ur allmän synpunkt. Härmed avses exempelvis överväganden, huruvida fusionen är till fördel eller nackdel för sparbanksväsendet som sådant eller för den bygd, vari de berörda sparbankerna verka. Vid aktiebolagsfusion förekommer icke någon motsvarande lämplighetsprövning.

Vid sidan av fusionsreglerna bibehåller sakkunnigförslaget möjligheten till sammanslagning via likvidation. Detta sammanslagningsförfarande regleras i sakkunnigförslaget av i stort sett samma föreskrifter som i SpL. En betydelsefull skillnad är dock att sakkunnigförslaget kräver tillsynsmyndighetens tillstånd till själva sammanslagningens genomförande. De sist berörda sammanslagningsreglerna i sakkunnigförslaget avser för övrigt, förutom sammanslagning mellan två eller flera sparbanker, sammanslagning mellan sparbank och annan penninginrättning över huvud taget.

Yttrandena. De föreslagna bestämmelserna om fusion säger sig *svenska sparbanksföreningen* och *svenska bankmannaförbundet* hälsa med tillfredsställelse.

Skånes handelskammare anmärker, att en sammanslagning av de minsta sparbankerna i något större enheter i många fall syntes oundviklig med hänsyn till de ständigt ökade omkostnaderna.

Också *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* förklarar uttryckligen, att de föreslagna reglerna om fusion vore av positivt intresse.

Svenska sparbanksföreningen berör ett speciellt spörsmål på detta område. Föreningen anför:

Vid granskningen av hithörande bestämmelser har Sparbanksföreningen funnit, att det skulle i hög grad underlätta ofta önskvärd sammanslagning av sparbanker, om det vore möjligt att för det säkerligen vanliga fall, att den övertagande sparbanken avser att fortsätta den överlåtande sparbankens rörelse vid avdelningskontor, bevara den överlåtande sparbankens

firma och låta den övertagande sparbanken använda denna för rörelsen vid avdelningskontoret med ett tillägg, som anger ställningen av avdelningskontor till den övertagande sparbanken. I många länder bibehålles vid sammanslagning obligatoriskt den gamla firman för att bevara den överlåtande sparbankens traditioner och dess förbindelser med insättare och låntagare.

Till sitt remissyttrande har sparbanksföreningen fogat ett av juris professor Håkan Nial avgivet utlåtande med förslag i nu avhandlade fråga. Av innehållet i utlåtandet skall här återges följande:

En fusion medför enligt de föreslagna bestämmelserna att den överlåtande sparbanken upphör och att dess tillgångar och skulder övergå till den övertagande banken. Den överlåtande sparbankens firma utslöcknar därmed. Om dess rörelse fortsättes eventuellt vid ett avdelningskontor under den övertagande sparbanken förutsätter förslaget tydligen att denna rörelse drives under den övertagande bankens vanliga firma.

En sparbank saknar den möjlighet som t. ex. ett vanligt aktiebolag har att övertaga aktierna i ett annat aktiebolag och driva dettas rörelse såsom filial med bibehållande av dess juridiska karaktär av aktiebolag med sin gamla firma.

Möjlighet att »rädda» den överlåtande sparbankens firma föreligger naturligtvis på det sättet att den övertagande bankens firma kan ändras genom att däri infogas även namnet på den överlåtande sparbanken. Om sparbanken A genom fusion i sig upptar sparbanken B kan alltså A:s firmanamn ändras till »A och B sparbank». Detta är emellertid icke i alla fall en ändamålsenlig lösning, t. ex. icke när flera sparbanker fusionera och man önskar bibehålla flera av de överlåtande sparbankernas firmanamn.

Det anses nu föreligga betydande och sakligt välmotiverade intressen av att kunna efter fusion bibehålla den överlåtande sparbankens firma. En sparbank är ju till sin natur starkt anknuten till den ort där dess verksamhet bedrivs. Sparbanken kommer därför ofta att omfattas med sådant intresse inom orten att även en av rationaliseringshänsyn starkt motiverad sammanslagning med annan sparbank ofta möter starkt motstånd på orten. Detta motstånd torde ofta kunna avdämpas om den överlåtande banken efter fusionen skulle kunna fortbestå i form av ett avdelningskontor till den övertagande banken med bibehållande av det gamla namnet och med en kanske relativt självständig förvaltning. Även av hänsyn till goodwillvärdet kan det vara önskvärt att bevara den överlåtande sparbankens firma i någon form.

Under alla omständigheter är det klart att om den överlåtande bankens rörelse av den övertagande banken fortsättes vid ett avdelningskontor, så måste rörelsen drivas under den övertagande bankens firma. Avdelningskontoret är icke ett särskilt rättssubjekt. Dess tillgångar och förbindelser äro själva sparbankens tillgångar och förbindelser, och de som träda i affärsförbindelse med sparbanken genom avdelningskontoret måste veta att det är sparbanken, icke avdelningskontoret, som blir juridiskt berättigad och förpliktad genom avdelningskontorets transaktioner. Vad som kan sättas i fråga är endast huruvida icke rörelser vid avdelningskontoret kunde drivas under sparbankens firma *med ett tillägg*, vari ingår namnet på den överlåtande sparbanken med tydligt angivande av att denna nu är avdelningskontor till den övertagande sparbanken.

I vilken utsträckning en sådan firmabenämning utan stöd av särskild lagföreskrift kan anses lagenlig och eljest förenlig med de krav som kunna ställas på en sparbank är emellertid tveksamt. I förslaget 55 § upptages

den regeln (som har sin motsvarighet i annan associationslagstiftning), att skriftlig handling som utfärdats för sparbank, bör undertecknas med dess firma. Förslaget har säkerligen lika litet som när det gäller annan associationslagstiftning förutsett annat än att den vanliga firman skall användas även i rörelse som bedrivs av filialer. Även om detta icke kan anses betyda att möjligheten att använda firmanamnet med tillägg av nyss angivet slag är utesluten, skulle — om de praktiska behoven framkallade försök till användning av dylika tillägg till firmanamnet — en besvärande osäkerhet beträffande rättsenligheten eller lämpligheten därav kunna uppkomma. Vidare är att märka att dylika firmabeteckningar icke utan särskild lagbestämmelse kunna inregistreras och erhålla det firmaskydd som tillkommer inregistrerad firma. Det vore därför tänkbart att nygrundad sparbank i sin firma upptoge en fusionerad sparbanks namn, trots att det på ovan angivet sätt begagnades av den övertagande sparbanken. Härav kunde tvister och andra olägenheter uppstå.

Om de praktiska behoven skola tillgodoses erfordras därför uttrycklig lagbestämmelse, innebärande att den överlåtande sparbankens firma får av den övertagande banken användas på det sättet att namnet lägges till den övertagande sparbankens firma med angivande av att det gäller avdelningskontor till sistnämnda sparbank. Denna firmabenämning skulle då få karaktären av en *särskild firma* vid sidan av sparbankens egentliga firma. Denna särskilda firma skulle inregistreras i sparbanksregistret och därmed bli skyddad såsom registrerad firma. Ehuru ett dylikt system med mer än en firma för ett rättssubjekt skulle bli en nyhet i vår firmarätt, synes det icke behöva väcka betänkligheter. Den särskilda firman skulle tydligt angiva att det blott är fråga om ett avdelningskontor till sparbanken, och någon risk för vilseledande av allmänheten synes därför icke föreligga. Sparbanksregistret och utfärdade registreringsbevis rörande firman skulle också ge full upplysning om förhållandet. För övrigt är det med hänsyn till sparbankernas struktur och verksamhet svårt att föreställa sig, att någon skulle kunna komma till skada genom att tro avdelningskontoret vara ett självständigt rättssubjekt.

Här nedan skisseras en lagbestämmelse som skulle möjliggöra särskild firma på sätt ovan angivits. Denna bestämmelse torde böra införas efter 105 § i förslaget, och den betecknas här som 105 a §.

»105 a §.

Skall efter fusion enligt 104 eller 105 § den övertagande sparbanken vid avdelningskontor fortsätta den överlåtande sparbankens rörelse, må, om i fusionsavtalet finnes bestämmelse därom, såvitt angår ärenden som handläggas eller förmedlas av avdelningskontoret, i firman upptagas den överlåtande sparbankens firma med tillägg som utmärker ställningen av avdelningskontor till den övertagande sparbanken. Firman med detta tillägg utgör sparbankens särskilda firma, under vilken dess rörelse vid avdelningskontoret drives.

Ingår i fusionsavtalet bestämmelse som nu sagts, skall vid ansökningsen om tillsynsmyndighetens tillstånd att bringa fusionsavtalet till verkställighet fogas bestyrkt avskrift av protokoll, utvisande att beslut om ändringen av reglementet i avseende å den övertagande bankens firma fattats enligt 80 §. Tillståndet skall innefatta stadfästelse av reglementsändringen. Anmälningen för registrering av tillsynsmyndighetens beslut om tillstånd skall innefatta anmälan för registrering av reglementsändringen. Registrering av tillståndet må ej ske med mindre reglementsändringen samtidigt registreras.»

Särskild firma av ifrågavarande slag bör få förekomma endast om intresset av firmanamnets bibehållande i här ovan angiven form kommit till uttryck i själva fusionsavtalet. Har så skett bör å andra sidan fusionens genomförande vara beroende av att den särskilda firman kommer till stånd, så att det föreliggande intresset därav verkligen blir tillgodosett.

Juridiskt blir det namn under vilket rörelsen vid avdelningskontoret sålunda bedrives en särskild firma vid sidan av sparbankens egentliga firma. Firmaskydd enligt 126 § i förslaget kommer att föreligga även för denna särskilda firma.

Enligt den skisserade lagtexten skall den särskilda firman användas såvitt angår ärenden som handläggas eller förmedlas av avdelningskontoret. Någon noggrannare bestämning av de fall då den särskilda firman må användas synes icke erforderlig. Det inverkar naturligtvis icke på en rättshandlingens giltighet om sparbankens vanliga firma använts trots att fråga är om en rättshandling som handlagts av avdelningskontoret. Att omvänt den särskilda firman skulle komma att användas för rättshandlingar som alls icke handlagts eller förmedlats av avdelningskontoret torde i regel icke behöva befaras; men även om så undantagsvis skulle ske, blir firmateckningen uppenbarligen giltig, om den verkställts av behöriga personer.

Det har här förutsatts att begagnandet av särskild firma icke inverkar på behörigheten att teckna firma för sparbanken. Sparbankens firmatecknare skulle sålunda vara behöriga att teckna såväl sparbankens vanliga firma som den särskilda firman. Det vore tänkbart att införa bestämmelser som innebure att olika personer kunde bli firmatecknare såvitt anginge sparbankens vanliga firma och såvitt anginge den särskilda firman. Detta synes emellertid icke vara tillrådligt, då därigenom för tredje man överblicken över vem som i det särskilda fallet är behörig firmatecknare skulle försvåras. En annan sak är att man internt inom sparbanken givetvis kan uppdraga åt vissa firmatecknare, placerade vid avdelningskontoret, att teckna den särskilda firman och endast denna. — — — — —

Sparbanksföreningen instämmer i vad som anföres i utlåtandet samt hemställer, att regler av det innehåll, som föreslagits däri, får inflyta i den nya sparbankslagen.

Departementschefen. Det mycket stora antalet sparbanker i vissa landsändar — det mest slående exemplet är de 78 sparbankerna i Kristianstads län — synes ge belägg för att vissa sparbankssammanslagningar skulle vara till fördel ur rationaliseringssynpunkt. Denna mening synes ha förespråkare också på sparbankshåll. Som de sakkunniga påpekat anvisar emellertid gällande lagstiftning icke något smidigt tillvägagångssätt för genomförandet av sammanslagningar. Bl. a. är det med nuvarande regler ofrånkomligt, att sparbank, som skall uppgå i annan sparbank, träder i likvidation. De sakkunniga har belyst, hur icke minst detta nödtvång varit ägnat att hämma koncentrationssträvandena inom sparbanksväsendet. För de sakkunniga har det därför framstått som angeläget att finna en sammanslagningsmetod, som icke inbegriper likvidation. Härigenom skulle också vinnas att sammanslagningsproceduren icke behövde bli så tidsödande. Den lösning, de rekommenderat — ett fusionsinstitut efter nya aktiebolagslagens modell — har under remissbehandlingen hälsats med tillfredsställelse bl. a. av svenska

sparbanksföreningen. Även enligt min egen uppfattning synes sakkunnigförslagets fusionsregler ur skilda synpunkter representera en acceptabel framkomstväg. Reglerna befriar sålunda från hittillsvarande vidlyftighet i förfarandet utan att de fördenskull efterger skyddet för de intressen, som närmast beröres i en sammanslagningssituation. Jag har därför ingen erinran mot att sakkunnigförslagets regelsystem på detta område vinner tillämpning vid sparbanksammanslagningarna.

Som redan påvisats skiljer sig sakkunnigförslagets fusionsregler från aktiebolagslagens främst i det avseendet, att tillsynsmyndigheten skall i fråga om fusionsavtal mellan sparbanker verkställa den tillståndsprövning, som vid aktiebolagsfusionerna handhas av domstol. Jag instämmer i att denna avvikelse från aktiebolagsreglerna är motiverad av de speciella förhållandena, som är för handen vid en sammanslagning mellan sparbanker. På denna punkt torde emellertid visst förtydligande av de sakkunnigas lagtext påfordras av att deras förslag om tillsynens koncentrerande till en central, fackmässig myndighet icke kunnat godtas. Med utgångspunkt från att beslutanderätten i tillsynsärendena också i fortsättningen skall i huvudsak tillhöra länsstyrelserna synes det ej finnas anledning till annat än att dessa anföretros jämväl den här ifrågavarande tillståndsprövningen. För den händelse de sparbanker, som skall sammanslås, lyder under skilda länsstyrelser, inställer sig därvid spørsmålet, huruvida prövningen bör läggas på den länsstyrelse, som har tillsynen över den s. k. överlåtande sparbanken, eller på den länsstyrelse, som är tillsynsmyndighet för den s. k. övertagande sparbanken. Eftersom de överväganden, prövningen skall innefatta, i första hand tar sikte på sammanslagningens verkningar för intressenterna i den överlåtande sparbanken, anser jag, att avgörandet i tillståndsärendet bör tillkomma förstnämnda länsstyrelse. Också den länsstyrelse, som är tillsynsmyndighet för den övertagande sparbanken, bör dock rimligen ange sin ståndpunkt till sammanslagningen. Detta önskemål sammanhänger närmast med att — som de sakkunniga uttalat — tillståndsprövningen bör beakta fusionens konsekvenser även för borgenärerna i den övertagande sparbanken. Vidare bör hithörande ärenden icke i något fall avgöras utan att yttrande i saken lämnats av det fackmässiga tillsynsorganet, dvs. sparbanksinspektionen. Med hänsyn till det anförda har i departementsförslagets lagtext upptagits uttryckligt krav på att tillstånd till fusion skall lämnas först då de här avsedda båda yttrandena föreligger.

Jag har ingenting emot att sparbankslagstiftningen vid sidan av fusionsinstitutet bereder möjlighet till sammanslagning av sparbanker i den form, som hittills stått till buds, alltså via ett likvidationsförfarande för den överlåtande sparbankens del. Bestämmelser om sammanslagning på denna väg är för övrigt nödvändiga för den situationen, att sparbank skall uppgå i penninginrättning av annan typ, eftersom fusionsreglerna endast har syftning på sammanslagning mellan sparbanker. Sakkunnigförslagets stadganden om sammanslagning på annat sätt än genom fusion har följaktligen också de upptagits i departementsförslaget. Därvid har till förtydligande av

vilken myndighet som skall ombesörja tillståndsprövningen vidtagits samma textjämkning som i fusionsbestämmelserna, varjämte uppställts obligatorisk fordran på yttrande från sparbanksinspektionen samt — där fråga är om sammanslagning mellan sparbanker i olika län — från den länsstyrelse, som har tillsyn över den övertagande sparbanken.

Sakkunnigförslagets kapitel om sammanslagning innehåller, förutom de allmänna reglerna om fusion (104 §) och nyssnämnda bestämmelser om sammanslagning på annat sätt än genom fusion (106 §), en särskild paragraf med föreskrifter om fusion för det speciella fallet, att sparbank, som genom fusionsavtal avser att uppgå i annan sparbank, redan trätt i likvidation (105 §). Paragrafen är en efterbildning av ett lagrum i aktiebolagslagens avsnitt om fusion. Enligt min åsikt synes emellertid den situation, paragrafen åsyftar, åtminstone icke för sparbanksväsendets del uppvisa sådana särdrag, att de allmänna fusionsreglerna icke skulle kunna tillämpas. Specialregeln i fråga torde alltså kunna undvaras och har därför icke överförts till departementsförslaget.

Ej heller är jag beredd att medverka till att den nya sparbankslagen får inrymma särskilda firmaregler av den art, svenska sparbanksföreningen uttalat sig för. Dessa skulle, som närmare utvisas av det i spørgsmålet åberopade utlåtandet, gå ut på att sparbank, som genom fusion övertagit annan sparbanks rörelse och fortsatte denna rörelse vid avdelningskontor, finge möjlighet att använda en firmabeteckning, vari den övertagna sparbankens firmanamn inginge. Vad som i främsta rummet dikterat min tvekan inför dylika regler, vilka skulle innebära en fullständig nyhet inom svensk firmalagstiftning, är den icke alldeles obefintliga risken för att dessa i vissa lägen skulle skapa rättslig osäkerhet. Att farhågor för sådana konsekvenser icke är i och för sig oberättigade framgår i viss mån av att det befunnits vara anledning att i omnämnda utlåtande beröra några av de frågeställningar, jag här avser. Vad därvid anförts rörande de spørgsmål om rättshandlings giltighet, vilka väckes av förevarande specialregler, har icke varit ägnat att helt undanröja min betänksamhet mot reglerna.

Slutligen skall redan i detta sammanhang anmärkas att en del av innehållet i sakkunnigförslagets paragraf med de allmänna fusionsreglerna ansetts kunna upptas i den omtalade kungörelsen. Nu åsyftade avsnitt, vilka därför överförts till kungörelseutkastet, utgöres dels av föreskrifterna angående de handlingar som före fusionsbeslutets träffande i den överlåtande sparbanken skall hållas tillgängliga därstädes (104 § 1 mom. andra—fjärde styckena; 45 § första—tredje styckena i kungörelseutkastet), dels av vissa bestämmelser om anmälningar under fusionsförfarandet (104 § 2 mom. tredje stycket första och andra punkterna ävensom 3 mom. tredje och fjärde styckena samt fjärde stycket första och andra punkterna; 45 § fjärde—sjunde styckena i kungörelseutkastet).

Några detaljkommentarer lämnas i anslutning till de skilda paragraferna.

78 §.

Paragrafen (104 § i sakkunnigförslaget) innehåller som nämnts de föreslagna bestämmelserna om fusion.

I paragrafens 1 mom. fastslås att fusionsavtalet kräver särskilt tillstånd av länsstyrelse. 3 mom. lämnar närmare regler om tillståndsprövningens handhavande och om riktlinjerna för provningen m. m.

2 mom. meddelar regler om de formella förutsättningarna för att beslut om fusion, vilket träffats av huvudmännen i den överlåtande sparbanken, skall vara giltigt. Reglerna motsvarar alltså dem, som i SpL lämnas i andra och tredje styckena av 45 §. Förslaget har emellertid en mindre sträng pluralitetsbestämmelse än den i 45 § andra stycket SpL stadgade. Sålunda föreslås att fusionsbeslut skall vara giltigt — förutom då det biträdes av samtliga huvudmän — när det fattats å två på varandra följande sammanträden och å det sammanträde, som hållits sist, biträts av minst två tredjedelar av de vid sammanträdet närvarande huvudmännen. Som synes överensstämmer denna pluralitetsregel med den som enligt 61 § i förslaget skall iakttagas vid huvudmannabeslut angående ändring av reglementet.

Tidsfristerna i paragrafens 3 mom. betingas av det angelägna i att fusionsavtal genomföres utan dröjsmål.

Tredje stycket i 3 mom. anger, att rättsverkningarna av fusionen inträder vid den tidpunkt, då lagakraftvunnet beslut om tillstånd till fusionen anmälts för registrering.

79 §.

Paragrafen (106 § i sakkunnigförslaget) har viss motsvarighet i 45 § andra och tredje styckena SpL. De i sistnämnda paragraf gällande röstövertviktsbestämmelserna har överförts till förslaget. Villkoret, att minst ett av de två huvudmannasammanträden, om vilka är fråga, skall vara årssammanträde, har dock slopats.

Tillståndsprövningen enligt andra stycket bör grundas på ett bedömande, motsvarande det som uttryckligen föreskrivits i 78 § 3 mom. andra stycket i förslaget. Att tillståndsprövning icke stadgas beträffande sparbanks överlåtande å affärsbank sammanhänger med att enligt 254 a § banklagen liksom enligt 190 § i propositionsförslaget till ny banklag för dylik sammanslagning affärsbanken har att inhämta Kungl. Maj:ts tillstånd.

Här skall slutligen anmärkas, att överskott från likviderad sparbank, naturligt nog, icke kan tillföras annan penninginrättnings fonder, förrän likvidationen avslutats och det därmed blivit klarlagt, till vilket belopp överskottet uppgår. Med hänsyn härtill skulle enligt de allmänna reglerna i 27 § i förslaget förutsättningen för sammanslagning av sparbanker i samband med likvidation vara, att den övertagande sparbanken ägde så stora fonder, att dessa även kunde, intill dess likvidationen avslutats, täcka den inlåning, som överflyttas från den likviderade sparbanken. Till förebyggande av att sammanslagning av sparbanker med anlitande av sammanslagningsmetoden i förevarande paragraf skulle omöjliggöras genom att nyss angiv-

na förutsättning brister, upptar 27 § fjärde stycket i förslaget samma regel, som meddelas i 25 § tredje stycket SpL. Regeln innebär, att sparbank, som på grund av avtal enligt förevarande paragraf skall uppbära blivande överskott vid annan sparbanks likvidation, vid bestämmandet av inlåningens omfattning under tiden för likvidationen äger ta överskottet i beräkning intill belopp och på villkor, som sparbanksinspektionen bestämmer.

Om tillsyn

Motsvarighet till bestämmelserna i denna avdelning, 80—85 §§, finnes i stadgandena i 57—63 §§ under SpL:s kapitel med samma rubrik.

Beträffande tillsynsreglerna i stort må hänvisas till det särskilda kapitlet om tillsynen. Såsom där angivits bibehåller departementsförslaget i huvudsak SpL:s regler om tillsynen. Av bestämmelserna i SpL har emellertid några ansetts kunna få sin plats i den kungörelse, som skulle komplettera den nya sparbankslagen. Sålunda har till departementsförslaget till själva lagen icke överförts föreskrifterna om hinder för ledamot av sparbanksinspektionen att delta i styrelsen av eller vara anställd vid sparbank (60 a § tredje stycket SpL; jfr 48 § i kungörelseutkastet), om sparbanksinspektionens rätt att sammankalla huvudmän i sparbank m. fl. och att närvara vid huvudmanna- och styrelsesammanträden i sparbank (60 b § SpL; jfr 47 § i kungörelseutkastet) samt om offentliggörande av sparbanks redovisningshandlingar genom anslag i sparbankens lokal (62 § SpL; jfr 50 § i kungörelseutkastet). I kungörelsen avses jämväl bli intagna bestämmelserna i sakkunnigförslaget om arvoden till likvidationsombud, revisor och likvidationsrevisor, som tillsatts av tillsynsmyndighet (109 och 115 §§ i sakkunnigförslaget; jfr 46 § i kungörelseutkastet).

Flertalet av de jämkningar i gällande rätt, vilka sakkunnigförslaget innefattar i andra hänseenden än beträffande själva organisationen av tillsynen, har beaktats vid utformandet av departementsförslaget.

80 §.

Förevarande paragraf upptar — fränsett viss redaktionell jämkning — nuvarande stadgande i 57 § SpL om sparbankstillsynens uppdelning på länsstyrelserna och sparbanksinspektionen.

81 §.

Denna paragraf som med några, delvis blott redaktionella, ändringar och tillägg motsvarar 58 § SpL innehåller huvudreglerna beträffande länsstyrelsernas tillsynsuppgifter.

Här möter bl. a. bestämmelserna om den i det särskilda avsnittet om tillsynen omnämnde, som representant för det allmänna fungerande revisorn. Bestämmelserna ansluter sig delvis till motsvarande stadganden i 149 § i propositionsförslaget till ny banklag.

I enlighet med den ståndpunkt, som tagits i nyssnämnda förslag (157 §),

har länsstyrelsernas nuvarande rätt att utdöma vite slopats jämväl i förevarande lagförslag.

Till nuvarande bestämmelser i 58 § SpL har även fogats stadganden, motsvarande dem, som nu innefattas i lagen den 30 april 1942 (nr 226) angående rätt för länsstyrelse att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om förvaring av sparbanks värdehandlingar.

82 §.

Paragrafen (115 § i sakkunnigförslaget) ansluter sig nära till 158 § i propositionsförslaget till ny banklag. Här meddelas bestämmelser om tillsättande av ombud för länsstyrelsen vid sparbanks likvidation samt angående ombudets och tillsynsmyndighetens befogenheter under likvidationen ävensom speciella tillsynsregler med avseende på sparbanks konkurs.

1 mom. tredje stycket i förslaget motsvarar 59 § SpL.

2 mom. i förevarande paragraf ersätter den nuvarande bestämmelsen i 1 § andra stycket lagen den 18 september 1903 (nr 101) angående bankaktiebolags och sparbanks konkurs liksom sagda lags föreskrifter i 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ såvitt de gäller sparbank. Det förslag till lag om ändring av ifrågavarande lag, vilket samtidigt framlägges, betingas jämväl av att 158 § 2 mom. i propositionsförslaget till ny banklag avses skola ersätta 1 § första stycket i 1903 års lag ävensom lagens bestämmelser i 1 § tredje stycket samt 2 och 3 §§ i vad de angår affärsbank. Utöver innehållet i sakkunnigförslaget upptar förevarande paragraf i departementsförslaget föreskrift om att ombud i konkurs äger beträffande medförvaltare göra sådan anmälan som sägs i 80 § konkurslagen. Motsvarande stadgande återfinnes i 158 § 2 mom. i propositionsförslaget till ny banklag. Även vid sidan härav har vissa jämkningar skett i förhållande till sakkunnigförslaget.

83 §.

Paragrafen (närmast motsvarande 107 § och 111 § första stycket i sakkunnigförslaget), reglerar liksom 60 a § SpL sparbanksinspektionens åligganden. Mindre jämkningar har företagits i gällande stadganden för att bringa paragrafens avfattning i viss överensstämmelse med propositionsförslaget till ny banklag (147 och 151 §§).

I förevarande paragraf har upptagits bestämmelsen i 60 a § andra stycket SpL om rätt för sparbanksinspektionen att meddela föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper. I förslaget har denna befogenhet utvidgats till att avse jämväl föreskrifter om förvaring av värdehandlingar samt om inventering av dessa.

84 §.

Förevarande paragraf (112 § i sakkunnigförslaget), som motsvarar 61 § SpL, meddelar bestämmelser om sparbanksstyrelses åligganden gentemot tillsynsmyndigheterna m. m.

Gällande rätt. Styrelsens åligganden omfattar enligt angivna lagrum i SpL att för sparbanksinspektionen och allmänna ombudet hålla kassa, räkenskaper m. m. tillgängliga, att till inspektionen insända översikter över sparbankens tillgångar och skulder och att i övrigt meddela länsstyrelsen, inspektionen och allmänna ombudet upplysningar rörande sparbanken. Härjämte erinrar SpL om styrelsens skyldighet att ställa sig till efterrättelse inspektionens föreskrifter om sättet för förandet av sparbanks räkenskaper. Vidare ålägges styrelsen att till sparbanksinspektionen och allmänna ombudet översända sina avlämnade redovisningshandlingar samt revisionsberättelsen jämte protokoll över huvudmännens beslut i anledning av innehållet i nämnda handlingar. Slutligen föreskriver SpL skyldighet för styrelsen att årligen avge statistisk redogörelse angående sparbanken.

De sakkunniga. Till sakkunnigförslaget har med några mindre redaktionella jämkningar och med beaktande av att allmänna ombudsinstitutionen avses bli slopad överförs förenämnda bestämmelser i SpL med undantag av erinringen om styrelsens skyldighet att ställa sig till efterrättelse sparbanksinspektionens föreskrifter om sättet för förande av sparbanks räkenskaper.

Sakkunnigförslaget innehåller emellertid en tilläggsbestämmelse, enligt vilken sparbanks styrelse skall, då anledning yppas till antagande, att sparbanken gjort sådana förluster att det i 29 § i sakkunnigförslaget stadgade förhållandet mellan sparbankens fonder och dess inlåning rubbats, ofördröjligen upprätta särskild balansräkning för utvisande av sparbankens ställning samt, därest balansräkningen bekräftar antagandet i fråga, ofördröjligen sända meddelande därom till tillsynsmyndigheten. Enligt de sakkunniga är det icke meningen, att denna balansräkning skall vara en s. k. likvidationsbalans, utan värderingen av tillgångarna skall följa reglerna i 61 § i sakkunnigförslaget. De sakkunniga framhåller, att enligt 113 § andra och tredje styckena i sakkunnigförslaget rubbning i det förhållande, som enligt omnämnda 29 § skulle förefinnas mellan fonderna och inlåningen, kunde ge tillsynsmyndigheten befogenhet att förordna om sparbankens trädande i likvidation. Enligt de sakkunniga vore det otillfredsställande, att tillsynsmyndigheten för sin kännedom om dylik rubbning helt skulle vara hänvisad till tillsynsorganens undersökningar. En anmälningsplikt av den art, förevarande punkt stadgade, hade med hänsyn härtill befunnits välgrundad. Det hänvisas i sakkunnigbetänkandet till att i 119 § första stycket i banklagssakkunnigas förslag till ny banklag en motsvarighet mötte till denna anmälningsplikt, nämligen uti stadgandena om affärsbanksstyrelses skyldighet att i viss situation vidta åtgärder för att underställa bolagsstämman frågan, huruvida affärsbanken skulle träda i likvidation.

Yttrandena. Fullmäktige i riksgäldskontoret uttalar önskvärdheten av att statistiska uppgifter rörande sparbankerna eller i varje fall de största sparbankerna genom sparbanksinspektionens försorg sammanställdes och pub-

licerades månatligen i huvudsaklig överensstämmelse med den månadsstatistik rörande affärsbankerna, som tillhandahölles allmänheten av bank- och fondinspektionen.

Departementschefen. I och för sig vore det av värde att få statistiska uppgifter rörande sparbankerna publicerade månatligen på sätt som sker beträffande affärsbankerna. Jag har emellertid icke ansett mig kunna nu, utan närmare utredning, framlägga förslag om en sådan ordning, eftersom denna med hänsyn till det stora antalet sparbanker skulle göra arbetet med statistikens sammanställande synnerligen betungande. Det bör i sammanhanget erinras om att detta arbete för närvarande omhänderhas av statistiska centralbyrån och sålunda icke av sparbanksinspektionen.

Mot den utformning, förevarande paragraf erhållit i sakkunnigförslaget, har jag i huvudsak ingen erinran. På några punkter har emellertid avfattningen blivit föremål för redaktionella jämkningar, så att den bringats i större överensstämmelse med motsvarande regler i 152 § i propositionsförslaget till ny banklag. Bl. a. innebär detta, att sparbankerna liksom affärsbankerna av Kungl. Maj:t skall kunna åläggas att avge statistiska uppgifter utöver vad som lämnas i och för årsstatistiken eller eljest för tillsynsmyndigheternas arbete (jfr banklagspropositionen s. 229).

85 §.

Förevarande paragraf (117 § i sakkunnigförslaget) innehåller bestämmelser angående sparbanks bidrag till sparbanksinspektionen och till ersättning åt revisor, ombud och likvidationsrevisor, som förordnas av länsstyrelsen.

Gällande rätt. Sparbanks bidrag till sparbanksinspektionen och till ersättning åt allmänt ombud skall enligt 63 § första stycket SpL utgå efter visst, för samtliga sparbanker lika förhållande till sammanlagda beloppet av de utav sparbanken förvaltade medlen. Bidraget till inspektionens organisation och verksamhet får dock icke överstiga tre tusendels procent och bidraget till ersättningar åt allmänna ombuden får icke överstiga åtta tusendels procent av nämnda belopp.

I andra stycket av 63 § SpL anges att Kungl. Maj:t meddelar närmare bestämmelser om fastställande av sparbanks bidrag och om bidrags erläggande.

De sakkunniga. Bestämmelserna i första stycket i 63 § SpL har överförs till sakkunnigförslaget. Härvid har emellertid sparbanks bidrag maximerats beträffande kostnaderna för sparbanksinspektionen till fem tusendels procent och beträffande kostnaderna för revisor, ombud och likvidationsrevisor, som förordnas av länsstyrelse, till fyra tusendels procent.

De sakkunniga har förutsatt, att Kungl. Maj:t liksom hittills skall meddela erforderliga närmare anvisningar om fastställande av bidragen och om

hur dessa skall erläggas. Författningsstödet för dylika supplerande anvisningar funnes i 143 § i sakkunnigförslaget.

Yttrandena. *Svenska sparbanksföreningen* anser, att det icke vore tillrådligt att alltför kraftigt underskrida den nuvarande maximigränsen för bidraget till ersättning åt de allmänna ombuden vid fastställandet av motsvarande maximibelopp för bidrag till ersättning åt revisor, ombud eller likvidationsrevisor, enär det vore önskvärt att till allmänna revisorer skulle kunna utses personer med all erforderlig kompetens. Föreningen hade för sin del icke något att erinra mot att nu ifrågavarande procentsats fastställdes till fem tusendels procent.

Departementschefen. Ehuru med tillfredsställelse kan noteras sparbankernas beredvillighet att lämna större bidrag till tillsynskostnaderna än vad de sakkunniga föreslagit, anser jag dock att det i nuvarande läge icke torde finnas skäl att frångå procentsatserna i sakkunnigförslaget.

Om registrering

Under detta kapitel har upptagits de föreslagna registreringsreglerna. Reglerna har utformats i nära anslutning till motsvarande föreskrifter i propositionsförslaget till ny lag om bankrörelse. Närmare anvisningar rörande sparbanksregister samt avgifterna för registrering och kungörande har upptagits i det förut omnämnda utkastet till kungörelse. Till detta kungörelseutkast har jämväl ansetts kunna överföras några av de i sakkunnigförslaget upptagna lagreglerna om registrering, nämligen föreskrifterna angående ansökan om sparbanks registrering och angående anmälan för registrering (121 § i sakkunnigförslaget; jfr 51 § i kungörelseutkastet), angående skyldighet för registreringsmyndighet att avsända underrättelse om vägrad registrering (122 § 3 mom. i sakkunnigförslaget; 52 § i kungörelseutkastet), om vad som skall införas i sparbanksregistret (123 och 124 §§ i sakkunnigförslaget; jfr 53 och 54 §§ i kungörelseutkastet), om åtgärder i anledning av att fråga om fusion förklarats förfallen (125 § första stycket sista ledet och andra stycket i sakkunnigförslaget; jfr 55 § i kungörelseutkastet) samt om vilka handlingar som skall vidfogas vissa anmälningar till registreringsmyndigheten (127 § tredje stycket i sakkunnigförslaget; jfr 56 § i kungörelseutkastet).

86 §.

Paragrafens 1 och 2 mom. (122 § i sakkunnigförslaget) anger i vilka fall registreringsmyndighet skall vägra registrering. Motsvarigheten i propositionsförslaget till ny banklag är 164 §. Bestämmelserna har delvis kommenterats i motiveringen till 62 § i förevarande förslag.

Bestämmelserna i paragrafens 3 mom. (125 § i sakkunnigförslaget) sammanhänger med fusionsreglerna. Förebilden har närmast varit 199 § nya aktiebolagslagen.

87 §.

Förevarande paragraf (126 § i sakkunnigförslaget) reglerar verkan av aft sparbanks registrerade firma eller eljest verkställd inskrivning länder någon till förfång. Den motsvarar 170 § i propositionsförslaget till ny banklag och har i förbigående berörts vid behandlingen av 5 § i förevarande förslag.

88—89 §§.

Dessa paragrafer (127 och 129 §§ i sakkunnigförslaget), som innehåller bestämmelser om anteckning i registret, om kungörande samt om verkan av registrering och kungörande, har avfattats i huvudsaklig överensstämmelse med 171 och 173 §§ i propositionsförslaget till ny banklag.

90 §.

I denna paragraf (130 § i sakkunnigförslaget) har i anslutning till 3 § i förslaget intagits stadgandet, att länsstyrelsen är registreringsmyndighet.

Om klagan över tillsynsmyndighets och registreringsmyndighets beslut

91 §.

Bestämmelserna i första stycket i denna paragraf (131 § i sakkunnigförslaget), som rör klagan över tillsynsmyndigheternas beslut, överensstämmer i sak med nu gällande stadganden i 68 § SpL. De bestämmelser om stadgad tid för överklagning, som åsyftas i stadgandet, finnes intagna i en lag den 4 juni 1954 (nr 355).

Andra stycket, som meddelar bestämmelser om talan mot registreringsmyndighets beslut, har avfattats i nära överensstämmelse med 175 § andra stycket i propositionsförslaget till ny banklag.

Paragrafens tredje stycke innehåller en, närmast efter förebild av 206 § andra stycket nya aktiebolagslagen, tillagd föreskrift rörande besvär över visst med registreringsvägran jämförbart beslut.

Om skadestånd

I detta kapitel upptas under 92—94 §§ (132—135 §§ i sakkunnigförslaget) bestämmelser om den skadeståndsskyldighet, som föreslås skola åvila huvudmän och andra personer, vilka uppbär funktioner såsom organ för sparbanken. Vissa motsvarigheter till dessa bestämmelser finnes i 18 och 41 §§ SpL.

Gällande rätt m. m. I 18 § SpL stadgas att huvudmän eller styrelseledamöter, vilka genom att överträda SpL eller reglementet tillfogar sparbanken eller tredje man skada eller vilka eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndar sparbanken skada, skall svara för skadan, en för alla och alla för en. Och enligt 41 § SpL är revisorer, som i revisionsberättelsen mot bättre vetan-

de lämnat oriktig uppgift eller uppsåtligen underlåtit att göra anmärkning mot dylik uppgift i handling, vilken de granskat, eller vid fullgörandet av sitt uppdrag visat vårdslöshet, ansvariga gentemot sparbanken för all därav uppkommande skada, en för alla och alla för en.

Nya aktiebolagslagens särskilda skadeståndsregler är något mera långtgående. Kretsen av de personer, vilka underkastas skadeståndsskyldighet, är sålunda vidare än i SpL. Särskilt märkes att ansvarighet gentemot tredje man stadgas även för revisorer och med dem likställda. Å andra sidan upp- tar nya aktiebolagslagen regler om nedsättning av skadeersättningen och om regressrätt mellan solidariskt ansvariga. Nya aktiebolagslagens skadestånds- regler har efterbildats i lagen om försäkringsrörelse (319—324 §§), i lagen om ekonomiska föreningar (106—109 §§) samt i propositionsförslaget till ny banklag (176—181 §§).

De sakkunniga. Enligt de sakkunniga vore huvudmän, styrelseledamöter och revisorer på grund av sina funktioner som organ för sparbanken att betrakta som sparbankens sysslomän. Härav följde att dessa personer, om de tillskyndade sparbanken skada, vore skadeståndsskyldiga redan enligt allmänna regler för sysslomannaskap. För det fall, att skadeståndsplikt vilade på flera sysslomän, finge emellertid åsyftade allmänna regler anses innebära, att ansvaret skulle vara delat efter huvudtalet. I detta hänseende medförde således SpL:s särskilda skadeståndsregler med sitt stadgande om solidarisk betalningsskyldighet en skärpning av de allmänna rättsgrund- satserna.

Regeln i 18 § SpL om huvudmäns och styrelseledamöters ansvarighet i relation till tredje man avsåge uppenbarligen icke s. k. utomobligatorisk skada utan skada, som uppkommit i kontraktsförhållanden. Beträffande dylik skada gällde icke några generella rättsprinciper angående ersättnings- skyldighet för den ena eller andra kontrahenten. Funnes därför icke nu ifrå- gavarande regel i 18 §, skulle huvudmännen respektive styrelseledamöterna icke utan vidare kunna avkrävas ekonomiskt ansvar för skada, tillfogad tredje man, som stode i kontraktsförhållande till sparbanken, d. v. s. närmast insättare eller låntagare. Det vore att observera, att huvudmännens och sty- relseledamöternas förhållande till insättarna icke kunde karakteriseras som ett sysslomannaförhållande. Detta hade understrukits av 1920 års sparbanks- sakkunniga (se nämnda sakkunnigas huvudbet., s. 87). För att huvudmän- nen eller styrelseledamöterna skulle kunna åläggas skyldighet att ersätta skada, som vållats tredje man, uppställde 18 § något strängare villkor än vad gällde skadeståndsskyldighet i förhållande till sparbanken. Sistnämnda skadeståndsskyldighet inträdde, som framginge av lagtexten, så snart ska- dan orsakats genom uppsåtligt eller vårdslöst handlande över huvud taget, medan för skadeståndsplikt gentemot tredje man krävdes att skadan till- fogats denne till följd av att huvudmännen eller styrelseledamöterna över- trätt SpL eller reglementet.

Nya aktiebolagslagens regler vore enligt de sakkunniga i huvudsak grundade på samma principer som SpL:s. Med hänsyn till att aktiebolagslagens regler fått stå som mönster för skadeståndsbestämmelserna i annan modern associationslagstiftning, ansåge de sakkunniga, att jämväl sparbanksreglerna om skadeståndsskyldigheten borde anslutas till aktiebolagsreglerna.

Departementschefen. Mot de sakkunnigas förslag till skadestandsregler har jag icke någon erinran. Reglerna överensstämmer nära med motsvarande stadganden i propositionsförslaget till ny lag om bankrörelse samt i annan jämförbar associationslagstiftning. En närmare redogörelse för förslagets särskilda regler följer här nedan.

92 §.

Paragrafens första stycke (132 § i sakkunnigförslaget) reglerar skadeståndsskyldigheten gentemot sparbanken samt motsvaras av 208 § nya aktiebolagslagen och 177 § i propositionsförslaget till ny banklag.

Förutom huvudman, styrelseledamot och revisor, vilka åläggas skadeståndsplikt i detta hänseende även enligt 18 § respektive 41 § SpL, nämner förevarande stycke ledamot av delegation enligt 39 § i förslaget, likvidator, likvidationsrevisor och ombud, som avses i 82 § 1 mom. i förslaget.

Vad angår revisor må framhållas att skadestandsreglerna i paragrafens första stycke icke åsyftar att på något som helst sätt skärpa de förutsättningar för ansvarighetens inträdande, vilka för närvarande stadgas i 41 § SpL. Snarare torde förslaget komma att medföra en utvidgning av revisors ansvarighet i jämförelse med vad som följer av sistnämnda lagrum i SpL. Sålunda får ordalydelsen i förevarande stycke anses innebära, att också oriktig uppgift, vilken lämnats av vårdslöshet, liksom vårdslös underlåtenhet att anmärka mot oriktig uppgift i granskad handling skall kunna grunda skadeståndsskyldighet för revisor.

Andra stycket i paragrafen (133 § i sakkunnigförslaget) behandlar skadeståndsskyldigheten i förhållande till tredje man. Jämte huvudman och styrelseledamot, vilka åläggas sådan skadeståndsskyldighet även enligt 18 § SpL, avses här ledamot av delegation, revisor, likvidator, likvidationsrevisor och ombud, som avses i 82 § 1 mom. i förslaget. Kretsen av skadeståndsskyldiga är alltså densamma som i första stycket. Den ansvarighet för revisorer och likställda kontrollorgan, vilken stadgas i paragrafens andra stycke, utgör en viktig principiell nyhet i jämförelse med gällande rätt.

I viss överensstämmelse med 18 § SpL gäller såsom förutsättning för ansvarighet gentemot tredje man, att den skadevällande handlingen skall ha inneburit en överträdelse av sparbankslagen eller med stöd av densamma meddelade bestämmelser eller reglementet.

I fråga om paragrafens andra stycke må anmärkas att det icke rör egentlig utomobligatorisk skada. Beträffande sådan skall liksom för närvarande allmänna rättsregler vara tillämpliga.

93 §.

Paragrafen (134 § i sakkunnigförslaget), som innehåller bestämmelser om nedsättning av skadestånd, är en motsvarighet till 211 § första och tredje styckena nya aktiebolagslagen samt 180 § första och tredje styckena i propositionsförslaget till ny banklag.

94 §.

Bestämmelserna i denna paragraf (135 § i sakkunnigförslaget) angående solidarisk ansvarighet för flera skadeståndsskyldiga samt angående regressrätt dem emellan överensstämmer till innehållet helt med 212 § nya aktiebolagslagen och 181 § i propositionsförslaget till ny banklag.

I förarbetena till 211 och 212 §§ AL yttrade lagberedningen (se SOU 1941: 9, del II, s. 655 och 656) att, om vid flera personers samverkan till skada, nedsättning skulle ske av någon medverkandes ersättningsskyldighet, det med hänsyn till reglerna om solidarisk ansvarighet och regressrätt vore nödvändigt, att domstolen ej blott fastställde det belopp, som skulle erläggas av denne medverkande, utan dessutom uttalade sig om det belopp, vartill hela skadan skulle beräknas. Vidare framhölls att, för det fall ersättningen nedsatts för en eller flera av de medverkande, det vore tydligt att den, vars ersättningsskyldighet nedsatts, vore ansvarig endast med det nedsatta beloppet och således allenast intill nämnda belopp vore solidariskt ansvarig med övriga till skadan medverkande. Skulle nedsättning av ersättningsskyldigheten ha ägt rum för alla medverkande, kunde av envar av dessa uttagas högst det belopp, denne förpliktats utgiva. Å andra sidan kunde naturligtvis sammanlagt ej uttagas mer än det belopp, som motsvarade ersättning för hela skadan. Om de nedsatta beloppen tillhoppa icke utgjorde full ersättning för hela skadan, bleve följden, att solidarisk betalningsskyldighet icke komme att föreligga till någon del.

Vad lagberedningen anfört i denna del torde böra beaktas jämväl vid en tillämpning av reglerna i denna och föregående paragraf i förslaget.

Straffbestämmelser

95 och 96 §§.

De i detta kapitel upptagna paragraferna (136—139 §§ i sakkunnigförslaget) motsvarar 64—66 §§ SpL. Stadgandena i 67 § SpL om att ådömda böter och viten skall tillfalla kronan samt angående förvandling av böter har såsom numera överflödiga icke överförts till förslaget [se lag den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff samt lag den 20 april 1951 (nr 175) med vissa bestämmelser om böter och viten].

Gällande rätt. Enligt 64 § SpL straffas den med böter eller fängelse som mot bättre vetande lämnar vissa oriktiga eller vilseledande uppgifter. I paragrafen uppräknas under sju punkter de gärningar, som faller under ifrå-

gavarande straffbestämmelse. 65 § SpL stadgar bötesstraff för vissa fall av underlåtenhet att fullgöra anmälningsskyldighet, och vid överträdelse av förbudet att driva filialverksamhet skall slutligen enligt 66 § SpL straffet likaledes vara böter.

De sakkunniga. I sakkunnigbetänkandet uttalas att det varit de sakkunnigas strävan att i möjligaste mån ansluta straffbestämmelserna i sakkunnigförslaget till motsvarande bestämmelser i banklagssakkunnigas förslag till ny banklag. I sakkunnigförslaget förekommer också i stort sett samma indelning som i banklagssakkunnigas förslag.

Yttrandena. Svenska sparbanksföreningen framhåller, med instämmanden av några lokala sparbanksföreningar, att de sakkunnigas förslag innebure en skärpning av gällande straffbestämmelser, vilken knappast kunde anses påkallad. Särskilt hade föreningen funnit anledning till erinran mot att i stor utsträckning »vårdslöshet» belagts med straff, enligt 137 § i sakkunnigförslaget så strängt som fängelse. Föreningen yrkade, att såväl i 137 som 138 §§ straffbarheten knötes till att gärningen skett »av grov vårdslöshet», vilket syntes innebära en fullt tillräcklig straffsanktion.

Departementschefen. De sakkunnigas förslag till straffbestämmelser överensstämmer såväl till innehåll som form i stort sett med vad som i detta hänseende föreslagits i propositionsförslaget till ny lag om bankrörelse. Det synes mig vara en fördel att reglerna på detta område för sparbanker och affärsbanker kommer att bringas i huvudsaklig överensstämmelse med varandra. Jag anser mig därför kunna i huvudsak tillstyrka sakkunnigförslaget i denna del. Vissa jämkningar har dock företagits i enlighet med vad lagtexten utvisar. En komplettering har därjämte verkställts i så måtto, att enligt departementsförslaget straff skall inträda även vid överträdelse av förbudet i 2 §. Några av de i sakkunnigförslaget upptagna straffsanktionerna avses bli upptagna i omnämnda kungörelse (jfr 62 § i kungörelseutkastet).

Särskilda bestämmelser

97 §.

Förevarande paragraf (140 § i sakkunnigförslaget), som saknar motsvarighet i SpL, meddelar bestämmelser om sparbanks rätt att överföra medel till pensionsstiftelse och om placeringen av stiftelses tillgångar.

De sakkunniga. De sakkunniga anför:

En del sparbanker ha under senare år bildat s. k. fria pensionsstiftelser, till vilka överföring av medel skett i viss utsträckning. Stundom har sparbanks hela personal i pensionshänseende anslutits till stiftelsen, men i andra fall har anslutningen endast kommit att omfatta de äldsta tjänstemännen,

medan övrig personal pensionsförsäkrats i sparbankernas egen pensionskassa (SPK) eller i annan pensionsanstalt. I de fall då sparbanks personal är fåtalig eller då stiftelsebildningen skett för endast några få tjänstemäns pensionering, har det statistiska underlaget för en försäkringsteknisk beräkning av kapitalvärdet av de pensionsförmåner, som skulle bestridas genom stiftelsen blivit otillräckligt. En sådan utjämning av riskerna som sker hos en pensionsanstalt med stor försäkringsstock kommer i nu avsedda fall icke till stånd. Den naturliga följden härav skulle vara att pensionskostnaderna för sparbanken skulle kunna bli ibland billigare och ibland dyrare än vid vanlig pensionsförsäkring på samma sätt som skulle bli förhållandet, om sparbanken svarade direkt för pensionsförmånerna utan mellankomst av någon stiftelse. Emellertid har av skatteskäl i stiftelsernas stadgar allmänt intagits bestämmelse, att överskott icke skall kunna återgå till sparbanken utan, sedan något pensioneringsändamål icke längre kvarstår, användas till allmännyttigt eller välgörande ändamål. På grund härav kommer sparbanken i själva verket att alltid få täcka brist, som uppstår hos stiftelsen, men blir å andra sidan icke kompenserad härför genom återgång av överskott, när sådant uppkommer. Pensionering med anlitande av stiftelse innebär därför för sparbankernas vidkommande dels att kostnaderna över lag räknat bli högre än vid försäkring och dels att merkostnaden kommer att motsvaras av anslag till allmännyttiga eller välgörande ändamål vid sidan av bestämmelserna i 35 och 54 §§ SpL. Ätminstone teoretiskt kan till och med den situationen tänkas uppkomma, att dylikt anslag skulle utgå, trots att sparbanken upplösts genom konkurs med förlust för insättarna.

Med hänsyn till sparbankernas ställning av institut utan enskilt ägarintresse måste dispositionsrätten till sparbanks medel vara uttömmande reglerad i sparbankslagstiftningen. De sakkunniga, som ju föreslagit en inskränkning av sparbanks nuvarande möjlighet enligt 35 § SpL att anslå medel till allmännyttiga eller välgörande ändamål samt vidare förordat, att vid sparbanks upplösning genom likvidation eventuellt uppkommande överskott skall tillföras sparbankernas säkerhetskassa, ha på ovan anförda skäl även funnit angeläget att reglera sparbanks möjlighet att överföra medel till stiftelse.

De sakkunnigas reglering av överföringsrätten innebär, att medel ej får överföras till annan pensionsstiftelse än sådan, som bildats uteslutande för pensionering av personal, som är eller varit anställd i sparbankens tjänst, eller efterlevande till sådan personal. I sakkunnigförslaget stadgas vidare (i första stycket av förevarande paragraf) att överföring icke får ske med mindre överföringen erfordras för att uppbringa stiftelsens förmögenhet till belopp, som motsvarar kapitalvärdet vid överföringstillfället av intjänade pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka enligt gjorda utfästelser eller inom sparbanken tillämplig sedvänja högst skall utgå. Ytterligare fordras för att överföring skall få ske att överskott vid upplösning av stiftelsen är bestämt att främst användas till betalning av pensionspremier för anställda hos sparbanken och i övrigt tillföras sparbankernas säkerhetskassa.

I anslutning till sitt nu återgivna förslag anför de sakkunniga:

Med kapitalvärdet av intjänade pensioner jämte övriga tillägg bör i detta sammanhang förstås det värde, ifrågavarande förmåner skulle anses äga,

om den s. k. oantastlighetsprincipen vore erkänd och samtliga förmånsberättigades anställningar skulle upphöra vid överföringstillfället. En noggrannare bestämning av begreppet »intjänade» torde icke vara erforderlig med hänsyn dels till att det bör ankomma på tillsynsmyndigheten att efterse att en alltför expansiv tolkning av begreppet ej praktiseras och dels till att överskott vid stiftelses upplösning, sedan alla pensionsändamål tillgodosetts, skall tillföras sparbankernas säkerhetskassa. Sistnämnda bestämmelse utgör såtillvida en parallell till stadgandet i lagen om aktiebolags pensions- och andra personalstiftelser om att stiftelseöverskott skall tillfalla svenska aktiebolagens pensions- och understödsfond som överskott även vad beträffar sparbanks pensionsstiftelse skall gå till ett för berörda penninginstitut gemensamt allmännyttigt ändamål.

De sakkunniga förutsätta, att överföring av medel till sparbankernas säkerhetskassa skall vara att betrakta såsom tillgodoseende av sådant allmännyttigt ändamål som avses i punkt 6 av anvisningarna till 53 § kommunalskattelagen. Ett stöd för denna ståndpunkt finna de sakkunniga i bestämmelsen i 29 § 3 mom. kommunalskattelagen, att sparbank må åtnjuta avdrag för bidrag till sparbankernas säkerhetskassa. Då bidragen icke heller beskattas såsom inkomst hos säkerhetskassan — vilken dock i likhet med flera andra allmännyttiga företag är skattskyldig för inkomst å rörelse — torde grunden för nämnda bestämmelse vara att söka i kassans egenskap av allmännyttigt företag. Vidare är att märka att i den mån återbäring framdeles kan äga rum från säkerhetskassan till sparbankerna, sådan återbäring skall beskattas hos sparbankerna. Häri ligger den slutliga garantien för att medel, som via pensionsstiftelser överförs till säkerhetskassan, icke skola återbäras till sparbankerna utan att beskattning, som därvid bör ske, även kommer att äga rum. Ur skattesynpunkt synes således icke någon saklig skillnad föreligga mellan det fall, då medel överförs direkt från sparbank till säkerhetskassan, och det fall, då sådan överföring eventuellt sker via stiftelse.

De föreslagna bestämmelserna kunna få till följd, att redan bildad stiftelses stadgar behöva kompletteras för att i fortsättningen överföring av medel till stiftelsen skall vara tillåten. De sakkunniga ha emellertid utgått från att dylik ändring av stadgarna, där den ej kan ske på annat sätt, skall kunna komma till stånd genom s. k. permutation från Kungl. Maj:ts sida.

Vad gäller annan stiftelse än nu behandlade pensionsstiftelser finnes enligt de sakkunnigas mening icke något särskilt behov att reglera överföringsrätten. Därvidlag finge övriga bestämmelser i sakkunnigförslaget rörande verksamheten och anslagsrätten anses vara tillräckliga.

I andra stycket av förevarande paragraf i sakkunnigförslaget ges föreskrifter om placering av och kontroll över tillgångarna hos sparbanks stiftelse. De sakkunniga anmärker, att föreskrifterna hade sin motsvarighet i 187 § i banklagssakkunnigas förslag till ny banklag. Enligt sparbankssakkunnigas förslag har tillsynsmyndighet att tillse, att tillgångarna i dylik stiftelse ej är placerade på sätt som med beaktande av stiftelsens ändamål finnes strida mot grunderna för de angående placering av sparbanks medel i sparbankslagen givna föreskrifterna.

Yttrandena. *Fullmäktige i riksbanken* anmärker, att förevarande paragraf i förslaget fått en alltför restriktiv utformning. Bl. a. borde enligt fullmåk-

tiges mening bestämmelsen om att överskottet vid upplösning av pensionsstiftelse skulle tillföras sparbankernas säkerhetskassa utgå.

Sistnämnda mening omfattas jämväl av *svenska jordbrukskreditkassan*, som anser, att det vore olämpligt att i denna form stärka säkerhetskassans kapitalbildning.

Beträffande andra stycket i förslaget anför *svenska sparbanksföreningen*, att stadgandet fått en sådan avfattning, att en omarbetning för klargörande av dess innebörd syntes erforderlig. Det vore sålunda oklart om stadgandet avsåges skola omfatta stiftelse, vars förmögenhet huvudsakligen härrörde från medel som sparbank tillskjutit med tillämpning av 20 § andra stycket i sakkunnigförslaget. Enligt föreningens mening kunde naturligen ej så vara fallet. Dessutom borde klargöras att stadgandet ej skulle utgöra hinder för exempelvis personalstiftelse att inköpa fritidsanläggning.

Departementschefen. På de skäl, som åberopats av de sakkunniga, delar jag deras uppfattning om att sparbankerna icke bör ha oinskränkt frihet att överföra medel till stiftelse. En viss specialreglering synes därför påkallad i detta hänseende. I likhet med de sakkunniga anser jag, att denna emellertid kan begränsas att avse medelsöverföring till pensionsstiftelse, eftersom redan de allmänna reglerna om anslagsrätt m. m. håller sparbanks befogenhet att disponera medel för tillskott till stiftelse av annat slag inom mycket snäva gränser. Även i fråga om bestämningen av de särskilda villkor, som sålunda bör gälla för överföringen av sparbankstillgångar till pensionsstiftelse kan jag i stort sett ansluta mig till de sakkunnigas förslag. Beträffande förbehållet, att överskott vid upplösning av pensionsstiftelse skall tillföras sparbankernas säkerhetskassa i den mån det icke använts för betalning av pensionspremier för anställda hos sparbanken, är jag emellertid i likhet med fullmäktige i riksbanken av den åsikten, att sakkunnigförslaget är alltför restriktivt. Enligt min mening torde detta förbehåll lämpligen böra ersättas med villkoret, att överskottet — sedan det i första hand gått till pensionspremier för sparbankens anställda — skall enligt närmare föreskrifter i stiftelsens stadgar disponeras för sådana allmännyttiga eller välgörande ändamål, som icke på grund av gällande författning skall tillgodoses genom skattebidrag. Departementsförslaget har avfattats i överensstämmelse med denna min ståndpunkt.

Rörande innebörden av uttryckssättet »kapitalvärdet vid överföringstillfället av intjänade pensioner jämte dyrtidstillägg eller andra därmed jämförliga tillägg, vilka enligt gjorda utfästelser eller inom sparbanken tillämpad sedvänja högst skola utgå,» får jag ansluta mig till vad de sakkunniga anfört.

Som motivering för stadgandena i andra stycket av förevarande paragraf i departementsförslaget får jag i huvudsak åberopa vad jag anfört till förman för motsvarande regler i propositionsförslaget till ny banklag (se banklagsprop. s. 238 och 239). Formuleringen av stadgandena i fråga avviker

något från sakkunnigförslaget. Jämkningarna har företagits dels för att nå anpassning till lydelsen i banklagsförslaget, dels för att vinna större tydlighet på den punkt, som svenska sparbanksföreningen berört i sitt remissyttrande.

I anledning av innehållet i sistnämnda remissyttrande får jag slutligen uttala, att stadgandena i paragrafens andra stycke icke avser att resa hinder för medelsdispositioner som, där de vidtagits av sparbanken själv, skulle vara att betrakta som behöriga åtgärder och som tillika är förenliga med stiftelsens ändamål.

98 §.

Paragrafen (141 § i sakkunnigförslaget), som överensstämmer med 70 § SpL och 192 § i propositionsförslaget till ny banklag, stadgar att enskildas förhållanden till sparbank ej må i oträngt mål yppas.

99 §.

Denna paragraf (143 § i sakkunnigförslaget), som saknar motsvarighet i SpL, stadgar, att Kungl. Maj:t har att meddela de närmare bestämmelserna rörande sparbanksregister, om avgifterna för registrering och kungörande samt om sparbanksinspektionens organisation och verksamhet och vidare de ytterligare föreskrifter, som utöver vad sparbankslagen innehåller, finnes erforderliga för lagens tillämpning. I första hand kommer här i fråga den supplerande kungörelse, som tidigare omnämnts i olika sammanhang.

I sakkunnigförslagets kapitel med särskilda bestämmelser hade jämväl medtagits en regel, enligt vilken sparbank skulle i mål, för vilka ej annorledes stadgades genom lag, lyda under allmän underrätt i den ort, där sparbankens styrelse hade sitt säte (142 § i sakkunnigförslaget). Regeln framstår som överflödig, eftersom rättegångsbalken i sitt 10 kap. 1 § innehåller uttryckligt stadgande i ämnet, och har därför icke överförts till departementsförslaget (jfr banklagspropositionen, s. 240).

Förslaget till lag angående införande av nya lagen om sparbanker

De sakkunniga. Stadgandet om tidpunkten för nya sparbankslagens ikraftträdande och de övergångsbestämmelser, som erfordras, har de sakkunniga ansett böra upptas i en särskild promulgationslag.

Enligt 1 § i sakkunnigförslaget skall nya sparbankslagen träda i kraft den 1 januari 1956.

Det är de sakkunnigas mening att de redan bestående sparbankerna i princip skall beredas möjlighet att successivt övergå till att tillämpa den

nya sparbankslagstiftningen. Vissa av de sakkunniga föreslagna övergångsbestämmelserna avser emellertid samtliga sparbanker, antingen de bildats före den 1 januari 1956 eller ej. Bestämmelser av detta senare slag möter i 4—6 §§ av de sakkunnigas förslag till promulgationslag. Enligt 4 § må inteckning i tomträtt, varå den äldre tomträttslagstiftningen har giltighet, även i fortsättningen mottas som säkerhet för bundet lån, såvida avtal, varigenom tomträtten upplåtits, utformats i enlighet med av tillsynsmyndigheten godkänt formulär eller eljest blivit godtaget av myndigheten samt återbetalningstiden för lånet icke utgår senare än fem år före tomträttsavtalets upphörande. 5 § betingas av att sparbanksinspektionen enligt sakkunnigförslaget skulle avvecklas såsom självständigt verk. 6 § motsvarar helt 74 § SpL.

7 § i de sakkunnigas förslag till promulgationslag innehåller de övergångsbestämmelser, vilka har speciellt avseende på sparbank, som inrättats före den 1 januari 1956. Bestämmelserna upptas under nio särskilda punkter.

Punkt 1 fastslår, att sparbank, som vill fortsätta verksamheten, skall söka registrering före den 1 januari 1960. Dessförinnan skall de reglementsändringar, som påkallas av nya sparbankslagen, ha beslutats och fastställts av tillsynsmyndigheten. Konsekvensen av att sparbank underlåter söka registrering inom angiven tid är att sparbanken tvingas gå i likvidation. Först i och med registreringen blir nya sparbankslagen tillämplig å sparbanken. Stadgandet härom återfinnes under punkt 2. De äldre sparbankerna får alltså enligt de sakkunnigas förslag en viss tid på sig för anpassningen till de nya reglerna. Enligt de sakkunniga kunde emellertid förväntas att många sparbanker skyndsamt skulle försöka uppfylla förutsättningarna för registrering för att därigenom så snart som möjligt komma i åtnjutande av de fördelar för sparbanksverksamheten, vilka nya sparbankslagen innefattade.

Principen, att äldre lag skall äga tillämpning, till dess registrering skett, är emellertid i sakkunnigförslaget icke helt undantagslös. Redan från 1956 års ingång skall de nuvarande sparbankerna sålunda vara underkastade nya sparbankslagens regler om inlåningsrättens omfattning, om ändring av reglementet och om tillsynen. Att de nya bestämmelserna om inlåningsrätten ansetts böra träda i kraft på detta tidiga stadium sammanhänge enligt de sakkunniga med att giltighetstiden för nuvarande provisoriska föreskrifter om sparbanks rätt till inlåning utlöper den 31 december 1955 och med att en omedelbar övergång till nya sparbankslagens regler i detta hänseende knappast kunde förorsaka olägenheter. De nya stadgandena om villkoren för beslut om reglementsändring möjliggjorde, att dylikt beslut i vissa fall kunde komma till stånd med mindre tidsutdräkt än enligt nuvarande ordning. Ett tidigt ikraftträdande av dessa stadganden vore därför — anför de sakkunniga — ägnat att påskynda de reglementsändringar, som måste föregå den generella övergången till nya sparbankslagens regler.

Punkt 3 medger sparbank att utan hinder av bestämmelserna i 5 § andra stycket nya lagen få såsom sparbanks firma registrerad den benämning, under vilken sparbanken utövar sin verksamhet.

Första stycket i punkt 4 har sin motsvarighet i 73 § 2 SpL och innehåller bestämmelser om sparbanks grundfond. Andra stycket i punkt 4 gör nya lagens regler om garantifond tillämpliga å säkerhetsfond.

Punkt 5 stadgar som huvudregel, att nytt val av samtliga huvudmän skall sedan nya lagen vunnit tillämpning å sparbank, äga rum så snart kan ske och senast före viss tidpunkt, av de sakkunniga förslagsvis satt till årsskiftet 1960/1961. Med avseende på de fall, att reglementsbestämmelserna tillläte en gradvis övergång till de av de sakkunniga föreslagna nya stadgandena om huvudmannaval — en förutsättning härför vore att såväl det gamla som det nya reglementet innehölle föreskrift om successiv förnyelse — har emellertid i förevarande punkt upptagits jämväl en undantagsregel, enligt vilken de enligt nuvarande bestämmelser valda huvudmännen i vissa fall kan få kvarstå, även sedan nya sparbankslagen efter verkställd registrering vunnit tillämpning å sparbanken, och förnyelsen av huvudmannakåren genom nyval enligt nya sparbankslagens regler därvid ske successivt allt efter som de tidigare huvudmännens mandattider utgår.

Punkt 6 innehåller vissa övergångsbestämmelser beträffande styrelseledamöter och styrelsesuppleanter, som är valda, då nya lagen vinner tillämpning på sparbanken.

Under punkt 7 har införts ett stadgande av delvis samma innebörd som det i 73 § 12 SpL.

I punkt 8 meddelas bestämmelser beträffande säkerhet för bundna lån. Innehållet i punkten hade enligt de sakkunniga praktisk betydelse enbart i fråga om sådan lånesäkerhet, som utgjordes av inteckning i bostads- eller affärsfastighet, belägen inom gränserna för stad, köping eller municipal-samhälle men ej under fastställd stadsplan eller fastställd byggnadsplan.

Punkt 9 stadgar, att sparbank, som utövat verksamhet vid filial före den 1 januari 1956, må utan särskilt tillstånd eller medgivande fortsätta verksamheten intill den 1 januari 1960. Om sparbanken vill fortsätta filialverksamheten därefter, skall sparbanken, såvida enligt nya lagen tillstånd eller medgivande är erforderligt för filialens inrättande, före den 1 januari 1960 ha inhämtat motsvarande tillstånd eller medgivande.

Yttrandena. Bestämmelserna i sakkunnigförslaget 7 § 9 har kritiserats av ett flertal remissorgan. Så anser *svenska sparbanksföreningen*, att bestämmelserna innefattade möjligheter till alltför stora och hårt ingripande rubbningar av bestående ordning, och motsätter sig att dessa bestämmelser lagfästes i befintligt skick. Föreningen ville erinra om att enligt stadgandet i 73 § mom. 13 SpL tillstånd att utöva verksamhet vid avdelningskontor eller genom kommitté ej vore av nöden, där avdelningskontoret eller sparbankskommittén inrättats före den 1 maj 1920. De avdelningskontor och kommittéer, som sålunda en gång vunnit sanktion genom stadgande i lag, borde en-

ligt föreningens mening icke nu kunna underkastas ny tillståndsprövning. Ej heller kunde sådan rimligen ifrågasättas beträffande de avdelningskontor, för vilkas inrättande efter nämnda datum tillstånd erhållits i lagstadgad ordning. Tillståndsprövning borde ej heller ifrågakomma för nu existerande filialer, som inrättats utan att särskilt tillstånd härför behövt inhämtas. I vart fall borde vid eventuell prövning enligt förevarande punkt i förslaget gälla att vid prövningen tillstånd skulle lämnas, såframt ej synnerliga skäl föreläge till vägran.

Samma hållning i detta ämne intas av *länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus, Skaraborgs, Örebro och Västmanlands län samt flertalet lokala sparbanksföreningar, några sparbanker och en handelskammare.*

I en annan fråga beträffande övergången till de nya reglerna anför *svenska sparbanksföreningen*:

Under nuvarande lags giltighetstid har i icke ringa utsträckning dispens meddelats för höjning av gällande insättningsmaxima. Det är utan tvivel högst betydande belopp, som i enlighet härmed för närvarande innestå å särskilda motböcker och dessa belopp växa automatiskt med ränta på ränta. Med tillämpning av förslagets regler måste tydligtvis tillgodohavanden överstigande insättningsmaximum inrymmas i den fria sektorn. Detta måste för åtskilliga sparbankers del medföra, att denna sektor kraftigt belastas redan från början och därefter i stegrad omfattning, genom tillägg av årlig ränta. Sparbanksföreningen kan icke finna sådant riktigt utan anser, att om de sakkunnigas förslag upphöjes till lag, tidigare beviljade dispensmedel ej skola inräknas i den fria sektorn. Sparbanksföreningen vill förty hemställa, att ett stadgande härom införes bland övergångsbestämmelserna.

Sparbanksinspektionen har bl. a. väckt spörsmålet, huruvida reglementsändringar i anslutning till den nya lagen skulle kunna få beslutas redan under år 1955. Inspektionen förklarar sig vara ense med de sakkunniga om att det vore att vänta att många sparbanker så skyndsamt som möjligt skulle försöka uppfylla förutsättningarna för registrering för att därigenom snarast kunna tillämpa de nya regler för verksamheten, som den nya sparbankslagen skulle innehålla. Under förutsättning att den nya lagstiftningen bleve klar under våren 1955, torde därför många sparbanker redan under hösten samma år komma att besluta om reglementsändringar i anslutning till den nya lagen för att snarast möjligt under år 1956 kunna få reglementet stadfäst av tillsynsmyndigheten och därigenom uppfylla fordringarna för registrering. Det vore emellertid icke fullt klart, huruvida huvudmännen redan före nya lagens ikraftträdande borde kunna besluta reglementsändringar i anslutning till den nya lagen. Sparbanksinspektionen ansåge för sin del, att detta i princip borde kunna ske.

Inspektionen har vidare uttalat önskemål om att ett normalreglemente upprättades i samband med den nya lagstiftningens införande.

Departementschefen. Mot de sakkunnigas förslag, att i en särskild promulgationslag anges tidpunkten för den nya sparbankslagens ikraftträdande och upptas de erforderliga övergångsbestämmelserna, har jag ingen er-

inran. Samma ordning har tillämpats beträffande propositionsförslaget till ny banklag.

Likaså godtar jag principstadgandet, att angivna tidpunkt skall vara den 1 januari 1956. Med vissa undantag kan lagen emellertid i praktiken icke vinna giltighet redan från och med nämnda dag. Eftersom lagens tillämpning på de redan bestående sparbankerna nämligen förutsätter dels ganska betydande ändringar i deras reglementen och dels en härefter verkställd registrering, är det nödvändigt att medge dessa sparbanker en övergångstid i och för ifrågavarande förutsättnings uppfyllande. Som framgått möter en regel härom i 7 § 1 i sakkunnigförslaget. Jag kan ansluta mig till de sakkunnigas stadgande i ämnet utom såvitt angår själva omfattningen av övergångstiden. Enligt min åsikt är det tillräckligt med en övergångstid av två år. Härför talar bl. a. länsstyrelsernas bibehållande som tillsynsmyndigheter. Oaktat länsstyrelserna alltid bör inhämta sparbanksinspektionens yttrande angående nya eller ändrade reglementen, medför bevarandet av hittillsvarande tillsynsorganisation, att arbetet med prövningen av de ändrade reglementena icke i fullt ut samma mån som enligt sakkunnigförslaget kommer att vila på en enda tillsynsmyndighet. I departementsförslaget stadgas därför att sparbank, som vill fortsätta verksamheten, skall före den 1 januari 1958 söka registrering på grundval av det ändrade reglementet. Bestämmelsen återfinnes under 1 i 6 §, som motsvarar 7 § i sakkunnigförslaget.

Punkt 2 i 6 § i departementsförslaget anger liksom 7 § 2 i sakkunnigförslaget i vilka avseenden den nya lagen genast skall träda i tillämpning. Bestämningen i departementsförslaget innebär att de nya inlåningsrättsliga reglerna skall gälla redan från och med den 1 januari 1956 samt att nya lagens regler likaså skall tillämpas beträffande sparbanks registrering och i fråga om förfarandet vid den reglementsändring, som skall föregå registreringen. Att innehållet i de ändrade reglementena skall anpassas efter föreskrifterna i nya lagen och de bestämmelser, som utfärdats med stöd av denna, framgår redan av punkt 1 i 6 §.

Punkterna 3 och 4 i 6 § överensstämmer utan ändring med motsvarande punkter i sakkunnigförslagets 7 §.

Punkt 5 reglerar liksom samma punkt i sakkunnigförslagets 7 § övergången till nya lagens regler om huvudmannaval. Departementsförslagets bestämmelser i detta hänseende avviker dock från sakkunnigförslagets. Delvis betingas detta av att själva reglerna om huvudmannaval är andra i departementsförslaget än i sakkunnigförslaget. Förevarande punkt i departementsförslaget stadgar att, då nya lagen vunnit tillämpning på sparbank, hälften av huvudmännen skall avgå för att ersättas av kommunvalda huvudmän. Den avgående delen av huvudmannakåren skall uttas genom lottning, dock att till de avgående huvudmännen i första hand skall hänföras de som tillsatts av kommunalstämma, kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, lands ting, häradsrätt eller hushållningssällskap. Den återstående hälften av den äldre uppsättningen huvudmän skall ersättas genom val från huvudmännens

sida allt efter som mandattiderna utlöper, därvid dock huvudman, som står i tur att avgå, icke skall delta i valet för besättande av hans egen plats. Ifrågavarande val kan komma att verkställas vid en och samma tidpunkt eller om enligt de äldre reglementsbestämmelserna successiva val av huvudmän skolat äga rum, vid skilda tidpunkter. Som en allmän regel för de första huvudmannavalen enligt nya lagen skall gälla att mandattiderna skall bestämmas till kortare tid än den annars obligatoriska fyraårstiden i den mån så erfordras till åstadkommande av en successiv förnyelse av huvudmannakåren. Genom de nu redovisade föreskrifterna ernås en smidig anpassning till de nya valreglerna. Samtidigt torde det kunna konstateras att föreskrifterna i fråga möjliggör ett bevarande av kontinuiteten inom huvudmannarepresentationerna.

Sista stycket i punkt 5 upptar regler av samma innebörd som motsvarande stadgande i 7 § 5 i sakkunnigförslaget.

Punkt 6 motsvarar 7 § 7 i sakkunnigförslaget men har fått syftning icke enbart på rätten till ränta utan även på rätten till återbäring. Utvidgningen har företagits för att vidmakthålla den rätt, som kan grundas på 73 § 12) SpL och på motsvarande övergångsbestämmelse i 1892 års sparbankslag.

Punkt 7, som ej fanns upptagen i sakkunnigförslaget, har en parallell i 4 § 6 mom. uti banklagspropositionens förslag till promulgationslag. Bestämmelserna i fråga, som för närvarande är anknutna till den nuvarande lydelsen av 24 § SpL, torde alltså jämt äga betydelse.

Som redan antytts vid den särskilda behandlingen av checkräkning och fri sektor samt insättningsmaximum har en sparbank i landet erhållit tillstånd att ta emot s. k. dispensmedel i sådan vidsträckt omfattning, att medlen icke kommer att rymmas inom den föreslagna fria sektorn, till vilken de ju skall överföras vid den nya lagens ikraftträdande. En övergångsbestämmelse torde påkallas med tanke på detta särfall. Bestämmelsen har fått sin plats i punkt 8 av departementsförslagets förevarande 6 § och medger, att den dispensinlåning, som överskjuter sektorns ram, avvecklas under en tioårsperiod. Jag vill emellertid framhålla, att det bör vara en strävan hos ifrågavarande sparbank att göra avvecklingstiden så kort som det är möjligt. — En generell undantagsställning för nuvarande dispensmedel i enlighet med vad svenska sparbanksföreningen förordat finner jag icke fog för. Av de uppgifter, som jag återgivit i det särskilda avsnittet om checkräkning, fri sektor och insättningsmaximum torde få anses framgå att dispensmedlen, fränsett det fall som avses i förevarande punkt av 6 §, icke kan sägas inkräkta alltför mycket på utrymmet inom den fria sektorn.

Punkt 9 i departementsförslagets 6 § motsvarar delvis 7 § 8 i sakkunnigförslaget men har dessutom tillämpning på de stadganden av skärpande beskaffenhet som återfinnes i 28 § fjärde stycket i departementsförslaget.

Punkt 10 motsvarar 7 § 6 i sakkunnigförslaget men har utvidgats att avse jämväl revisorer och revisorssuppleanter.

Punkterna 11 och 12 har tillagts under departementsbehandlingen. Stadganden av likartat slag återfinnes i banklagspropositionens förslag till promulgationslag (4 § 7 och 10 mom.).

Sakkunnigförslagets regler i 2—4 §§ har utan saklig ändring upptagits i samma paragrafer i departementsförslaget och innehållet i sakkunnigförslagets 6 § återfinnes oförändrat i departementsförslagets 5 §.

I anledning av sparbanksinspektionens remissyttrande får jag slutligen uttala, att det i och för sig icke synes föreligga hinder för att sparbankerna redan under år 1955 beslutar sådana reglementsändringar, som nödvändiggöres av den nya lagen. Dock är att beakta att i så fall SpL:s villkor för uppnående av giltigt beslut om reglementsändring skall iakttas. Konsekvensen härav torde bli, att endast ändringsbeslut, som omfattas av samtliga huvudmän, kan bli slutgiltigt träffade redan under innevarande år. Till spörsmålet, huruvida ett officiellt normalreglemente bör utfärdas till ledning för reglementsarbetningen, har jag ännu icke tagit ställning. Jag vill dock redan i detta sammanhang ifrågasätta, om icke regleringen i den föreslagna nya sparbankslagen och den kungörelse, som avses bli anknuten till lagen, gör ett officiellt normalreglemente obehövt. Däremot skulle det enligt min uppfattning vara till fördel, om svenska sparbanksföreningen låte utarbeta en slags standardmodell som förebild för de nya reglementena. Lämpligen bör i så fall visst samråd äga rum mellan föreningen och sparbanksinspektionen.

**Förslaget till lag angående ändring i lagen den 18 september 1903 (nr 101)
angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs**

Rörande förevarande ändringsförslag hänvisas till vad som anförts under 82 § i förslaget till lag om sparbanker.

**Förslaget till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om
sparbankernas säkerhetskassa**

I förevarande lag om sparbankernas säkerhetskassa föreslår de sakkunniga några formella ändringar, som betingas av de föreslagna nya sparbanksreglerna, samt därjämte ett tillägg till bestämmelserna om användningen av kassans medel.

Gällande rätt. Bestämmelserna om kassans medelsförvaltning återfinnes i 5 och 6 §§ i lagen. Här stadgas att kassans medel skall insättas hos riksgäldskontoret eller riksbanken eller placeras i vissa obligationer. Ett belopp ej överstigande en tiondel av kassans medel får dock inestå hos affärsbank eller sparbank. 6 § föreskriver, att bistånd från kassan må lämnas åt sparbank, vars fonder i följd av inträffade förluster nedgått under det i

förhållande till sparbankens inlåning enligt gällande lag erforderliga beloppet, ävensom åt sparbank, som eljest på grund av inträffade eller väntade förluster råkat i eller kan befaras råka i svårigheter. Slutligen kan av kassans medel lämnas gottgörelse åt insättare i sparbank, som trätt i likvidation eller försatts i konkurs.

De sakkunniga. De ändringar, som föreslagits beträffande 2, 4, 5 och 7 §§, är av huvudsakligen formell natur och står i direkt samband med innehållet i de sakkunnigas förslag till ny sparbankslag. Vissa jämkningar av detta slag har vidtagits också i 6 §. Därutöver innefattar emellertid den av de sakkunniga föreslagna nya lydelsen av sistnämnda paragraf den förut omtalade sakliga ändringen av reglerna om användningen av kassans medel. De sakkunniga vill till 6 § foga ett tillägg (2 mom.), innebärande att, där sparbank åsamkats förlust genom förskingring eller annat trolöshetsbrott, ersättning skall utgå till sparbanken ur säkerhetskassan, såvida ej särskilda skäl föranleder annat. I syfte att gardera sig mot förluster till följd av brottsliga åtgärder av tjänsteman hade — yttrar de sakkunniga — sparbankerna i stor utsträckning redan tagit egna initiativ. År 1948 hade sålunda ett antal sparbanker tecknat en särskild kollektiv försäkring mot dylika förluster. Försäkringen vore alltså i kraft. Andra sparbanker hade ingått enskilda försäkringsavtal till sitt säkerställande i detta hänseende. Genom det förordade stadgandet erhöles samtliga sparbanker ett tillfredsställande skydd mot förskingringsförluster. I den mån ersättning för sådana utginge, kunde detta komma att föranleda ökade utdebiteringar till säkerhetskassan, därest kassans behållning underskred tio miljoner kronor.

Förbehållet, att ersättning skulle utgå endast om särskilda skäl ej föranledde annat, toge främst sikte på det fall att sparbanksledningen visat påfallande brister i fråga om kontrollen över verksamheten vid sparbanken. Om den brottsliga åtgärden möjliggjorts genom uppenbar försummelse eller vårdslöshet från sparbanksstyrelsens eller enskilda styrelseledamöters sida, borde sålunda ersättning i allmänhet icke utbetalas, med mindre ansvar utkrävts av dem som gjort sig skyldiga till försummelsen eller vårdslösheten.

Yttrandena. De sakkunnigas förslag att ersättning ur säkerhetskassan skall utgå till sparbank, som åsamkats förluster genom förskingring eller annat trolöshetsbrott, har tillstyrkts av *sparbanksinspektionen* och *Stockholms läns sparbank*.

Sparbanksinspektionen har såsom återgivits i det särskilda avsnittet angående filial- och ombudsverksamhet anmärkt, att en viktig förutsättning för upphävande av nuvarande bestämmelser om kontroll genom dubbla kassaböcker vore att sparbankerna hade ett försäkringsskydd mot eventuella förskingringsförluster. Det kunde enligt inspektionens mening diskuteras, huruvida förskingringsrisken borde täckas av säkerhetskassan eller genom att tecknandet av garantiförsäkring gjordes obligatoriskt för varje sparbank. Man torde emellertid kunna utgå från att sparbanksväsendet som helhet,

med hänsyn till de många enheter som inginge i detsamma, i längden borde vara bäst betjänt av att stå självrisk.

Sparbanksinspektionen fortsätter:

Det kunde synas ligga nära till hands att låta förskingringsrisken täckas av en inom säkerhetskassan upplagd särskild fond, vilken skulle upprätthållas genom premiebetalning av sparbankerna. Att denna konstruktion inte kommit till utförande i de sakkunnigas förslag lär, enligt vad sparbanksinspektionen erfarit, ha berott därpå, att man på sparbankshåll menade sig redan ha gjort så stora inbetalningar till säkerhetskassan, att det där samlade kapitalet och den avkastning, som utfölle därå, borde vara tillräckliga jämväl för kassans nya uppgift. Det är härvidlag närmast en lämplighetsfråga hur stor man vill ha kassans samlade beredskap. Får man utgå från de senare årens erfarenheter av förskingringsförluster, borde man ej behöva räkna med att dessa i fortsättningen skulle bli så stora, att de skulle överstiga avkastningen av säkerhetskassans fond och därmed avbryta dennas tillväxt. Det är visserligen riktigt, att man särskilt under en övergångstid, innan sparbankerna vunnit erfarenhet av hur kassarörelsen under friare verksamhetsformer lämpligen bör ordnas, har att räkna med ett större risktagande, men på längre sikt motser sparbanksinspektionen för sin del icke en sådan ökning av förskingringsbeloppen, att nämnda avkastning helt skulle förbrukas. När sparbanksinspektionen gör gällande, att skyddet i fråga är en viktig förutsättning för den friare kassarörelsen, är det således icke på den grund, att inspektionen befarar att totalbeloppen av underslev i sparbankerna i längden skola bli så avsevärt mycket större än hittills — det vore nog att överskatta den praktiska betydelsen av nuvarande kontrollföreskrifter — utan därför, att den ökning av förlusterna, som totalt sett eventuellt komme till stånd i enskilda fall, för mindre sparbanker likväl kunde bli tillräckligt kännbara för att misskreditera den nya friheten i kontrollhänseende. Vad gäller den ansvarslöshet eller låt säga sorglöshet, som skulle kunna tänkas angripa sparbanksledningarna i medvetande om det automatiskt verkande skyddet mot förskingringsförluster, vill sparbanksinspektionen hänvisa till att ersättning enligt förslaget till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1934 om sparbankernas säkerhetskassa icke under alla förhållanden skall lämnas. De sakkunniga uttala härom, att förbehållet i 6 § 2 mom., att ersättning skall utgå endast om särskilda skäl ej föranleda annat, främst tager sikte på det fall att sparbanksledningen visat påfallande brister i fråga om kontrollen över verksamheten vid sparbanken. Om den brottsliga åtgärden möjliggjorts genom uppenbar försummelse eller vårdslöshet från sparbanksstyrelsens eller enskilda styrelseledamöters sida, bör sålunda ersättning i allmänhet icke utbetalas med mindre ansvar utkrävs av dem som gjort sig skyldiga till försummelsen eller vårdslösheten. Talan i sådant fall kan förutom av huvudmännen anställas av tillsynsmyndigheten enligt föreskrift i 116 § sparbankslagförslaget. Vetskapen om här anförda konsekvenser torde vara ägnad att inskräpa känslan av ansvar hos styrelsen för förvaltningen i kontrollhänseende och förhindra att huvudmännen genom beviljande av ansvarsfrihet utesluta möjligheten till talans anställande. Då enligt inspektionens erfarenhet huvudmännen för närvarande i alltför många fall äro benägna att överse med uppenbara försummelser, som möjliggjort förskingringsbrott, skulle enligt sparbanksinspektionens förmenande den nya ordningen till och med medföra en förbättring av tillståndet i nämnda hänseende i sparbankerna. — — — — —

Sparbanksinspektionen vill slutligen påpeka, att det ingår i tillsynsmynd-

dighetens ämbetsåliggande att taga ställning till sådan ansvarstalan som nyss nämnts, varför säkerhetskassans styrelse i dylika fall ej torde behöva företaga någon egen utredning utan genom tillsynsmyndigheten kunna erhålla erforderligt material för ersättningsfrågans bedömande.

De sakkunnigas förslag i denna del har däremot mött kritik i remissyttrandena från *fullmäktige i riksbanken*, *fullmäktige i riksgäldskontoret*, *kommerskollegium*, *säkerhetskassans styrelse* och *svenska jordbrukskreditkassan*.

Enligt *fullmäktige i riksbanken* saknades det anledning att ändra nuvarande förhållanden, enligt vilka förluster genom bl. a. förskingring i första hand skulle bäras av vederbörande sparbank och säkerhetskassans resurser ställas till disposition först därest risk skulle uppstå för bankens solvens. Det syntes stötande, att en bank med mycket god fondställning skulle erhålla bidrag ur säkerhetskassan på grund av förlust vid förskingring, medan däremot en annan och välskött sparbank, som t. ex. på grund av en industris nedläggande inom bankens verksamhetsområde erhöle en försämrad ställning, icke skulle kunna erhålla något bidrag från säkerhetskassan. Fullmäktige ville därför bestämt förordna ett bibehållande av nuvarande bestämmelser.

Fullmäktige i riksgäldskontoret framhåller, att förslaget i förevarande avseende ginge helt utanför syftet med säkerhetskassans inrättande. Förluster genom förskingring eller annan trolöshet borde liksom hittills sparbankerna själva stå ansvaret för.

Även *kommerskollegium* anmärker, att förslaget icke stode i överensstämmelse med kassans ändamål, och hävdar, att de förlustrisker, som förslaget toge sikte på, borde täckas i vanlig försäkringsmässig ordning.

Styrelsen för säkerhetskassan anser, att det erfarenhetsmässigt icke visat sig föreligga något behov av ett försäkringstvång till skydd för ifrågavarande förluster. Endast för den händelse förlusterna i något fall skulle bli av så stor omfattning, att sparbankens existens och insättarnas säkerhet äventyrades, torde det allmännas intresse av säkerställande åtgärder vara motiverat. I dylika fall kunde säkerhetskassan redan med nu gällande bestämmelser träda hjälpende emellan. I övriga fall torde det ur allmän synpunkt vara tillräckligt, att man kunde räkna med att sparbankerna frivilligt i ökad omfattning komme att söka skydda sig mot ifrågavarande förluster genom tecknande av försäkring.

Några remissinstanser tar upp frågan om placeringen av säkerhetskassans tillgångar. *Svenska sparbanksföreningen* anser, att nuvarande bestämmelser i detta ämne vore alltför restriktiva, och förordar, att möjlighet infördes att inom en gräns av 50 procent av tillgångarna variera placeringarna efter kassastyrelsens bestämmande. *Styrelsen för säkerhetskassan* framhåller, att det vore önskvärt, att kassans placeringsmöjligheter icke vore så rigoröst bundna som för närvarande vore fallet, och föreslår, att till nuvarande bestämmelser fogades ett tillägg av innehåll, att Kungl. Maj:t skulle äga rätt

att efter framställning från kassans styrelse medge annan placering. *Smålands och Ölands sparbanksförening* föreslår, att säkerhetskassans tillgångar i viss utsträckning skulle få placeras i fast egendom och möjligen även andra värdebeständiga objekt.

Svenska jordbrukskreditkassan ifrågasätter om icke tiden kunde vara inne att helt avveckla säkerhetskassan. Den starka utveckling, som under de senaste decennierna ägt rum inom sparbanksväsendet och som bl. a. tagit sig uttryck i ökat intresse hos sparbankerna för egna samarbetsorgan, syntes göra en fortsatt statlig medverkan på detta område alltmer överflödig.

Departementschefen. Svenska jordbrukskreditkassans uppfattning, att sparbankernas säkerhetskassa icke längre hade något berättigande och därför borde avvecklas, kan jag icke ansluta mig till.

I fråga om placeringen av kassans tillgångar anser jag däremot, i likhet med vissa remissinstanser, att en viss uppmjukning av nuvarande regler är motiverad. Lämpligast torde vara att sparbanksinspektionen tilläggas befogenhet att efter särskild framställning från styrelsen medge placering i andra objekt än de i lagtexten uppräknade. En regel härom har i departementsförslaget fogats till 5 §.

Vad angår de sakkunnigas förslag att sparbank skall, då den åsamkats förlust genom brottslig handling av tjänsteman, utfå ersättning från kassan, vill jag erinra om att säkerhetskassan har till ändamål att trygga sparbankernas verksamhet och insättarnas rätt. Såsom framgår av den tidigare redogörelsen skall enligt nuvarande bestämmelser kassans resurser ställas till förfogande först då sparbank gjort sådana förluster att fonderna nedgått under det i förhållande till inlåningen enligt lag erforderliga beloppet eller eljest risk skulle uppstå för sparbanks solvens. Det är uppenbart, att de sakkunnigas förslag om att ersättning skall utgå från kassan, oavsett om sparbankens solvens är i fara, icke överensstämmer med angivna målsättning för säkerhetskassan och att sålunda genomförandet av förslaget skulle ställa kassans medel till disposition för ändamål, som lagstiftaren icke avsett vid kassans tillblivelse. Med hänsyn till det anförda och då skyddet mot förluster till följd av brottsligt handlande bör vara en angelägenhet, som den enskilda sparbanken själv svarar för, finner jag mig icke kunna godta de sakkunnigas förslag i detta ämne.

Behovet av skydd mot förluster genom brottslig gärning av tjänsteman i sparbanken torde göra sig särskilt gällande, därest sparbank begagnar sig av den föreslagna möjligheten att låta kassabok föras i blott ett exemplar. Enklast torde sparbanken kunna tillgodose detta behov genom att teckna försäkring mot förlustrisken i fråga. Givetvis är sparbankerna oförhindrade att finna andra utvägar, som kan skapa likvärdigt skydd.

De av de sakkunniga föreslagna ändringarna i 4 § och 7 § andra stycket, vilka föranletts av de sakkunnigas förslag till ändrad tillsynsorganisation,